МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БЕЗЕГА ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 351.74:351.862.4

ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ В. В. Безега

Науковий керівник: **Дрозд Олексій Юрійович,** доктор юридичних наук, професор

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Безега В.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

У дисертації наводиться теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони та окресленні шляхів вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють правовідносини у цій сфері.

Встановлено, що сектор безпеки і оборони є складним об'єктом адміністративно-правового регулювання в системі державного управління, оскільки має складну процедуру , до якої входять різні за побудовою та специфікою діяльності організаційні елементи, що мають свої органи управління, спільно реалізують цілі та завдання і діють на основі певних правил і процедур, закріплених нормами адміністративного права.

Обґрунтовано, що система сектору безпеки і оборони є досить складною сукупністю елементів, кожен з яких є відокремленим і відносин самостійним, при цьому вказані елементи утворюють певну цілісність, яка забезпечує розвиток та захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, від внутрішніх і зовнішніх загроз. Уточнено складові елементи сектору безпеки і оборони та визначено роль і значення окремих з них. Обґрунтовано позицію, що ключовим серед таких елементів є Національна поліція, що обумовлено компетентністю даного органу з найважливіших аспектів функціонування сектору безпеки і оборони. Національна поліція посідає особливе місце в системі суб'єктів сектору безпеки й оборони, так як діє в динаміці бо здійснює свою діяльність під час

проведення реформування як всього сектору безпеки і оборони в цілому, так і є основним суб'єктом реформ Міністерства внутрішніх справ України зокрема.

Встановлено, що завдання та принципи є одним з найважливіших елементів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, визначення сутності яких необхідно для підвищення її організації та ефективності. Обґрунтовано, що реалізація загальних завдань Національної поліції має прямий вплив на функціонування сектору безпеки і оборони.

Наведено авторське визначення принципів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, названо й проаналізовано сутність кожного з таких принципів: верховенство права; законність; дотримання прав і свобод людини; повага до гідності; підзвітність і прозорість у роботі; політична нейтральність і деполітизація; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; безперервність. Обґрунтовано, що виконання завдань Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони повинно відбуватися у чіткій відповідності до зазначених принципів її діяльності.

Сформовано авторське бачення сутності правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Здійснено класифікацію правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони та проведено аналіз окремих з них. Проведений аналіз правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони свідчить про доцільність системного вдосконалення законодавства, що регламентує суспільні відносини в сфері національної безпеки.

Проведено аналіз підходів до розуміння структури адміністративно-правового статусу державного органу, на основі чого вироблено авторське бачення сутності даної дефініції, що лягло в основу визначення сутності адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Визначено структурні елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони та здійснено детальний аналіз кожної з них. В якості основних змістовних складових адміністративно-правого статусу

Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони названо її компетенцію та повноваження

Визначено сутність поняття «забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділам і підрозділами Національної поліції». На основі аналізу позицій учених-правознавців, положень чинного національного законодавства, а також окремих аспектів правозастосовчої практики визначено сутність напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції.

Запропоновано виділити та здійснено детальну характеристику наступних напрямків забезпечення сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції: боротьба з організованою злочинністю та протидія корупції; боротьба з тероризмом; протидія незаконній міграції та торгівлі людьми; протидія наркоманії, алкоголізму та дитячій безпритульності; забезпечення територіальної безпеки

Вироблене авторське бачення сутності адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. До таких інструментів віднесено: видання нормативних та індивідуальних правових актів з питань забезпечення сектору безпеки і оборони; укладання адміністративно-правових договорів з питань сектору безпеки і оборони; вчинення інших юридично значущих дій (створення актів-планів та актів-дії). Здійснено детальний аналіз кожного з адміністративно-правового інструменту діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони.

Визначено, що під взаємодією суб’єктів сектору безпеки і оборони слід розуміти цілеспрямовану, узгоджену за часом та тривалістю дій, сумісну діяльність, визначених Законом України «Про національну безпеку України», державних органів, об’єднану єдиною метою щодо виконання спільних завдань із забезпечення національної безпеки. На основі вказаного визначення, а також аналізі окремих аспектів діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони сформовано авторське бачення сутності взаємодії даного органу з іншими суб’єктами вказаного сектору.

Наведено й проаналізовано основні критерії, що відрізняють громадський контроль від схожих за своєю суттю напрямків діяльності. При цьому встановлено, що категорія «громадський» вказує на суб'єктів здійснення контролю – громадськість, що слугує головним критерієм розмежування даного різновиду контрольної діяльності від інших видів контролю. Сформульовано авторське бачення сутності громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Обґрунтовано, що громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони здійснюється громадськістю за багатьма напрямками, що реалізуються в межах відповідних процедур.

В якості актів адміністративного законодавства, що в аспекті вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, потребують свого розвитку, обрано ті, положення яких регламентують як організаційно-правові основи функціонування вказаного сектору взагалі, так і визначають адміністративно-правовий статус Національної поліції зокрема. У результаті проведеного комплексного аналізу вказаних приписів адміністративного законодавства запропоновано внести зміни до Закону України «Про національну безпеку України» та «Національну поліцію» в частині вдосконалення адміністративно-правового статусу Національної поліції, а також окремих напрямків її діяльності як суб'єкта сектору безпеки і оброни.

Ключові слова: сектор безпеки і оборони, правове регулювання, Національна поліція, адміністративно-правові засади діяльності, суб'єкти сектору безпеки і оборони, забезпечення національної безпеки, громадський контроль, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Bezeha V. V. Administrative and Legal Framework for the Activities of the National Police as a Subject of the Security and Defence Sector. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 – Administrative Law; Finance Law; Information Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

The thesis provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which is to determine the essence and features of the administrative and legal framework for the National Police as a subject of the security and defence sector and outline ways to improve administrative legislation, the provisions thereof regulate legal relations in this sector.

It is proved that the security and defence sector is a complex object of administrative and legal regulation in the system of public administration, since it has a complex procedure, which includes organizational elements different in structure and specific activities that have their governing bodies, jointly implement goals and objectives and operate on the basis of certain rules and procedures established by the provisions of administrative law.

It is proven that the system of the security and defence sector is a comprehensive set of elements, separate and independent, and these elements form a certain integrity that ensures the development and protection of vital interests of man and citizen, society and state, from internal and external threats. The constituent elements of the security and defence sector are specified and the role and significance of some of them are determined. It is proved that the key element is the National Police due to the competence of this body in the most important aspects of the functioning of the security and defence sector. The National Police is special in the system of security and defence sector entities, since it acts in dynamics because it carries out its activities during the reform of the security and defence sector as a whole, and is the main subject of reforms of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in particular.

It is established that the objectives and principles are one of the most important elements of the National Police as a subject of the security and defence sector, the essence

thereof is necessary to improve its organization and efficiency. It is proved that the implementation of the general missions of the National Police has a direct impact on the functioning of the security and defence sector.

The author's definition of the principles of the National Police as a subject of the security and defence sector is given, the essence of each of the following principles is entitled and analysed: the rule of law; legality; respect for human rights and freedoms; respect for dignity; accountability and transparency in work; political neutrality and depoliticization; close cooperation with the population and local communities; continuity. It is proved that the missions of the National Police of Ukraine as a subject of the security and defence sector should be carried out in strict accordance with the stated principles of its activity.

The author's perspective on the essence of the legal framework for the National Police as a subject of the security and defence sector is formed. The legal framework for the activities of the National Police as a subject of the security and defence sector is classified and some of them are analysed. The analysis of the legal framework for the National Police as a subject of the security and defence sector testifies to the expediency of systematic improvement of the legislation regulating public relations in the field of national security.

An analysis of approaches to understanding the structure of the administrative and legal status of the public body enables to form the author's perspective on the essence of this definition, which is the basis for determining the essence of the administrative and legal status of the National Police as a security and defence sector. The structural elements of the administrative and legal status of the National Police as a subject of the security and defence sector are identified and each of them are analysed thoroughly.

The essence of the concept of "ensuring the security and defence sector performance by the bodies and subdivisions of the National Police" is defined. The analysis of legal scholars’ perspectives, provisions of the current national legislation, and also separate aspects of law application practice enables to determine the essence of areas of ensuring the security and defence sector performance by the bodies and subdivisions of the National Police.

It is proposed to highlight and implement a detailed description of the following areas of ensuring the security and defence sector performance by the bodies and subdivisions of the National Police: combating organized crime and counteracting corruption; combating terrorism; counteracting illegal migration and human trafficking; counteracting drug addiction, alcoholism and child homelessness; ensuring territorial security.

The author's perspective on the essence of administrative and legal instruments of the National Police as a subject of the security and defence sector is developed. Such instruments include: issuance of regulations and individual legal regulations on security and defence sector; conclusion of administrative and legal agreements on the security and defence sector; committing other legally significant actions (creation of acts-plans and acts-actions). Each of the administrative and legal instruments of the National Police as a subject of the security and defence sector is analysed in detail.

It is determined that the interaction of the subjects of the security and defence sector should be considered as purposeful, coordinated in time and duration of joint activities of public bodies, established by the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine", united by a common goal to implement common missions to ensure national security. This definition, as well as the analysis of certain aspects of the National Police as a subject of the security and defence sector, enable to form the author's perspective on the essence of the interaction of this body with other subjects of this sector.

The main criteria that distinguish public control from essentially similar areas of activity are presented and analysed. It is proved that the category "public" indicates the subjects of control – the public, which serves as the main criterion for distinguishing this type of control activity from other types of control. The author's perspective on the essence of public control over the activities of the National Police as a subject of the security and defence sector is formulated. It is proved that public control over the activities of the National Police as a subject of the security and defence sector is exercised by the public in many areas, which are implemented within the relevant procedures.

The regulations of administrative legislation that require development in terms of improving the activities of the National Police as a subject of the security and defence sector are considered those thereof provisions regulate both the organizational and legal framework

of the sector in general and determine the administrative and legal status of the National Police in particular. A comprehensive analysis of these administrative legislation enables to propose to amend the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" and "National Police" in terms of improving the administrative and legal status of the National Police, as well as certain areas of its activities as a subject of the security and defence sector.

Key words: security and defence sector, legal regulation, National Police, administrative and legal framework for activities, subjects of the security and defence sector, ensuring national security, public control, administrative legislation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Безега В. В. До характеристики сектор безпеки і оборони як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 124–129.

2. Безега В. В. До характеристики принципів діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (Volume 1). P. 76–80.

3. Безега В. В. Поняття, види та форми взаємодії національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 101–105.

4. Безега В. В. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4 (290). С. 99–103.

5. Безега В. В. Пріоритетні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5 (291). С. 120–124.

6. Безега В. В. До проблеми визначення завдань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і обороною. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 9-10 груд. 2016 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 73–74.

7. Безега В. В. Верховенство права та законність як ключові принципи діяльності поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17-18 берез. 2017 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 63–65.

8. Безега В.В. Щодо поняття громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-

практ. конф., (м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р.). – Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 77–80

9. Безега В.В. Основні форми здійснення громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 14–15 лютого 2020 р.). – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 45–47.

ЗМІСТ

ВСТУП……13

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ..... 23

1.1. Сектор безпеки і оборони як об'єкт адміністративно-правового регулювання 23

1.2. Місце Національної поліції в системі суб'єктів сектору безпеки і оборони 400

1.3. Завдання та принципи діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони 622

1.4. Правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони 889

Висновки до першого розділу 10909

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ..... 1133

2.1. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони 1133

2.2. Основні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції 13131

2.3 Адміністративно-правові інструменти діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. ..... ……...14949

2.4. Поняття, види та форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони 168

Висновки до другого розділу 18989

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ……..... 19292

3.1. Поняття та процедури здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони 19292

3.2. Розвиток адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони 20505

Висновки до третього розділу 21414

ВИСНОВКИ. 21717

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 22323

ДОДАТКИ 25959

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією з найважливіших складових державотворення, забезпечення національних інтересів майже в усіх сферах суспільного й державного життя є функціонування сектору безпеки й оборони. Саме він є передумовою захищеності життєво важливих інтересів держави, її суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу, а також інтересів, прав і свобод людини та громадянина від реальних і потенційних загроз. Забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони чинним національним законодавством України покладається на значну кількість суб'єктів, які в сукупності становлять склад цього сектору. Кожен з таких суб'єктів відіграє специфічну роль, реалізуючи діяльність, спрямовану на успішне виконання завдань, які держава поставила перед вказаним сектором.

Одним з провідних суб'єктів сектору безпеки й оборони слід вважати Національну поліцію України, яка у своїй повсякденній діяльності виконує, порівняно з іншими суб'єктами, найбільшу кількість завдань щодо забезпечення громадської безпеки та порядку, підтримуючи стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина від значної кількості загроз. Саме тому з'ясування сутності, складових і можливих шляхів удосконалення адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони має першочергове значення для ефективного виконання завдань, що ставить держава та українське суспільство перед усіма складовими цього сектору.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблематика визначення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони завжди становила науковий інтерес для вчених-адміністративістів. Окремим аспектам функціонування цього сектору присвячено низку праць, серед яких дисертації К. І. Долженка «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки регіону» (2016), С. П. Пономарьова «Адміністративно-правове забезпечення

діяльності сектору безпеки і оборони України» (2018), О. О. Панової «Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект» (2018), Ю. Л. Калгушкіна «Адміністративно-правове забезпечення територіальної оборони України» (2019) та ін. Водночас у наведених працях правовий статус Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони досліджено фрагментарно, у межах висвітлення функціонування окремих складових вказаного сектору.

Аналіз наукових праць, присвячених вивченню окремих аспектів діяльності правоохоронних органів як суб'єктів сектору безпеки й оборони, зокрема Національної поліції України, а також законодавчих новел у сфері функціонування вказаного сектору засвідчують складність і багатоаспектність окреслених питань, які потребують ґрунтовного опрацювання як на теоретичному, так і на правозастосовному рівнях. Зазначене вище підтверджує актуальність дослідження адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони.

Підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці таких учених, як В. В. Аброськін, О. М. Бандурка, О. В. Батраченко, О. І. Безпалова, Р. Г. Бєляков, Ю. З. Біла-Тюріна, С. Г. Братель, А. В. Галюк, Є. А. Гетьман, С. М. Гусаров, О. В. Джафарова, К. І. Долженко, А. В. Долинний, О. Ю. Дрозд, О. М. Дручек, С. Ю. Жила, М. В. Завальний, В. О. Іванцов, Ю. Л. Калгушкін, В. Ю. Кікінчук, Т. О. Коломоєць, Л. І. Миськів, О. М. Музичук, А. В. Носач, О. А. Падалка, О. О. Панова, Б. А. Підгорний, О. В. Поклад, С. П. Пономарьов, А. В. Потопальський, В. Б. Пчелін, С. А. Резанов, О. Ю. Салманова, С. В. Сеник, В. С. Селюков, В. В. Сокуренко, А. В. Титко, С. О. Шатрава, Д. В. Швець, О. С. Юнін та ін. Не применшуючи здобутки цих фахівців, варто зауважити, що в більшості наукових праць питання, пов'язані з діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, висвітлено фрагментарно. Нагальність вивчення вказаного питання підтверджує також постійне оновлення законодавства, що визначає правові засади в цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»,

затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5; Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р, Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018–2024 рр., затвердженого рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 27 лютого 2018 р., напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2016–2020 рр. Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб за допомогою сучасних методів наукового пізнання, на підставі досягнень науки адміністративного та інших галузей права, аналізу наукових поглядів учених і норм законодавства України, узагальнень правозастосовної діяльності визначити сутність адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції України як суб’єкта сектору безпеки й оборони, а також сформулювати пропозиції та рекомендації щодо підвищення її ефективності. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*:

– схарактеризувати сектор безпеки й оборони як об’єкт адміністративно-правового регулювання;

– встановити місце Національної поліції в системі суб’єктів сектору безпеки й оборони;

– з’ясувати завдання та принципи діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони;

– розглянути правові засади діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони;

– сформулювати поняття та визначити структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони;

– проаналізувати пріоритетні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції;

– дослідити адміністративно-правові інструменти діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони;

– визначити поняття, з’ясувати види та форми взаємодії Національної поліції з іншими суб’єктами сектору безпеки й оборони;

– висвітлити сутність поняття громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони та з’ясувати його процедури;

– запропонувати можливі шляхи розвитку адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки та оборони.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дисертації є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження. Використання *гносеологічного методу* дозволило визнати сутність сектору безпеки й оборони як об’єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1). *Логіко-семантичний і формально-логічний методи* використано з метою вдосконалення понятійного апарату шляхом визначення понять «завдання діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони», «принципи діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони» (підрозділ 1.3), «правові засади діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони» (підрозділ 1.4), «адміністративно-правовий статус Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони» (підрозділ 2.1), «адміністративно-правові інструменти діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони» (підрозділ 2.3),

«взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони» (підрозділ 2.4), «громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони» (підрозділ 3.1). *Порівняльно-правовий метод* використано під час реалізації всіх завдань дослідження (розділи 1–3). *Системно-структурний метод* уможливив встановлення місця Національної поліції в системі суб'єктів сектору безпеки й оборони (підрозділ 1.2), а також визначення структури адміністративно-правового статусу цього органу (підрозділ 2.1). *Методи групування, класифікації та аналітичний метод* застосовано в межах визначення основних напрямів забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції (підрозділ 2.2); встановлення видів і форм взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони (підрозділ 2.4); характеристики процедур здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони (підрозділ 3.1). Використання *методу прогнозування* дало змогу окреслити можливі шляхи розвитку адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони (підрозділ 2.3).

Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані дані державної і відомчої статистичної звітності за 2015–2019 роки в секторі безпеки та оборони; офіційні звіти, інформаційні листи й аналітичні довідки МВС та Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є однією з перших спроб комплексно, на підставі аналізу наявних здобутків учених і норм чинного законодавства, а також з використанням сучасних методів пізнання встановити сутність, зміст та особливості адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

уперше:

– аргументовано, що ключове значення Національної поліції України як елементу сектору безпеки й оборони пов'язане з її компетентністю в забезпеченні

безпеки громадян і суспільства, здатністю протистояти злочинності, забезпечувати прозорі та якісні сервіси для суспільства;

– проаналізовано окремі напрями забезпечення сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції, серед яких протидія організованій злочинності та корупції, тероризму, незаконній міграції та торгівлі людьми, наркоманії, алкоголізму й дитячій безпритульності, а також забезпечення територіальної безпеки;

– виокремлено форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони, а саме: загальна взаємодія (взаємодія Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України, яка спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, тобто внутрішньосистемна); спеціальна взаємодія (передбачає взаємодію в межах складових сектору безпеки й оборони України, тобто зовнішньосистемна); особлива взаємодія (налагодження належної взаємодії Національної поліції із сектором безпеки й оборони в особливий період);

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат дослідження шляхом тлумачення таких понять, як «адміністративно-правове регулювання сектору безпеки й оборони», «принципи діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «адміністративно-правовий статус Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції», «напрями забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції», «адміністративно-правові форми діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «нормативно-правовий акт органів і підрозділів Національної поліції в межах сектору безпеки й оборони», «інші юридично значущі дії як інструменти діяльності

Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «адміністративно-правові інструменти діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони», «взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони», «громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони»;

– положення стосовно того, що виконання завдань Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони (охорона суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу держави, гарантування безпеки й захист прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства та держави загалом; створення умов для відновлення порушених прав; боротьба зі злочинністю та цілеспрямований розвиток системи правоохоронних органів) має відбуватися на підставі та відповідно до принципів цієї діяльності (верховенство права; законність; дотримання прав і свобод людини; повага до гідності; підзвітність і прозорість у роботі; політична нейтральність і деполітизація; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; безперервність);

– твердження, згідно з яким повноваження Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони можуть бути такими, що мають загальний характер, тобто спрямовані на захист національних інтересів України від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також спеціальними, реалізація яких безпосередньо пов'язана з попередженням загроз національній безпеці;

– характеристику такого інструмента діяльності Національної поліції у сфері безпеки й оборони, як адміністративний договір, що є додатковою гарантією, покликаною унеможливити протиправні дії та недотримання норм законодавства іншою стороною задля досягнення правопорядку та ефективного функціонування сектору безпеки й оборони;

– наукові положення про окремі форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони України: видання управлінських актів; здійснення юридично значущих управлінських дій; укладання адміністративно-правових договорів; проведення матеріально-технічних операцій; здійснення

організаційних заходів наукового, методичного, аналітичного, інформаційного характеру тощо;

– характеристику окремих процедур громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони: безпосереднє звернення окремих громадян або їх об'єднань; звернення громадян або їх об'єднань до місцевих депутатів або Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; участь у розробленні нормативно-правових актів; здійснення досліджень; проведення громадської експертизи проєктів відповідних актів; участь в обговоренні питань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; висвітлення інформації через засоби масової інформації;

дістало подальший розвиток:

– положення про те, що правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони набули об'єктивації в численних нормативно-правових актах, що завдяки ієрархічним зв'язкам становлять систему, яку можна представити таким чином: Конституція України, чинні міжнародні договори України, базові та спеціальні закони, кодифіковані акти, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, акти Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України;

– аргументація позиції стосовно того, що призначенням правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони є наявність максимально деталізованого спектру завдань, функцій і повноважень, покликаних зменшити ризик зловживання дискреційними повноваженнями з боку правоохоронців, а отже, мінімізувати ризик порушення закону;

– положення про структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони, що представлена: 1) компетенцією і повноваженнями (права й обов'язки); 2) завданнями, функціями та принципи діяльності; 3) відповідальністю, правовими й соціальними гарантіями діяльності;

– обґрунтування доцільності внесення змін у законодавство, що регламентує діяльність Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони: доповнити ч. 2 ст. 10 Закону України «Про Національну безпеку України» пунктом 5; доповнити

Закон України «Про Національну безпеку України» ст. 18-1; доповнити ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію» частиною 2; з тексту Закону України «Про національну безпеку України» виключити положення, що дублюють приписи Закону України «Про Національну поліцію»; викласти в новій редакції ч. 1 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції впроваджено та використовуються в:

− *науково-дослідній роботі* – для подальших досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони (акт Національної академії внутрішніх справ від 25 червня 2020 р.);

− *правотворчій сфері* – під час внесення змін і доповнень до чинних законодавчих та підзаконних актів, що регулюють питання діяльності Національної поліції як суб'єкта безпеки й оборони (акт Інституту законодавства Верховної Ради України від 16 травня 2019 р. № 22/648-1-15);

− *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності здійснення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони;

− *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних матеріалів і викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Адміністративне судочинство», «Адміністративна реформа в Україні», «Адміністративне право», «Адміністративно-деліктне право та процес», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу», «Аналітичне забезпечення професійної діяльності», «Публічне адміністрування», а також під час підготовки відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2020 р.).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремих її аспектів, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 9–10 грудня 2016 р.), «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 17–18 березня 2017 р.),

«Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 14–15 лютого 2020 р.), м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в дев'яти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, одна – в іноземному юридичному виданні (Словацька Республіка), чотири тези доповідей, які оприлюднено на науково-практичних конференціях.

РОЗДІЛ 1
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

1.1. Сектор безпеки і оборони як об'єкт адміністративно-правового регулювання

На сучасному етапі розбудови Української держави одним з її першочергових завдань є належна реалізація та захист прав і свобод людини і громадянина. Вказане вимагає втілення в реальне життя конституційних норм, особливо тих, що стосуються захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, суспільних цінностей особи в ситуаціях, коли життєдіяльність громадян, їх життя і здоров'я піддаються загрозі внаслідок впливу негативних обставини. Це саме провокує появу суспільних запитів на проведення наукових досліджень з проблем забезпечення оборони держави. А відтак, на наше переконання існує нагальна потреба науково-правового супроводу суспільних процесів, що відбуваються у сфері оборони держави та сприйняття сектору безпеки і оборони як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Насамперед, на нашу думку, слід визначитись із змістом основних категорій. Зокрема фахівці в теорії права пропонують розуміти правове регулювання у широкому та вузькому сенсі. На такому твердженні наголошує і Р. Я. Демків. У роботах автора ідеться про те, що правове регулювання у широкому сенсі – це всі форми впливу держави на свідому поведінку осіб – суб'єктів суспільних відносин за допомогою широкого спектру чинників: норм права, актів застосування права, юридичних договорів, правовідносин, забезпечення реалізації норм права, в тому числі примусовою силою держави, законності і правопорядку тощо [78]. У даному випадку, на думку автора, мова йде навіть не про правове регулювання, а про весь механізм правового регулювання, тобто систему засобів та організаційних заходів, завдяки яким створюються необхідні умови для упорядкування суспільних відносин,

що виникають у конкретній сфері. Під правовим регулюванням у вузькому сенсі розуміється один зі способів упорядкування суспільних відносин, який зводиться до нормативного встановлення стандартів, меж належної і можливої поведінки [78]. До більш вузького трактування вказаного поняття звертаються і автори енциклопедичних видань де під правовим регулюванням (від лат. reguläre - «спрямування, впорядкування») розуміють один з основних засобів владного впливу на суспільні відносини з метою впорядкування їх в інтересах людини, суспільства і держави [370, с. 40]. У тлумачному словнику юридичних термінів зазначається, що правове регулювання – це форма регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їхніх учасників вимогам і дозволам, що містяться в нормах права [373, с. 218]. Таке трактування поняття надає можливість зрозуміти, що в даному випадку під правовим регулюванням розуміється система нормативно-правових актів, нормами яких упорядковуються суспільні відносини у різних сферах суспільного життя.

Точки зору щодо доцільності тлумачення поняття «правове регулювання» у широкому сенсі дотримуються також й інші науковці. Так, Є.О. Гіда пропонує розглядати правове регулювання як здійснюване громадянським суспільством або державою за допомогою правових засобів упорядкування, охорону та розвиток суспільних відносин [342, с. 431]. На думку С.С. Алексєєва, правове регулювання – це здійснюваний за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних розпоряджень тощо) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до вимог економічного базису, суспільних потреб соціального ладу [15, с. 289]. Тобто, це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку [159, с. 54].

Отже, чимало науковців дотримується позиції, що широке трактування поняття найбільш повно відображає усю специфіку правового регулювання, оскільки його особливістю є системність та комплексний підхід. Це дозволяє повною мірою дослідити усю сукупність правових явищ, що функціонують та взаємодіють у рамках

відповідного механізму правового регулювання та здійснюють відповідний правовий вплив на суспільні відносини. Звичайно, що адміністративно-правові відносини є різновидом правових відносин, та відповідно, похідним від правового регулювання, а тому характеризуються їх загальними ознаками. Так, на думку деяких авторів, ознаки правового регулювання: є різновидом соціального регулювання; здійснюється громадянським суспільством або державою; має нормативно-результативний характер – здійснюється за допомогою цілісної системи правових засобів, що забезпечують втілення в життя норм права для досягнення необхідної мети (результату); має організаційний характер - за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми (в нормах права закріплюється міра можливої або належної поведінки); має цілеспрямований характер - спрямоване на задоволення прав, свобод, законних інтересів суб'єктів права; має конкретний характер – завжди пов'язане з реальними (конкретними) відносинами [338, с. 271; 283, с. 107].

Варто відзначити, що правове регулювання набуває своїх особливостей в залежності від галуз права, норми якої використовуються для регулювання тих чи інших правовідносин. В рамках нашого дослідження йдеться саме про адміністративно-правове регулювання, яке характеризує спеціально-юридичний механізм впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його адресатів. Унаслідок адміністративно-правової регламентації формується юридична основа, визначаються зафіксовані в правових веліннях орієнтири для організації діяльності учасників адміністративно-правових відносин на досягнення фактичних завдань адміністративного права [56, с. 237]. До сфери адміністративно-правового регулювання входять відносини: які відображають індивідуальні публічні потреби фізичних і юридичних осіб; третіх осіб, права та свободи яких порушуються першими; загальний публічний інтерес держави й Українського народу в цілому; які реалізують імперативно-владну компетенцію публічної адміністрації та взаємні публічні інтереси всіх невладних учасників адміністративно-правих відносин, кожний з яких має йти на певний утиск своїх інтересів задля задоволення інтересів

іншого; які потребують дотримання певних установлених державою в адміністративно-правових нормах правил [56, с. 238].

Згідно з позицією А. П. Головіна, під адміністративно-правовим регулюванням, особливо в контексті діяльності ОВС при забезпеченні громадської безпеки, розуміє цілісну систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється імперативно-нормативне впорядкування організації та функціонування її підрозділів та об'єктів управління, вплив на суспільні відносини у сфері охорони правопорядку з метою виконання суб'єктами встановлених обов'язків і забезпечення громадської безпеки, захисту прав і свобод громадян в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів [62, с. 14]. А враховуючи предмет і методи галузі адміністративного права відзначимо, що адміністративно-правове регулювання являється спеціально-юридичний механізм впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його суб'єктів та об'єктів. Унаслідок адміністративно-правової регламентації формується юридична основа, визначаються зафіксовані в правових веліннях орієнтири для організації діяльності учасників адміністративно-правових відносин на досягнення фактичних завдань адміністративного права [341, с. 113-114].

Отже, узагальнюючи наведені вище позиції, вважаємо, що адміністративно-правове регулювання сектору безпеки і оборони – це сукупність визначених нормами адміністративного права інструментів та засобів, які використовуються задля забезпечення ефективного регулювання правовідносин у досліджуваній сфері. Саме норми адміністративного права встановлюють межі поведінки уповноважених суб'єктів, встановлюючи права та обов'язки органів державної влади, які уповноважені здійснювати свою діяльність у секторі безпеки та оборони та забезпечуються заходами адміністративного примусу.

Як і будь-який інший вид правового регулювання, адміністративно-правове регулювання також має свої об'єкти, на які спрямовано цей регулюючий вплив. У тлумачних словниках категорію «об'єкт» (лат. *objectum* – предмет) визначено як те, на що спрямовано пізнавальну та перетворювальну діяльність людини (суб'єкта) [207, с. 187]; явище, на яке спрямовано дію права (об'єкт права) [52, с. 803]. Ряд учених також висловлюють позицію того, що об'єктом є те, заради чого виникають

правовідносини [103, с. 81]. Існують і альтернативні точки зору у питанні визначення об'єкта правовідносин у тому числі і адміністративно-правового регулювання, щоправда вони нині сприймаються як застарілі, однак мають право на увагу. Вони говорять про існування безоб'єктних правовідносин (внаслідок того, що нею заперечується можливість бути об'єктом правовідносин для дій учасників). Вони класифікуються на умовні (об'єкту немає лише в деяких правовідносинах (Р. О. Халфіна) або безумовні (у всіх правовідносинах об'єкту не існує (В. С. Толстой) [4, с. 474; 352, с. 203]; щодо множинності об'єктів правовідносин - об'єкт є завжди і в усіх відношеннях (Ю. К. Толстой, И. Б. Новицький) [186, с. 45; 68, с. 56]; а також єдності таких об'єктів. На жаль, єдності у визначенні досліджуваного об'єкта так і не знайшлося.

В юридичній літературі домінують дві основні точки зору. Перша, Л. І. Миськів, розглядаючи діяльність вищого навчального закладу як об'єкту адміністративно-правового регулювання, зосереджує свою на увагу на управлінській складові цього феномену та зазначає, що він може виступати як у ролі суб'єкта, так і об'єкта державного управління. Іншими словами, вчена ототожнює об'єкт адміністративно-правого регулювання із об'єктом державного управління [164]. Друга, І. А. Черниш, досліджуючи внутрішню торгівлю, як об'єкт адміністративно-правового регулювання до нього відніс різноманітні матеріальні і нематеріальні блага та діяння суб'єктів і об'єктів публічного управління в аналізованій сфері. Тим самим не важко помітити, що практично ототожнюється об'єкт адміністративно-правового регулювання та об'єкт адміністративно-правових відносин [358, с. 14]. Як відомо з теорії адміністративного права державне управління – це цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави та стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідними повноваженнями. До особливостей державного управляння відносяться системні компоненти: суб'єкти та об'єкти. Головна особливість об'єкта – це те, що

ним є організоване суспільство в цілому. Безпосередніми об'єктами, на які справляють вплив на той чи інший конкретний суб'єкт, є підвідомчі йому сфери державного управління [13, с. 35–39]. Об'єктами адміністративно-правових відносин є різноманітні матеріальні та нематеріальні блага, які становлять публічну цінність, і діяння суб'єктів та об'єктів публічного управління пов'язані з цими благами [8, с. 69–70]. При цьому, В. В. Галунько об'єкти адміністративно-правових відносин практично ототожнює з об'єктами адміністративно-правового регулювання поділяючи їх на: нематеріальні особисті блага людини – життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність, безпеку, свободу пересування та ін.; матеріальні – предмети матеріального світу, створені природою чи людиною; цінні папери, офіційні документи – національна грошова одиниця, валюта, паспорти, дипломи, сертифікати, лотерейні білети та ін.; продукти духовної та інтелектуальної творчості; дії суб'єктів адміністративно-правих відносин, коли суб'єкт чи об'єкт публічного управління має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання певних дій. А до суспільних відносин адміністративно-правового регулюванню відповідають: відносини між фізичними або юридичними особами, які звернулись до суб'єкта публічної адміністрації з вимогою забезпечити їх публічні, свободи та законні інтереси; відносини між суб'єктом публічної адміністрації та фізичними й юридичними особами, які порушують права свободи третіх осіб, публічний інтерес суспільства та держави; імперативно владні відносини між вищестоящими та нижчестоящими суб'єктами публічної адміністрації, що засновані на праві [8, с. 69–70, 317]. Тим самим, В.В. Галунько практично ставить знак рівності між об'єктами адміністративного права, об'єктами адміністративно-правових відносин та об'єктів адміністративно-правового регулювання.

У цьому питанні цікавою є позиція який пропонуємо використовувати для позначення сутності (родової категорії) об'єкта державного регулювання термін «соціальна система». Вказана соціальна система за словами авторів основними своїми складовими визначає: 1) суб'єкти соціальної системи; 2) соціальні зв'язки між суб'єктами соціальної системи; 3) предмет соціальних зав'язків; зазнає регулятивного

впливу суб'єкта (-ів) державного регулювання через використання ними механізмів державного регулювання (правового, економічного, політичного та ін.) [190, с. 57]

Таким чином, об'єктом адміністративно-правового забезпечення оборони держави будуть виступати суспільні відносини в галузі оборони як сфера публічної управлінської діяльності держави. Відповідно, об'єктом адміністративно-правових відносин стає поведінка самих учасників безпосередньо управлінських відносин (певні дії або утримання від дій) в сфері функціонування сектору безпеки та оборони, що потребує правового регулювання та реалізації за допомогою норм адміністративного права. Кожна дія учасників адміністративно-управлінських правовідносин спрямована на досягнення певних правових наслідків. Визначивши свою позицію щодо поняття «об'єкт адміністративно-правового регулювання», необхідно перейти до безпосереднього дослідження особливостей сектора безпеки і оборони держави як об'єкту адміністративно-правового регулювання та його визначення.

Так, поняття «сектор безпеки» та «сектор безпеки і оборони держави» на сьогодні мають дуже високий попит у сучасному суспільстві. Появою цих категорій відзначився початок 90-х років, коли стало зрозумілим, що спектр загроз став зміщуватися від суто воєнних понять до таких, що мають невійськове забарвлення. Головною мотивацією для введення цих понять у наукову термінологію були рекомендації міжпарламентських органів Європи, міжнародних конференцій та семінарів [289, 332, 364, 290, с. 28-32]. В Україні певний поштовх до офіційного вживання цих понять дала тодішня Стратегія національної безпеки України (п. 3.7). Нині поняття «сектор безпеки і оборони» дедалі набуває більш широкого вжитку, зокрема, в новій редакції Стратегії національної безпеки України [290].

У деяких іноземних та вітчизняних джерелах це поняття ототожнюється із загальною системою забезпечення національної безпеки (СЗНБ), до якої зазвичай відносять державні та недержавні органи, організації, установи, компетенція яких поширюється на певні завдання із захисту від різноманітних загроз [329; 17]. Ці органи і самовизначення сектора безпеки, його структура та етапність формування і реалізації [329]. При цьому тут зазначено, що в [329] «сектор безпеки» і «система

забезпечення національної безпеки (СЗНБ)» вжиті як синоніми. Аналогічного трактування сектора безпеки та моделювання його структурних елементів (компонентів) припустились і розробники останнього Стратегічного оборонного бюлетеня України [142, с. 15]. Тобто, у наведених джерелах поняття «сектор безпеки» та «сектор безпеки і оборони» трактують дещо розширено, роблячи спробу охопити ним усю систему національної безпеки і оборони держави (СЗНБ). Однак, у деяких інших джерелах ці поняття виокремлюються і називають їх «Сектор безпеки держави» та «Сектор воєнної безпеки держави» [268]. До Сектора воєнної безпеки тут включають Збройні Сили України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України, перелік яких теж тут наведений.

Відповідно до норм чинного законодавства, сектор безпеки і оборони (далі – СБО) – це система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об’єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України (п. 16 ч. 1 ст. 1 Законі України Про Національну безпеку). А також являє собою організм до складу якого входять: сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України; сили оборони – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави; оборонно-промисловий комплекс України; громадяни та громадські об’єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні

національної безпеки України [212, с. 63]. Функції та повноваження складових СБО визначаються законодавством України (ч. 1 ст. 12 Законі України Про Національну безпеку [251].

Дещо подібне тлумачення цієї категорії наведено у Воєнній доктрині України (п. 4) від 24.09.2015 де СБО визначений як охоплена єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, діяльність яких за функціональним призначенням відповідно до Конституції та законів України спрямована на захист національних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці України.

Приведення системи національної безпеки до стану стабільного функціонування можливе шляхом комплексної та узгодженої за цілями, завданнями, стандартами, часом і ресурсами реформи всіх її складових. Трансформація системи національної безпеки України відбувається у складних умовах триваючої військової агресії проти України. Саме цей фактор є найбільшим викликом державі Україна та серйозним тестом на її стійкість і резилентність [212, с. 63].

В офіційних документах міжнародних організацій та публікаціях західних фахівців досі немає одностайності щодо призначення цього сектора, його складу, завдань, місця й ролі в підтриманні національної безпеки та оборони держави. Так, наприклад, у доповіді Генсекретаря ООН на 622-й сесії Генеральної Асамблеї 23 січня 2008 р. зазначається, що вказаний сектор – «це широкий термін, який часто використовується для опису структур, установ і персоналу, відповідальних за керівництво, забезпечення і нагляд за безпекою в країні» [390]. Однак пізніше в Резолюції Ради Безпеки ООН 2030 від 21 грудня 2011 р. уже вживається дещо інше поняття – «оборонний сектор та сектор безпеки», а в Резолюції 2057 від 5 липня 2012 р. – знову «сектор безпеки». Крім того, в ООН немає узгодженої позиції й стосовно складу цього сектора. Так, наприклад, у згаданій доповіді Генерального секретаря цієї організації до нього віднесені військові відомства, правоохоронні органи, виправні

заклади, розвідувальні служби, органи охорони державного кордону, митні служби, сили цивільної оборони, а також елементи судового сектора, відповідальні за розгляд справ, пов'язаних з можливою злочинною поведінкою або несанкціонованим застосуванням сили. До сектора безпеки належать також суб'єкти, які відіграють певну роль у керівництві та нагляді за розробкою й виконанням програм з питань безпеки, зокрема законодавчі органи та міністерства. До нього також відносять і деякі групи громадянського суспільства. Іншими недержавними суб'єктами, які можуть розглядатися як частина сектора безпеки, визнаються приватні служби безпеки. Водночас у документах Європейського Союзу сектор безпеки визначається у скороченому складі. Зокрема, в Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи 1713 (2005) «Демократичний контроль над сектором безпеки в державах членах» до нього відносять лише збройні сили, спеціальні й розвідувальні служби, поліцію та прикордонні служби.

Значні розбіжності щодо визначення поняття і складу сектора безпеки простежуються також у наукових публікаціях іноземних експертів. Характерні приклади їх розширеного трактування наводяться у працях Ф. Молнара [172] та відомої дослідниці в галузі гендерних питань у реформуванні силових структур К. Валасек [50]. Остання, зокрема, пропонує розглядати сектор безпеки як сукупність державних інститутів та інших організацій, які відіграють певну роль у підтриманні безпеки держави та його громадян. Дещо іншої думки дотримується фахівець Женевського центру демократичного контролю над збройними силами (DCAF) А. Фопен, який вважає, що сектор безпеки складається «зі збройних сил, служб безпеки, поліції у формі або в цивільному, жандармерії, служб розвідки, прикордонних служб, служб внутрішньої безпеки, а також міліції та озброєних формувань, які працюють на державу, поряд з нею або пов'язані з нею» [290]. Разом з тим, попри зазначені розбіжності, можна стверджувати, що при вживанні поняття «сектор безпеки» мова не йде про якусь нову організаційну структуру. У більшості випадків при цьому мають на увазі лише сукупність «інституцій та організацій, яким держава надала легітимізовану роль у використанні чи загрозі використання примусової сили в суспільстві для протидії зовнішнім або внутрішнім загрозам безпеці держави та її

громадян» [382; 69, с. 21]. Д. Шерр, характеризуючи сектор безпеки НАТО, наголошував на тому, який зміст вкладається у це поняття [364, с. 40]. Досить яскраво він сформулював думку про складність поняття безпеки: «це одночасно кінцевий результат, відчуття, стимул та ціль» [290, с. 41].

При цьому, на сьогодні значна частина міжнародних організацій, НАТО та Європейський Союз в практичній діяльності вже не розрізняють оборону і безпеку, називаючи їх сектором безпеки. Сектор безпеки вони розуміють як сукупність усіх органів і сил, обов'язок яких полягає у захисті суспільства, держави та її інститутів. До його складу належать стрижньові структури, такі, як збройні сили, правоохоронні органи, воєнізовані формування, органи розвідки та безпеки, митна служба, берегова охорона і прикордонна служба, а також ті інститути, які формулюють, здійснюють і контролюють політику внутрішньої та зовнішньої безпеки. ЄС та Європейська Парламентська Асамблея поділяють сектор безпеки на чотири головні складові: оборона, поліція, розвідувальні органи та керівництво кордонами [293]. Ураховуючи світовий досвід, спираючись на розробки вітчизняних та іноземних науковців, пропонується таке його робоче визначення: сектор безпеки України– це сукупність державних органів та організацій, які покликані гарантувати безпеку особи, суспільства та держави. Відповідно до головних видів безпеки, які дістали поширення в нашій державі, пропонується розрізняти три основні елементи сектора безпеки: - особиста безпека громадян, громадський порядок тощо – забезпечують правоохоронні органи; - державна безпека – забезпечують спецслужби; - військова безпека – забезпечує військова організація України [359, с. 88]

Питанням СБО присвячені також публікації багатьох вітчизняних науковців та експертів [66; 38; 142; 149; 305]. Як і в іноземних авторів, у них присутні доволі полярні думки щодо призначення цього сектора, його складу, завдань, місця й ролі в підтриманні національної безпеки та оборони України. На думку А. І. Семенченко, «сектор безпеки, призначений для забезпечення національної безпеки та оборони, інтегрує питання політичної, економічної, інформаційної, екологічної, воєнної та інших сфер безпеки, розв'язання яких забезпечується воєнними й невоєнними методами і в яких безпека та воєнні методи не є домінуючими. У структурі сектора

безпеки виділяють силовий блок, для якого в європейських та євроатлантичних структурах безпеки часто використовують інтегроване поняття «сектор безпеки та оборони», що застосовується в різних документах і назвах таких підрозділів цих організацій» [305, с. 17]. Автор вважає, що у вузькому значенні сектор безпеки може ототожнюватися з силовим блоком, а в широкому – крім силового блоку до складу сектора безпеки можуть бути включені оборонно-промисловий та науковий комплекси, сукупність органів державної влади та місцевого самоврядування, які відповідають за формування і реалізацію зовнішньої та внутрішньої політики, екологічну та інформаційну безпеку тощо [305, с. 17].

Прибічники «широкого» тлумачення, зокрема В. Гречанінов, вважають за потрібне залучати до СБО, крім «силових» структур, також дипломатичні служби та оборонну промисловість [70]. Ще ширше представництво у складі СБО пропонує С. Нечхаєв: «...сили, органи та організації, на які чинним законодавством покладено захист національної безпеки і оборони держави та здійснення демократичного контролю за діяльністю його суб’єктів» [182, с. 23]. Тобто автор фактично ототожнює сектор безпеки та оборони із системою забезпечення національної безпеки, визначення якої було дано у схваленій Верховною Радою України в січні 1997 р. Концепції (основах державної політики) національної безпеки України [250] яка нині утратила чинність.

Інші фахівці є прихильниками «вузького» підходу до призначення цього сектора, визначення його складу й завдань. Зокрема, вони вважають основним призначенням СБО забезпечення виключно воєнної безпеки та оборони держави [302]. Як вважає: К. І. Долженко, «відповідно до визначення поняття «безпека» термін «національна безпека» включає в себе рівноправними складовими терміни «державна безпека», «суспільна безпека» та «безпека особистості». Цілком очевидно, що національна безпека - це надзвичайно складна багаторівнева функціональна система, в якій безперервно відбуваються процеси взаємодії та протиборства життєво важливих інтересів держави, суспільства та особистості із загрозами цим інтересам - як внутрішніми, так і зовнішніми. Цільовою функцією цієї системи виступає міра захищеності цих інтересів від загроз. У центрі системи національної безпеки, так само

як і її окремих видів, перебувають життєво важливі інтереси держави, суспільства та особистості, сукупність яких і становить національні інтереси. Держава являє собою відкриту соціальну систему, що розвивається під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Розвиток держави є неможливим без забезпечення її безпеки в усіх сферах, що відносяться до державної компетенції. Через те найважливішою особливістю соціальної форми розвитку є найтісніший зв'язок та взаємозалежність між розвитком і безпекою як двома сторонами загального процесу життєдіяльності відкритої соціальної системи. Первісним є розвиток; безпека – вторинна й покликана забезпечити цей розвиток, захистити його від різних загроз» [86, с. 17].

Основні причини наведених та інших розбіжностей стосовно призначення і складу СБО пов'язані, на нашу думку, з невизначеністю критеріїв, яким мусять відповідати складові, точніше, суб'єкти цього сектора, а також неоднозначним трактуванням його місця й ролі в підтриманні національної безпеки та оборони держави.

Аналіз підходів щодо визначення та сутності сектора безпеки і оборони виявляє відсутність єдиних узагальнених його ознак, які б відображали конкретне його розуміння, стан та модель, вказували конкретні шляхи забезпечення гарантованого захисту національних інтересів від загроз воєнного характеру. Для уніфікації цих понять у науковій літературі викладені деякі наукові підходи. Перший із них, що названий автором найпростішим але не безспірним, ґрунтується на простому запозиченні іноземних понять безвідносно до умов їхнього створення та застосування і без відповідного обґрунтування та врахування особливостей України. Як наслідок, маємо іноді неузгодженість та суперечливість категоріально-понятійного апарату, невідповідність його умовам України, складність чи неможливість застосування за цих умов. Другий підхід ґрунтований на методі порівняльного аналізу згідно з яким досліджують сукупність споріднених за своєю сутністю та змістом понять, що стосуються одного і того ж предмета (явища, події, процесу тощо). А за результатами такого порівняльного аналізу можна підібрати одне з відомих понять (прототип), що найоптимальніше відповідатиме визначеному критерію (критеріям) та умовам України з подальшим його уточненням у разі необхідності. Третій підхід пов'язаний

з формулюванням понять шляхом синтезу сукупності відомих понять-аналогів, враховуючи особливості країни (сфери), де передбачається його застосування. Четвертий підхід стосується необхідності розроблення нових понять «якщо умови так змінилися, що застосування відомих понять у традиційному контексті неможливе чи вони настільки специфічні, що не дозволяють безпосередньо застосувати категоріально-понятійний апарат інших країн або взагалі відсутні будь-які поняття аналоги». У автора «сформульовані» ще два інші ніби існуючі «радикальні погляди» стосовно визначень та понять сектора безпеки і Воєнної організації держави. За першим із них «сектор безпеки» визнається як західний термін, який за своєю сутністю близький, якщо не тотожний, до поняття ВОД і є своєрідною «даниною політики євроатлантичної та європейської інтеграції у межах реалізації якої передбачається здійснення заходів з адаптації та гармонізації національної нормативно-правової й нормативно-технічної бази до стандартів Альянсу, в тому числі з процедурних та термінологічних питань». Але такий погляд не зовсім відповідає дійсності бо на Заході та і в НАТО термін «Воєнна організація держави» теж використовується майже у тому ж розумінні, що здебільшого формується у нормативно-правових актах України. Зокрема, так він визначений у Словнику основних термінів, що використовуються у НАТО [320, с. 261–262]. Щоправда, Захід зараз став більше застосовувати поняття «сектор безпеки», намагаючись демілітаризувати цю «воєнну» категорію, що підтверджує життєвість сформульованого варіанту (1).

При дослідженні вказаної категорії деякими авторами звертається суттєва увага на слово «оборона» і те, що воно не є адекватним загальному поняттю «оборона України», у чому переконались навіть представники Женевського центру демократичного контролю над збройними силами. Вони дійшли висновку, що у запропонованому понятті слово «оборона» є лише «частиною безпеки, засобом її досягнення” [26]. Тобто тут воно ніби символізує зворотню сторону «безпеки» – її захист від воєнної небезпеки.

Відповідно до головних видів безпеки, які дістали поширення в нашій державі, пропонується розрізняти три основні елементи сектора безпеки: - особиста безпека

громадян, громадський порядок тощо – забезпечують правоохоронні органи; - державна безпека – забезпечують спецслужби; - військова безпека – забезпечує військова організація України [359, с. 88]. У нормативно-правових актах та інших джерелах застосовуються різні тлумачення цього поняття та стверджується, що «сектор безпеки..., як правило, об'єднує (інтегрує) питання політичної, економічної, інформаційної, воєнної тощо сфер безпеки, вирішення яких забезпечуються воєнними і невоєнними методами» [306, с. 59]. На думку інших науковців, «безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави, а також довкілля в різних сферах життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз» [112, с. 14], та поділяється на види, такі як внутрішня та зовнішня безпека держави, що охоплюють складові: економічна, соціальна, екологічна, політична та інформаційна безпеки, які сукупно охоплюються поняттям «національної безпеки» [218].

Із досліджень інших науковців [221; 82; 85; 66] та з аналізу нормативно-правових актів Е. А. Горбунов та інші роблять висновок, що «сектор безпеки і оборони» – це інтегральна категорія, яка має власні структурні елементи (компоненти). Такими елементами науковці визначають до них: а) об'єкт (один з варіантів безпеку більшій частині досліджуваного матеріалу саме «воєнна безпека»), суб'єкти забезпечення безпеки та оборони (далі – СЗБО); об'єктивну сторону (межі повноважень, функцій і завдань суб'єктів забезпечення) та суб'єктивну сторону (загрози та ризики).

Таким чином, сектор безпеки та оборони можна розглядати як структурне об'єднання, яке має об'єкт; суб'єкти; об'єктивну складову (межі (сфери) сектора безпеки); та суб'єктивну сторону (загрози), яке має охоплювати усі ланки життєдіяльності людини та метою функціонування якої повинно бути забезпечення воєнної безпеки, оборони держави та основних її ресурсів для захисту національних інтересів. Підтримуючи думку Г. П. Ситник, також відзначимо, що цей сектор представляє собою підсистему систему забезпечення національної безпеки - взаємопов'язану сукупність збройних сил, правоохоронних органів та спеціальних служб, ОПК, інших сил і засобів, діяльність яких охоплена єдиною системою стратегічного планування та скоординована вищим політичним керівництвом і

уповноваженими на те керівниками органів державної влади, які наділені згідно чинного законодавства правом віддавати накази щодо застосування сили або загрожувати її застосуванням для вирішення завдань щодо захисту національних інтересів [311, с. 223, 721].

Вказані вище позиції доводять про необхідність подальшої конкретизації та деталізації сектору безпеки і оборони, розроблення шляхів та механізмів для розпізнання, аналізу та своєчасного запобігання факторів можливих потенціальних загроз національній безпеці, удосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів СБО, наукового формування єдиного розуміння поняття «сектору безпеки і оборони» та розроблення доцільних форм і механізмів управління сектором безпеки і оборони. Де останнє, саме організація і управління СБО, здійснюється на основі єдності системи, службової ієрархії та підпорядкованості. Насамперед стосовно призначення, сутності, складу, структури, завдань та взаємозв'язків складових сектору безпеки та оборони врахувавши особливості процесів їх реформування в Україні що відповідно і супроводжує появу адміністративно-правових відносин в секторі безпеки і оборони.

Основними завданнями адміністративно-правових структур у межах сектора безпеки і оборони є: захист територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, конституційного устрою, конституційних прав і свобод людини і громадянина, у тому числі щодо їх особистої безпеки; комплексний моніторинг факторів, які здійснюють вплив на національну безпеку, передусім виявлення, прогнозування та оцінка загроз і можливостей у контексті збройного захисту національних інтересів; підтримання на належному рівні оборонного потенціалу і обороноздатності держави; належна підготовка та підтримка в готовності до застосування згідно зі штатним призначенням особового складу, озброєння, бойової та спеціальної техніки, інших сил і засобів, з урахуванням ресурсів, які виділені державою на їх оновлення, модернізацію та утримання (фінансових, матеріально-технічних та інших); активна участь у міжнародній миротворчій діяльності під егідою ООН, ОБСЄ, інших міжнародних організаціях у сфері безпеки, а також (відповідно до рішень політичного керівництва та норм чинного законодавства) в локалізації та

деескалації конфліктів (кризових ситуацій) у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави, ліквідації їх наслідків; боротьба з організованими злочинними угрупованнями, в тому числі міжнародними та участь в міжнародному співробітництві у сфері боротьби з тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією, поширенням ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки; участь у відпрацюванні та забезпечення функціонування ефективно діючої системи контролю за поставками продукції і технологій оборонного призначення і подвійного використання; забезпечення належного контролю за станом озброєнь, захищеністю і належним рівнем безпеки експлуатації військових та інших об'єктів спеціального призначення, у тому числі об'єктів критичної інфраструктури; розробка та здійсненні державних програм модернізації наявних, розроблення та впровадження новітніх зразків бойової техніки та озброєнь; участь у розробці та виконанні відповідних заходів щодо захисту національних інформаційних ресурсів та інформаційного простору [311, с. 224].

У рамках нашого дослідження слід вказати, що адміністративно-правові відносини з питань забезпечення функціонування СБО виступаючи в ролі об'єкта адміністративного права – охоплюються нормами, якими регулюються суспільні відносини в окремих галузях безпеки і оборони, зокрема відповідного державного управління, військової служби, контррозвідки і розвідки, охорони правопорядку, захисту державного кордону, запобігання надзвичайним ситуаціями, протидії нелегальній міграції тощо [217, с. 24].

Отже, аналіз наявних поглядів щодо визначень СБО показує неузгодженість понятійно-категорійного апарату в цьому секторі, безсистемність і певну необґрунтованість, нечіткість та суперечливість навіть на рівні сучасних стратегічних й концептуальних документів, відсутність законодавчого його визначення, як і складу, структури, так і основних завдань. Це не дає можливості ефективно застосовувати й впроваджувати його на практиці, про що йдеться у публікаціях [306, 295, с. 152; 304, с. 11]. Аналіз адміністративно-правових відносин же зумовлює створення всіх необхідних умов для становлення та прискорення розвитку забезпечення сектору безпеки та оборони держави.

Таким чином, підводячи підсумки представленого підрозділу дисертаційного дослідження слід підсумувати, що суспільні відносини, що виникають у сфері безпеки і оборони держави, перш за все регулюються нормами адміністративного права, які встановлюють і закріплюють порядок формування (створення, реорганізацію, ліквідацію) суб'єктів сектору безпеки і оборони, наділення їх повноваженнями, закріплення компетенції, розподіл функціональних обов'язків посадових осіб. Тобто таке управління має особливий характер і спрямованою на виконання поставлених перед Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями цілей та завдань і пов'язаною з належною їх організацією та функціонуванням [32, с. 128].

А відтак, беззаперечним є той факт, що сектору безпеки і оборони виступає складним об'єктом адміністративно-правового регулювання у системі державного управління, оскільки має складну структуру, до якої входять різні за побудовою та специфікою діяльності організаційні елементи, що мають свої органи управління, спільно реалізують цілі та завдання і діють на основі певних правил і процедур, закріплених нормами адміністративного права. Крім того, вони утворюють певну цілісність, яка забезпечує розвиток та захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, від внутрішніх і зовнішніх загроз.

1.2. Місце Національної поліції в системі суб'єктів сектору безпеки і оборони

Ключовим елементом системи забезпечення національної безпеки є відповідні суб'єкти, чия діяльність полягає у виконанні низки правових, організаційних, кадрових та інших заходів, спрямованих на своєчасне попередження, виявлення та подолання реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечення належного рівня захисту життєво важливих інтересів особи та сприятливих умов для розвитку країни в цілому. Проте, сьогодні невизначеними залишаються як питання визначення суб'єктів, що включені до складу сектору безпеки і оборони так і адміністративно-правового статусу окремих суб'єктів забезпечення національної безпеки України, зокрема, щодо місця та ролі Національної поліції України у цій

системі. Так, з метою створення належної системи забезпечення державної безпеки та з'ясування ролі та місця Національної поліції України потрібні засновані на науковій концепції підходи до реформування сектору безпеки України в цілому визначення таким поняттям, як «система суб'єктів забезпечення національної безпеки» та дослідження адміністративно-правового статусу органів Національної поліції України.

Об'ємність поняття «система» дозволяє визначити ним досить широке коло різноманітних явищ, що мають однаково дещо узагальнене, створила необхідні передумови для перетворення його у наукову категорію. Увібравши у себе сутність таких важливих понять як порядок, організація, цілісність, і в той же час не зводячи за своїм об'єктивним змістом повністю ні до одного з них, поняття «система» стало досить швидко аксіоматичним. У період нового часу вченими робиться спроба надати поняттю «система» наукове значення, чіткість і ясність змісту, «прив'язати» його до певної галузі дослідження знань. Так, відомий французький дослідник Е. Б. де Кондільяк зазначав, що будь-яка система є не що інше, як розташування різних частин якого-небудь мистецтва чи науки у звісному порядку, у якому вони усі взаємно підтримують одне одного і у якому останні частини пояснюються першими [128, с. 3]. Звісно, таке розуміння категорії «система» відповідало тодішньому рівню природознавства і загальним уявленням про світ. Наступне поглиблене вивчення будови матерії і розширення сфери дослідження призвело до думки, що системи не тільки змінюються, але й розвиваються.

У кожній системі відбуваються різноманітні зміни, проте завжди є такі зміни, які характерні для всіх систем - це наявність відокремлених одне від одного об'єктів, явищ та процесів, що знаходяться між собою у певних відносинах. В залежності від того, у якій формі руху знаходяться елементи системи залежить і її місце в ієрархії систем. Так, основоположник загальної теорії систем Л. фон Берталанфі визначив систему як комплекс елементів, що взаємодіють між собою [378, с. 33]. Також багато хто з авторів, визначаючи систему, підкреслюють і наявність цілісності як її невід'ємної властивості. Так, зокрема, В. Н. Садовський визначає систему як «упорядковану певним чином безліч елементів взаємопов'язаних між собою і які

утворюють деяку цілісну єдність». Схожі визначення зустрічаємо і в інших авторів, так, А. Авер'янов, досліджуючи суттєві ознаки системи, вважає, що її можна визначити як відмежовану, взаємопов'язану суперечливою взаємодією, єдністю тіл або елементів [3, с. 10]. Так, на думку В. Садовського, система - це «сукупність елементів, що перебувають у відносинах і зв'язках один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність» [296, с. 65]. У «Філософському словнику» система характеризується як «категорія, що означає об'єкт, організований як цілісність, у якій енергія зв'язків між елементами системи перевищує енергію їхніх зв'язків з елементами інших систем і формує онтологічне ядро системного підходу» [310]. Колектив авторів підручника з філософії відстоює точку зору, згідно з якою «система - упорядкована кількість взаємозв'язків елементів, що мають структуру» [140, с. 206].

Таким чином, виходячи із вище наведеного, система – це певна упорядкована сукупність окремих елементів, які є відносно самостійними та взаємопов'язаними. Вказане об'єднання здійснюється на основі спільної мети (наприклад забезпечення комплексного впливу на суспільні відносини), спільної сфери дії, характеру, змісту чи з інших підстав утворюючи таким чином певну цілісність. До того ж будь-яка система характеризується не тільки наявністю зв'язків та відносин між елементами, що її утворюють, але й нерозривною єдністю з навколишнім середовищем, у взаємодії з яким система проявляє свою цілісність.

Суспільство, як досить складний соціальний організм має відповідну структуру, елементи якого складають систему, що характеризується нескінченною кількістю зв'язків, закономірностями розвитку та цілісністю, де постійне відтворення суттєвих для соціальної системи зв'язків, рис і особливостей виступає найважливішою умовою її існування. Саме тому головним завданням безпеки як соціального явища виступає процес збереження найбільше важливих для конкретної соціальної системи як природних, так і соціальних зв'язків [19, с. 141; 282, с. 130].

Система суб'єктів сектору безпеки і оборони має також досить складну структуру, елементи і зв'язки якої за своєю суттю є складними за своєю структурою, об'ємом, зв'язками так і закономірностями розвитку. А визначаючи систему сектора безпеки і оборони України, не можна не зазначити, вкотре, що у різних нормативно-

правових актах, що регулюють функціонування сектора безпеки і оборони, розглядаються як державні, так і недержавні органи і організації, установи, на діяльність яких поширюються певні завдання із захисту різноманітних загроз національній безпеці. У Стратегії національної безпеки України [266], Воєнній доктрині України [263], Стратегічному оборонному бюлетені України [327; 264], Альманасі сектору безпеки України [17], Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України [265] та інших законодавчих та наукових джерелах сектор безпеки і оборони трактується по-різному, і до його складу включені різні суб'єкти. Також, попередньо, при визначення поняття СБО нами окреслювались деякі варіанти його складових, що наводить нас до висновку, що така невизначеність розриває стан відповідальності за виконання функцій забезпечення безпеки і оборони держави, породжує дублювання.

У юридичній літературі науковцями також висуваються різні позиції при вирішенні питанні формування системи СБО України. Деякими фахівцями система забезпечення національної безпеки визначається як організована державою сукупність суб'єктів (державних органів, громадських організацій, посадових осіб, громадян та їх спілок), об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, які здійснюють свою діяльність у цій сфері у відповідності до визначених у законодавстві України функцій, механізмів їх виконання [331, с. 25]. Крім того, погляди вчених-фахівців різняться також стосовно внутрішньої побудови системи забезпечення національної безпеки. Наприклад, В. А. Ліпкан поділяє систему забезпечення національної безпеки на державну та недержавну. Так, до державної відносяться державні органи усіх гілок влади, а до недержавної системи забезпечення національної безпеки: приватний нотаріат, органи місцевого самоврядування, професійні спілки, приватні детективні та охоронні агентства, служби безпеки підприємств, установ і організацій, банків і політичних партій, адвокатура, об'єднання громадян, органи самоорганізації населення, окремі громадяни [148, с. 517].

У роботі раніше згаданої К. Валасек зазначається декілька груп суб'єктів що складають систему СБО. Такими групами є: основні суб'єкти безпеки: збройні сили

(Включаючи міжнародні та регіональні об’єднані збройні сили), поліція, жандармерія, воєнізовані формування, президентська охорона, розвідувальні органи і служби безпеки, берегова охорона, прикордонні війська, митна служба, резервні підрозділи і місцеві підрозділи служби охорони; органи управління системою безпеки і контролю: парламент / законодавчий орган і його відповідні законодавчі комітети, уряд/органи виконавчої влади, включаючи міністерства оборони, внутрішніх справ і закордонних справ, консультативні органи з питань національної безпеки, органи, що існують в рамках звичаю, або традиційні органи, органи управління фінансами, суб’єкти громадянського суспільства, в тому числі засоби масової інформації, наукові співтовариства і неурядові організації; органи юстиції та правопорядку: міністерства юстиції, в’язниці, органи кримінального розслідування і переслідування, судові органи (суди і трибунали), органи, відповідальні за приведення у виконання рішень суду (Судові виконавці і судові пристави), інші системи правосуддя, існуючі в рамках звичайного права, і традиційні системи, комісії з прав людини і омбудсмени; не передбачені законодавством сили безпеки: визвольні армії, партизанські формування, приватні підприємства особистої охорони, приватні охоронні фірми, приватні військові фірми і ополченські формування політичних партій [388; 50, с. 2]; та, не передбачені законодавством учасники громадянського суспільства: професійні об’єднання, засоби масової інформації, науково-дослідні організації, правозахисні організації, релігійні організації, неурядові організації і групи місцевої громадськості[377; 50, с. 2].

Інші автори, зокрема, згаданий нами раніше О. М. Поліщук зазначає, що організаційно до СБО входять: сили безпеки - правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України; сили оборони - Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави; оборонно-промисловий

комплекс України; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

При цьому автором акцентується увага на ознаки складної соціальної динамічної системи, якими є: ієрархічність, поліструктурність субрівнів організації СБО, взаємозалежність між його структурними елементами (за визначенням Джозефа О'Коннора та Іана Макдермотта [191, с. 36; 212, с. 63]). На думку Д. Шерр складовими СБО є збройні сили, служби безпеки, поліція у формі або в цивільному, жандармерія, служби розвідки, прикордонні служби, служби зовнішньої розвідки, а також міліція і озброєні формування, які працюють на державу, поряд з нею або пов'язані з нею [364, с. 40]. Водночас, професор Оксфордського університету Нейл Джонсон вважає [384, с. 13-15], що на додаток до множинності взаємодіючих об'єктів («агентів»), складна системи повинна мати також інші властивості. Зокрема - відкритість, зворотній зв'язок між агентами, адаптивність, постійна взаємодія/обмін з навколишнім середовищем, емерджентність [361, с. 44], саморегуляція, складне поєднання впорядкованої та невпорядкованої поведінки, відтворюваність за умов запуску ієрархічної системогенези. А діюча модель СБО має лише часткові ознаки складної системи з архаїчними зв'язками пострадянського типу між її складовими, цілковито закритою від суспільства. Внутрішньо секторальні процеси у системі лишаються слабко структурованими, а залучення недержавних елементів - ситуативним. Це суттєво обмежує можливості СБО по реагуванню на весь спектр загроз національній безпеці, які несе гібридна війна [212, с. 63].

З метою побудови дієвої системи СБО О.М. Поліщук звертає увагу на застосуванні, відповідно до кращих закордонних практик, «*всеохоплюючий» та* «екосистемний» *підхід до безпеки і оборони. Зазначаючи, що перший покликаний* забезпечити формування стабільного і безпечного середовища за рахунок взаємодії численних державних і недержавних агентів, і не лише вітчизняних. У рамках реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу мета впровадження всеохоплюючого підходу проголошена у Європейській стратегії безпеки, затвердженій Європейською радою 12 грудня 2003 року, яка полягає у «забезпеченні культури координації» [381]. Прикладом застосування такого підходу

виступає Велика Британія, яка на національному рівні визначає всеохоплюючий підхід до безпеки і оборони як «загальновизнані принципи і процеси співпраці, які підвищують ймовірність досягнення сприятливих і тривалих результатів у конкретній ситуації» [386]. А комітет з питань оборони британського парламенту додає, що «взаємозв'язки є горизонтальними, включаючи як цивільні, так і військові компоненти і, де це можливо, союзників та міжнародні організації, а також місцеві громадяни; крім того вертикальними, з урахуванням різних етапів розвитку ситуації - від початкового етапу бойових дій до пост конфліктного врегулювання» [383]. А другий, автором якого виступає американського дослідник в соціальних і економічних системах Джеймс Ф. Мур, яка полягає у наявності мережі взаємозалежних відкритих структурних ніш, які, у свою чергу, зайняті організаціями, діє відповідно до жорстко усталених правил (протоколів) і виконують роль відкритих платформ для потенційних внесків [387, с. 34]. відповідає стратегічному задуму формування сектору безпеки і оборони України, який є по суті кластером у системі національної безпеки, що поєднує різнорідних учасників. Застосування екосистемного підходу в його формуванні дозволяє вирішити проблему системної інтеграції на основі спільних принципів всіх складових СБО, забезпечити суспільну інклюзію у процесах формування політик та інструментів їх реалізації у сферах національної безпеки і оборони. Крім того його впровадження сприятиме більш раціональному використанню ресурсів і можливостей держави, забезпечить гармонізований розвиток необхідних безпекових і оборонних спроможностей суб'єктами СБО, досягнення ними належного рівня сумісності при виконанні спільних завдань. І у такий спосіб буде реалізована модель всеохоплюючої безпеки, взята за еталон [212, с. 64-65].

В. К. Горовенко, В. П. Тютюнник у своїх дослідженнях висували позицію про доцільність функціонального об'єднання певних суб'єктів, що дало б змогу: раціонально використовувати потенційні можливості суб'єктів СБО при захисті національних інтересів від різноманітних зовнішніх і внутрішніх загроз; узгоджувати концепції (програми) реформування та розвитку цих суб'єктів; оптимізувати систему керівництва ними в мирний час, у кризових ситуаціях та в особливий період;

зменшити обсяги фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, потрібних для утримання, підготовки й застосування (використання) суб'єктів СБО. Забезпечити належне реагування СБО на сучасні загрози досить проблематично за умов наявності в його складі великої кількості відповідних суб'єктів. Така сама проблема матиме місце в разі залучення до складу СБО, крім «силових» суб'єктів (військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів, спецслужб), «несилових» суб'єктів підтримання національної безпеки (міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, судів загальної юрисдикції, прокуратури, місцевих державних адміністрацій тощо), оскільки вони суттєво різняться за своїм статусом, наявними в них засобами боротьби, формами і способами дій [69, с. 22].

З березня 2016 року, була розроблена та затверджена Указом Президента України від 14.03.2016 року № 92/2016 Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України якою було передбачено визнання в якості СБО такі елементи як: Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Міністерство оборони України; Збройні Сили України; Міністерство внутрішніх справ України; Національна гвардія України; Національна поліція України; Державна прикордонна служба України; Державна міграційна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Служба безпеки України; Управління державної охорони України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; Державна спеціальна служба транспорту; координаційний орган з питань розвідувальної діяльності при Президентові України та розвідувальні органи України; Апарат Ради національної безпеки і оборони України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику; та інші складові, що визначені законами України [265].

До того ж передбачалось створення умов для широкого залучення недержавних організацій до виконання завдань в інтересах національної безпеки і оборони держави, напрямки діяльності яких полягали б у наданні послуг в інтересах виконання миротворчих завдань Збройними Силами України; функціонування мережі недержавних дослідних інституцій, що фахово опікуються проблемами безпеки та оборони тощо [265].

На сьогоднішній день згідно з нормами чинного законодавства, а саме Закону України «Про національну безпеку України» до складу СБО входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України (далі – НПУ), Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. А також інші державні органи та органи місцевого самоврядування що здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу СБО [251].

Коротко охарактеризуємо вказані суб'єкти відповідно до ЗУ «Про національну безпеку» [251]. Так, Міністерство оборони України положення про яке затверджується КМУ, виступає головним органом у системі центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), центральним органом військового управління, входить до складу Ради національної безпеки і оборони України, забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України та Державна спеціальна служба транспорту. До його основних повноважень належать організація в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони.

Збройні Сили України (далі – ЗСУ)є військовим формуванням, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності, забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору

держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. До складу Збройних Сил України входять види та окремі роди військ (сил).

Головнокомандувач ЗСУ відповідає за готовність до виконання покладених завдань і за безпосереднє військове керівництво та управління застосуванням Збройних Сил України, а також переданих в його підпорядкування сил і засобів інших складових сил оборони. Підпорядковується та звітнує Президенту України та Міністру оборони України з питань досягнення воєнно-стратегічних цілей у сфері оборони військовими силами і засобами, а також підтримання спроможностей цих сил і засобів до застосування. Має у своєму підпорядкованні: Командувачів видів, окремих родів військ (сил); Командувача об’єднаних сил; Державну спеціальну службу транспорту

Державна спеціальна служба транспорту є спеціалізованим військовим формуванням, що входить до системи Міністерства оборони України, призначеним для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період, а саме приводиться до готовності за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, зокрема виконання завдань з технічного прикриття, відбудови, встановлення загороджень на об’єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, разом з іншими органами сектору безпеки і оборони визначає пріоритетні напрями розвитку оборонно-промислового комплексу, забезпечує нормативно-правове регулювання у цій сфері, аналізує стан та тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України, розробляє та організовує виконання державних програм розвитку оборонно-промислового комплексу. Головним завданням якого є забезпечення оперативних спроможностей сил та засобів сектору безпеки і оборони шляхом постачання нових і модернізації наявних зразків озброєння, військової та спеціальної техніки.

Апарат Ради національної безпеки і оборони України є державним органом, який здійснює поточне інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення діяльності Ради національної безпеки і оборони України У своїй діяльності Апарат Ради керується Конституцією і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, цим Положенням, а також розпорядженнями Секретаря Ради національної безпеки і оборони України. Вказаний орган: готує матеріали для розгляду на засіданнях Ради, проекти рішень Ради, указів Президента України про введення в дію відповідних рішень Ради, інших актів Президента України з питань національної безпеки і оборони, доручень Голови Ради національної безпеки і оборони України членам Ради, пов’язані з виконанням покладених на неї функцій; забезпечує здійснення контролю за станом виконання рішень Ради, актів та доручень Президента України, контроль за виконанням яких покладено на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України; готує для розгляду Радою питання щодо організації роботи з виявлення загроз національним інтересам і національній безпеці, визначення шляхів та засобів їх відвернення та нейтралізації, щодо пріоритетів державної політики у сфері національної безпеки і оборони; готує на основі Стратегії національної безпеки України для розгляду Радою пропозиції щодо Стратегії воєнної безпеки, уточнення, в разі потреби, положень Воєнної доктрини України, завдань Збройних Сил України та інших військових формувань, проектів концепцій і програм їх розвитку та інших документів з питань національної безпеки і оборони; здійснює інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення здійснення Радою національної безпеки і оборони України відповідно до Закону України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави виконує інші функції відповідно до законів України, актів Президента України [213].

Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина: 1) протидію розвідувально-підривній діяльності проти України; 2) боротьбу з тероризмом; 3)

контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, економічної та інформаційної безпеки держави, об’єктів критичної інфраструктури; 4) охорону державної таємниці. Більш детально повноваження якого визначаються законодавством України.

Розвідувальні органи України - державні органи або структурні підрозділи у їх складі, уповноважені законом здійснювати розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз, беруть участь у формуванні і реалізації державної політики з питань національної безпеки і оборони у визначених законодавством сферах.

Управління державної охорони України відповідно до закону здійснює державну охорону органів державної влади України, забезпечення безпеки посадових осіб та охорони об’єктів, визначених законом.

Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України є державним органом, призначеним для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв’язку, Національної системи конфіденційного зв’язку, формування та реалізації державної політики у сферах кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв’язку спеціального призначення, урядового фельд’єгерського зв’язку, а також інших завдань відповідно до закону.

Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України) у зв’язку з тим, що вказаний орган виступає центральним органом виконавчої влади та забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах: 1) забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку, а також надання поліцейських послуг; 2) захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; 3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних

ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; 4) міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів. Зазначимо, що МВС України , за дорученням КМУ, спрямовується і координує діяльність:

- Національної гвардії України, що є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій. Яка у мирний час входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони, а в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про Національну гвардію України».

- Державної прикордонної служби України, що є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

- Державної служби України з надзвичайних ситуацій, що є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення аварійно-рятувальних робіт, пожежогасіння, пожежної та техногенної безпеки, роботи рятувальних служб під час аварій, а також гідрометеорологічної діяльності.

- Державної міграційної служби України, що є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

- Та, НПУ, про характеристики якого нами визначається у подальшому.

При цьому, звичайно, функції, склад та правові засади організації їх діяльності, керівництва, управління та повноваження вказаних нами органами, визначається законодавством України.

Враховуючи значний перелік елементів СБО головна роль у системі забезпеченні безпеки в державі, ефективному функціонуванні сектору безпеки та контролю в сфері діяльності СБО належить Президенту України як главі держави, який: 1) забезпечує державну незалежність та національну безпеку; 2) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, як Верховний Головнокомандувач видає накази і директиви з питань оборони; 3) очолює Раду національної безпеки і оборони України, вводить у встановленому порядку в дію її рішення; 4) видає укази і розпорядження з питань національної безпеки і оборони, які є обов'язковими до виконання на території України, зокрема указами Президента України затверджуються Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, інші стратегії, доктрини, концепції, якими визначаються актуальні загрози національній безпеці, основні напрями і завдання державної політики у сферах національної безпеки і оборони, розвитку сектору безпеки і оборони; 5) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України (далі – ВРУ) про внутрішнє і зовнішнє становище України; 6) реалізує право законодавчої ініціативи у ВРУ щодо законодавчого врегулювання питань національної безпеки і оборони; 7) вносить до ВРУ подання про призначення Міністра оборони України; 8) вносить до ВРУ подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України; 9) призначає на посади та звільняє з посад Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників; 10) призначає на посади та звільняє з посад вище командування

Збройних Сил України за поданням Міністра оборони України, а також вище командування інших військових формувань за поданням керівників органів центральної виконавчої влади, яким підпорядковуються відповідні військові формування; 11) здійснює загальне керівництво розвідувальними органами України; 12) вносить до ВРУ подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про застосування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань; 13) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України; та здійснює інші повноваження.

У свою чергу, до повноважень поряд з Президентом контроль за діяльністю СБО здійснюється ВРУ; Радою національної безпеки і оборони України; Кабінетом Міністрів України (далі - КМУ), органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського контролю. Слід зазначити, що всі ці суб’єкти становлять собою цілісну систему. Об’єднання таких різних за своїм правовим статусом, структурою, компетенцією суб’єктів в єдину цілісну систему можливе за допомогою систематизації – процедури об’єднання, зведення груп однорідних за деякими ознаками одиниць (параметрами, критеріями) до певної ієрархічної єдності з функціональною метою на основі існуючих між ними зв’язків чи взаємодоповнюючих зв’язків з зовнішнім світом [297, с. 33].

Погоджуючись з думкою Ю. О. Михайлова вважаємо, що найбільш характерними ознаками для системи суб’єктів забезпечення національної безпеки, як і для будь-якої системи, є: множинність складових елементів (всі вищезазначені нами суб’єкти є елементами системи забезпечення національної безпеки); цілеспрямованість (головною ціллю для всіх суб’єктів є забезпечення національної безпеки держави); цілісність системи як її внутрішня єдність, неможливість звести властивості системи до суми властивостей її складових елементів та унеможливлення виведення із останніх властивостей цілого (у процесі своєї повсякденної діяльності кожний з перелічених суб’єктів має широке коло повноважень, які можуть бути і не пов’язані з забезпеченням національної безпеки (так, наприклад, КМУ окрім тих

повноважень, які безпосередньо стосуються забезпечення національної безпеки, виконує і інші функції, окрім того, всі ці суб'єкти взаємодіють один з одним саме з приводу забезпечення національної безпеки України, також кожний з елементів системи суб'єктів забезпечення національної безпеки може розглядатися як окрема система); структурованість, яка проявляється у різноманітних зв'язках, як горизонтальних, між органами, які не підпорядковані один одному (наприклад, КМУ – ВРУ), так і вертикальних зв'язках між підпорядкованими один одному суб'єктами [166, с. 153]. Це саме дає нам змогу під системою суб'єктів СБО розуміти усю сукупність органів державної влади, а також недержавних органів, які об'єднані спільними цілями та завданнями щодо захисту, збереження і зміцнення національних цінностей та інтересів, і які здійснюють свою діяльність у певній взаємодії один з одним, згідно із вимогами діючого законодавства та спрямовують свої зусилля задля своєчасного виявлення, попередження, нейтралізації внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці. За своїм змістом така діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки полягає у створенні й підтримці в готовності сил та засобів забезпечення національної безпеки, виробленні доктрин, концепцій, стратегій і програм у сфері національної безпеки, плануванні і здійсненні конкретних заходів щодо протидії і нейтралізації загроз національним інтересам України, створенні нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки, удосконаленні її організаційної структури, здійсненні планової й оперативної діяльності щодо забезпечення національної безпеки тощо [166, с. 154].

Вказані суб'єкти СБО, виходячи із адміністративно-правового регулювання їх діяльності можна розділити на кілька груп: а) за порядком утворення – державні (органи державної влади); недержавні (органи місцевого самоврядування); об'єднання громадян (інститути громадянського суспільства); б) за компетенцією – загальні (Президент України, ВРУ, КМУ), спеціальні (Міністерство оборони України, МВС України, Служба безпеки України інші міністерства і відомства з повноваженнями в сфері національної безпеки); в) за персональним складом: колективні (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, громадські об'єднання), індивідуальні (громадяни, фахівці,

експерти, політики та ін.); г) за тривалістю діяльності: постійні (органи поліції, військові частини, органи служби безпеки); тимчасові (слідчі комісії Парламенту), виборні (органи місцевого самоврядування); д) за спрямованістю діяльності: внутрішнього функціонування (органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, органи НПУ); зовнішнього (Президент України тощо) [219, с. 69].

Характерною особливістю у даному випадку є те, що ці зв'язки виникають з приводу питань, що тим чи іншим чином торкаються процесу забезпечення національної безпеки. Однак, не дивлячись на достатньо широке коло суб'єктів забезпечення безпеки і оборони, сьогодні все ще до кола основних та розповсюдженими є загрози функціонування системи забезпечення національної безпеки України, саме внутрішні загрози — від економічної нестабільності до духовного спустошення певних верств населення України. Украй небезпечними є тенденції підміни національної безпеки на групову, сімейну, кланову відсутність єдиної державницької ідеології, яка може бути основою розвитку ультрарадикальних доктрин, що є викликами національній безпеці. Значну небезпеку становлять явища суспільної анемії в Україні, коли соціально-культурні цінності та норми, інституції стають нестійкими, суперечливими, а деякі індивіди невдоволені своїми соціальним становищем, безпекою [60], проблеми у сфері внутрішньої державної безпеки та виконання завдань територіальної оборони.

Тому слід звернути увагу на тих суб'єктів забезпечення національної безпеки, на яких законом покладено обов'язок щодо забезпечення громадської безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, до кола таких суб'єктів належить саме - НПУ, що діє в динаміці бо здійснює свою діяльність під час проведення реформування як всього СБО в цілому, так і виступає основним суб'єктом реформ МВС України зокрема.

Згідно з раніше згаданою нами Концепцією [265] розвитку сектору безпеки і оборони України, визначається, що основною метою реформування та розвитку СБО є формування та підтримання спроможностей, що дасть змогу гарантовано забезпечити адекватне і гнучке реагування на весь спектр загроз національній безпеці України, раціонально використовуючи наявні у держави можливості і ресурси. В

межах реалізації зазначеної мети своє роль та місце відведені також і національній поліції України як центральному органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується через Міністра внутрішніх справ України, та служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Головними завданнями НПУ згідно до вказаної Концепції [265] віднесено надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Аналізуючи пріоритетні завдання, визначені Концепцією [265], Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року [329] та в їх намірах до розвитку НПУ, можна зробити висновок, що вони, насамперед мають на меті поетапне створення правоохоронного відомства європейського зразка для подальшого ефективного виконання завдань.

Перший етап повинен був завершитись до кінця 2017 року та передбачав: завершення процесів формування структури НПУ та досягнення оптимальної чисельності працівників; перехід від мілітаризованої до соціально-сервісної моделі поліції; забезпечення організаційної єдності та ефективної керованості системи органів НПУ; деполітизацію діяльності НПУ; створення основної нормативно-правової бази з виконання визначених законодавчими актами завдань та функцій; забезпечення підрозділів НПУ сучасними спеціальними засобами, спеціальною технікою, озброєнням та створення відповідних їх запасів; створення в усіх регіонах держави підрозділів спеціального призначення та швидкого реагування; реформування системи відбору на службу та професійної підготовки працівників НПУ; запровадження сучасних автоматизованих інформаційних, телекомунікаційних та інших систем; налагодження належної взаємодії поліції з іншими правоохоронними органами як на державному, так і на міжнародному рівні, у тому

числі шляхом спільного виконання завдань та для координації спільних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

Другий етап (до кінця 2020 року) забезпечуватиметься: доведення загального рівня стандартів роботи НПУ до середньоєвропейських показників; удосконалення механізму обміну інформацією з вітчизняними та іноземними правоохоронними органами для ефективного виконання завдань; розширення участі працівників поліції у заходах із підтримання миру і безпеки у складі миротворчих підрозділів ООН, ОБСЄ тощо.

Отже, наведена нами Концепція поклала початок новим етапам реформування як НПУ так і інших складових СБО. Нею визначено стратегічні пріоритети, які, незважаючи на множинність задач і функцій, об’єднали органи держави, серед яких і органи системи МВС, орієнтовані на потреби суспільства.

Виходячи з позиції Концепції відзначимо, що забезпечення публічної безпеки, що здійснюється органами Національної поліції, корелюється з необхідністю охорони порядку, попередження і припинення порушень [199, с. 214]. А охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави є пріоритетом діяльності НПУ. Це означає, що дотримання прав людини повинно превалювати у стосунках держави та людини, усі функції держави повинні бути спрямовані на «служіння» інтересам людини, на охорону та захист її прав, свобод та законних інтересів. Отже, діяльність поліції повинна забезпечувати на належному рівні законність та правопорядок в країні, гарантувати права, свободи людини, інтереси суспільства та держави [347, с. 75].

Так, наприклад, із метою комплексного вирішення питань забезпечення правопорядку, публічної безпеки на території Володарського району Донецької області активної протидії загальної злочинності в районі та досягнення зниження темпів її росту на основі чітко визначених заходів, пріоритетів, також поступового нарощування зусиль державних органів і громадськості, удосконалення організації засобів попередження і розкриття злочинів в умовах дії Закону України «Про Національну поліцію» було ухвалено рішення Волинською районною радою про затвердження Програми щодо організації забезпечення публічного порядку та

безпеки громадян, протидії злочинності на території Володарського району протягом 2016-2020 років [260].

Виходячи з результатів реалізації стратегій розвитку та реформування НПУ в рамках складового елемента СБО відбуваються її поступова трансформація в організацію, яка орієнтована на громади та на людину, надання якісного поліцейського сервісу та співпраця з громадами. пріоритетним завданням поліції є налагодження діалогу з громадами. Протягом 2018 року поліцейські співпрацювали з громадськими організаціями в понад 50 проектах щодо створення безпечного середовища для жителів громад, запобігання випадкам ДТП, залучення молоді до взаємодії з поліцією, протидії домашньому насильству й торгівлі людьми, забезпечення прав людини в ізоляторах тимчасового тримання тощо, такими проектами є зокрема, проекти Поліцейський офіцер громади, завданням якого є отримання якісних поліцейських послуг у невеличких населених пунктах, а метою є Розробити та застосовувати комплексний підхід у вирішенні безпекових проблем у невеликих містах і сільській місцевості. побудова сталої співпраці з громадою для створення спільного безпечного середовища; задоволення безпекових потреб громадян; залучення органів місцевого самоврядування до партнерства; ефективне вирішення локальних проблем громади; оцінка роботи поліцейського на основі рівня задоволеності громадян; акцент на запобігання – щоденний контакт із громадою [180]. А також запущені такі програми як «Мережа Ситуаційних центрів»; «Система відеоаналітики», «Групи тактично-оперативного реагування патрульної поліції ТОР», «Community policing»; «Поліція діалогу»; «Департамент стратегічних розслідувань»; «Управління кримінального аналізу»; «Управління організації діяльності підрозділів поліції на воді та повітряної підтримки»; «КОРД» та ін. [194].

Підсумовуючи вищевикладене можна констатувати, що виконання жодного з вищезазначених завдань, які у подальшому будуть нами розглянуто більш детально, та реалізація перспективних напрямів розвитку НПУ неможливі без удосконалення існуючої системи взаємодії, забезпечення координації та налагодження постійної співпраці між правоохоронними органами як всередині держави, так і їх міжнародного співробітництва у процесі прийняття та реалізації нормативно-

правових актів та управлінських рішень з питань забезпечення національної безпеки; налагодження ефективної взаємодії з місцевим населенням, громадськими формуваннями; структурної оптимізації і більш раціонального використання особового складу в інтересах національної безпеки; модернізації системи управління НПУ; своєчасного впровадження та використання сучасних інформаційних технологій в діяльності НПУ; розробки та запровадження ефективної системи прогнозування, виявлення та протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам на державному кордоні; удосконалення інформаційного, матеріально-технічного забезпечення НПУ; ефективної підготовки та перепідготовки особового складу НПУ тощо. Враховуючи вищевикладене сподіваємося, що визначене на законодавчому рівні місце НПУ в системі СБО та закріплені повноваження, дозволять забезпечити його оптимальне функціонування та ефективну реалізацію покладених на нього завдань.

Підсумовуючи проведене наукове дослідження слід узагальнити, що системи СБО є досить складаною сукупність елементів, кожен з яких є відокремленим та відносно самостійним, при цьому вказані елементи утворюють певну цілісність, яка забезпечує розвиток та захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, від внутрішніх і зовнішніх загроз. З проведеного дослідження вбачається, що головною підставою побудови СБО так і основою діяльністю останньої є правове забезпечення безпеки людини, суспільства і держави на основі забезпечення захисту конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України.

З аналізу сучасної концепції моделі СБО вбачається функціональне об’єднання спроможностей всіх його складових, налагоджені ефективні горизонтальні і вертикальні взаємозв’язки між ними та побудову інтегрованої системи взаємодії. Від успішного вирішення цього завдання залежатиме адаптивність, стійкість, самозбереження і спроможність до виконання завдань всієї системи СБО, а належне виконання останніх покликано призвести до поліпшення правового регулювання безпекової та оборонної функції державних органів, що складаюсь СБО та виконують правоохоронну функцію держави, визначення шляхів подальшого розвитку права

національної безпеки та військового права, вдосконалення інституційного та організаційного забезпечення військової правоохоронної діяльності тощо.

Складовими елементами СБО виступають: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України (далі - НПУ), Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. А також інші державні органи та органи місцевого самоврядування що здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу СБО. Де, Збройні Сили України та інші військові формування, правоохоронні і розвідувальні органи, утворені відповідно до законів України, в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Ради національної безпеки і оборони України завдань щодо реалізації Стратегії національної безпеки України. А головна роль у забезпеченні безпеки в державі та ефективному функціонуванні сектору безпеки належить Президенту України, як главі держави, Верховній Раді України та уряду, оскільки саме вони визначають та реалізують державну політику у цій сфері. Їх керівна роль у відносинах з іншими органами та структурами сектора безпеки повинна полягати у наданні ефективних і діючих розпоряджень, прийнятті законів та підзаконних нормативно-правових актів, контролі діяльності органів та структур, що забезпечують громадську безпеку, сприяння належному матеріально-технічному забезпеченню державних органів тощо. Разом із тим, одним з основних та ефективних інструментів державної політики *у* сфері діяльності СБО, особливо у сфері внутрішньої безпеки держави належить НПУ, незважаючи на виняткову складність соціально-політичної, економічної й криміногенної ситуації в а реалії сьогодення.

Ключове значення органів НПУ, як складового елементу в системі СБО безпосередньо пов'язані з їх компетентністю в забезпеченні безпеки громадян і суспільства, здатністю протистояти злочинності, забезпечувати прозорі та якісні сервіси для суспільства. Зважаючи на викладене вище, актуальним залишається питання щодо вдосконалення управлінської діяльності в системі МВС України. Функціонування Нацполіції в умовах динамічної зміни та невизначеного середовища вимагає пошуку нових підходів до виконання завдань з забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги, що знаходить своє відображення у нових проектах, за рахунок як держави так і міжнародних донорів, метою яких є отримання якісних поліцейських послуг зменшення фактів, насильства, формування безпечного середовища, обізнаності й розуміння реформи серед громадян шляхом побудови діалогу та ін.

1.3. Завдання та принципи діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони

Важливим елементом діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони держави є їх, завдання та принципи. В останніх визначається початкове значення по відношенню до напрямків діяльності НПУ як суб'єкта СБО, її повноважень, вплив політики і на розвиток напрямів діяльності держави з огляду на зміни в соціально-економічних і політико-правових умовах функціонування всього СБО. Тому визначення завдань та принципів діяльності НПУ необхідні для підвищення її організації та ефективності, що відбувається з огляду на зміни в соціально-економічних і політико-правових умовах функціонування всієї системи МВС України, зумовлює необхідність теоретичного узагальнення. Враховуючи те, що на сьогодні, в умовах переорієнтації діяльності СБО, та системи МВС зокрема, на нові загрози, адаптації до сучасних викликів необхідно впроваджувати дієві механізми, що забезпечать прозорість, відкритість їх діяльності, гарантуватимуть реальний захист прав і свобод людини та громадянина. Це в свою чергу залежить від ефективності діяльності НПУ та говорить про необхідність дослідження завдань та

принципів діяльності НПУ, яка повинна повністю змінити свої орієнтири за для виконання безпосередньо всіх професійних функцій по охороні громадського порядку й громадської безпеки та боротьбі з правопорушеннями.

Визначаючи завдання та принципи діяльності НПУ як суб'єкта СБО ми вважаємо за потрібне визначити, що собою представляю зазначені категорії. Так, говорячи про завдання зазначимо, що ця категорія належать до чинників, що зумовлюють нормативно-правовий статус поліції і визначають специфіку її організаційної побудови. У правничій літературі завдання поліції визначаються як цілі, досягнення яких вона має прагнути у своїй діяльності [274, с. 191-192; 284, с. 113-114].

При цьому, у філософському значенні завдання – є «соціальним завданням», і воно витлумачується в цьому сенсі «як необхідність для суб'єкта (суспільства, соціальної спільноти, особи) здійснити у майбутньому визначену діяльність» [163].У Великому тлумачному словнику сучасної української мови під завданням розуміється наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа тощо; настанова, розпорядження виконати певне доручення; те, що хочуть здійснити [53, с. 288]. Л. В. Шестак зазначає, що завдання - це цілі, досягнення яких бажано до визначеного моменту часу у межах періоду, на який розраховано управлінське рішення [365, с. 104]. З огляду на це, завдання вказують на конкретну ціль правоохоронної діяльності, яка підлягає кількісній характеристиці.

Ми вважаємо, що завдання реалізується під час виконання певних дій, що спрямовані на досягнення законодавчо визначеної мети, передбачаючи певні етапи її досягнення, що супроводжується певними методи (способи та засоби) які, знову ж таки, не повинні суперечити нормам закону.

Слушною є думка В. Т. Білоуса, який виділяє п'ять головних завдань *у* діяльності правоохоронних органів, до кола яких відноситься як НПУ, так більша частина суб'єктів СБО, це саме: захист конституційних прав і свобод громадян; збереження та охорона чинного конституційного ладу; боротьба зі злочинністю; захист правомірних інтересів вітчизняного товаровиробника; цілеспрямований

розвиток системи правоохоронної діяльності, зокрема поліпшення їх кількісних і якісних показників [119, с. 85].

Розглядаючи завдання НПУ як суб'єкта СБО зазначимо, що для визначення останніх за сценаріями та приведення їх (або порівняння) у відповідність з визначеними стандартами розробляється (уточнюється) перелік військових формувань з описом їх оперативних (бойових) спроможностей. Завдання можуть визначатися на основі визначених чинними нормативно-правовими актами завдань з питань підготовки та застосування СБО, бойовими статутами, настановами тощо (стандартні завдання), або на основі прогнозованих за ситуаціями викликів, ризиків і загроз. Зміст опису завдань повинен відповідати «що потрібно зробити для нейтралізації загрози?» 9.1.5. Завдання, в залежності від їх рівня, можуть бути: національні стратегічні, що виконуються на рівні держави і є обов'язковими для усіх складових сектора безпеки і оборони України; стратегічні, що виконуються усіма видами і родами військ (сил). Ці завдання можуть бути частиною національних або самостійними; оперативні, як частина стратегічних, що виконуються окремими видами і родами військ (сил) чи СБО за призначенням; тактичні, що характеризуються рівнем виконання окремих бойових завдань військовими частинами та підрозділами. Завдання мають охоплювати не тільки безпосередній процес їх виконання під час певних кризових ситуацій воєнного характеру, а і завчасну спільну підготовку військ (сил) та СБО і їх ресурсне забезпечення. Для цього формується матриця завдань щодо раціонального розподілу завдань між СБО. Вона має містити вихідні дані для планування кожної складової, що дає можливість спланувати залучення оптимальної кількості військ (сил), забезпечивши їх ефективне застосування та економію ресурсів [303, с. 209].

Як зазначає С. В. Пєтков, НПУ служить суспільству шляхом охорони прав і свобод людини, тобто виконання цього положення Конституції України (а саме гарантування державного захисту прав і свобод людини і громадянина) є одним з основних завдань Національної поліції. Також поліція служить суспільству шляхом протидії злочинності. Термін «протидія злочинності» має два аспекти: кримінально-правовий аспект становить діяльність правоохоронного органу із виявлення й

розслідування злочинів, виявлення винних осіб і притягнення їх до встановленої законом відповідальності, судовий розгляд кримінальних справ і виконання покарань. Кримінологічний аспект становить діяльність правоохоронних і інших органів із виявлення наявних детермінант злочинності, їх усунення, ослаблення, нейтралізації, а також запобігання виникнення нових. І, нарешті, НПУ служить суспільству шляхом підтримання публічної безпеки і порядку, тобто законодавець визнає НПУ як головного організатора адміністративно-правової системи підтримання публічної безпеки і порядку [99, с. 5].

Так, діяльність НПУ традиційно асоціюється з такими напрямами, як охорона правопорядку та контроль над злочинністю. Проте коло потенційних обов'язків поліції останнім часом стало настільки широке, що напевне не існує такої проблеми, якою б не цікавилася поліція [150, с. 94; 278, с. 73]. При цьому, вони визначаються європейськими поліцеїстами, на сучасному етапі розвитку європейського суспільства, як сприяння у забезпеченні безпечного та справедливого соціального оточення, в якому права і відповідальність індивідуумів, сімей та громад відповідним чином збалансовані. Метою поліції є сприяння безпеці та зниження кількості випадків громадських заворушень; зниження рівня злочинності та тяжкості злочинів; сприяння здійсненню правосуддя таким чином, щоб підтримувати довір'я населення до закону. Завдання поліції з урахуванням цих положень викладаються наступним чином: збереження порядку і зниження частоти проявів антисоціальної поведінки; підвищення рівня безпеки населення; сприяння безпеці на дорогах і зменшення нещасних випадків; знищення організованої та міжнародної злочинності; боротьба з тероризмом; зниження рівня злочинності шляхом вивчення та виявлення її причин; зниження ступеня небезпечності злочинів, що вчиняються; забезпечення справедливого ставлення до підозрюваних; допомога жертвам та свідкам злочинів [380; 97].

Визначаючи завдання НПУ як суб'єкта СБО, відповідно до реалії сьогодення треба приділяти увагу, на нашу думку, вітчизняному досвіду та рекомендацій країн Європейського Союзу [30, с. 73]. Орієнтуючись на досвід у сфері нормотворчої діяльності країн-членів Європейського Союзу, необхідно максимально визначити та

реалізувати правові норми і принципи національної правової системи з урахуванням норм європейського права та вимог, що висувались до нашої країни з поступовим її виходом на міжнародну арену та її обов'язків. Так, розширення Європейського Союзу за рахунок країн Центральної та Східної Європи висунули перед національними урядами, зокрема й України завдання реформування правоохоронних органів, зокрема поліції, які мали своє відображення у зазначених нами раніше Концепції та Стратегії розвитку НПУ визначений поетапно, які передбачали та передбачають створення правоохоронного відомства європейського зразка для подальшого ефективного виконання завдань НПУ. Як результат, перелік завдань для поліції цих країн відповідно до засад сучасної поліцеїстики було розширено наступними положеннями: – встановлення ефективного громадського контролю; – демократична та ефективна система підзвітності суспільству; – партнерські відносини із населенням в рамках моделі «community policing»; – професіоналізм персоналу, скорочення його чисельності, вироблення професійної етики; – підвищення рівня диверсифікованості персоналу для кращого відображення етнічної та гендерної структури населення; – постійний зв'язок з поліцейськими підрозділами інших держав [101; 204, с. 324].

Це призвело до перманентного звернення до досвіду діяльності поліції країн Європи з метою його використання в Україні. Так, у поліцейському праві європейських країн завдання поліції визначаються в контексті забезпечення охорони ліберальних цінностей і захисту суспільства від широкого спектру існуючих загроз і небезпек. Відповідно до західної правової доктрини поліція має захищати приватні права громадян лише тоді, коли забезпечення своєчасного судового захисту неможливе або ж якщо без оперативного втручання поліції реалізація цих прав суттєво ускладнюється. Практика постсоціалістичних східноєвропейських держав також значною мірою ґрунтується на апробованих у західних країнах концептуальних підходах. Так, наприклад, відповідно до ст. 3 Закону Латвійської Республіки «Про поліцію» до основних завдань поліції віднесено: гарантія особистої та громадської безпеки; запобігання кримінальним злочинам та іншим правопорушенням; розслідування кримінальних злочинів та розшук осіб; надання допомоги установам і приватним особам щодо захисту своїх прав тощо [389; 360, с. 224]. У ст. 4 Закону

Литовської Республіки «Про поліцію» зазначено, що поліція відповідно до законів та інших нормативних правових актів неупереджено захищає всіх людей на території Литовської Республіки незалежно від їх національності, раси, статі, мови, походження, соціального статусу, релігії, переконань і думок. У ст. 5 цього ж закону зауважено, що пріоритетним напрямом поліцейської діяльності є: 1) захист прав і свобод людини; 2) забезпечення громадського порядку та громадської безпеки; 3) надання допомоги в надзвичайних ситуаціях, зокрема, якщо особа постраждала від протиправних діянь чи природних катаклізмів або перебуває у безпорадному стані; 4) запобігання кримінальним злочинам та іншим правопорушенням; 5) виявлення й розслідування кримінальних злочинів та інших правопорушень; 6) контроль за безпекою дорожнього руху [385; 360, с. 224].

Проводячи дослідження в сфері діяльності поліції в зарубіжних країнах О. С. Проневичем констатував відсутність уніфікованих підходів і загальновживаної термінології до завдань поліції, що зумовлює своєрідність їх формулювання у законодавстві сучасних держав, та пропонував на цій основі таку класифікацією завдань поліції (міліції): - загальні (стратегічні) завдання поліції: «підтримання безпеки, спокою, миру та порядку в суспільстві» (Данія); «забезпечення і зміцнення порядку та спокою в країні» (Мальта); «забезпечення миру в країні» (Кіпр); «підтримання миру й порядку та забезпечення безпечного соціального розвитку громадян, включаючи виконання загальних поліцейських обов’язків та забезпечення безпеки на дорогах» (Греція); «захист прав і свобод людини» (Литва); - завдання у сфері забезпечення особистої та майнової безпеки: «захист власності, життя і особистої гідності громадян» (Словенія); «забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів» (Україна), «особистої та майнової безпеки громадян» (Білорусь), «гарантій особистої та громадської безпеки» (Латвія), «безпеки Папи Римського як у межах держави під час папських церемоній і прийомів, так і під час подорожей Італією та іншими країнами» (Ватикан); - завдання у сфері захисту суспільства і держави від злочинних та інших посягань: «запобігання правопорушенням та їх припинення» і «виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили» (Україна); «попередження і розкриття злочинів, затримання

правопорушників» (Кіпр); «профілактика кримінальних злочинів та інших правопорушень» і «розслідування кримінальних злочинів і кримінальний розшук» (Латвія); - завдання у сфері охорони публічного порядку: «охорона і забезпечення громадського порядку» (Україна), «охорона громадського порядку» (Білорусь), «забезпечення громадського порядку та безпеки» (Литва), «забезпечення громадського порядку, безпеки особистості та суспільства» (Киргизстан), «профілактика злочинів і захист держави та демократичного уряду в рамках конституційного поля, включаючи реалізацію політики у сфері громадської та державної безпеки» (Греція), «дотримання законності і підтримання громадського порядку» (Кіпр); - завдання соціального (гуманітарного) характеру: участь у наданні соціальної та правової допомоги фізичним і юридичним особам (Україна, Білорусь), надання допомоги у надзвичайних ситуаціях, зокрема якщо особа постраждала від протиправних діянь чи природних катаклізмів або перебуває у безпорадному стані (Литва); - завдання особливого характеру: виконання завдань військового характеру під час проведення миротворчих операцій за кордоном (карабінери Італії); забезпечення безпеки кордону, повітряного простору, міжнародних аеропортів і залізниці, охорона офіційних осіб, федеральних будівель і дипломатичних місій (федеральна поліція Німеччини) тощо [274; 360, с. 225-226].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що в рамках представленого дисертаційного дослідження завданнями органів поліції є: охорона суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу держави; гарантування безпеки і захист прав, свобод та законних інтересів громадян, суспільства та держави в цілому; створення умов для відновлення порушених прав; боротьба зі злочинністю та цілеспрямований розвиток системи правоохоронних органів.

А ґрунтуючись на апробованих у західних країнах концептуальних підходах був прийнятий 02 липня 2015 року Верховною Радою України Закон України «Про Національну поліцію» (далі - Закон № 580-VIII), що на сьогодні дає можливість виокремити основні завдання поліції, якими є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави; 3) протидії злочинності; 4) у межах,

визначених законом, – послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [252].

Якщо порівнювати завдання Національної поліції та завдання міліції України, варто зазначити, що у Законі України «Про Національну поліцію» всі завдання, які покладаються на поліцію, віднесені законодавцем до категорії «поліцейські послуги». Законодавчого визначення поняття «поліцейська послуга», як і визначення співвідношення цього терміну з поняттям «адміністративна (управлінська) послуга», сьогодні не має. Адміністративні (управлінські) послуги є провідним засобом реалізації прав громадян у сфері виконавчої влади, адже абсолютна більшість справ, що вирішуються органами публічної адміністрації, ініціюється самими громадянами і стосуються їх суб'єктивних прав [133, с. 101]. На думку І. П. Голосніченка, під адміністративною послугою органів внутрішніх справ слід розуміти систему організаційних дій, які вчиняються органами публічної влади (у деяких випадках застосування примусу), урегульованих адміністративним правом, направлених на створення умов щодо задоволення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина або юридичною особою приватного права за їх заявою або за ініціативою органу публічної адміністрації (державного орану або органу місцевого самоврядування) [141, с. 196]. Варто наголосити на тому, що запровадження терміну «поліцейські послуги» для характеристики завдань Національної поліції свідчить про намагання змінити філософію цього виду правоохоронного органу – трансформувати його функції з контрольно-репресивних на сервісні.

У цьому аспекті варто навести позицію О. В. Кузьменко, яка наголошує на тому, що законом України «Про Національну поліцію» закріплена принципова зміна розуміння місця та ролі поліції у відносинах «поліція – особа (суспільство)», яке полягає в тому, що основне завдання поліції побудоване на загальному концепті надання послуг державою населенню та сформульоване у ст. 3 Закону як «надання поліцейських послуг щодо підтримання публічного порядку та безпеки». Таке розуміння відповідає розумінню поліції як цивільної організації та сприятиме

досягненню мети реформи – перетворенню системи державного примусу (міліції) на сервісну службу (поліцію) [141, с. 200].

Учений Д. С. Денисюк наголошує на тому, що запровадження терміну «поліцейські послуги» для характеристики завдань Національної поліції України свідчить про намагання змінити філософію цього виду правоохоронного органу – трансформувати його функції з контрольно-репресивних на сервісні [80, с. 101]. Дещо прогресивною є позиція О. В. Джафарової, яка у своїй праці наводить сучасне уявлення про державу як про інституцію, що надає певні послуги особам, які, так би мовити, їх «замовляють». Виходячи з такого розуміння, вчена говорить про публічно-сервісну діяльність Національної поліції України в широкому та вузькому розуміннях. Так, публічно-сервісна діяльність Національної поліції України – це нормативно визначена діяльність спеціально створеної державної інституції, яка спрямована на виконання завдань та функцій держави щодо забезпечення прав і свобод людини, захист інтересів суспільства та держави, підтримання публічного порядку і безпеки, протидію злочинності. Якщо розглядати публічно-сервісну діяльність Національної поліції у вузькому розумінні, то це діяльність, спрямована на надання публічних послуг у сфері публічної безпеки і порядку, що здійснюється за заявою фізичних та юридичних осіб і спрямована на набуття, зміну чи припинення прав або обов’язків у відповідній сфері публічних відносин [84, с. 56].

Так, для досягнення поставлених цілей НПУ здійснює як зовнішньо – та внутрішньо організаційну діяльність. Виконуючи першу зовнішньо-організаційну адміністративну діяльність, органи внутрішніх справ забезпечують виконання своїх основних завдань, пов’язаних формуванням та реалізацією, у межах компетенції, державної політики у сферах підтримання публічної безпеки і порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, превентивної та профілактичної діяльності, запобігання та припинення насильства в сім’ї. Тобто це відносини, які виникають між підрозділами поліції та іншими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами. Цей різновид діяльності деякі вчені справедливо називають правоохоронною

адміністративною діяльністю Напрямки зовнішньої адміністративної діяльності: 1) обліково-реєстраційна (наприклад, реєстрація заяв, повідомлень та іншої інформації про правопорушення та інші події; реєстрація справ про адміністративні правопорушення та ін); 2) дозвільно-ліцензійна (наприклад, видача дозволів та ліцензій у сфері дозвільної системи; погодження документів у сфері безпеки дорожнього руху та інше); 3) адміністративно-юрисдикційна (здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення; виконання адміністративних стягнень); 4) контрольно-наглядова (здійснення нагляду за дотриманням правил дозвільної системи, безпеки дорожнього руху, адміністративного нагляду тощо); 5) охоронна (забезпечення охорони власності фізичних та юридичних осіб); 6) профілактична (профілактика правопорушень у громадських місцях та з боку осіб, схильних до їх вчинення) [6, с. 18-19].

Цікавою є позиція Д. М. Ластовича який вважає, що запровадження терміна «поліцейські послуги» та введення його у правовий обіг потрібні для того, щоб: 1) зробити поліцію захисником прав і свобод людини, а також прав і законних інтересів суспільства, як це, власне кажучи, і повинно бути в сучасній демократичній державі; 2) повернути довіру населення, перш за все шляхом наближення правоохоронців до громадян через максимальне залучення поліцейських до роботи на вулицях, а не в кабінетах; 3) підвищити якість та ефективність взаємодії правоохоронців з усіма інститутами громадськості, а також з іншими органами влади та місцевого самоврядування; 4) забезпечити високий рівень мобільності та оснащеності поліцейських; 5) оптимізувати організаційно-функціональну та штатну структури поліцейських сил, а також витрати на їх утримання [145, с. 142]. Отже, можемо зробити проміжний висновок, що в такому випадку спостерігається створення поліції саме як публічно-сервісної служби, що відображає прагнення влади змусити правоохоронну систему служити інтересам громадян і суспільству в цілому, захищати та сприяти нормальній реалізації цих інтересів.

А у зв’язку із зазначеним саме забезпечення спокою та закону в суспільстві і є класичними загальними цілями поліції та її головною відповідальністю, яку часто називають завданням забезпечення поліцією «публічного порядку». Це дуже широке

поняття, яке включає в себе цілу низку заходів, що здійснює поліція, серед яких можна назвати охорону.

Продовжуючи аналіз вказаних завдань, наведемо їх зміст, так, забезпечення публічної безпеки і порядку, на пряму підкреслює відношення НПУ до складу СБО. Та виступає одним із основних завдань поліції прямо визначених в законі. Перша поява даного терміну відбувається при визначенні поняття поліції (ст. 1. Закону), де фактично закріплюється однією з головних функцій – підтримання публічної безпеки і порядку. До основних завдань поліції , відповідно до п. 2 ч. 1, статті 2 Закону № 580-VIII є також надання поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Зміст статті 2 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. наголошує що при виконанні своїх обов’язків службовці органів правопорядку повинні поважати і захищати людську гідність, підтримувати та захищати права людини стосовно всіх осіб. Права людини, про які йде мова, визначені і захищені національним і міжнародним правом. Серед відповідних міжнародних документів є Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Декларація про захист усіх осіб від катування та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання, Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Міжнародна Конвенція про припинення та покарання за злочин апартеїду, Конвенція про Запобігання і покарання злочинів геноциду, Мінімальних стандартних правил поводження з ув’язненими і Віденська конвенція про консульські відносини. Конституція України встановлює, що права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава ж різними засобами забезпечує їх дотримання та захист, зокрема шляхом діяльності численних органів державної влади та місцевого самоврядування. У разі порушення прав та свобод, громадянин може звернутися за їх захистом до судових органів, прокуратури, інших органів влади та їх посадових осіб. Зокрема і цим Законом власне на поліцію і покладається обов’язок забезпечувати охорону прав та свобод людини [179, с. 11-12].

Також, до завдань поліції відноситься надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності (п. 3 ч. 1), яку можна визначити як систему різноманітних видів діяльності та комплексних заходів, спрямованих на попередження, усунення, нейтралізацію і обмеження (ослаблення) факторів, детермінуючих злочинність. Змістовна сторона поняття «протидія злочинності» містить два аспекти: кримінально-правовий і кримінологічний. Кримінально-правовий аспект становить діяльність правоохоронних органів з виявлення й розслідування злочинів, виявлення винних осіб і притягнення їх до встановленої законом відповідальності, судовий розгляд кримінальних справ і виконання покарань. Кримінологічний аспект становить діяльність правоохоронних і інших органів із виявлення існуючих детермінант злочинності, їх усунення, ослаблення, нейтралізації, а також попередження виникнення нових. До завдань поліції, відповідно до завдання з надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, відноситься також надання поліцейських послуг в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. У цьому контексті, досить цікавим є зміст ст. 5 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. де зазначено, що жоден службовець органів правопорядку не повинен чинити, підбурювати або терпимо ставитися до будь-якої форми катування або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також жоден службовець органів правопорядку не повинен посилатися на розпорядження керівництва чи такі виняткові обставини, як військовий стан чи загроза війни, загроза національній безпеці, внутрішня політична нестабільність чи будь-яке інше надзвичайне становище для виправдання катувань або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання [179, с. 12-13].

Вирішення конкретних завдань Національної поліції сприяє досягненню мети її діяльності, а завдання - це те, що повинен зробити поліцейський, для досягнення цієї

мети. При цьому завдання поліції повинні бути сформульовані так, щоб не виникало тавтології їх з метою діяльності поліції.

Звичайно, перелік завдань, які ставляться до виконання органам НПУ, не завершується окресленими. Так, розглядаючи основні підрозділи органів НПУ із забезпечення публічного порядку і безпеки наприклад, варто, наприклад, звернути увагу на підрозділи патрульної поліції, оскільки вони є ядром усіх сил, що використовуються в забезпеченні правопорядку. Спеціальні завдання патрульної поліції, як уявляється, знайшли своє відображення у розділі ІІ Положення про патрульну службу МВС, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796, серед яких наступні: запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню; взаємодія із суспільством, що полягає у співпраці та взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установлення довірливих відносин між міліцією та населенням; забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху; а також, забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій [242].

Загалом, завданням поліції полягає також і реалізація їх власних повноважень, що в свою чергу супроводжується необхідністю встановлювати чіткі правові та соціальні механізми і процедури реалізації зазначених завдань, що передбачають вирішення таких різних питань, серед яких розкриття сутності системи і принципів (таких як забезпечення безпеки особи в діяльності НПУ як суб'єкта СБО та ін.).

У вітчизняній науковій і навчальній літературі під принципами права розуміють загальні вимоги до суспільних відносин і їх учасників, а також вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і випливають з ідей справедливості й свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [330]. Різноаспектне розуміння поняття «принцип» сприяло появі до певної міри відмінних його дефініцій у юридичній літературі. Зазначимо, що принцип (лат. «principium» – основа, начало) в енциклопедичній літературі розглядається як наукова чи моральна основа, правило, від якого не відступають. Це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напряму, засада; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці, канон [185, с. 899; 318, с. 424; 319, с. 418]. Принципи права – ідеологічна категорія, а це означає, що вони, як і право загалом, є формою суспільної свідомості, яка здійснює ідейний, інформаційно-виховний вплив загального характеру, тобто виконує функцію загального закріплення суспільних відносин [124]. Однак, при визначенні принципів діяльності органів НПУ як суб’єктів СБО, необхідно звертати увагу на відмінності у статусі європейських поліцейських інституцій та вітчизняних правоохоронних органів. Причиною чого є визначення статусу та ролі поліції в європейському суспільстві є результатом тривалого реформування поліцейських інституцій, відправною точкою якого стали принципи, закладені у 1979 р. «Декларацією про поліцію» та Європейському кодексі поліцейської етики 2001 р. Розуміючи основну функцію поліції як сприяння у забезпеченні безпечного та справедливого соціального оточення, в якому права і відповідальність індивідуумів, сімей та громад відповідним чином збалансовані, європейське суспільство висунуло перед національними урядами завдання реформування поліції в професійний деполітизований і ефективний інститут, що ґрунтується на принципах верховенства закону, ринкової економіки і толерантності стосовно культурних, релігійних та етнічних груп. Так, для більшості країн Європейського Союзу виконання цих вимог стало можливим за умови реформування, яке відбувалося за такими провідними принципами, як: верховенство закону;

деполітизація; демілітаризація; децентралізація; підзвітність та прозорість у роботі; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; професійна підготовка персоналу [101; 107, с. 11-12].

Американський поліцейський Д. Бейлі найбільш вдало виклав зміст поліцейської діяльності у сучасному демократичному суспільстві, провівши аналіз широкого кола нормативних приписів, і виокремив такі вимоги суспільства: 1. Пріоритетним напрямком роботи поліції має бути служіння як потребам окремих громадян, так і суспільним групам (ефективне реагування поліції на заяви окремих громадян, підтримання з ними постійного зв'язку та інформування про хід розгляду їх справ; здійснення постійного моніторингу ситуації щодо потреб вразливих груп населення, які потребують підвищеної уваги та додаткового захисту своїх прав з боку поліції, розроблення відповідних програм або планів заходів щодо надання їм додаткової допомоги, відслідковування їх ефективності). 2. Поліція повинна відповідати перед законом, а не перед урядом (усі рішення поліції мають бути вмотивовані законом та підтримані судом, а не диктуватися урядом та побажаннями політичних партій; ноти підтримки або протесту, політичні заяви тощо можуть бути взяті до уваги керівниками поліції при прийнятті управлінських рішень, проте лише як додаткові аргументи (контраргументи) до вимог закону, на підставі яких діє поліція). 3. Поліція повинна захищати права людини, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності у демократичному суспільстві (впровадження процедур та нормативних актів, які унеможливлюють здійснення свавільних арештів та затримань, забезпечують захист затриманих осіб від тортур; запровадження спеціального навчання персоналу з метою забезпечення прав людини в діяльності МВС). 4. Поліція має бути прозорою у своїх діях (відкритість поліції для форм зовнішнього контролю, в тому числі громадського контролю, зокрема стосовно питань планування роботи поліції в цілому, реалізації запланованих заходів та результатів роботи) [64].

З цього можна зазначити, що принципи діяльності поліції як елемента СБО – безумовні вимоги, які закріплені у нормативно-правових актах або слідують безпосередньо зі змісту відповідних правових норм, та є обов'язковими для

виконання. Правові принципи діяльності поліції це основні положення, закріплені в Конституції й інших законах України та положень апробованих у розвинутих європейських демократіях, на яких базується устрій, порядок функціонування і повноваження органів Національної поліції.

Визначаючи останні необхідно звертатись до принципів, що закладені в основу розвитку сектору безпеки і оборони в питанні інтеграції до європейських та євроатлантичних безпекових структур. У цьому питанні Україна виходить з того, що розвиток і зміцнення ЄС та НАТО поглиблюють загальноєвропейську та міжнародну безпеку в усіх її вимірах та вимагають проведення відповідних демократичних перетворень національних безпекових інституцій [265], це саме стосується і НП, як безпосереднього складового елемента СБО. Такими принципами, про які іде мова в Концепції є принципи верховенства права, патріотизму, компетентності та департизації у функціонуванні сектору безпеки і оборони, дотриманням принципів демократичного цивільного контролю [265]. Таким чином, відбувся поворот на демократизацію і гуманізацію суспільних відносин в сфері забезпечення національної безпеки, через що висунуті особливі вимоги до соціально-правового регулювання цього напрямку діяльності, який, до того ж, повинен ґрунтуватися на принципі непорушності та невід'ємності прав і свобод людини та громадянина [162, с. 285].

Що ж до забезпечення внутрішньої безпеки України, на що саме і спрямована діяльність НПУ, повинно ґрунтуватися на наступних принципах: пріоритетність безпеки народу України, збалансованість діяльності у сфері забезпечення безпеки України, безперервність (розроблення та реалізація заходів щодо підвищення національної безпеки), активність та інтелектуальність, адекватність, оперативність, поєднання об'єктивного та суб'єктивного, режимність тощо [144, с. 249].

Тож, такі процеси перетворень в руслі європейської правової доктрини в галузі СБО та дотримання прав людини правоохоронними органами, характерні, що характерні для нашої держави, виходячи з раніше зазначеної Концепції від 2016 року, спонукають до розгляду нині діючих принципі, якими керуються органи НПУ та їх відповідність наведеним вище вимогам. Мова йдеться саме про ті з них, що містяться у Розділі 2 Закону № 580-VIII. серед яких: - принцип верховенства права; - принцип

дотримання прав і свобод людини; - принцип законності; - принцип відкритості та прозорості; - принцип політичної нейтральності; - принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства; - принцип безперервності. Для визначення змісту вказаних принципів діяльності НПУ як суб'єктів СБО, пропонуємо поділити останні на дві групи: - загальноправові принципи (верховенства права, дотримання прав і свобод людини, принцип законності); - галузеві (спеціальні) принципи (відкритість і прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність) [323, с. 120].

Так, принцип верховенства в діяльності Національної поліції належить до різновиду конституційних і знайшов своє закріплення у ч. 1 ст. 8 Основного Закону Української держави. Так, його змістовне наповнення конституційного принципу верховенства права, в аспекті діяльності Національної поліції України фактично враховує: 1) досягнення національної правової доктрини; 2) здобутки юридичної науки тих держав, які обстоюють ідею панування права та визнання людини найвищою соціальною цінністю; 3) практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), положення про необхідність застосування якої в діяльності поліції України є необхідною складовою панування права в нашій державі [6, с. 22]. Останні мають своє відображення в абз. 5 Преамбули Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» у вигляді положення, що уряди держав-членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, сповнені рішучості як уряди європейських країн, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи та верховенства права, зробити перші кроки до колективного забезпечення певних прав, проголошених у Загальній декларації. Ідея верховенства права знайшла своє закріплення і в Європейському кодексі поліцейської етики 2001 р. У розділі II цього міжнародного документа визначено такі правові основи поліції відповідно до верховенства права: 1. Поліція є публічним органом, створеним згідно із законом; 2. Діяльність поліції завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною; 3. Законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими підзаконним регулюванням, яке також

повинно бути доступними для громадськості і зрозумілим; 4. На персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві [6, с. 23; 281, с. 157]. У питанні застосування змісту верховенства права у практиці ЄСПЛ, полягає у вимогах: - визнання пріоритетності, домінування, визначальної ролі прав людини у діяльності поліції, оскільки принцип верховенства права прямо закріплено в ст. 8 Конституції України, в преамбулі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та втілено в усіх статтях цього міжнародного акта, що його зобов'язались виконувати та дотримуватись держави-члени Ради Європи; - поширюваність пріоритетності цього принципу на діяльність усієї системи правоохоронних органів України, включно із поліцією; - правова певність, визначеність (legal certainty) становища як посадових і службових осіб поліції, так і контрагента в особі іншої сторони правоохоронних відносин; - обсяг будь-якого правового розсуду посадових і службових осіб поліції та спосіб його здійснення мають бути з достатньою ясністю визначені законом; - неприпустимість затримання особи на невизначений і непередбачуваний строк, якщо воно не ґрунтується на законі чи судовому рішенні; - наявність громадської довіри до поліцейських як ефективних захисників справедливості; - безвиняткова можливість доступу до поліції людини, у разі порушення її конституційних прав і свобод у результаті вчинення відносно неї кримінального злочину чи адміністративного правопорушення; - наявність прокурорського нагляду (за додержанням законів посадовими особами поліції, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, а також нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян) та судового контролю за діяльністю поліції; - підпорядкованість судовому рішенню, без виняткова обов'язковість його виконання всіма органами поліції, їх службовими і посадовими особами; - забезпечення органами поліції України, у разі застосування ними вогнепальної зброї, швидкого й ефективного розслідування справи їхніми

слідчими підрозділами, «аби підтримувати громадську довіру з додержання ними верховенства права» [179, с. 21].

Близьким до цього принципу, але не ідентичним за суттю є принцип законності, що полягає в неухильному дотриманні закону працівниками НПУ і виключає корупцію в діяльності цих органів, їх причетність до будь-якої діяльності кримінального та іншого протиправного характеру. У юридичній науці сформувалося два основних підходи до визначення сутності цього принципу. Перший – «інтегрований» [193, с. 218; 279, с. 257; 272, с. 465; 343, с. 530], передбачає висвітлення законності як правового явища, що складається з нерозривних, органічно поєднаних між собою принципу діяльності державних органів і їх посадових осіб, заснованому на цьому принципі методу здійснення державної влади в країні і відповідному режимі суспільного життя. Другий підхід, «диференційований» [314, с. 489; 14, с. 155; 367, с. 257; 339, с. 226], передбачає аналіз сутності законності як кількох опосередковано пов’язаних між собою, але цілком самостійних явищ правової дійсності - законності як передбаченого в законодавстві принципу функціонування суб’єктів соціального життя, як методу діяльності учасників суспільних відносин і як режиму життя суспільства у часі на конкретному історичному етапі.

На наш погляд доцільно розглядати законність як комплексне соціально-правове явище (принцип, метод, режим), що характеризує організацію та функціонування суспільства і держави на правових началах. В аспекті існування Національної поліції законність необхідно розглядати як режим правомірної поведінки суб’єктів правових відносин, що знаходить свій вияв у прийнятті правових законів і підзаконних нормативно-правових актів, ратифікації міжнародних договорів з питань утворення та функціонування цих органів публічної влади, офіційному роз’ясненні та правильному застосуванні правових норм уповноваженими органами публічної влади (їх посадовими і службовими особами), а також безпосередній реалізації закріплених у вказаних джерелах права правових норм у формі використання суб’єктивних прав, виконання суб’єктивних юридичних обов’язків та

дотримання заборон тими суб'єктами права, які не мають державно-владних повноважень та виступають контрагентами стосовно працівників поліції [29, с. 64].

Оскільки правові норми, пише В. С. Афанасьєв, «визначають порядок підготовки і прийняття нормативно-правових актів, основні вимоги до їхньої форми, а зміст даних актів відповідає правовим приписам, то цілком очевидно, що точне дотримання цих приписів у процесі нормотворчості визначає законність прийнятого нормативного акта» [22, с. 8]. Отже, відносно діяльності НПУ загалом, та як законність відіграє важливу роль як у її внутрішньо організаційному(при реалізації завдань щодои укріплення законності і правопорядку), так і в зовнішньому прояві (самі працівники НПУ повинні суворо дотримуватись вимог закону, не допускати ніяких відхилень від його вимог), яка здійснюється на основі й на виконання закону [209 , с. 36]. Вказане відображено в ч. 2 ст. 19 Конституції України, де визначено, що органи державної влади «зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». З цього випливає, що за змістом положень Основного Закону повноваження органів і підрозділів поліції, їх посадових і службових осіб мають бути визначені конституційно і (або) законодавчо. Водночас, повноваження державних органів можуть бути визначені і підзаконними актами. Така можливість об'єктивно існує за змістом ст. 92 Конституції України, відповідно до якої виключно законами визначаються: - організація і діяльність органів виконавчої влади (п. 12 частини 1 ст. 92); - судоустрій, судочинство, статус суддів, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, органів і установ виконання покарань (п. 14 ч. 1 ст. 92); - основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку (п. 17 ч. 1 ст. 92).

Таким чином, ми бачимо, що законність відіграє вирішальну роль, оскільки є юридичною основою адміністративно-правової охорони громадського порядку і громадської безпеки. Вказане виражається як у правоохоронному характері самої діяльності міліції, так і в тому, що ця діяльність здійснюється в даній сфері на основі суворого і неухильного дотримання законів і підзаконних актів усіма органами НПУ.

Наступний принцип полягає у дотриманні прав і свобод людини. У ст. 3 Конституції України визначено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». А на етапі розбудови демократичної, правової, соціальної держави, становлення нової системи органів публічної адміністрації, розвитку людиноцентриської концепції публічного управління та реформування СБО в цілому та її окремих елементів цей принцип набуває особливої актуальності. Так, саме сфера діяльності НПУ має складну структуру яка створюється державою для забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Вона має в собі ряд груп суспільних відносин, які пов'язані із забезпеченням прав і свобод людини, убезпечення держави і суспільства від злочинів, інших посягань, соціальних загроз та визначає різні напрями діяльності органів внутрішніх справ в сфері реалізації основних прав людини і громадянина. Особливе місце серед завдань правоохоронної діяльності посідає захист прав та свобод людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності та безпеки [224, с. 178]. Така діяльність базується на загальновизнаних європейських стандартах, а тому при виконанні своїх обов'язків поліція повинна дотримуватись індивідуальних прав громадян, включаючи права і свободи людини, та не вчиняти свавільних або протиправних дій [325, с. 25]. Окрім того, це є основоположним для розуміння попереднього принципу верховенства права та значущості діяльності поліції в демократичній державі в тому числі і як суб'єкта СБО.

Діяльність НПУ, загалом, так і в якості суб'єкта СБО, реалізовуючи вказаний принцип із забезпечення охорони й захисту прав і свобод, так само як і попередній має зовнішній і внутрішній аспекти. Зовнішній аспект діяльності органів внутрішніх справ із забезпечення реалізації прав особи характеризується тим, що поліція а) виконує свої завдання неупереджено, у точній відповідності до закону; б) поважає гідність особи та виявляє до неї гуманне ставлення; в) захищає права людини та громадянина, незалежно від походження, майнового й іншого стану, расової та

національної належності, громадянства, віку, мови й освіти, ставлення до релігії, статі, політичних та інших переконань; г) не розголошує відомості, що стосуються особистого життя людини, принижують її честь і гідність, якщо виконання обов'язків не вимагає іншого; ґ) тимчасово в межах чинного законодавства обмежує права й свободи особи, якщо без цього неможливо виконати покладені на неї обов'язки; д) забезпечує право на захист та інші юридичні права затриманих і взятих під варту; е) створює умови для реалізації прав, охороняє й захищає особистість від правопорушення, уживає всіх передбачених законом заходів щодо поновлення порушеного права. Внутрішній аспект діяльності поліції характеризується тим, що вона а) у межах своїх завдань і функцій, своєї компетенції виконує свої обов'язки; б) застосовує заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на законних підставах; в) використовує правові й організаційні форми та методи для забезпечення прав людини і громадянина; г) її працівники неповинні самі порушувати закони, права та свободи особи [123, с. 293].

Здійснюючі свою діяльності поліція повинна застосовувати принцип поваги до гідності, так, наприклад нарешті встановлено, що в діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками, а також недопущення катування або іншого поводження чи покарання, що принижує людську гідність. Однак, незважаючи на прогресивний характер змісту та характеру реалізації вказаного принципу деякими науковцями звертається увага на нестачу закріплення за обов'язками поліцейських врахування інтересів найбільш вразливих груп населення: представників етнічних меншин, осіб із наркотичною залежністю, мігрантів та шукачів притулку, осіб із обмеженими можливостями, осіб похилого віку та дітей [223, с. 14].

Здійснюючи свою діяльність як суб'єкт СБО поліцейський повинен дотримуватися вказаних базових прав і свобод людини, які викладені у національному законодавстві у відповідності до міжнародних стандартів.

Наступний принцип відкритості та прозорості в діяльності поліції, як суб'єкта СБО. Положення ст. 9 закону України «Про Національну поліцію» [252] вимагають від підрозділів Національної поліції здійснювати свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією і законами України. Укладачі науково-практичного коментарю уточнюють цей принцип та відзначають, що «прозорість – це функціональна характеристика органів Національної поліції, що визначається мірою обізнаності громадян стосовно сутнісних проявів матеріальної і процесуальної сторони її діяльності, а також зрозумілості широкій громадськості її обумовленості, змісту і сенсу; проявляється в тому, що окремі громадяни та/або групи людей, на які поширюються або яких так чи інакше стосуються рішення або дії Національної поліції, мають бути якнайповніше обізнані з ними і тим, в який спосіб вони будуть здійснені. Відкритість визначається мірою безпосередньої участі громадян у діяльності Національної поліції. Вона проявляється у забезпеченні активного й реального впливу громадян на зміст публічно-управлінської діяльності через висунення вимог перед поліцією щодо ухвалення певних рішень, здійснення дій або утримання від них» [165, с. 37].

Так, принцип відкритості державної влади є її обов'язком із забезпечення можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами. Принцип прозорості органів державного управління полягає у встановленні органами державного управління умов, що забезпечують залучення громадян та інших об'єктів управління до прийняття управлінських рішень за рахунок створення і гарантування високого рівня їх обізнаності щодо змістового та процедурного аспектів державно-управлінської діяльності [73].

Відповідно до європейських стандартів, прозорість у діяльності поліції, насамперед, передбачає можливість будь-якої заінтересованої особи отримати у визначеному законодавством порядку від поліції у цілому або окремого її представника інформацію про її діяльність та рішення, за винятком інформації, доступ до якої відповідно до закону є обмеженим. У рамках цього принципу поліцейському забороняється обмежувати доступ осіб до інформації, яка не є таємною чи конфіденційною, з метою приховування певних дій чи відомостей, що

підривають його службовий авторитет і можуть зашкодити репутації Національної поліції загалом, а також подавати завідомо неповну або недостовірну інформацію [6, с. 30].

На основі міжнародних договорів у сфері поліцейської діяльності, чинного законодавства та доктринальних положень слід виділити такі організаційно-правові форми реалізації принципів відкритості та прозорості діяльності Національної поліції України: 1. оприлюднення законів, указів, постанов, наказів та інших нормативних актів у сфері діяльності Національної поліції в офіційних виданнях та на офіційних сайтах центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції; 2. оприлюднення центральним органом управління поліцією та територіальними органами поліції затверджених програм, звітів тощо про їх виконання; 3. звернення громадян – громадські приймальні у центральних органах управління поліцією та територіальних органах поліції; 4. забезпечення взаєморозуміння і співпраці Національної поліції з громадськістю; 5. щорічні звіти голів центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції перед громадськістю; 6. проведення відкритих дискусій між Національною поліцією та громадськістю посередництвом електронних засобів інформації консультації з останніми тощо [6, с. 31; 179, с. 34].].

Нині існує вагома необхідність формування системи забезпечення повного, достовірного і постійного інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, населення про роботу поліції. Безперешкодний доступ кожного громадянина до публічної інформації, передусім і в системі правоохоронних органів - ефективний механізм запобігання розвитку корупції та одна з ознак прозорості діяльності правоохоронної системи в цілому [6, с. 31; 179, с. 34].

Реформування правоохоронних органів передбачає глибокі перетворення, що стосуються оновлення змісту їхньої роботи. Відкрита й прозора правоохоронна діяльність є пріоритетом євроінтеграційних прагнень України [113, с. 169]. Предметом інформування є відомості про ті чи інші аспекти правозастосовної діяльності поліції, нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України тощо. Публічна інформаційна діяльність поліції спрямована на створення між ними

та громадянами довірчих відносин і формування об'єктивної оцінки її діяльності за допомогою повного й достовірного інформування про результати правоохоронної роботи [179, с. 34-35].

Однак при цьому, перед кожною державою стоїть важливе завдання: забезпечити баланс між засекреченням інформації, розголошення якої може створити загрозу для держави та її громадян, та доступом громадськості до інформації. Тобто прозорість – це питання не лише прав людини, але й національної безпеки. Якщо інформація засекречена понад міру – це сприяє корупції, заважає ефективному плануванню та розробці стратегій, і зрештою, знижує довіру суспільства до держави [301, с. 13]. Тому, центральне місце ефективної системи безпеки яка забезпечується і працівниками НПУ - це не просто створення ефективного механізму а ї прийняття правильних рішень щодо обробки інформації, оцінки ризиків у разі витоку інформації та бути в змозі збалансувати ситуацію так, щоб інформація була доступною та своєчасною. Тобто, слід враховувати, що специфіка правоохоронної діяльності Національної поліції України об'єктивно зумовлює певні обмеження у відкритості і прозорості її функціонування. У зв'язку з цим, до принципів діяльності НПУ вченими також включаються поєднання гласних і негласних заходів, конфіденційність та конспірація [197, с. 165].

Принцип політичної нейтральності полягає у тому, що усі дії працівників поліції мають бути вмотивовані тільки законом, а не диктуватися політичними партіями чи громадськими об'єднаннями. ... Ніхто не має права покласти на поліцейського виконання обов'язків, не визначених законом. Ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або в інший спосіб втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення», для забезпечення дотримання працівниками поліції під час виконання своїх обов'язків принципу політичної нейтральності п. 3 ч. 3 ст. 6 закону України «Про політичні партії в Україні» забороняє поліцейському бути членом політичної партії [98, с. 42].

Окрім цього зазначимо, що зважаючи на напрямки сьогоднішнього реформування СБО та паралельного реформування поліції є створення професійного деполітизованого та ефективного інституту, який у питанні забезпечення безпеки держави та суспільства передбачає: 1. Забезпечення захисту прав та свобод людини незалежно від її політичних переконань та партійної приналежності; 2. незалежності у своїй діяльності від рішень, заяв чи позиції політичних партій та громадських об'єднань; 3. у забороні використовувати в органах і підрозділах НПУ будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність; 4. у забороні висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження в політичних цілях [6, с. 33].

Принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства у діяльності працівників НПУ має тісний зв'язок з раніше зазначеними принципом відкритості та має за мету задоволення нагальних потреб і запитів населення щодо забезпечення необхідних умов для безпечного існування, нормальної життєдіяльності та соціальної взаємодії (комунікації, спілкування, тощо), вільної і безперешкодної реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [181, с. 20]. Так, необхідність дотримання поліцією принципу взаємодії та співпраці з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями викладено також у відомчих нормативних актах МВС. Положення про патрульну службу МВС, затверджене наказом МВС України від 02.07.2015 № 796 [242], закріплює, що працівники НПУ повинні діяти у співпраці та взаємодії з населенням і громадськими організаціями з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установлення довірчих відносин між поліцією та населенням. Також міститься положення про те, що діяльність НПУ здійснюється на засадах партнерства з фізичними та юридичними особами та організаціями з метою вирішення проблем і підвищення довіри до органів МВС [98, с. 44]. Так, ефективне здійснення завдань і функцій Національної поліції України з підтримання публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також протидія злочинності у діяльності Національної поліції України можливе лише за умови її активної взаємодії та щільної

співпраці з іншими правоохоронними органами, що може виражатись або в їх спільній діяльності, або в організаційному, інформаційно-аналітичному, матеріально-технічному сприянні роботі один одного. Тому належним вбачається не тільки визнання самого принципу обов'язкової взаємодії Національної поліції України з іншими правоохоронними органами та органами публічної влади, але й законодавче визначення конкретних підвалин, основних форм і порядку взаємодії поліції з різними суб'єктами .

Принцип безперервності полягає у: 1. забезпеченні безперервного та цілодобового виконання завдань поліції; 2. кожний має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського). Тобто виражається у забезпеченні невпинного здійснення поліцейських дій з охорони громадського порядку, прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави та протидії злочинності. Дотримуючись принципу безперервності, поліція перебуває в постійній готовності для реагування на злочинні прояви, надзвичайні ситуації та інші події» [98, с. 45]

Таким чином, за результатами дослідження нами було визначено, що органи Національної поліції України займають особливе становище, як загалом (серед всіх органів державної влади) так і в якості елемента Сектору безпеки та оборони держави, що зумовлене обсягом і складністю її роботи у галузі здійснення правоохоронної діяльності та завдання, що на неї покладаються. Органами НПУ виконуються загальні та спеціальні завдання, які варто структурувати на такі різновиди: 1) захисного спрямування (захист державного суверенітету, конституційного ладу, захист територіальної цілісності, захист економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу, захист законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб); 2) правоохоронного спрямування (охорона державної таємниці, попередження, виявлення, припинення і розкриття злочинів проти миру і безпеки, тероризму, корупції, інших протиправних дій, які створюють загрозу життєво важливим інтересам держави). Серед основних напрямків діяльності НПУ виступає протидія злочинності, провадження превентивної та профілактичної

діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень з метою реалізації єдиної державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, підтримання публічної безпеки і порядку, яка є складовою внутрішньої політики суверенної та незалежної держави.

Визначаючи принципи діяльності НПУ як суб'єктів СБО було встановлено, що ними є усталені, апробовані у розвинутих європейських демократіях, фундаментальні положення, якими повинні керуватися органи НПУ при збереженні існуючих стандартів життя, демократичних прав і свобод людини та громадянина тощо. Необхідно підкреслити, що непорушним і незмінним залишається пріоритет прав і свобод людини, а також законність і верховенство права. Зазначені принципи мають стати постулатом у роботі не лише поліції, а й всіх державних органів при реалізації покладених на них повноважень. Не викликає сумнівів положення про те, що використання досвіду розвинених європейських країн дозволить запобігти законодавчим прогалинам та надасть можливість удосконалити як нормативно-правову базу так і практичну діяльність працівників НПУ у завданні з безпеки та оборони [31, с. 79].

Виконання наведених у дослідженні завдань для України, як і для більшості країн ЄС стає можливим за умови реформувань, яке і в нашій державі повинно відбуватися за такими провідними принципами, як: верховенство закону; деполітизація, підзвітність та прозорість у роботі; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами та ін. Отже, можна сказати, що забезпечення національної безпеки України, публічної безпеки та порядку – сьогодні можна віднести до головного завдання органів НПУ, яке ними виконується як суб'єктом сектору безпеки і оборони.

1.4. Правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони

Удосконалення правових засад взаємодії органів виконавчої влади України у сфері забезпечення безпеки та оборони є одним з пріоритетних напрямів сучасного етапу розвитку країни. Досягнення відповідної мети дасть змогу створити

ефективний правовий механізм, що забезпечує функціонування системи забезпечення національної безпеки і, як результат, життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави. Правове забезпечення безпеки громадян передбачає розроблення системи соціальних цінностей, яка враховує насамперед життєво важливі інтереси особистості, сутність і принципи її життєзабезпечення.

У науковій літературі до понять «правових», «організаційно-правових» та «адміністративно-правових» засад пропонують цілий ряд визначень [280, с. 107]. При цьому відмітимо, вчених, що, досліджують «засади» можна поділити на дві групи, а саме: ті, хто ототожнює засади із принципами, тобто застосовує такі терміни як синоніми, та ті, хто розуміє засади як сукупність нормативно-правових актів, положеннями яких визначаються ключові правові параметри та юридично значущі властивості того чи іншого питання, на врегулювання якого такі акти спрямовано.

Загалом кожна із цих позицій, що визначається вченими є праведною і не суперечить одна одній, різниця між ними полягає в тому, що перша є вужчою, аніж друга. Той факт, що низка дослідників тлумачить засади саме як принципи, обумовлений насамперед тим, що у словниках ці терміни застосовують як синоніми і визначають один через одного, а саме «засади», «принципи» - це: основу чогось; те головне на чому базується що-небудь; вихідне, головне положення, принцип, основу світогляду; спосіб, метод здійснення чого-небудь [105, с. 145].

Перебуваючи в пошуках визначення саме терміну «правові засади», особливо в сфері діяльності НПУ ми вважаємо за потрібне навести деякі позиції вчених. Так, на думку Д. Заброди, під «адміністративно-правовими засадами» слід розуміти сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів. У змісті адміністративно-правових засад автор виокремлює елементи: категоріальний, що висвітлює поняття і ознаки явища, змодельованого у правових актах, у порівнянні їх з правовим і соціальним буттям і формування науково-правової категорії, що адекватно відображає правову реальність; нормативний пов’язаний із систематизацією нормативно-правових актів, які містять правову основу регулювання відповідних суспільних відносин, та

виокремлення серед них тих, що містять адміністративно правові норми, а також їх подальшим аналізом; інституційний - окреслення системи суб'єктів відповідних правовідносин, визначення серед них основних і головних, характеристики їх адміністративно правового статусу, розкриття особливостей координації і взаємодії, в тому числі й у міжнародних відносинах; інструментально-технологічний - стосується форм (правотворчої, правозастосовної (регулятивної і правоохоронної)) і методів (правових і неправових) діяльності суб'єктів реалізації норм адміністративного права [92, с. 49]. Н. Панова, вивчаючи адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні, виходить із того, що вони є сукупністю адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи розвитку нормотворчої і розпорядчої діяльності органів виконавчої влади з метою вдосконалення їхнього владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси, а також оптимізації внутрішньо-організаційної діяльності державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень [198, с. 64-65].

Так, скажімо, В. Назаров та Г. Омельяненко в контексті кримінально-процесуального права тлумачать засади як основні вихідне положення будь-якої наукової системи, теорії ідеологічного напряму і т. ін. [176, с. 31]. Звідси, продовжують, правники під засадами кримінального провадження, слід розуміти виражені в кримінально- процесуальному праві вихідні нормативно-керівні начала, що характеризують його зміст і закріплені в ньому закономірності суспільного життя, що набули нормативного закріплення в Конституції України, Кримінально-процесуальному кодексі та в інших законодавчих актах [176, с. 31].

Порівняльний аналіз науково-теоретичних підходів до визначення вказаних понять, а також практики їх нормативного закріплення в законодавстві, використання в міждержавних угодах показав, що вживання цих термінів зумовлено потребами: реалізації прогностичної функції права щодо суспільних відносин, рівень правового регулювання яких не досяг достатнього ступеня нормативності; створення правової основи діяльності суб'єктів у доволі новій, мінливій сфері суспільних відносин;

встановлення правового становища суб'єктів, що реалізують свої повноваження у цій сфері; правового регулювання, що вимагає особливого поєднання правових засобів у процесі його здійснення для досягнення максимального регулювального впливу [309, с. 27].

З позиції, яку висловлює Н. Асланян, засади у сфері права можна тлумачити в декількох формах, залежно від методологічних орієнтацій, а саме - це: об'єктивні чинники правостворення; керівні ідеї, що знайшли закріплення в позитивному праві, тобто є принципами законодавства [21, с. 6; 63, с. 18].

В. Криволапчук та В. Клименко, досліджуючи адміністративно-правові засади діяльності державної служби охорони при МВС України, яка була ліквідована 7 листопада 2015 року, правонаступником якої стала НПУ, зазначають, що адміністративно-правові засади є засобом визначення (закріплення) правових параметрів (підстав, меж, способу) діяльності вказаної служби при МВС. При цьому визначаючи адміністративно-правових засад діяльності державних оранів при МВС України, В. Криволапчук та В. Клименко звертають увагу на такі ознаки: по-перше, адміністративно-правові засади є засобом включення служби до сфери права, умовою легітимізації її діяльності; по-друге, завдяки нормативно-правовому регулюванню здійснено закріплення характеристик служби як державного правоохоронного органу; по-третє, нормативно-правові засади закріплюють службу як суб'єкт адміністративного права та адміністративно-правових відносин; по-четверте, змістом адміністративно-правових засад служби є її правовий статус, який закріплено нормами чинного законодавства України [49].

О. Якимець правові засади визначає як сутність змісту нормативного регулювання правовідносин. Правові засади - це «правова основа», джерело на ґрунті якого будуються різні види діяльності [374, с. 16]. М. Мазепа в контексті аналізу адміністративно-правових засад правоохоронної діяльності органів при МВС України розуміє такі засади як систему нормативно-правового забезпечення правоохоронної діяльності, яку складає сукупність законів та підзаконних нормативних актів, що створюють правове поле для її належної організації та функціонування. Така структурна система нормативно-правового регулювання правоохоронної діяльності

характеризується ієрархічним поєднанням його елементів, котра є необхідним, закономірним зв'язком цієї системи [152, с. 8]. А. О. Собакарь та М. В. Ковалів зазначають, що адміністративно-правова основа забезпечення національної безпеки являє собою сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо погоджених основоположних нормативних правових актів, що містять юридичні принципи і норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення національної безпеки з метою їх упорядкування, охорони та розвитку відповідно до суспільних потреб [322, с. 158]. О. Пунда визначає правові засади як «правову основу», джерело на основі (базі) якого будуються різні види діяльності, що стосуються використання науково-технічних засобів яку попередженні та припиненні правопорушень загалом, так і в провадженні у справах про правопорушення зокрема [277, с. 46].

Отже, можемо дійти висновку, що правовими засадами діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони слід розуміти систему нормативно-правових актів (законодавче поле), якими визначаються юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири з урахуванням яких відбувається здійснення функціонування сектора національної безпеки в особі НПУ і виконання нею свого призначення.

Так, діяльності НПУ та її державне регулювання у контексті забезпечення безпеки та оборони, здійснюється шляхом правового визначення конституційних та інших законодавчих засад цієї діяльності, її стратегії, основних напрямів і завдань на певний період, забезпечення реальної координації зусиль усіх підрозділів вказаного органу, які мають власну компетенцію в питаннях забезпечення внутрішньої безпеки країни. Це вимагає конкретизації і деталізації загальних норм права для діяльності НПУ як суб'єкта сектору безпеки і оборони, установлення на базі первинних правил більш конкретних правових приписів, а їх призначення має зводитись головним чином до організації оптимального їх функціонування й упорядкування діяльності з питань забезпечення національної безпеки.

Якісне, ефективне виконання раніше зазначених нами у попередніх розділах завдань НПУ, щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави значною мірою

залежить від добре розвиненої нормативної бази, тобто від наявності чіткого правового регулювання цієї діяльності за допомогою законів та інших нормативно-правових актів. Таке правове регулювання повинно здійснюватися з метою: визначення кола питань національної безпеки, що потребують її забезпечення з боку державного органу; розмежування повноважень (прав та обов'язків) різних департаментів та служб НПУ та їх посадових осіб під час забезпечення внутрішньої безпеки держави, суспільства й громадянина (необхідне чітке визначення прав та обов'язків конкретних посадових осіб ОВС щодо забезпечення громадського порядку, чітка правова регламентація профілактичних заходів, засобів переконання й примусу, умов і підстав щодо їх застосування); закріплення видів та заходів відповідальності співробітників органів НПУ за невиконання або неналежне виконання тих чи інших повноважень щодо забезпечення прав і свобод громадян (зміст цієї мети полягає в забезпеченні принципу законності в діяльності вказаних органів) [187]. При визначенні правових засад, якими керується працівники органів НПУ при виконанні своєї діяльності, зазначимо, що вони можуть бути класифіковані за різними критеріями, а також складати певну систему.

Так, у питанні класифікації у доктрині права можна побачити різні підходи. Так, досліджуючи проблеми визначення правових засад службової діяльності Цивільної поліції Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій О. О. Теличкін пропонував таку класифікацію: за суб'єктами правотворчої діяльності їх можна диференціювати на нормативні акти міжнародних організацій, національних урядів, управління міжнародних місій тощо; за приналежністю до певної системи права – на міжнародно–правові, національно–правові та змішані; за функціональною ознакою – на адміністративно–правові, фінансово–правові, цивільно– правові, трудові тощо; за вектором правовідносин, що регулюються ними –на зовнішні (тобто ті, які регулюють взаємовідносини міжнародних місій із зовнішнім миром) та внутрішні (пов'язані з регулюванням відносин внутрішньо–організаційного характеру) [336].

Усе нормативно-правове забезпечення національної безпеки умовно можна поділити на два рівні: на першому створюють правову базу для забезпечення

функціонування системи національної безпеки, і вона має загально-обов'язковий для всіх характер. Нормативними актами першого рівня є: Конституція України, закони та постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. На другому рівні створюють відомчу нормативну базу, яка уточнює і конкретизує, з огляду на специфіку кожного суб'єкта забезпечення національної безпеки, його функції та завдання. Цілями формування сучасних правових засад (нормативно-правового основ) забезпечення національної безпеки мають бути: — юридичне визначення та закріплення наявних у галузі національної безпеки відносин; — визначення основ правового регулювання цих відносин; — формування нових відносин, які не врегульовані чинним законодавством, але є украй потрібними в умовах сьогодення; — ліквідацію відносин та ситуацій, віджилих, що гальмують розвиток системи національної безпеки.

М. Ф. Криштанович зазначав, що особливе місце в системі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронних органів (зокрема ОВС) у сфері забезпечення національної безпеки займають закони. До них слід віднести, по-перше, закони, що визначають статус ОВС, на які покладено забезпечення прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки; по-друге, кодифіковані законодавчі акти; по-третє, закони, що регулюють забезпечення прав і свобод людини у сфері боротьби ОВС з окремими видами злочинів та правопорушень; по-четверте, закони, що регламентують діяльність ОВС щодо забезпечення прав і свобод певних категорій осіб; по-п'яте, закони, що регламентують громадський контроль за правоохоронною діяльністю [137, с. 263]. Усі вищезгадані спроби класифікувати правові засади службової діяльності НПУ мають один елемент, який їх об'єднує, перетворює всі ці окремі правові джерела в деяку систему.

Слід зазначити, що сфера діяльності поліції у контексті національної безпеки є багатоаспектною, оскільки містить різні види (групи) суспільних відносин, які стосуються господарської, фінансової, житлово-комунальної, медичної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави. У сфері забезпечення національної безпеки

важливість раціонального правового регулювання діяльності поліції багатократно збільшується, що зумовлює необхідність виокремлення відповідної системи законодавства як системи взаємоузгодження різних галузей законодавства або комплексної системи нормативно-правового регулювання забезпечення національної безпеки України [136, с. 168].

На жаль, ознайомлення із законодавчою базою діяльності органів НПУ у сфері забезпечення безпеки та оборони України свідчить про її фрагментарний характер. Окремі норми з питань забезпечення національної безпеки які покладаються на орган внутрішніх справ містяться в нормативно-правових актах різних галузей права. Останнє є явищем об'єктивним і пов'язане з тим, що питання забезпечення національної безпеки стосуються фактично всіх сфер суспільних відносин і, відповідно, можуть існувати в кожній із існуючих галузей права [355].

Основний зміст нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів НПУ як суб'єкта СБО, становлять норми, які регулюють суспільні відносини в різних галузях права [77], а це породжує ізольовані один від одного й розрізнені масиви правових норм, що стосуються окремих аспектів національної безпеки як явища суспільного життя та забезпечення національної безпеки як різновиду державної діяльності [136, с. 169].

Причина такого становища полягає в тому, що системний підхід до формування права й нормотворчості як НПУ так і для інший органів внутрішніх справ у сфері забезпечення безпеки та оборони є сьогодні досить непростим питанням, що зумовлене передусім відсутністю належної систематизації чинного законодавства, продовженням становлення нових суспільних відносин демократичної, правової, соціальної держави, що спричиняє зміни в усьому правовому просторі України. У поєднанні зі змінами геополітичного становища й державного устрою це формує розширене уявлення про правове регулювання питань забезпечення національної безпеки України як самостійної, незалежної держави [136, с. 169].

Важливою умовою ефективної діяльності НПУ як суб'єкта СБО є взаємоузгодження різних галузей законодавства або наявність комплексної системи нормативно-правового забезпечення національної безпеки та оборони України.

Зазначена система має включати законодавство з питань забезпечення національної безпеки України у вигляді міжгалузевого комплексу, який би об'єднував певні галузі законодавства. Серед них можна виокремити конституційне, кримінальне, адміністративне, цивільне, фінансове законодавство тощо. Залучення такого широкого спектра галузей законодавства, яке регулює діяльність НПУ як суб'єкта СБО, зумовлене широким спектром їх діяльності, які мають важливе значення для забезпечення внутрішньої безпеки держави [136, с. 169].

Важливо підкреслити, що такі акти перебувають між собою в ієрархічній підпорядкованості, що й визначає юридичну силу кожного з них.

Найважливішу роль у системі вітчизняного законодавства щодо забезпечення національної безпеки відіграє Основний Закон – Конституція України [130]. Конституція України не містить визначення такого правоохоронного органу, як поліція, його функцій та повноважень. Проте, Основний Закон України визначає основні принципи правового регулювання суспільних відносин в державі, які ґрунтуються на визнанні Україною базових світових цінностей – людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки (ст. 3 Конституції України), а її перший, третій і тринадцятий розділи містять норми, які складають конституційно-правовий інститут основ конституційного ладу України. Саме ці норми є найвищою правовою основою діяльності правоохоронних органів, і, зокрема, НПУ щодо забезпечення безпеки держави.

Однак, в діяльності поліції визначальне значення мають не тільки правові норми, які закріплюють права і свободи людини і громадянина, а й норми, які встановлюють суворі критерії/правила/порядок їх реалізації, норми які визначають обов'язки людини і громадянина, норми, що регламентують межі й умови припустимості й доцільності обмеження прав і свобод. Сучасна поліція України у своїй діяльності має визначально керуватись принципами та нормами міжнародного права, які містяться у міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 9 Конституції України). До таких актів слід віднести, зокрема, Загальну декларацію прав людини 1948 року. Як проголошено в Декларації, завданням, до виконання якого повинні прагнути всі народи й усі

держави, є те, щоб кожна людина та кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод та їх забезпеченню шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального й ефективного визнання та здійснення їх як серед народів держав – членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією [95].

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року, положення якого визначають, що кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку й у порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, ужити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, включно, зокрема, з ужиттям законодавчих заходів. При цьому держави зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в зазначеному Пакті, здійснюватимуться без будь-якої дискримінації [170].

Особливе місце серед інших міжнародно-правових актів посідає Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. Цей міжнародний акт визначає, що кожна держава, яка бере в ньому участь, зобов'язується: забезпечити будь-якій особі, права та свободи якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні; забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, розвивати можливості судового захисту; забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються [169].

Окрім цих, можна виділити й низку інших міжнародних стандартів, які стосуються тих чи інших аспектів діяльності поліції. Наприклад, особливої актуальності в Україні сьогодні набувають питання міжнародно-правового регулювання діяльності поліції в умовах окупації територій іноземною державою. Із цього приводу в Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про Декларацію

про поліцію» вказано, що офіцер поліції повинен продовжувати виконувати свої завдання із захисту людей і майна під час війни й ворожої окупації в інтересах мирного населення. У зв'язку з цим він не повинен мати статус учасника бойових дій і не застосовуючи при цьому положення Третьої Женевської Конвенції від 12 серпня 1949 року про поводження з військовополоненими [288].

Також серед міжнародних актів своє місце посідають Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Європейська Конвенція (далі - ЄК) про видачу правопорушників 1957 року, ЄК про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом 1990 року, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року, ЄК про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 року, ЄК про боротьбу з тероризмом 1977 року, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму 2005 року, Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, зокрема, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримки правопорядку прийнятим, Резолюція 34/169 Генеральної асамблеї ООН, Основні принципами застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку 1990 року, ухвалена Резолюцією 690 Парламентської Асамблеї Ради Європи у 1979 році, Конвенції та Резолюції органів міждержавних об'єднань, зокрема – Конвенція Співдружності Незалежних Держав про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року.

Говорячи про значення міжнародних договорів України як провідних правових засад діяльності органів НПУ як суб'єктів СБО, слід підтримати позицію О. І. Безпалової, яку вона обстоює в своєму досліджені, присвяченому адміністративно-правовому механізму реалізації правоохоронної функції держави. Зокрема, вчена наголошує на тому, що сучасні тенденції до глобалізації різноманітних процесів суспільного розвитку та виникнення нових загроз існуючому стану безпеки (як національної, так і міжнародної) зумовлюють необхідність запровадження якісно

нових взаємовідносин між державами, налагодження ефективного співробітництва, вироблення та запровадження єдиних стандартів управління в найбільш значущих сферах суспільного життя [36, с. 211]. До групи міжнародних договорів, які становлять правову основу діяльності поліції, необхідно, також, віднести міждержавні договори та угоди України про правову допомогу та співробітництво з питань боротьби зі злочинністю. Так, наприклад, важливим є також те, що Україна активно вивчає зарубіжний досвід, налагоджує обмін оперативною та іншою інформацією, проводить спільні операції. Україна успішно інтегрується до системи Інтерполу, приєдналась до європейських конвенцій з питань кримінального судочинства. Працівники системи МВС України й надалі продовжують рекомендувати себе як високопрофесійні фахівці у боротьбі зі злочинністю [175, с. 19].

Повноваження поліції, правові засоби їх реалізації, мають регламентуватися різноманітними нормативно-правовими актами національного законодавства, які прямо чи опосередковано регламентують діяльність поліції як суб’єкта СБО. Такими є Закони України «Про Національну поліцію» в якому законодавець в цілому врахував європейські стандарти та рекомендації Ради Європи щодо організації діяльності поліції в сфері забезпечення безпеки та порядку. Опосередковано питання забезпечення Національною поліцією безпеки і порядку як суб’єкта СБО врегульовані в таких положеннях Закону України «Про Національну поліцію», які визначають структуру та організацію Національної поліції; включаючи притягнення працівників поліції до дисциплінарної відповідальності; порядок, підстави та умови застосування поліцейських заходів [27, с. 60].

Закон України «Про національну безпеку України» [251]. Значення цього законодавчого акта полягає в тому, що в ньому визначено: поняття, визначено термінологію і подано трактування таких категорій, як зокрема: воєнний конфлікт; воєнна безпека; громадська безпека і порядок; державна та національна безпека; демократичний цивільний контроль; загрози національній безпеці України; збройний конфлікт; національна безпека України; національні інтереси України; оборонне планування; оборонно-промисловий комплекс; планування у сфері національної

безпеки; сектор безпеки і оборони; сили безпеки; стратегія національної безпеки та ін., державні органи, на які покладається забезпечення національної безпеки (серед них визначені органи внутрішніх справ), принципи забезпечення національної безпеки, законом визначено основні напрями роботи, мету і завдання, окреслено координуючу роль та механізми в структурі центральних органів виконавчої влади (до яких належить Національна поліція) щодо участі у забезпеченні національної безпеки, тощо. Специфічною особливістю Закону України «Про національну безпеку України» є те, що він містить норми загальної дії, які потребують конкретизації в інших нормативно-правових актах.

Одним з таких спеціальних законодавчих актів є Закон України «Про Національну поліцію» [252]. Даний закон визначає всі складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції – спосіб її організації, структуру, принципи, повноваження та завдання діяльності, тощо. Національна поліція позиціонується як центральний орган виконавчої влади, який, серед іншого, покликаний підтримувати публічну безпеку і порядок, а їх забезпечення визначено першим завданням для даного органу. У зв’язку з цим, Закон України «Про Національну поліцію» наділяє Національну поліцію широким колом повноважень в даній сфері, а також визначає порядок реалізації цих повноважень. Опосередковано питання забезпечення Національною поліцією публічної безпеки і порядку врегульовані в таких положеннях Закону України «Про Національну поліцію», які визначають структуру та організацію Національної поліції; порядок кадрового забезпечення та інші питання, пов’язані із роботою з кадрами Національної поліції, включаючи притягнення працівників поліції до дисциплінарної відповідальності; порядок, підстави та умови застосування поліцейських заходів, тощо [27, с. 60-61].

Важливе місце серед правових засад в діяльності НПУ як суб’єкта СБО має Закон України «Про особливості державної політики по забезпеченню суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей» [255], який передбачає роль НПУ для забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій діє особливий порядок,

що передбачає надання органам сектору безпеки і оборони, іншим державним органам України спеціальних повноважень, необхідних для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони. Стратегічне керівництво НПУ та їх повноваження з затримувати і доставляти осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район здійснення зазначених заходів до органів НПУ.

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [259] визначає, що при залученні військових формувань до здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану питання із забезпечення громадського порядку, охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян в умовах надзвичайного стану здійснюється силами і засобами органів Національної поліції.

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [226] НПУ відноситься до кола суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, організовує боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій, а також у межах своєї компетенції має право затримувати і доставляти в органи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню.

Закони України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [248] та «Про охорону навколишнього природного середовища» [257] за нормами яких на органи Національної поліції покладається обов'язок забезпечення громадського порядку в зоні надзвичайної екологічної ситуації, повною мірою поширюються вимоги екологічної безпеки, встановлені для розміщення, проектування, будівництва,

реконструкції, введення в дію та експлуатації об’єктів щодо обмеження негативного впливу на навколишнє природне середовище хімічних, фізичних і біологічних факторів, а також інші вимоги, передбачені цими Законами та іншим законодавством України.

До спеціальних законів, положення яких містять адміністративні норми, що регулюють сферу забезпечення публічної безпеки та порядку Національною поліцією, слід віднести Закони «Про охоронну діяльність» [256], «Про запобігання корупції» [234], «Про оперативно-розшукову діяльність» [253], «Про звернення громадян» [247] та ін.

Наступну групу нормативно-правових актів, на рівні яких визначено правові засади діяльності органів НПУ України як суб’єктів забезпечення правопорядку в регіоні, складають кодифіковані акти.

Дія цих законів спрямована на регулювання окремих аспектів та напрямків діяльності Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема: 1) особливості провадження Національною поліцією України охоронної діяльності, в тому числі на оплатній основі; 2) особливості участі Національної поліції у здійсненні заходів, спрямованих на попередження корупції; 3) застосування поліцією спеціальних оперативно-розшукових заходів для забезпечення публічної безпеки та порядку; 4) робота зі зверненнями громадян, тощо. Справедливо зауважити, що закони (до яких належить і КУпАП) містять переважно норми–приписи, які встановлюють правила та вимоги до діяльності Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку (за виключенням процесуальних норм).

Так, одним із законодавчих актів, що займає центральне місце в системі адміністративно-правового регулювання, є КУпАП. В ньому окрема глава присвячена адміністративним правопорушенням, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, а також в КУпАП визначені повноваження Національної поліції в сфері складання протоколів та розгляду справ про ці адміністративні правопорушення. Слід зазначити, що в тексті КУпАП застосовується термін «громадський» порядок та безпека. До адміністративних правопорушень, що

посягають на громадський порядок і безпеку, віднесені: дрібне хуліганство (ст. 173); поширювання неправдивих чуток (ст. 173-1); вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми (ст. 173-2); стрільба з вогнепальної, холодної метальної чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів (ст. 174); порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 175); куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (ст. 175-1); здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки (ст. 175-2); виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176); придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177) [9] та ін. Отже, КУпАП в системі адміністративно-правового регулювання забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України відіграє важливу роль, яка полягає у тому, що КУпАП визначає види посягань на публічний порядок і безпеку, які визнаються адміністративними правопорушеннями, а також повноваження, в межах яких Національна поліція та її посадові особи беруть участь у провадженні у справах про ці правопорушення. КУпАП містить норми матеріального та процесуального характеру. Адміністративно-процесуальні норми КУпАП визнають порядок складання Національною поліцією України та вимоги до протоколу про адміністративні правопорушення, що посягають на публічний порядок та безпеку, порядок збирання доказів по справі та інші процесуальні аспекти здійснення провадження по справам про ці адміністративні правопорушення.

Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року, який має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку й громадської безпеки, довкілля та конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру та безпеки людства, а також запобігання злочинам; Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року, завданням якого є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого

розслідування й судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу та щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [273, с. 51].

Також невід'ємною складовою правових засад діяльності поліцейських як суб'єктів СБО є Акти Президента України. Так, Указом Президента України від 26.05.2015 р. затверджено рішення РНБО «Про Стратегію національної безпеки України», основними цілями якої є: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО [312]. Важливим є положення Стратегії, яке стосується забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері. Зокрема, відмовившись від політики позаблоковості, яка не забезпечила територіальної цілісності держави, Україна в середньостроковій перспективі спиратиметься на власні можливості та залишає за собою право обирати участь у системах колективної безпеки і оборони як спосіб гарантування державного суверенітету і територіальної цілісності України, в першу чергу у співпраці з НАТО [20, с. 50].

Указом Президента України від 24.09.2015 р. затверджено Рішення РНБО «Про нову редакцію воєнної доктрини України». Воєнна доктрина України є концептуальним документом, що аналізує сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, визначає принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до загрози воєнного конфлікту, застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів.

Між тим, для їх реалізації необхідна також дія іншої групи адміністративно-правових норм – норм реалізації, які містяться у підзаконних відомчих і міжвідомчих нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України та ін.

Такими є акти Кабінету Міністрів України. Відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р., до його основних завдань належить здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Як приклад, одним з таких підзаконних нормативно-правових актів є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» [241], в якій визначено правовий статус Національної поліції: завдання, повноваження та функції цього органу, повноваження Голови Національної поліції, тощо. Так, до функцій Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки та порядку віднесено: 1) узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно правових актів міністерств та в установленому порядку подання їх Міністрові внутрішніх справ; 2) провадження превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; 3) вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення [241], тощо.

До актів Кабінету Міністрів України, що регулюють адміністративну діяльність органів поліції, можна також віднести: – Правила дорожнього руху від 10.10.2001 р.; – Положення про однострій поліцейських від 30.09.2015 р.; – Положення про Міністерство внутрішніх справ України від 28.10.2015 р.; – Положення про Національну поліцію України від 28.10.2015 р.; 19 – Положення про грошове забезпечення поліцейських, відряджених до державних органів, установ та організацій, від 04.11.2015 р.

Акти Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України. МВС розробляє проекти державних програм з питань забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху, охорони державного кордону, захисту об'єктів і територій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій, а також з питань міграції. Накази МВС, прийняті в межах повноважень, передбачених законом, обов'язкові для виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими державними адміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та громадянами, в тому числі Національною поліцією України. Отже, слід зазначити наступні накази МВС України та Національної поліції України: Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України від 10.10.2004 р.; Інструкцію з організації діяльності чергових частин і підрозділів внутрішніх справ України, направлену на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, від 29.04.2009 р.; Положення про патрульну службу МВС від 02.07.2015 р.; Положення про Департамент патрульної поліції від 06.11.2015 р.; – Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України від 14.11.2015; Інструкцію з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції від 06.11.2015 р.; Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, від 07.11.2015 р.; Інструкцію про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, від 09.11.2015 р.; Інструкцію з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України від 13.06.2016 р.; Інструкцію з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень від 04.07.2016 р.; Порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку від 10.08.2016 р А також Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної

безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України, які визначають Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони [347, с. 68-69; 7, с. 18-19].

З аналізу зазначених документів ми погоджуємось з А. О. Собакарь та М. В. Ковалів, та наголошуємо на тому, що для посилення ролі названих документів, які виступають в якості правових засад в діяльності НПУ як суб'єкта СБО, необхідно: встановити сувору ієрархію (взаємну впорядкованість) нормативних актів концептуального і доктринального типу у вигляді «концепція» – «стратегія» – «доктрина», чітко визначивши їхні сутність, зміст і призначення, предмет регулювання; продовжити розроблення теоретико-методологічних основ створення нормативних актів концептуального і доктринального типу в сфері забезпечення національної безпеки; підвищити відповідальність за невиконання або неналежне виконання положень цих документів; своєчасно вносити до них зміни і доповнення відповідно до мінливих умов; забезпечити національну безпеку [322, с. 158].

Аналізуючи праці вчених про «організаційно-правові основи», «правові засади» діяльності поліцейських в Україні, можна зробити висновок, що на сьогодні функціонування Національної поліції України ґрунтується на цілій низці засад і принципів, які в сукупності уособлюють своєрідну ідеальну модель її організації та діяльності правовою основою організації та діяльності поліцейських в Україні якими є Конституція, закони, а також правові акти, у яких визначаються статус, права та обов'язки, відповідальність працівників поліції. Досвід країн Європейського союзу останнім часом активно запозичується усіма країнами Європи, тому є перспективним напрямком подальших досліджень даної сфери.

Першочерговою призначенням правових засад діяльності НПУ як суб'єкта СБО є наявність максимально деталізованого спектру завдань, функцій та повноважень, що має зменшити ризик зловживання правоохоронцями власними дискреційними повноваженнями та як результат — мінімізувати ризик порушення закону. Сьогодні розроблено низку міжнародних стандартів організації й діяльності органів

Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Одні з них мають концептуальний характер, закріплюються в загальних актах про права людини, інші визначаються в спеціальних документах, які стосуються діяльності поліції. Серед основних актуальних правових засад виступає Стратегія національної безпеки, інші концептуальні та доктринальні документи в галузі забезпечення безпеки впливають на адміністративно-правове забезпечення національної безпеки, встановлюючи його пріоритетні завдання та визначаючи основні напрями досягнення узгодженими діями всіх елементів системи забезпечення національної безпеки в межах реалізації державної політики в галузі забезпечення безпеки. Згідно з цими стандартами, саме поліція відіграє ключову роль у підтриманні високого рівня правопорядку й забезпеченні законності. При цьому поліція не є воєнізованим формуванням, виконує виключно сервісні функції щодо надання населенню відповідних послуг, які належать до сфери її діяльності. Урахування вказаних стандартів і їх подальше впровадження в національне законодавство є важливою гарантією забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

З аналізу правових засад діяльності органів Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони вбачається необхідність системного вдосконалення законодавства з питань національної безпеки, що покладається на виконання органам НПУ: взаємоузгодження законодавчих актів з питань національної безпеки, усунення наявних протиріч і прогалин; розроблення узгоджених проектів актів щодо формування єдиної державної політики національної безпеки та її реалізації у визначених законодавством сферах; уточнення завдань, функцій і повноважень суб'єктів забезпечення національної безпеки України, зокрема, в умовах сучасних обставин, з якими зіткнулась країна, що загрожують національній безпеці; сприяння розвитку права міжнародної безпеки і спільного здобутку ЄС у галузі безпеки та їх імплементація у національне законодавство.

Висновки до першого розділу

Задля визначення сутності сектору безпеки і оборони як об'єкту адміністративно-правового регулювання здійснено характеристику змістовних

складових даної дефініції, зокрема категорій «правове регулювання», «сектор безпеки і оборони», «об'єкт правового регулювання» тощо. На підставі проведеного аналізу вироблено розуміння сутності адміністративно-правового регулювання сектору безпеки й оборони.

Доведено, що об'єктом адміністративно-правових відносин стає поведінка самих учасників безпосередньо управлінських відносин (певні дії або утримання від дій) в сфері функціонування сектору безпеки та оборони, що потребує правового регулювання та реалізації за допомогою норм адміністративного права. Суспільні відносини, що виникають у сфері безпеки і оборони держави, перш за все, регулюються нормами адміністративного права, які встановлюють і закріплюють порядок формування (створення, реорганізації, ліквідації) суб'єктів сектору безпеки і оборони, наділення їх повноваженнями, закріплення компетенції, розподіл функціональних обов'язків посадових осіб. З урахуванням чого визначено сутність сектору безпеки і оборони як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Обґрунтовано, що провідним елементом системи забезпечення національної безпеки і оборони є відповідні суб'єкти, чия діяльність полягає у виконанні низки правових, організаційних, кадрових та інших заходів, спрямованих на своєчасне попередження, виявлення та подолання реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечення належного рівня захисту життєво важливих інтересів особи та сприятливих умов для розвитку країни в цілому. Наголошено на тому, що ключове значення органів НПУ, як складового елементу в системі сектору безпеки і оборони безпосередньо пов'язані з їх компетентністю в забезпеченні безпеки громадян і суспільства, здатністю протистояти злочинності, забезпечувати прозорі та якісні сервіси для суспільства.

З'ясовано, що важливим елементом діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони держави є їх завдання та принципи. В останніх визначається початкове значення по відношенню до напрямків діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, її повноважень, вплив політики на розвиток напрямків діяльності держави з огляду на зміни в соціально-економічних і політико-правових умовах функціонування всього сектору безпеки і

оборони. Тому визначення завдань та принципів діяльності Національної поліції необхідні для підвищення її організації та ефективності, що відбувається з огляду на зміни в соціально-економічних і політико-правових умовах функціонування всієї системи Міністерства внутрішніх справ України. З урахуванням чого визначено окремі завдання діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, а також з'ясовано сутність і різновиди принципів у відповідності й на основі яких такі завдання здійснюються.

Уточнено складові елементи сектору безпеки і оборони та визначено роль і значення окремих з них. Обґрунтовано позицію, що ключовим серед таких елементів є Національна поліція, що обумовлено компетентністю даного органу з найважливіших аспектів функціонування сектору безпеки і оборони. Встановлено, що Національна поліція посідає особливе місце в системі суб'єктів сектору безпеки й оборони, так як діє в динаміці, оскільки здійснює свою діяльність під час проведення реформування як всього сектору безпеки й оборони в цілому, так і є основним суб'єктом реформ Міністерства внутрішніх справ України зокрема.

Завдання та принципи діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони розглянуто в якості одного з найважливіших елементів такої діяльності, визначення сутності яких необхідно для підвищення її організації й ефективності. Обґрунтовано, що реалізація завдань Національної поліції має прямий вплив на функціонування сектору безпеки і оборони. Наведено авторське визначення принципів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, названо й проаналізовано сутність кожного з таких принципів: верховенство права; законність; дотримання прав і свобод людини; повага до гідності; підзвітність і прозорість у роботі; політична нейтральність і деполітизація; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; безперервність. Обґрунтовано, що виконання завдань Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони повинно відбуватися у чіткій відповідності до зазначених принципів її діяльності.

Визначено сутність правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. З'ясовано, що такі правові засади становлять собою сукупність нормативно-правових актів, що мають ієрархічні зв'язки в залежності від

юридичної сили окремого з них. Доведено, що від добре розвиненої нормативно-правової бази, тобто від наявності чіткого правового регулювання діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони за допомогою законів та інших нормативно-правових актів, напряму залежить якісне виконання завдань даним органом влади в окресленій сфері суспільних відносин.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

2.1. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони

Однією з першорядних проблем забезпечення національної безпеки в умовах суттєвих змін у політичній, економічній, соціальній та інших сферах життєдіяльності нашої держави особливого значення набуває питання створення ефективної системи гарантування безпеки особистості, суспільства і держави. Як вже було зазначено вище, ключовим елементом системи забезпечення національної безпеки є відповідні суб'єкти. Незважаючи на певну невизначеність відповідного переліку суб'єктів, які входять до складу сектору безпеки і оборони, незаперечною є роль Національної поліції України у зазначеній сфері.

Дослідження місця Національної поліції у системі суб'єктів сектору безпеки і оборони неможливе без визначення структури її адміністративно-правового статусу.

На думку С. П. Пономарьова, визначаючи адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони, необхідно виходити з тих повноважень і завдань, які виконує даний суб'єкт [217, с. 104].

Термін «статус» походить від лат. «status» – стан, становище, положення. Під ним розуміють правове положення, правовий стан фізичної або юридичної особи, що характеризується та визначається їх організаційно-правовою формою, статусом, свідоцтвом про реєстрацію, правами або обов'язками, відповідальністю, повноваженнями [220, с. 37].

Загалом, категорія «правовий статус» широко використовується в юридичній науці.

А. В. Панчишин у своєму дослідженні наголошує, що найрізноманітніші зв'язки держави, особи та суспільства можуть бути найповніше охарактеризовані через поняття правового статусу, що відображає основні сторони відносин особи з

державою та суспільством. Складні зв'язки між державою та індивідами, а також між індивідами у державно-організованому суспільстві фіксуються державою у правовій формі – у формі прав, свобод та обов'язків. У своїй єдності саме вони становлять правовий статус індивіда, який, у свою чергу, відображає особливості соціальної структури суспільства, рівень розвитку демократичних інститутів та стан законності. Він е системою еталонів, зразків поведінки суб'єктів, які, з одного боку, захищаються державою, а, з іншого – схвалюються суспільством. Так, в літературі, найпоширенішим і найзагальнішим є визначення правового статусу як юридичного закріплення особи в суспільстві [201, с. 97].

І. О. Федотова зазначає, що категорію «правовий статус» слід розглядати в широкому й вузькому значеннях. У широкому значенні, правовий статус у теорії права є категорією, що визначає стан суб'єкта права в правовій системі держави, має загальний комплексний характер та включає всю сукупність різних статусів суб'єктів правовідносин. У вузькому значенні, правовий статус – це конкретний статус суб'єкта в певних правовідносинах, що є системою елементів (прав та обов'язків, принципів, гарантій реалізації правового статусу тощо), склад яких визначається галуззю права та які закріплено в нормативно-правовому полі. Категорії «правовий статус» та «правове становище» є тотожними за змістом і характеризуються в понятійному апараті юридичної науки як слова-синоніми [350, с. 7].

О.М. Соловей, розглядаючи адміністративно-правовий статус штабів ОВС, наводить тезу В. Корельського та В. Перевалової, які розглядають правовий статус як багатоаспектну категорію, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин – держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відбиває індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі різноманітних суспільних відносин; по-третє, не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності, у необхідних випадках – без правових гарантій; по-четверте, категорія «правовий статус» визначає права та обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів її вдосконалення [324, с. 235; 131, с. 163].

Більш лаконічніше до визначення підходить Н.М. Оніщенко, який розглядає правовий статус як систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин [340, с. 366].

Під іншим кутом розглядає правовий статус А. В. Малько. Науковець характеризує правовий статус як комплексну інтеграційну категорію, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіда й колективу, а також інші соціальні зв'язки [155, с. 397].

О. Ф. Скакун акцентує, що правовий статус особи являє собою систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов`язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб`єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві [315, с. 377]. Подібна точка зору у М. А. Бояринцевої, яка вважає, що адміністративно-правовий статус як особливий вид правового статусу – це встановлена законом та іншими правовими актами сукупність прав і обов'язків, що гарантують участь в управлінні державними справами і задоволення публічних та особистих інтересів через діяльність державної влади й органів місцевого самоврядування [46, с. 23].

Укладачі міжнародної поліцейської енциклопедії під поняттям «правовий статус» закріпили правове становище особи в суспільстві, а громадянина в державі, що відбиває їхній факт, стан і взаємодію із суспільством і державою [168, с. 764].

Розглядаючи розмежування понять «правовий статус» і «адміністративно-правовий статус» патрульної поліції України, А. М. Сердюк приходить до висновку про те, що перше поняття більш об'ємне, бо включає в себе поняття адміністративно-правового статусу. Це пояснюється тим, що правовий статус визначає загальне правове становище того чи іншого органу Національної поліції шляхом наділення його комплексом прав і обов'язків. Адміністративно-правовий статус, з точки зору науковця, індивідуалізує положення будь-якого підрозділу Національної поліції, у даному випадку патрульної поліції, так як визначає на тільки права і обов'язки, а й завдання і функції, організаційну структуру (порядок утворення, реорганізації,

ліквідації), структуру управління (питання підпорядкованості, зміну організаційної структури, передачу повноважень), форми відповідальності, компетенцію [307, с. 78].

Окремо, в науці та законодавстві, приділено увагу правовому статусу державних органів, яким також є Національна поліція України.

О. О. Бандурка вважає, що під правовим статусом державного органу слід розуміти певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань, і що таке визначення можна характеризувати як дуже вузьке, воно не охоплює значної частини питань організації і діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус (ці два поняття досить часто ототожнюються, розглядаються як синоніми) [25, с. 125].

Досить ґрунтовно до питання визначення правого статусу державного органу підійшов В. Т. Комзюк. Дослідник вважає необхідним з'ясувати його місце в загальній системі виконавчої влади (галузеве чи міжгалузеве регулювання), рівень (загальнодержавний, регіональний тощо) і форму його правового регулювання; визначити «межі відання» органу виконавчої влади, тобто окреслити сферу суспільних відносин, які регулюються даним органом, перелічити об'єкти, безпосередньо йому підпорядковані; з'ясувати коло завдань, покладених державою на даний орган виконавчої влади (загальний напрямок діяльності органу і його мету, для яких створюється даний орган); перелічити управлінські функції, покладені державою на даний орган виконавчої влади щодо предмета відання органу (визначити, що конкретно повинен робити орган на виконання поставлених перед ним завдань); визначити сукупність прав і обов'язків органу та його посадових осіб при виконанні покладених на цей орган функцій, тобто визначити міру можливої поведінки органу і його посадових осіб при виконанні своїх функцій (права), а також міру їх належної поведінки (обов'язки) [126, с. 63].

З іншого боку до визначення правого статусу підходять В. Б. Авер'янов та О. Д. Крупчан. Вони розглядають правовий статус різних органів переважно через їх правосуб'єктність, тобто включають до нього призначення органів, їх завдання, функції, компетенцію і повноваження, форми, методи та цілі діяльності [2, с. 13-21].

Аналізуючи дисертаційне дослідження О. П. Угровецького, можна зазначити, що автор робить акцент на регулюванні правовідносин у вказаній сфері саме нормами адміністративного права. Під адміністративно-правовим статусом державного органу він пропонує розуміти регламентоване нормами адміністративного права положення, яке характеризується сукупністю прав, обов'язків, гарантій діяльності та відповідальності суб'єкта адміністрування за свою діяльність, а наявність адміністративно-правового статусу означає, що орган адміністрування має визначену адміністративно-правовими нормами компетенцію – предмети відання, права і обов'язки (повноваження), несе відповідальність за дії або бездіяльність в межах власної чи делегованої компетенції, виконує публічні, виконавчо-розпорядчі, дозвільно-реєстраційні, контрольні функції, бере участь в адміністративних правовідносинах регулятивного чи охоронного характеру [346, с. 99].

Аналогічної точки зору дотримується і Т. О. Коломієць. Науковець визначає адміністративно-правовий статус державного органу як сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певними органами [125, с. 64].

Щодо визначення характеристик суб'єкта адміністративного права, то О. І. Безпалова акцентує, що невід'ємною його ознакою є потенціальна здатність вступати в адміністративні правовідносини, реалізовувати надані йому повноваження у сфері державного управління, нести юридичну відповідальність за невиконання або неналежне виконання покладених на нього обов'язків. Суб'єкт адміністративного права стає суб'єктом адміністративно-правових відносин з моменту реалізації ним своїх прав та обов'язків у сфері виконавчої влади [36, с. 65]. Близькою за змістом є теза В. Л. Коваля, що суб'єкта адміністративного права визначають як носія (власника) прав і обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надані права реалізувати, а обов'язки виконувати [117, с. 40].

Потрібно також зазначити тезу А. П. Даниленко, що адміністративно-правовий статус у вітчизняній науці розглядається у двох площинах, зокрема як

адміністративно-правовий статус фізичної особи та адміністративно-правовий статус органу державної влади (публічної адміністрації) [76, с. 188].

Досить багато спільних рис між адміністративно-правовим статус державного органу та адміністративно-правовим статусом особи, відносно якої ведеться провадження в справі про адміністративне правопорушення, наводить О. В. Крикун. Автором обґрунтовано висновок, що адміністративно-правовий статус особи, відносно якої ведеться провадження в справі про адміністративне правопорушення, є сукупністю її суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [135, с. 8].

Аналізуючи наукову статтю О.М. Музичука, встановлено, що автор визначає правовий статус суб'єкта адміністративно-правових відносин як систему закріплених у нормативно-правових актах ознак, що визначають його роль, місце та призначення у системі правовідносин, указуючи на його відмінність від інших суб'єктів та порядок взаємин між ними [174, с. 319].

А. О. Коваленко серед особливостей адміністративно-правового статусу виділяє наступні: 1) існування у формах адміністративно-правового статусу фізичної особи та адміністративно-правового статусу органу державної влади; 2) адміністративно-правовий статус становить система його складників, які визначають його роль, місце та призначення у системі правовідносин, указуючи на його відмінність від інших суб'єктів та порядок взаємин між ними, тобто суб'єктивних прав та обов'язків; 3) у галузі адміністративного права кожен з органів державної влади наділяється притаманним лише йому обсягом прав та обов'язків. Науковець визначає адміністративно-правовий статус як притаманну лише конкретному суб'єктові адміністративних правовідносин систему його прав та обов'язків, закріплених державою в нормах адміністративного права, які визначають його роль, місце, порядок правовідносин з іншими суб'єктами, відмінність від них [116, с. 201].

Вище зазначений аналіз різних поглядів на зміст правового статусу державного органу дав змогу прийти до висновку щодо необхідності використання саме терміну «адміністративно-правовий статус» державного органу.

Щодо використання самого поняття «структура» то воно простежується в різних галузях знань. У гуманітарних науках воно вживається при визначенні

структури суспільства. У природничих науках, особливо в хімії та біології, – при характеристиці структури речовини, структурних змін молекули, структури об'єкта. У філософських науках структуру обґрунтовують як одну із самостійних філософських категорій. У точних науках отримала широке поширення математична структура. Цей термін набув широкого застосування практично у всіх сферах наукового пізнання. Юридична наука також не могла оминути своєю увагою використання цього поняття [345, с. 12].

Загалом, структура (від лат. «structura») – це сукупність складових частин чого-небудь, що не залежать один від одного в своїх функціях [127].

Б. Карлоф визначає структуру як будову і внутрішню форму організації системи, яка виступає як єдність стійких взаємозв'язків між її елементами, а також законів цих взаємозв'язків [109, с. 63].

М. А. Туліглович у своєму дослідженні виділяє наступні риси даної категорії:

– структура визначає внутрішню форму системи. У зв'язку з цим необхідно чітко розрізняти поняття «структура» і «зміст», відмінність між якими можна провести, лише синтезуючи всі наступні ознаки цього терміну;

– структура – це взаємозв'язок елементів об'єкта. Вона більш повно розкриває відносини між елементами, припускаючи не тільки прямий, а й зворотний зв'язок між собою. Для того щоб описати структуру об'єкта необхідно не тільки показати взаємозв'язок між його елементами, а й охарактеризувати способи цього взаємозв'язку;

– стійкість взаємозв'язку елементів. Взаємозв'язок елементів не розривається як при внутрішніх, так і зовнішніх змінах. Властивості самих елементів, безумовно, при цьому будуть схильні до певних якісних трансформацій, що в підсумку не повинно впливати на його цілісність [345, с. 13].

Таким чином, структура адміністративно-правового статусу державного органу це внутрішня будова та чіткий порядок розташування відповідних його елементів, що забезпечують збереження основних властивостей при різних внутрішніх і зовнішніх змінах.

Потрібно погодитися з О. О. Бандуркою, який виділяє такі структурні елементи правового статусу податкових органів, як призначення, завдання, функції, конкретні владні повноваження і відповідальність, адже вони становлять серцевину правового статусу і утворюють правосуб'єктність будь-якого податкового органу [25, с. 128].

А. П. Хряпинський вважає, що до адміністративно-правового статусу органу державної влади необхідно включати як самостійний блок сукупність норм, встановлюючих відповідальність, гарантії, заборони і обмеження, які охоплюють всю сферу внутрішніх і зовнішніх правовідносин [354, с. 112].

Також заслуговує на увагу думка О.Ю. Якимова, який пропонує виділяти у адміністративно-правовому статусі державного органу певні блоки: цільовий, до якого він включає призначення та завдання органу (в тому числі і його функції); структурно-організаційний, до якого включає питання утворення органу, його структуру, штати; а також блок – компетенцію та відповідальність [375, с. 34].

Т. В. Сараскіна виділяє в статусі державних органів наступні елементи: призначення органу та його місце в системі органів виконавчої влади; мету утворення органу, визначення сфери його діяльності; формулювання його завдань і функцій; встановлення прав і обов'язків щодо здійснення поставлених перед ними завдань та функцій у певній галузі чи сфері його відання; наділення його правом приймати відповідні правові акти; міру відповідальності органу, його керівника та інших посадових осіб за порушення законності в діяльності органу; встановлення порядку формування його структури, штатів, фінансування, порядку ліквідації; встановлення порядку прийняття, реалізації і контролю за виконанням власних рішень; інформаційне забезпечення органу виконавчої влади та його структурних підрозділів [300, с. 73-74].

Подібної точки зору дотримується і О. О. Бригінець, який вважає, що адміністративно-правовий статус органу державної влади включає наступні складові: 1) цільове призначення, що охоплює принципи, цілі, завдання і функції органу державної влади; 2) структурно-організаційну форму побудови органу державної влади, що включає в себе регулювання порядку створення, реорганізації, ліквідації, процедури діяльності, право на офіційні символи, лінійну і функціональну

підпорядкованість; 3) компетенцію, яка передбачає сукупність владних повноважень стосовно: а) прав і обов'язків, пов'язаних із здійсненням влади, участю в управлінських відносинах, а також правом видавати певні адміністративні акти; б) підпорядкованості, правового закріплення об'єктів, предметів і справ, на яких розповсюджуються владні повноваження [47, с. 172].

Одне з провідних місць в системі державних органів, які забезпечують національну безпеку та оборону займає Національна поліція. Тому ґрунтовний аналіз поняття та структури адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони дасть змогу надати чіткі пропозиції щодо вдосконалення її діяльності в зазначеній сфері.

За твердженням С. П. Пономарьова, суб'єкт сектора безпеки і оборони, як носій делегованих йому адміністративно-правовими нормами, прав і обов'язків в сфері забезпечення національної безпеки, має право вступати у відповідні правовідносини з питань охорони територіальної цілісності України, її суверенності і незалежності, забезпечення законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини і громадянина. Адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони будучи різновидом галузевого правового статусу, визначає його місце в конкретній галузі права. Адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони є спеціальним статусом і він ідентифікує відповідного суб'єкта права в системі правовідносин в сфері забезпечення національної безпеки в конкретний час з конкретними повноваженнями, завданнями і відповідальністю Автор визначає адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони як регламентоване адміністративно-правовими нормами становище елементів суб'єкта (органів, підрозділів, особистості), яке визначається через мету їх створення (забезпечення безпеки і оборони), обґрунтовується завданнями та функціями цих елементів, сукупність прав (повноважень), обов'язків і завдань та відповідальності суб'єкта забезпечення безпеки і оборони в сфері національної безпеки [217, с. 107].

С. М. Гусаров під адміністративно-правовим статусом органів внутрішніх справ пропонував розуміти врегульоване сукупністю адміністративно-правових норм адміністративного права юридичне становище, що передбачає реалізацію компетенції

їх підрозділів і посадових осіб із охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [75, с. 96].

Потрібно погодитися з Д. К. Катричем, який пропонує визначаючи зміст поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції», виходити з положення, що воно є похідним від правового статусу правоохоронних органів [111, с. 32].

Малиняк Х. В. під час визначення адміністративно-правового статусу органів внутрішніх справ звужує це поняття до визначення правового статусу посадової особи органів внутрішніх справ. Отже, на його думку, посадова особа органів внутрішніх справ має певне правове становище (правовий статус), що визначається як урегульована правовими нормами сукупність державно-службових відносин на обійманій посаді, які розкриваються через чітко визначене коло прав та обов’язків і відповідальність. Іншими словами, правовий статус посадової особи органів внутрішніх справ являє собою сукупність прав, свобод, обов’язків, обмежень, заборон, відповідальності, установлених законом [154, с. 135].

Д. М. Ластович у своїй праці визначає, що правовий статус Національної поліції України, як суб`єкта надання поліцейських послуг це визначене нормами адміністративного права юридичне становище даного органу влади у механізмі держави та системі суспільних відносин. Як правило правовий статус суб`єкта асоціюють із сукупністю його прав та обов`язків, втім такий підхід, на думку науковця, занадто вузький, адже вони (тобто права та обов`язки), хоча й складають серцевину (ядро) правового статусу, втім далеко не єдині аспекти, що впливають на визначення юридичного становища суб`єкта, особливо, коли йдеться про орган державної влади [146, с. 75].

На думку О. А. Падалки, правовий статус Національної поліції України – це її юридичне становище (положення) у державному механізмі та системі суспільних відносин, визначене відповідними нормами права. Сутність правового статусу поліції (як, власне кажучи, і будь-якого іншого органу влади) полягає у тому, що він визначає її соціальне призначення, а також коло тих юридичних прав, якими вона користується, та обов’язків, які виконує під час здійснення свого призначення.

Правовий статус є тим фактором, що встановлює межі та основні вектори діяльності Національної поліції, а також порядок її здійснення [196, с. 134].

О. М. Дручек формулює поняття адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини у розумінні законодавчо урегульованої системи елементів цільового, організаційного та компетенційного характеру, які визначають правове становище Національної поліції у адміністративних правовідносинах, що мають місце у процесі її діяльності у зазначеній сфері [89 с. 13].

Д. К. Катрич під адміністративно-правовим статусом Національної поліції пропонує розуміти сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам [111 с. 35].

Відмінний погляд на зазначене питання у Д. В. Власенка. Автор визначає адміністративно-правовий статус Національної поліції України як закріплене нормами адміністративного права положення Національної поліції у взаємовідносинах внутрішнього характеру, а також з органами виконавчої влади, їх посадовими та службовими особами, громадськістю [54, с. 47].

В науковій літературі виокремлюють наступні ознаки Національної поліції України як правоохоронного органу, що визначають її особливий адміністративно-правовий статус: по-перше, належність Національної поліції до виконавчої влади свідчить проте, що її діяльність має переважно виконавчо-розпорядчий характер і орієнтована на здійснення безпосереднього управління певними суспільними відносинами і процесами; по-друге, Національна поліція є центральним органом виконавчої влади; по-третє, Національна поліція є органом сервісного характеру, тобто головним призначенням Національної поліції є не виконання каральнo-репресивних заходів, а служіння українському суспільству шляхом надання відповідних послуг населенню; по-четверте, Національна поліція має право на застосування заходів примусу [197, с. 15].

В. А. Глуховеря акцентує увагу, що структура адміністративно-правового статусу МВС України є нормативно врегульованою у різних за юридичною силою нормативно-правових актах. Досліджуване законодавство становить собою сукупність норм права, які регулюють адміністративно-правовий статус МВС України, визначають завдання, функції, повноваження та інші базові його елементи [61, с. 38].

Існує багато думок серед наукової спільноти щодо структури адміністративно-правового статусу. Наведемо ряд з них.

Класичний підхід до зазначеного питання наводить Д. М. Бахрах, який виділяє в адміністративно-правовому статусі колективних суб'єктів три основні блоки: 1) цільовий; 2) структурно-організаційний; 3) компетенційний [5, с. 283].

Компетенційний блок за твердженням А. М. Сердюк є основною частиною адміністративно-правового статусу поліції України та складається із сукупності владних повноважень щодо певних предметів ведення і носить владний характер. Першим елементом компетенції є права і обов'язки (повноваження пов'язані із здійсненням владних повноважень та участь в управлінських відносинах, в тому числі і право на видання певних актів). Другий елемент компетенції – це підвідомчість, правове закріплення кола об'єктів, на які поширюються владні повноваження [307, с. 78].

Іншу структуру адміністративно-правового статусу наводять А. М. Колодій та А. Ю. Олійник. Науковці визначають наступні елементи правового статусу: статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридичну відповідальність [122, с. 129].

О. В. Пономарьов у структурі адміністративно-правового статусу виокремлює наступні складники: 1) цільовий блок, який представлений метою, завданнями, функціями і принципами діяльності; 2) структурно-організаційний блок, який уміщує норми, що регламентують структуру, лінійну та функціональну підпорядкованість; 3) компетенцію, яка вміщує предмети відання і повноваження у сфері здійснення контролю за додержанням законодавства, а також реалізації оперативно-розшукової,

кримінально-процесуальної та охоронної функції; 4) юридичну відповідальність посадових та службових осіб [216, с. 51].

А його однофамілець С. П. Пономарьов адміністративно-правовий статус суб'єкта безпеки і оборони розподіляє на такі основні елементи як компетенція і повноваження, мета його створення, завдання і цілі, функції і принципи діяльності, відповідальність, правові і соціальні гарантії діяльності [217, с. 112].

Інший погляд на зазначене питання у В. Ю. Грітчіни. Автор вважає, що некоректно відносити правосуб'єктність до елементів адміністративно-правового статусу, оскільки вона є передумовою його набуття, будучи законодавчо закріпленою, визнаною державою здатністю особи бути носієм передбачених законом прав та обов'язків, учасником правовідносин, суб'єктом права. Тобто тільки суб'єкт, наділений визначеним обсягом правосуб'єктності, має право набувати встановлений законом адміністративно-правовий статус. Також не можемо погодитися із віднесенням відповідальності до елементів адміністративно-правового статусу, оскільки відповідальність виникає з наявного правового статусу у випадку невиконання чи неналежного виконання покладених обов'язків і т.п., тобто має місце внаслідок установленого адміністративно-правового статусу [71, с. 27-28].

О.М. Дручек наполягає, що структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини складають: цільовий блок – цілі, принципи, мета діяльності у зазначеній сфері; організаційний блок – структура Національної поліції України, її організаційне підпорядкування; спеціальні процедури; форми і методи діяльності; компетенційний блок – завдання, функції, права, обов'язки та відповідальність її посадових осіб [89, с. 13].

Досліджуючи адміністративно-правовий статус Державної фіскальної служби А. О. Коваленко виділяє наступні групи елементів, які становлять його структуру:

1) нормативно-правова група (до неї належить адміністративно-правова основа діяльності);

2) організаційно-компетенційна група (ці елементи визначають загальну спрямованість діяльності на реалізацію державної податкової політики, державної

політики у сфері державної митної справи, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску);

3) організаційно-структурна група (організація (структура), порядок утворення, ліквідації, реорганізації, порядок, підпорядкованості функціональних і територіальних підрозділів) [116, с. 204].

Аналізуючи адміністративно-правовий статус штабів ОВС, О.М. Соловей наводить думку О. Гуміна і Є. Пряхіна, що до елементів структури адміністративного статусу слід віднести правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність. Не всі права, закріплені в законодавстві, характеризують адміністративно-правовий статус. До них відносяться лише ті, що передбачені нормами адміністративного права та реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки адміністративно-правові відносини існують тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень. Аналогічно слід говорити і про обов'язки. Адміністративно-правовий статус характеризують лише ті, що зумовлюються виникненням взаємовідносин з органами публічної влади. Для національного законодавства залишається проблемним, що в нормативно-правових актах переважно йдеться не окремо про права та обов'язки, а про повноваження [324, с. 235; 74, с. 163].

Потрібно погодитися з тезою Д. М. Ластовича, що сутнісний зміст правового становища Національної поліції, як власне кажучи і будь-якого іншого органу влади, проявляється у цілях, завданнях та принципах діяльності даного органу, у тих можливостях, якими він користується, реалізуючи своє функціональне призначення, та обов`язках, які на нього покладаються. Тобто кожен з аспектів організації та функціонування Національної поліції, що має юридично значущих характер, і, відповідно, у зв`язку із цим врегульований нормами права, зокрема його адміністративної галузі, являє собою елемент її правового статусу [146, с. 75].

Проаналізувавши різні погляди на структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції, можна з твердістю сказати, що основною його складовою є її компетенція і повноваження.

На Національну поліцію як на суб'єкта сектору безпеки і оборони покладено досить широке коло повноважень.

Як вже було доведено вище, поліція є одним з головних «гравців» в системі суб'єктів сектору забезпечення безпеки і оборони країни. В.Т. Білоус вказує на п'ять основних завдань *у* діяльності правоохоронних органів, до кола яких відноситься Національна поліція та інші суб'єкти сектору безпеки і оборони: 1) захист конституційних прав і свобод громадян; 2) збереження та охорона чинного конституційного ладу; 3) боротьба зі злочинністю; 4) захист правомірних інтересів вітчизняного товаровиробника; 5) цілеспрямований розвиток системи правоохоронної діяльності, зокрема поліпшення їх кількісних і якісних показників [119, с. 85]. Розділ IV статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначає орієнтовний перелік повноважень поліції [252].

Виходячи з визначення сектору безпеки і оборони, яке закріплене Законом України «Про національну безпеку» як системи органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України, чітке окреслення повноважень неможливе [251].

Законодавець лише вказує, що вся діяльність має бути спрямована на захист національних інтересів України від загроз. Що в свою чергу носить досить умовний характер.

Таким чином, будь-яке з повноважень Національної поліції, які закріплені у Законі України «Про Національну поліцію» може бути використано для захисту національних інтересів України від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Серед повноважень Національної поліції, виконання яких безпосередньо пов'язано із попередженням загрози національній безпеці можна назвати наступні:

– вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

– здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

– здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

– сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості [252].

Також у Законі України «Про Національну поліцію» закріплено норму про додаткові повноваження поліції, виконання яких може бути покладене на поліцію виключно законом.

Окремо визначено перелік повноважень поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення, реалізація яких займає вагоме місце у сфері забезпечення національної безпеки:

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями [252].

Д. К. Катрич пропонує розподілити повноваження Національної поліції за способом здійснення на такі види:

– організаційні (наприклад, організує службову підготовку і стажування поліцейських і працівників Національної поліції);

– контрольні (наприклад, здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі);

– охоронні (наприклад, здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб і об’єктів права приватної й комунальної власності);

– розшукові (наприклад, розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, інших осіб у випадках, визначених законом);

– примусові (наприклад, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень);

– профілактичні (наприклад, здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень);

– сервісні (наприклад, надає соціальну й правову допомогу громадянам, сприяє державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні покладених на них законом обов’язків [111, с. 35].

Окремо потрібно зазначити, що розподілення повноважень Національної поліції пропонується в залежності від наданих послуг. Ю. З. Біла-Тюріна у своєму дисертаційному дослідженні описує наступну класифікацію послуг, що надаються поліцією за такими критеріями: 1) функціональне спрямування діяльності: а) професійні правоохоронні; б) адміністративні; в) інформаційні; г) соціальні; 2) адресат: а) персоніфіковані; б) неперсоніфіковані; 3) спеціалізація суб’єкта надання: а) виключні (безальтернативні); б) універсальні; 4) спрямованість на реалізацію

завдань: а) основні; б) додаткові; в) супутні; 5) підстава ініціювання: а) індивідуальне зобов'язання; б) позитивне зобов'язання [42, с. 12].

Підводячи підсумок розгляду структури адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкту сектора безпеки і оборони можна зазначити, що загальним для адміністративно-правового статусу суб'єктів сектора безпеки і оборони є об'єкти їх діяльності, якими є: людина, особистість – її права і свободи; суспільство – його матеріальні і духовні цінності; держава з своїм конституційним ладом, суверенністю, незалежністю і територіальною цілісністю. Систему суб'єктів сектора безпеки і оборони об'єднує мета і ціль функціонування – забезпечення національної безпеки. Безпека розуміється як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а життєво важливі інтереси полягають у сукупності інтересів і прав людей, задоволення яких надійно забезпечує можливості ефективного розвитку особистості, людини, суспільства [217, с. 114].

Таким чином, під адміністративно-правовим статусом Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони пропонується розуміти врегульоване адміністративно-правовими нормами юридичне становище Національної поліції в системі органів забезпечення національної безпеки, яке визначається її соціальним призначенням, межами та основними векторами діяльності, а також відповідними повноваженнями якими вона користується в процесі охорони правопорядку, забезпечення прав та свобод громадян і безпеки в суспільстві.

Структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони – це внутрішня будова та чіткий порядок розташування відповідних його елементів, що забезпечують збереження основних властивостей при різних внутрішніх і зовнішніх змінах [33, с. 102].

Адміністративно-правовий статусу Національної поліції складається з наступних елементів: 1) компетенція та повноваження (права та обов'язки); 2)завдання, функції та принципи діяльності; 3) відповідальність, правові та соціальні гарантії діяльності.

2.2. Основні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції

Ґрунтовне висвітлення різних аспектів організації діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони дало змогу вказати на її важливість та необхідність, високий рівень впливу на забезпечення національної безпеки загалом.

Для визначення основних напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами поліції потрібно чітке розуміння усього переліку суб'єктів цього сектору, і відповідно їх функцій.

Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII визначено, що сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [251].

Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» розширює перелік суб'єктів, додаючи до структури Президента України, Раду національної безпеки і оборони України та інші складові, що визначені законами України. Окремо, Радою національної безпеки і оборони України передбачено створення умов для широкого залучення недержавних організацій до виконання завдань в інтересах національної безпеки і оборони

держави. Найбільш перспективними напрямами такої їх діяльності мають бути: надання послуг в інтересах виконання миротворчих завдань Збройними Силами України; функціонування мережі недержавних дослідних інституцій, що фахово опікуються проблемами безпеки та оборони [265].

У зв'язку з великою чисельність державних органів та інших суб'єктів, які входять до сектору безпеки і оборони, доцільно аналізувати основні напрямки забезпечення його функціонування органами і підрозділами Національної поліції за відповідними загрозами національній безпеці.

Незважаючи на вжиті останнім часом заходи, проблема ефективного функціонування сектору безпеки та оборони вийшла на перший план і потребує негайного вирішення. Існуючий стан речей може призвести до катастрофічних наслідків, таких як послаблення економіки і підриву суспільно-політичної стабільності, застосування воєнної сили, а також технологій гібридної війни.

Загалом, термін «функціонування» означає виконання суб'єктом своїх функцій, під якими в свою чергу розуміють конкретні напрями діяльності, безпосередні дії, що виконуються тим чи іншим елементом системи в її успішному функціонуванні як цілого [210, с. 107-108].

В.Б. Авер'янов наголошує, що під функціями органів виконавчої влади слід розуміти відносно самостійні та якісно однорідні складові діяльності цих органів, які характеризуються цільовою спрямованістю [12, с. 257–258].

О.М. Бандурка зазначає, що саме виконання юридично визначених завдань і функцій є основним показником якості й ефективності діяльності суб'єкта управління [24, с. 64].

Окремої думки дотримується І. О. Сквірський, який акцентує увагу, що функції та компетенція стосуються різних аспектів правового статусу державного органу: якщо функція передбачає певний напрямок діяльності, орієнтований на відповідний результат, то компетенція означає юридичні можливості реалізації цієї діяльності [316, с. 170]. Подібна точка зору у В. А. Шатіла, який зазначає, що функція та компетенція будь-якого органу держави перебувають у тісному зв'язку між собою.

Функція державного органу вказує головний напрям його діяльності, шлях до загальної мети [362, с. 11].

В. А. Троян у своєму дослідженні підводить підсумок, що більшість учених підтримує тезу, що під функціями органу публічної адміністрації слід розуміти основні напрямки його діяльності, в яких відображено його сутність і призначення в державі та суспільстві в цілому [344, с. 15]. Також автор аналізує спроби різних науковців класифікували функції Національної поліції. Дослідник О. С. Проневич пропонує виокремити наступні функції поліції: 1) адміністративну (адміністративно-виконавчу; виконавчо-примусову); 2) оперативно-розшукову; 3) кримінально-процесуальну (слідчу); 4) превентивно-соціальну (профілактичну (попереджувально-профілактичну), соціально-сервісну); 5) охоронну [275, с. 142–145]. Натомість, Д. С. Денисюк на підставі аналізу закону України «Про Національну поліцію» та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» виокремлює такі функції поліції: 1) соціальну та сервісну; 2) превентивну та профілактичну, спрямовані на запобігання вчиненню правопорушень; 3) кримінально-процесуальну; 4) оперативно-розшукову; 5) дозвільну; 6) охоронну; 7) матеріально-технічного забезпечення; 8) міжнародного співробітництва; 9) інформаційного забезпечення; 10) науково-методичну; 11) кадрову; 12) соціально-правового захисту [81, с. 115–117]. Окремо потрібно зазначити, що безпосередньо, Закон України «Про Національну поліцію» не закріплює вичерпний перелік функцій вказаного органу.

Предметом даного дослідження є напрямки забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони. У зв’язку з цим, потребують додаткового аналізу такі поняття як «забезпечення» та «напрямки».

Загалом, під терміном «забезпечення» розуміється: надання всього необхідного; постачання чогось у достатній кількості, задоволення певних потреб; створення надійних умов для здійснення чого-небудь, гарантування чогось; захист, охорона кого-небудь, що-небудь від небезпеки [79, с. 19; 321, с. 577].

Н. Н. Перепелиця та В. Ю. Журавльов зазначають, що термін «забезпечення» можна розглядати в теоретичному значенні – як сукупність засобів, інструментів,

умов, визначених і таких, що сприяють вирішенню певних завдань. В практично-функціональному значенні цей термін розглядається як сукупність напрямів створення визначених вище засобів та умов, визначень порядку і правил їх апробації, впровадження та використання в практичних сферах діяльності [205, с. 146].

Більш детально до визначення «забезпечення» підійшов Х. П. Ярмакі. Він розуміє це як складне, багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна як наукова, так і практична діяльність щодо розробки нових та використання уже створених науково-технічних досягнень, а також їх впровадження в практичну діяльність з метою оптимального вирішення її завдань [376, с. 183].

Термін «забезпечення» досить широко використовується в юридичній науці. Зокрема, науковці використовують термін «адміністративно-правове забезпечення».

Так, М. І. Карпенко зазначає, що адміністративно-правове забезпечення діяльності військ варто розуміти як систему заходів, що здійснюється офіцерами і працівниками юридичної служби Збройних сил України щодо виконання своїх службових обов’язків із метою постійного дотримання особовим складом законності і правопорядку, забезпечення та захисту прав і законних інтересів Збройних сил України, соціального і правового захисту військовослужбовців, членів їхніх сімей та працівників Збройних сил України [110, с. 16-18]. Досить влучним у даному ракурсі є зауваження А. В. Потопальського, який у своєму дослідженні відзначає, що у військових науках, військовій справі поняття «забезпечення» розуміють як комплекс заходів, спрямованих на задоволення різноманітних потреб військ (сил) для вирішення завдань повсякденної діяльності, бойової підготовки та навчання, підтримання їх у бойовій готовності для ведення бойових дій і безпосередньо під час останніх. За характером завдань, що вирішуються, і заходів, які одночасно здійснюються, забезпечення поділяється на: оперативне, морально-психологічне, правове [222, с. 90].

У науковому середовищі існують й інші погляди на аналізоване питання. Так, Є. Є. Колесников визначає адміністративно-правове забезпечення як здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних

відносин, їх юридичне закріплення, охорону, реалізацію та розвиток. Автор вказує, що адміністративно-правове забезпечення захисту справ споживачів є впливом держави на суспільні відносини з метою впорядкування, захисту та охорони відносин між органами влади, споживачами та суб'єктами господарювання, що здійснюється за допомогою норм права та через спеціальний механізм [121, с. 434]. Що стосується судової системи України, то А. Л. Борко І. Д. Прошутя визначають адміністративно-правове забезпечення функціонування як цілеспрямоване здійснення уповноваженими суб'єктами з метою забезпечення нормального функціонування судової системи України, суспільних інтересів і реальності прав громадян за допомогою адміністративно-правових норм та актів індивідуальної дії впорядкування, закріплення, охорони і розвитку організаційно-управлінських та інших відносин у сфері організації та діяльності судової системи України [45, с. 75; 276, с. 66].

Досліджуючи адміністративно-правове забезпечення А.В. Потопальський робить висновок, що це своєрідна діяльність, направлена на застосування в юридичному порядку заходів, засобів та методів за відповідними рівнями та напрямами [222, с. 91].

Щодо терміну «напрямки», то А. О. Івченко Д. М. Ушаков під ним розуміють: шлях діяльності, розвиток чого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища; лінія руху чого-небудь в бік розвитку; пріоритетний характер діяльності, ідейна установа, тяжіння в певний функціональний бік [105, с. 268; 348].

Досліджуючи напрями адміністративно-правового забезпечення правоохоронними органами прав і свобод громадян України за кордоном К.В. Степаненко виділяє наступні їх види: легалізація документів на виїзд громадян України за кордон; профілактика порушень прав громадян України за кордоном; робота представників Міністерства внутрішніх справ України при дипломатичних установах України за кордоном [326, с. 87].

Аналізуючи погляди різних науковців на зазначене питання встановлено певні розбіжності у термінології: ряд авторів використовують термін «напрями», інші – «напрямки».

З цього приводу Є. Д. Чак зазначає, що сучасні словники української мови вважають ці два слова семантично тотожними. Проте в останні роки помітною стала тенденція до їх стилістичного розрізнення. Насамперед у переносному значенні, коли мова йде про шлях розвитку, ідейну спрямованість, суспільний, літературний рух, течію, вживають слово «напрям», а не «напрямок». У значенні «ділянка фронту» частіше вживають слово «напрям». Слово «напрям» здебільшого вживають і тоді, коли лінія руху визначається в загальних рисах (південь, схід) або пункт – кінцева точка – розташований на великій відстані. Коли ж говорять про лінію фізичного руху на невеликих відстанях, частіше вживають слово «напрямок» [356].

Сюта Г. акцентує, що сьогодні ми спостерігаємо цікавий процес семантичного вирівнювання обох семантичних полюсів пари. Сама мова, чутливо реагуючи на суспільно-психологічні зміни мовців, нівелює різницю між напрямом і напрямком – вони стають взаємозамінними. У сучасному публіцистичному, науковому, художньому стилях помітною є тенденція до уникнення напряму, намагання замінити його напрямком без жодного стилістичного зниження тексту. Отже, колись просто близькі, але не тотожні за значенням слова напрям і напрямок за сучасною мовною нормою є взаємозамінними. Інша річ, що інколи логіка, чуття підказує мовцям, яке слово доречніше вжити у конкретній ситуації. Тому стратегічним буде напрям, а йдемо, рухаємося – у напрямку [335].

Комплексний аналіз теорії та практики поліцейської діяльності дозволив науковцям виокремити певні напрямки діяльності Національної поліції.

Так, М. В. Лошицький вказує, що діяльність поліції традиційно асоціюється з такими напрямами, як: охорона правопорядку та контроль над злочинністю. Проте коло потенційних обов’язків поліції останнім часом стало настільки широке, що напевне не існує такої проблеми, якою б не цікавилася поліція [150, с. 94].

Розгляд основних напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції потрібно розпочати із зазначення завдання вказаного сектору.

До них віднесено:

– оборону України, захист її державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;

– захист державного кордону України;

– захист конституційного ладу, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення громадської безпеки та охорони державної таємниці, іншої інформації з обмеженим доступом;

– попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України, боротьба з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю у сфері управління і економіки;

– забезпечення інформаційної та кібербезпеки;

– надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у запобіганні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, а також воєнного характеру, розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері;

– участь у забезпеченні міжнародної стабільності та безпеки [265].

Як вірно зауважує В. Н. Амєльчакова, національна безпека, з одного боку, виступає основою функціонування органів влади, а з іншого боку, вона виникає і існує там і тоді, де і коли державна влада в ній зацікавлена. Саме державна влада встановлює і підтримує національну безпеку, охороняє її від порушень, а в необхідних випадках і захищає. У зв’язку з цим, при всій корисності та продуктивності традиційних для адміністративного права досліджень проблем національної безпеки, в даний час гостро відчувається необхідність системних за своїм характером і комплексних за змістом міждисциплінарних досліджень широкого комплексу проблем, що відносяться до адміністративно-правовому осмисленню проблем формування, підтримки та зміцнення національної безпеки [18, с. 5].

Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії

злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Її головними завданнями є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [252; 143, с. 206].

Додатково потрібно вказати на відповідні напрями розвитку сектору безпеки і оборони, які закріплені в Указі Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України». Для ефективного розвитку сектору безпеки і оборони в сучасних умовах передбачається:

– централізація управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, підвищення рівня міжвідомчої координації і взаємодії;

– запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу у секторі безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав-членів НАТО і ЄС, формування нової культури безпеки зі збереженням за необхідності спеціалізації та індивідуалізації системи підготовки кадрів;

– підвищення фахового рівня персоналу сектору безпеки і оборони, забезпечення його високої мотивації до належного виконання завдань за призначенням;

– забезпечення розвитку системи військово-патріотичного виховання, запровадження програм військової підготовки і цивільного захисту в загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах [265].

Розпочинаючи аналіз основних напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції, потрібно погодитися з тезою А. В. Галюк, що сучасний розвиток суспільного життя характеризується багатьма негативними явищами: це війна на сході нашої держави, економічний спад, низькі соціальні стандарти життя населення, тотальна корупція в

органах державної влади, психологічна напруга в суспільстві, високій рівень злочинності [57, с. 40].

В. А. Троян обґрунтовує створення поліції саме як публічно-сервісної служби, що відображає прагнення влади змусити правоохоронну систему служити інтересам громадян і суспільству в цілому, захищати та сприяти нормальній реалізації цих інтересів. Під функціями Національної поліції України автор розуміє основні напрямки її діяльності, в яких відображено її сутність і призначення в державі та суспільстві в цілому. Водночас реалізація публічно-сервісної функції Національної поліції України полягає у сприянні громадянам у реалізації їх прав і законних інтересів, трансформується в публічно-сервісні відносини та забезпечує реалізацію ідеї людиноцентризму в сфері публічного управління [344, с. 18].

Вивчаючи роль МВС в системі забезпечення національної безпеки І. Б. Кардашова пропонує цілий перелік напрямків діяльності у зазначеній сфері. Наведемо, як приклад, деякі з них: прийом і реєстрація заяв про правопорушення та інші події; підтримка правопорядку в громадських місцях; забезпечення безпеки дорожнього руху; контроль за обігом зброї; участь в протидії у сфері незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і їх прекурсорів; контроль у сфері виробництва і обігу етилового спирту, алкогольної і спиртовмісної продукції; провадження у справах про адміністративні правопорушення; здійснення експертно-криміналістичної діяльності; здійснення державної дактилоскопічної реєстрації; забезпечення правового режиму надзвичайного стану; участь у попередженні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; участь у забезпеченні режиму охорони державного кордону; участь у вирішенні завдань цивільної оборони та мобілізаційної підготовки, в забезпеченні територіальної оборони; участь у протидії тероризму; участь в діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерполу; сприяння іншим органам виконавчої влади та громадським організаціям у виконанні їх завдань і функцій [108, с. 460].

На підставі вище наведеного, пропонується виділити наступні напрямки забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції:

– боротьба з організованою злочинністю та протидія корупції;

– боротьба з тероризмом;

– протидія незаконній міграції та торгівлі людьми;

– протидія наркоманії, алкоголізму та дитячій безпритульності;

– забезпечення територіальної безпеки.

Сфера боротьби з організованою злочинністю та протидії корупції є одним з головних елементів національної безпеки, функціонування якої забезпечує Національна поліція. З точки зору забезпечення національної безпеки організована злочинність – це особливо небезпечна форма злочинної діяльності. Вона постає у вигляді єдиної системи організованих злочинів, між якими існує стійкий взаємозв'язок. Боротьба з організованою злочинністю може бути ефективною тільки в разі здійснення її на міцній законодавчій основі, яка відповідає реальним характеристикам, цілям та завданням сучасного кримінального законодавства.

Великим проривом у боротьбі з організованою злочинністю є підготування проекту та прийняття його за основу Верховною Радою України Закону «Про внесення зміну до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою». Законопроектом встановлено, що злочин визнається вчиненим злочинною спільнотою, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), учасником, організатором, керівником та/або координатором якої є «злодій у законі». «Злодієм у законі» визнається особа, яка дотримується притаманних злочинному середовищу традицій і правил поведінки, користується авторитетом серед осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення, керує, координує та/або організовує діяльність злочинної спільноти чи її частини або є учасником такої спільноти [227].

Окремі питання забезпечення заходів щодо протидії корупційним проявам органами та підрозділами поліції постає як самостійне здійснення вказаних заходів, так і спільно з Службою безпеки України, Генеральною прокуратурою, ДБР та іншими державними органами [267; 261; 229].

Наступним напрямком забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції є боротьба з тероризмом.

У своєму дисертаційному дослідженні В.В. Аброськін зазначає, що систему суб'єктів забезпечення публічної безпеки в умовах антитерористичної операції утворюють численні правоохоронні органи, завдання яких не завжди безпосередньо пов'язані із забезпеченням публічної безпеки, однак можуть мати допоміжний характер. У якості ж суб'єкта, основним призначенням якого є забезпечення публічної безпеки, в тому числі в умовах проведення антитерористичної операції, слід розглядати органи Національної поліції України. Провідна роль вказаного суб'єкта в досліджуваній сфері правовідносин може бути охарактеризована з огляду на декілька аспектів, встановлення й аналіз яких передбачає як визначення сутності категорії «суб'єкт забезпечення публічної безпеки», так і використання її по відношенню до органів Національної поліції України в умовах проведення антитерористичної операції [1, с. 51-52].

Науковці В. Я. Настюк та С. А. Трофімов акцентують увагу на тому, що подальший розвиток державної політики протидії тероризму нерозривно пов'язаний з підвищенням рівня антитерористичної діяльності органів сектора безпеки, які є суб'єктами різних правовідносин, у тому числі й адміністративно-правових. У зв'язку з цим, важливого значення набуває державне управління протидією терористичним загрозам, основними завданнями якого є виявлення та профілактика тероризму, мінімізація його наслідків. Наукові дослідження антитерористичної діяльності органів (підрозділів) сектора безпеки дотепер були зосереджені переважно на характеристиці оперативно-розшукового, кримінального й міжнародного законодавства; проблеми ж організації й особливості адміністративно-правового забезпечення протидії тероризму залишилися поза увагою вчених. Проте, підрозділи, що здійснюють антитерористичну діяльність, є суб'єктами адміністративно-правових відносин, що виникають з таких питань, як: а) здійснення державного управління антитерористичною діяльністю; б) визначення організаційної й функціональної структури суб'єктів антитерористичної діяльності, їх місця в системі органів державної влади; в) встановлення умов та порядку проходження служби співробітниками спеціальних підрозділів; г) установлення правового режиму району проведення антитерористичної операції [178].

Таке твердження пояснюється тим, що органи Національної поліції України в умовах проведення антитерористичної операції повсякденно та безперервно виконують завдання, реалізують функції та повноваження, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки. На думку В. В. Аброськіна, під органами Національної поліції України як суб'єктом забезпечення публічної безпеки в умовах антитерористичної операції слід розуміти сукупність органів і підрозділів Національної поліції України, які функціонують в умовах антитерористичної операції та залежно від свого функціонального призначення реалізують законодавчо закріплені повноваження, пов'язані із недопущенням і припиненням протиправних посягань, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру задля підтримання стану захищеності прав свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. Наведене визначення сутності органів Національної поліції України як суб'єктів забезпечення публічної безпеки в умовах антитерористичної діяльності підкреслює їх провідну роль у цій діяльності. При цьому на провідне місце даних суб'єктів указує також низка законодавчо закріплених положень [1, с. 55].

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» закріплює, що Національна поліція спільно з Міністерством внутрішніх справ організовує боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до її компетенції, а також надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби та забезпечує їх ефективне використання [226].

Додатково законодавець встановив, що сили та засоби (особовий склад та спеціалісти окремих підрозділів, військових частин, зброя, бойова техніка, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку, інші матеріально-технічні засоби) Національної поліції України залучаються до широкомасштабних, складних антитерористичних операцій у районі їх проведення за рішенням керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України, погодженим із керівництвом відповідних суб'єктів боротьби з тероризмом. Керівники територіальних органів Національної поліції входять до складу координаційних груп

при регіональних органах Служби безпеки України, а заступники керівника Національної поліції України входять до складу міжвідомчої координаційної комісії Антитерористичного центру при Службі безпеки України [226].

Ще одним важливим напрямком забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції є протидія незаконній міграції та торгівлі людьми. Цей напрям діяльності покладено на Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Він є структурним підрозділом апарату центрального органу управління поліції, який функціонує у складі кримінальної поліції та відповідно до законодавства України забезпечує реалізацію державної політики у сфері протидії торгівлі людьми, запобігання вчиненню, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушень у сфері суспільної моралі, а також працевлаштування за кордоном [214].

О. А. Болбот зазначає, що збільшення масштабів нелегальної міграції пояснюються кількома факторами: по-перше, обмеженням можливостей легального в'їзду за рахунок посилення імміграційного контролю; по-друге, зростаючим попитом на нелегальних та дешевих іноземних робітників; по-третє, розвитком транспорту і комунікацій, що сприяє контрабанді людьми; по-четверте, скасуванням еміграційного контролю багатьма державами, що мають спільний кордон з західноєвропейськими державами [44, с. 33].

Потрібно погодитися с думкою І. Б. Кардашової, що пріоритетними напрямками діяльності по підвищенню ефективності протидії нелегальній міграції є: 1) вдосконалення національного міграційного законодавства, нормативно-правової бази з питань імміграційного контролю; 2) створення стійкого і надійного взаємодії органів державної влади щодо попередження та припинення нелегальної міграції; 3) розвиток міжнародного співробітництва з питань боротьби з нелегальною міграцією; 4) створення системи імміграційного контролю [108, с. 460].

Окрім основних напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції можна виділити додаткові,

але також дуже важливі, так як вони є підґрунтям для більш вагомих загроз національній безпеці.

Серед них протидія наркоманії, алкоголізму та дитячій безпритульності.

Національна поліція наділена великим об'ємом повноважень у зазначеній сфері.

Як вірно зазначає А. В. Галюк, у сучасних реаліях особливу стурбованість викликає вживання так би мовити «легких наркотиків» неповнолітніми та розповсюдження останніх через систему Інтернет, що в подальшому призводить до систематичного характеру вживання заборонених до обігу наркотиків. Та ситуація, яка склалася в суспільстві щодо розповсюдження наркоманії, потребує негайних заходів реагування як спеціально створених суб'єктів, так і всіх небайдужих до формування здорової нації [57, с. 39].

Як ми бачимо усі три елементи аналізованого напрямку (наркоманія, алкоголізм та дитяча безпритульність) тісно пов'язані між собою та надають можливості взаємного негативного розвитку.

Б. А. Підгорний до суб'єктів, що забезпечують адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів, відносить «органи внутрішніх справ, СБ України, Генеральну прокуратуру України, ДФС України, Держприкордонслужбу України, ДСКН України, МОЗ України, органи охорони здоров'я та ін. Не виключено, що до суб'єктів, які забезпечують адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів, також можна віднести міжнародні органи та організації, органи судової влади, громадськість та інші компетентні органи» [208, с. 87]. Дослідник Т. А. Забродська, акцентує увагу, що загальносоціальне запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків здійснюється в таких основних напрямах: удосконалення нормативної бази як основи для створення і реалізації заходів запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків; розвиток соціальної-економічної, кримінальної політики та наркополітики [94, с. 152].

Детальний аналіз Закону України «Про Національну поліцію» та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну

поліцію» від 28.10.2015 р. № 877 показує, що на законодавчому рівні не передбачено чіткого закріплення адміністративних повноважень підрозділів Національної поліції України щодо запобігання та протидії наркоманії [241; 252].

Підводячи підсумок, можна навести тези А.В. Галюка, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта протидії правопорушенням, які пов'язані із незаконним обігом наркотиків на регіональному рівні, являє собою ієрархічну систему організаційно-функціональних елементів, специфіка яких зумовлена конкретним відособленим призначенням наркотиків, місцем і роллю окремих підрозділів поліції у сфері запобігання та протидії наркоманії, характеризується певним обсягом правового інструментарію (компетенції), територіальними межами діяльності (розповсюджується на певний регіон), а також юридичною відповідальністю посадових осіб, які проходять службу в цих органах [57, с. 50].

Щодо протидії алкоголізму та дитячій безпритульності, то ці дві загрози йдуть поряд: де існує алкоголізм там неодмінно буде дитяча безпритульність, і навпаки.

Основні суб'єкти в структурі Національної поліції, на які покладено відповідні завдання, – це підрозділи ювенальної превенції та служба дільничних офіцерів поліції [235; 237].

Як зазначає І.В. Баклан, вони здійснюють попередження наркозлочинності неповнолітніх шляхом: вилучення наркотичних засобів зі сфери їх незаконного обігу, перекриття каналів та джерел їх постачання на територію України; своєчасного реагування на факти схиляння інших осіб до незаконного вживання наркотичних засобів, спільної участі з міжнародними службами у попередженні незаконного наркообігу, розкриття, попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та злочинів, що вчинюються у стані наркотичного сп'яніння; систематичного проведення моніторингу наркоситуації, що склалася у державі [23, с. 7].

Відповідно до Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, затверджене розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 р. № 735-р. до основних пріоритетів в діяльності підрозділів Національної поліції, які ведуть боротьбу з незаконним обігом наркотиків, відносять: забезпечення гласності в

діяльності органів Національної поліції з метою підвищення рівня поінформованості населення та розширення соціальної бази протидії наркозлочинності; посилення роботи із забезпечення власної безпеки органів Національної поліції, недопущення втягування співробітників таких органів у наркобізнес, усунення перешкод у боротьбі їх з незаконним обігом наркотиків; зміцнення кадрового потенціалу підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків шляхом навчання персоналу та підвищення його кваліфікації; забезпечення розвитку адекватних форм інституційного контролю за діяльністю органів Національної поліції у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків, насамперед з метою дотримання ними законності, прав і свобод людини [270].

І останнім із досліджуваних напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції є забезпечення територіальної безпеки.

Ю. Л. Калгушкін у своєму дисертаційному дослідженні зауважує, що на сьогоднішній день територіальна оборона перебуває у нерозривній єдності із суб’єктами Збройних Сил України та іншими правоохоронними органами. Обумовлено це недосконалістю чинного законодавства та невизначеністю правового статусу суб’єктів територіальної оборони. Більше того, закріплено, що основою сил територіальної оборони є підрозділи Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення. Така невизначеність місця суб’єктів територіальної оборони в системі органів державної влади формує ряд чинників, які гальмують процес її розвитку [106, с. 98].

Участь Національної поліції у забезпечені територіальної безпеки, і територіальної оборони зокрема, носить досить розмитий характер.

Серед основних напрямків здійснення територіальної оборони, які забезпечую поліція можна виділити: посилення охорони громадського порядку та безпеки громадян; підготовка до боротьби з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями, антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями та мародерами; завчасна підготовка у мирний час до охорони та

оборони в особливий період важливих об’єктів і комунікацій життєдіяльності; підтримання правового режиму воєнного стану; забезпечення взаємодії суб’єктів територіальної оборони.

Національна поліція сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості [252].

Відповідно до Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, затвердженої наказом МВС України від 31.10.2016 № 1129, відокремлені підрозділи міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України в межах своєї компетенції:

1) інформують територіальні органи поліції та їх відокремлені підрозділи (за місцем дислокації) про виявлені ознаки загрози виникнення або повідомляють їм інформацію про реальне виникнення надзвичайних ситуацій та можливі передумови виникнення підстав для виконання спеціальних службових завдань;

2) забезпечують за напрямами діяльності участь в охороні публічного порядку, забезпечують безпеку дорожнього руху, охорону в установленому порядку об’єктів державної, комунальної та приватної власності, протидію злочинності та участь у виконанні завдань територіальної оборони;

3) надають допомогу місцевим органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, територіальним органам поліції у проведенні відселення людей з місць, небезпечних для проживання;

4) беруть участь у забезпеченні реалізації спеціального перепускного режиму на межах районів виникнення надзвичайних ситуацій (пожеж, радіоактивного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) зараження), районів проведення антитерористичних заходів, а також під час їх ліквідації і супроводження аварійно-рятувальної та іншої спеціальної техніки до осередків зон надзвичайних ситуацій;

5) організовують у межах компетенції регулювання дорожнього руху на маршрутах евакуації, охорону публічного порядку на збірних та приймальних

евакуаційних пунктах, пунктах посадки (висадки) на маршрутах евакуації і в районах (пунктах) розміщення евакуйованого населення;

6) планують та здійснюють необхідні заходи щодо захисту життя і здоров'я поліцейських від негативних чинників надзвичайних ситуацій;

7) здійснюють заходи щодо посилення охорони та уведення в дію (за необхідності за окремим наказом) планів оборони адмінбудівель відокремлених підрозділів міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України;

8) здійснюють інші заходи, передбачені законодавством України [239].

Таким чином, ґрунтовний аналіз нормативно-правової бази та теоретичних аспектів досліджуваного питання надав змогу визначити, що забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції – це законодавчо встановлений комплекс заходів правового, організаційного та фінансового характеру, який спрямований на виконання завдань та функцій щодо захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру органами та підрозділами Національної поліції.

Під напрямками забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції пропонується розуміти систему пріоритетних завдань та функцій Національної поліції у сфері охорони національної безпеки [34, с. 123].

Основні напрямки забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції базуються на відповідних завданнях вказаного сектору. На підставі вище наведеного, пропонується виділити наступні напрямки: боротьба з організованою злочинністю та протидія корупції; боротьба з тероризмом; протидія незаконній міграції та торгівлі людьми; протидія наркоманії, алкоголізму та дитячій безпритульності; забезпечення територіальної безпеки.

2.3 Адміністративно-правові інструменти діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

Визначаючи стрімкий зріст перетворень, що відбуваються у всіх сферах суспільного життя, необхідним стає створення дієвої системи забезпечення національної безпеки, ефективне функціонування якої не можливе без створення демократичної правової держави, з розвинутим інституційним апаратом. Така побудова держави вимагає проведення реформ всієї правової системи, особливо це стосується правоохоронних органів, які безпосередньо здійснюють охорону всіх складових національної безпеки, зважаючи на їх місце в системі суб'єктів СБО.

Говорити про дієвість правоохоронних органів, а в рамках нашого дослідження Національної поліції України, можна тільки в тому випадку, коли вона реалізує свої напрями забезпечення СБО не лише шляхом застосування відповідних примусових заходів (особливо це стосується примусу) до винних осіб, але й їх належного захисту, шляхом використання відповідного адміністративно-правового інструментарію діяльності Національної поліції України.

Встановлення правової природи та проблематики складової адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, пропонуємо розпочати з аналізу визначень теоретико-правових конструкцій, які використовуються та діють в адміністративній сфері (серед них виокремимо «інструмент», «правовий інструмент», «інструмент діяльності Національної поліції»), а вже потім, виходячи з аналізу даних дефініцій, встановимо сутність та правову природу адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта СБО.

Використання та дослідження категорії «інструмент» не є новим у галузі права. Так, без урахування інструментів у правовому механізмі існування громадянського суспільства і правової, незалежної, демократичної держави в цілому, не можлива побудова дієвої, конструктивної та прогресивної моделі їх подальшого розвитку та існування.

Огляд правової літератури та нормативно-правових джерел, дозволив визначити два геометрично протилежних шляхів за якими вчені йдуть до пізнання

категорії «інструментів». Так, перші з них [161; 202], визначають дану категорію як самостійну одиницю (перший напрям тлумачення), а інші [184; 125] – споріднюють категорію «інструменти» з категорією «форми» (другий напрям тлумачення).

Отже, розглянемо більш детально кожен з запропонованих напрямів тлумачення категорії «інструменти».

Щодо *першого напряму тлумачення* категорії «інструментів», необхідно зазначити, що використання інструментів як загальнотеоретичної категорії в праві, зазначається в доктрині, як засіб для досягнення конкретної мети [379, с. 469]. Тобто інструмент у праві, як правило, ототожнюється з теоретико-правовими конструкціями, спрямованими на регулювання конкретних суспільних відносин. На думку І. Патерило, інструментом правового регулювання є цінності права, як увесь арсенал, увесь спектр правових феноменів різних рівнів, що відокремлюються та розглядаються не лише з позицій одних лише потреб юридичної практики, а й з позицій їх функціонального призначення, тобто тих рис, які характеризують їх, як інструменти вирішення за їх допомогою економічних, політичних чи соціальних завдань [203]. У такому плані, на переконання С. Алексєєва, йдеться про спеціально-юридичний аспект інструментарію механізму правового регулювання, який охоплює весь комплекс засобів, весь юридичний інструментарій, який «працює» в процесі правового регулювання [16, с. 12]. Як бачимо, для формулювання сутності інструменту в праві застосовується широкий підхід, відповідно до якого інструменти – це весь комплекс засобів правового регулювання/ впливу [55, с. 41].

Разом із цим зазначимо, що в літературі існують і інші підходи на рахунок правової природи інструментів у межах правового механізму. Так, І. Шопіна розглядає їх з точки зору правового регулювання, а саме: теорії природного права, – є частиною, елементом правового впливу держави на суспільні відносини за допомогою специфічних правових засобів із метою упорядкування, закріплення, охорони та розвитку суспільних відносин; з точки зору теорії позитивного права, – є нормативно-організаційним впливом на суспільні відносини, що справляється як за допомогою спеціальних правових засобів, так і завдяки іншим правовим явищам [366, с. 1059]. Зауважимо, що телеологічний критерій дійсно виконує розрізнювальну роль

у частині використання тих чи інших інструментів у межах правового механізму, але він має бути підкріпленим ще й змістовними характеристиками цих категорій. Водночас, нам імпонує позиція Галіциної Н. В., як зазначає, що в частині природньоправових проявів інструментів у межах державного впливу, є позитивні аспекти, які стосується як раз специфіки застосування інструментів публічною адміністрацією [55, с. 41].

Російський вчений М. Челишев, у своєму дослідженні «О юридических конструкциях в Проекте изменений и дополнений в Гражданский кодекс Российской Федерации», зазначає, що дефініція «правові інструменти», прямо залежить від її виразу (конструкції) та може демонструвати або замовчувати природу всього явища [357, с. 80]. Означене свідчить, на нашу думку, що правові інструменти, покликані регулювати та впливати на суспільні відносини, що виникають у відповідній сфері завдяки застосуванню юридичних засобів, що спроможні вплинути на динаміку та процеси як в середині, так і ззовні, зазначених відносин.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що категорії «інструменти» та «правові інструменти», мають однакому детермінанту, тому можуть вважатися синонімічними, з огляду на це, в рамках нашого дослідження та всебічного вивчення забезпечення та регулювання сектору безпеки і оборони України, в рамках юридичного поля необхідним є використання та вживання терміну «правові інструменти».

Укладачі навчального посібника «Загальне адміністративне право» [161], наголошують на європеїзації термінологічної бази вітчизняного законодавства, та пропонують до вживання більш прогресивне визначення «інструменти», в якості єдиної бази категорій, що використовуються у Європейському Співтоваристві. Задля цього, вони вводять таку конструкцію «правових інструментів», до яких включають: нормативні акти, адміністративні акти та адміністративний договір.

Щодо *другого напряму тлумачення* категорії «інструменти», то тут нам видається цікавим дослідження О. Нижника, який наголошує на тому, що «сучасна правова доктрина не оперує таким поняттям, як «інструменти», а використовує категорію «форми державного управління» [183, с. 117].

Отже зазначимо, що ж таке «форми державного управління» і як вони співвідносяться з «правовими інструментами».

Інститут форм державного управління було сформовано за радянських часів, тобто тоді, коли управлінська діяльність (управління) визнавалася в якості єдино можливої форми функціонування органів державної влади і насамперед органів державного управління. Проте на сьогоднішній день, коли відбулася диференціація діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на управлінську та публічно-сервісну [83, с. 189].

Ю. П. Битяк та В.В. Зуй ототожнюють категорії «форми адміністративної діяльності» та «форми управління», визначаючи, що «форми управління — це зовнішнє вираження конкретних дій державного органу, його структурних підрозділів та посадових осіб (службовців), що використовуються в процесі державної виконавчої діяльності і спрямовані на реалізацію функцій управління» [10, с. 91]. Аналогічні точки зору, але з власним визначенням категорії «форми управління», є у наукових працях В. Я. Малиновського [153], В. Л. Грохольского [72], О. В. Кузьменко [104], Ю. М. Козлова [120], Т. О. Коломоєць [9], тощо. Зокрема, В. Я. Малиновський зазначає, що «форму управлінської діяльності визначають як способи виразу її змісту; способи здійснення, виявлення методів управління; зовнішнє практичне втілення функцій управління в конкретних діях; організаційно-правовий вираз конкретних однорідних дій апарату державного управління; виділення у самостійні групи споріднених за характером, однакових чи схожих у своєму зовнішньому виразі дій; системи внутрішньо поєднаних способів здійснення функцій державного управління; зовнішнє практичне виявлення управлінської діяльності в конкретних діях; дії суб’єктів управління, що мають відповідне зовнішнє виявлення; зовнішнє виявлення управлінської діяльності; зовнішнє виявлення управлінського впливу, тощо» [153, с. 511-512]. Відповідно до точки зору В. Л. Грохольского, «форма державного управління являє собою зовнішній вираз конкретних однорідних дій державних органів та їх структурних підрозділів, служб, які мають управлінський характер та здійснюються в межах наданої компетенції з метою реалізації функцій державного управління» [72, с. 26; 200, с. 250-251].

Професор Золотарьова Н. І. наголошує, що правова форма адміністративної діяльності відрізняється від інших правових форм функціонування державних органів тим, що за допомогою цієї форми практично організується здійснення завдань і функцій контролю і нагляду за реалізацією прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, притягнення до відповідальності осіб за адміністративні правопорушення повсякденне безпосереднє керівництво правоохоронними органами діяльністю підлеглих підрозділів, а також посадових осіб на основі й на виконання законів [102, с. 157]. В рамках нашого дослідження, ми в цілому підтримуємо зазначену тезу, про то слід підкреслити характерні особливості правових форм саме у сфері безпеки і оборони, адже забезпечення безпеки є не лише конституційною нормою, а й основний обов'язок будь-якого держаного органу, а насамперед Національної поліції України. Отже до особливостей правових форм СБО буде належати: державно-владний характер, підзаконність, універсальність, адміністративно-розпорядчий характер та особливий суб'єкт реалізації.

Державно-владний характер передбачає здійснення правозастосування виключно суб'єктами, наділеними владними повноваженнями в межах наданої їм компетенції. У разі, якщо державний орган передає частину своїх повноважень окремим фізичним особам, то в процесі реалізації норм права вони виступають не як фізичні особи, а як представники цього державного органу, які діють від його імені та за його дорученням [206, с. 61]. Розглядаючи сектор безпеки і оборони, то, як нами було розглянуто в попередніх розділах нашого дисертаційного дослідження, Законом України «Про національну безпеку України» визначив, що СБО «становить система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України» [251]

Підзаконний характер правових форм визначається їх прямою залежність від загальноприйнятого законодавства, то б то, вони повинні не суперечити закону, а також прийматись на їх основі і на виконання.

На підтвердження зазначеної тези Ю. Заплотинська, у своєму дослідженні «Підзаконний характер як необхідна властивість урядових нормативно-правових актів» задається питання «що можна вважати витоком підзаконності нормативно-правових актів уряду?», та встановлює, що «деякі науковці [192, с. 241; 337, с. 249] вважають, що «підпорядкованість» урядових актів законам пояснюють тим, що кожен нормативний акт носить на собі відбиток сили, яка його породила, тобто акти уряду займають місце в ієрархії після законів тому, що уряд підпорядкований та підзвітний парламенту» Однак, авторка підкреслює, що «підзаконний характер нормативно-правових актів уряду полягає в тому, що вони повинні прийматися на основі та на виконання законів і не можуть їм суперечити. Дотримання цих вимог є достатнім для того, щоб вважати урядовий акт підзаконним. Не є винятком можливість, що такі акти будуть прийматися також на розвиток і для подальшої деталізації законів, але вважати це необхідною умовою не можна. Такий висновок розширює межі урядової правотворчості та дає підстави ефективно регулювати суспільні відносини, які належать до повноважень уряду [100, с. 28-29, 33].

Адміністративно-розпорядчий характер пов’язаний зі здійсненням безпосереднього керівництва різними сферами життя держави та суспільств, насамперед це стосується особливості створення внутрішніх і зовнішніх умов задля ефективного забезпечення сектору безпеки і оборони. Адміністративно-розпорядчий характер проявляється на різних рівнях, насамперед це організації діяльності всередині самих структур, які організовують та забезпечують діяльність СБО. В рамках розкриття теми пункту 2.3. нашого дисертаційного дослідження, одним з головних суб’єктів забезпечення СБО є Національна поліція України, з відси випливає, що адміністративно-розпорядчий характер правових форм діяльності поліції буде фіксувати та регулювати внутрішні відносини в середині даного підрозділу, а також зовнішні стосунки щодо забезпечення СБО.

Щодо універсальності правових форм, то універсальність — це властивість предмета, що є придатним для різних цілей. З тлумачного словника російської мови під редакцією Д. Н Ушакова, прикметник «універсальний» означає всеосяжне якість живої істоти або предмета. Наприклад, універсальний людина –

це особистість, що володіє різнобічними навичками або знаннями, той, кому підвладні кілька наук, професій тощо. В цілому, універсальність — це множинність, тобто комплекс різних знань і умінь, що характеризують один предмет. Термін не використовується для опису повсякденних або /очевидних ознак, його мета – продемонструвати більш глибокі абстрактні компоненти. [348, с. 787].

В рамках сектору безпеки і оборони, наділення правових форм універсальними властивостями, означає, що їх використання буде розраховане на невизначене коло осіб, і повинне виступати уніфікованим засобом ефективного забезпечення СБО.

Таким чином, в рамках нашого дослідження, під адміністративно-правовими формами діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони ми розуміємо сукупність прийомів та засобів впливу, які реалізуються в рамках вітчизняної правової системи органами та підрозділами Національної поліції задля забезпечення національної безпеки України, шляхом ефективного та оптимального забезпечення сектору безпеки і оборони, а також створення достатніх умов для вдосконалення зазначеного сектору.

Отже, зроблені висновки показують, що на сьогоднішній день в умовах глобалізації та уніфікації європейського та вітчизняного права є нагальна потреба приведення термінологічної бази до єдиної системи, задля унеможливлення двобічного тлумачення та уникнення плутанини правозастосовній сфері. З урахуванням наведеного, нами пропонується замість визначень «правова форма», «форма державного управління», «адміністративно-правова форма» використовувати аналогічні сполучення, але замість категорії «форма» вживати термін «інструмент». Таким чином, до адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, нами запропоновано віднести: 1. Видання нормативних та індивідуальних правових актів з питань забезпечення сектору безпеки і оборони; 2. Укладання адміністративно-правових договорів з питань сектору безпеки і оборони; 3.

Вчинення інших юридично значущих дій (створення актів-планів та актів-дії). Зупинимося на аналізі названих елементів докладніше.

Для того, щоб з'ясувати сутність нормативно-правового акта органів та підрозділів Національної поліції з питань забезпечення сектору безпеки і оборони, розглянемо зміст поняття «правовий акт», а потім завдяки використанню методу дедукції сформуємо та конкретизуємо такі правові категорії як: «нормативно-правовий акт» та «нормативно-правовий акт органів та підрозділів Національної поліції». Це дозволить не тільки виявити загальні риси нормативних актів, що притаманні органам державної влади, а й сформувати сутнісні ознаки нормативно правових актів, що приймаються органами та підрозділами поліції.

Так, у теорії права застосування поняття «правовий акт», має різне змістовне наповнення: 1) дія (поведінка), як правило, правомірне, тобто юридичний факт, що має ті або інші правові наслідки; 2) результат правомірної дії, юридично вагомий елемент правової системи (юридична норма, індивідуальний припис та ін.), включений до правового поля внаслідок правотворчої, індивідуально-правової чи автономної діяльності суб'єктів права; 3) юридичний документ, тобто документально закріплене волевиявлення, що встановлює правомірну поведінку та її результат [15, с. 101–104]. Варто звернути увагу на те, що в першу чергу, за цією концепцією правовий акт розглядається як дія. Схожої точки зору дотримується і Р. Васильєв, зазнаючи, що слово акт перш за все позначає дію, відтак дію державних органів, незалежно від форми прояву, можна вважати актом цих органів [51, с. 26]. Варто зазначити, що правові акти можуть бути нормативними і ненормативними. Такий поділ має на меті конкретизацію методів управління. Нормативні акти означають правотворчу діяльність держави, ненормативними вважаються акти реалізації правових норм, які являють собою форму діяльності органів влади ненормативного характеру. До ненормативних актів можна віднести індивідуальні акти органів та посадових осіб, що закріплюють виникнення, зміну чи припинення конкретних правовідносин [139].

Аналізуючи погляди науковців щодо ознак поняття «правовий акт» Сердюк А. І. дає такі висновки; по-перше, правовий акт за своєю зовнішньою формою виразу

(способом об'єктивації у зовнішньому світі) може бути не лише письмовим документом, але й мати вербальну (словесну) форму або ж бути актом-дією (конклюдентна форма), що узгоджується із задекларованим нами широким підходом до розуміння поняття «правовий акт»; по-друге, не можна повного мірою погодитись із тезою про те, що кожний правовий акт має загальнообов'язковий характер. Такою властивістю наділяються лише ті з них, що містять норми права та правила їхнього розуміння (нормативно-правові та інтерпретаційно-правові акти), а не забезпечують індивідуальне регулювання поведінки суб'єктів правовідносин (правозастосовні акти). Тому, доречніше вести мову не про загальнообов'язковий, а формально-обов'язковий характер правових актів, що є результатом діяльності органів публічної влади, їх службових і посадових осіб. Наведена ознака правового акта вказує, таким чином, як на принцип упорядкування та спосіб здійснення його змісту, так і на обов'язковий для адресатів характер його приписів; по-третє, наявність певної структури правового акта є скоріше свідченням його специфічної особливості, а не того спільного, що об'єднує окремі різновиди правових актів; по-четверте, поза увагою вчених залишилась така його важлива риса, як державна забезпеченість (гарантованість), без якої нормативний чи то індивідуальний припис, який складає зміст правового акта, лишається декларацією [308, с. 154]

Таким чином, в рамках нашого дослідження, під правовим актом в секторі безпеки і оборони слід розуміти волевиявлення органів державної влади, що приймається в межах наданих їм повноважень, з обов'язковим додержання регламентованої процедури прийняття зазначеного акту, та направлене на регулювання відносин щодо забезпечення національної безпеки України та, безпосередньо, сектору безпеки і оборони.

З огляду на зазначене категорія «нормативно-правовий акт» може розглядатись у двох площинах, а саме, в рамках офіційного державного тлумачення даної категорії та з досліджень вітчизняних та закордонних вчених.

Щодо офіційних державних джерел, то у Листі Вищого адміністративного суду України від 01.06.2010 р. №781/11/13-10 «Щодо застосування окремих норм матеріального права під час розгляду адміністративних справ», зазначається, що

«нормативно-правові акти - це правові акти управління, які встановлюють, змінюють, припиняють (скасовують) правові норми. Нормативно-правові акти містять адміністративно-правові норми, які встановлюють загальні правила регулювання однотипних відносин у сфері виконавчої влади, розраховані на тривале застосування. Вони встановлюють загальні правила поведінки, норми права, регламентують однотипні суспільні відносини у певних галузях і, як правило, розраховані на довгострокове та багаторазове їх застосування» [368].

В юридичній літературі зустрічаємо різноманітні визначення «нормативно-правового акту», зокрема: нормативно-правовий акт є різновидом правового акта, і тому йому властиві ті риси, що і правовим актам у цілому: словесно-документальна форма, вольовий характер. акти від індивідуальних актів. Нормативність акта визначається нормативністю приписів, що він містить. Можна вважати загальновизнаними наступні зовнішні ознаки нормативності правових актів і їх приписів: неконкретність адресата, можливість неоднократного здійснення правового припису, зберігання дії припису незалежно від його виконання [167, с. 42-43]. Під нормативним правовим актом розуміється офіційний письмовий документ, спрямований на встановлення, зміну чи відміну правових норм, прийнятий компетентним органом у встановленому порядку. І. С. Самощенко вирізняє наступні риси нормативного акта як джерела права: він повинен видаватися в межах компетенції відповідного органу (посадової особи); нормативний акт повинен відповідати актам органів вищого рівня; передумовою чинності нормативного акта є його опублікування [299, 23-28]. Окрім цього, нормативний правовий акт – це акт нормотворчості, спрямований на встановлення, зміну чи відміну юридичних норм; це акт, що містить юридичні норми (приписи); це акт-документ, у якому формально закріплюється зміст правових приписів і який завжди має письмову форму, якість якої залежить від дотримання вимог нормотворчої техніки в процесі викладення змісту нормативного правового акта [40].

Розглянувши, різні тлумачення категорій «правовий акт» та «нормативно-правовий акт», ми приходимо до висновку, що нормативно-правовий акт органів та підрозділів Національної поліції в рамках сектору безпеки і оборони це письмовий

документ, який приймається в системі органів та підрозділів Національної поліції України (суб'єкта правотворчості), з читко регламентованою процедурою прийняття та юридично встановленою формою, який регулюю суспільні відносини, що виникають з питань національної безпеки України, та регламентації функціонування сектору безпеки і оборони, та забезпечується системою державних гарантій, у тому числі й примусовими засобами.

Так, слід зауважити, що до нормотворчої компетенції Національної поліції належить не лише прийняття відомчих нормативних актів, а й право на участь у створенні актів вищої юридичної сили, зокрема законів, постанов Уряду тощо. У разі необхідності можливе видання нормативних актів спільно з іншими суб'єктами. Така робота здійснюється у випадку, коли сфера дії майбутнього нормативного документа виходить за межі компетенції МВС України [291, с. 12]. Таким чином, Національна поліція, як підрозділ, що входить до складу МВС України, має можливість надавати свої пропозиції та зауваження до нормативно-правових актів з питань національної безпеки України. та своїми діями створювати комфортні умови для реалізації наданих їм законодавством повноважень в СБО.

Нормативно-правові акти, що приймаються органами та підрозділами національної поліції України в обов'язковому порядку повинні мати підзаконний характер.

На думку С. С. Алексєєва, підзаконний нормативний акт – це «нормативний юридичний акт компетентного органу, який оснований на законі та закону не суперечить» [14, с. 452]. Подібної точки зору дотримуються й інші науковці. Так, В. М. Хропанюк під підзаконним нормативно-правовим актом розуміє «правотворчі акти компетентних органів, які основані на законі та не суперечать йому… наділені меншою юридичною силою, ніж закони, вони базуються на юридичній силі законів та не можуть протистояти йому» [353, с. 244]. О. Ф. Скакун зазначає, що підзаконний нормативний акт – це акт, який видається відповідно до закону, на підставі закону для конкретизації законодавчих розпоряджень та їх трактування або встановлення первинних норм [313, с. 489]. М. І. Матузов та А. В. Малько вважають, що

підзаконний нормативно-правовий акт – це «видані на підставі та на виконання законів акти, які містять юридичні норми» [157; 59, с. 93].

Досліджуючи індивідуально-правові акти як специфічну діяльність органі та підрозділів поліції, О.Ю. Салманова вказала, що ними є «обов'язкові до виконання правові акти, що видаються поліцією (будь-яка посадова особа, структурний підрозділ, територіальний орган поліції в межах власних повноважень у тому чи іншому обсязі володіє правом прийняття індивідуальних актів управління) в ході поліцейської виконавчої діяльності та які: 1) містять строкові чи безстрокові владні приписи, що: а) були адресовані (письмово, усно чи у формі конклюдентних дій, коли таке передбачено чинним законодавством про поліцію) поліцією відповідним суб'єктам адміністративних правовідносин; б) зумовлюють виникнення, зміну або припинення конкретних адміністративних правовідносин; в) були розраховані на одноразове виконання (хоча в окремих випадках такі акти розраховані і на неодноразове використання); г) характеризуються різними методами управлінського впливу; 2) видаються у зв'язку з вирішенням конкретних питань, які виникли у сферах забезпечення охорони прав та свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку; 3) здійснюють активний вплив на процес розвитку суспільних відносин у підконтрольних Національній поліції сферах діяльності» [298]. Крім того, індивідуально-правові акти поліції можна розділити на індивідуальні акти–регулятори (оперативно-розпорядчі акти) та індивідуальні акти правоохоронного характеру. Якщо акти правоохоронного характеру містять положення — рішення щодо використання заходів адміністративної відповідальності, зокрема, щодо попередження загроз публічній безпеці, й направлені на охорону прав і свобод людини та громадянина, то оперативно-розпорядчі акти спрямовані головним чином на організацію позитивної та ефективної діяльності [37, с. 754; 200, с. 264].

В рамках нашого дослідження, слід зазначити, що у зв'язку з тим, що головними задачами Національної поліції є попередження та припинення правопорушень, як безпосередня функція регуляторного характеру, що дозоляє налагоджувати стосунки з громадськістю та формувати рівень довіри населення до даного органу, нормативно-

правові акти індивідуального характеру мають більш резонансний та дієвий вплив безпосередньо на людину і громадянина.

Наступним адміністративно-правовим інструментом діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони є укладання адміністративно-правових договорів з питань сектору безпеки і оборони.

Так, В. Дудченко відмічає, що адміністративний договір набуває все більшого значення та знаходить своє місце серед інших правових форм управління. В умовах розвиненого громадського суспільства, наголошує автор, адміністративний договір стає важливою формою реалізації державного управління [90, с. 72]. Ю. П. Битяк та О. Константий вважають, що адміністративний договір – це правовий акт управління, що встановлюється на підставі норм права двома (або більше) суб'єктами адміністративного права, один з яких обов'язково є органом виконавчої влади, може містити у собі загальнообов'язкові правила поведінки (нормативний характер) або встановлювати (змінювати, припиняти) конкретні правовідносини між його учасниками (індивідуальний характер) [41, с. 106]. Визначаючи сутність поняття адміністративний договір, С. С. Скворцов доводить, що адміністративний договір – це заснована на правових нормах добровільна угода двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один із яких завжди є самостійним суб'єктом державної виконавчої влади, наділеним владними повноваженнями у сфері державного управління, за допомогою якого формуються акти державного управління, на основі яких встановлюються, змінюються чи припиняються взаємні права і обов'язки учасників договору, визначається їх відповідальність. За допомогою адміністративного договору учасники правовідносин визначають правила власного поводження й встановлюють послідовність своїх дій, досягають необхідного для них правового результату [317, с. 12]. Русецький А.А, стверджує, що адміністративний договір є додаткової гарантією для правоохоронних органів, що інша сторона взаємодії виконає свої обов'язки у повній мірі [294, с. 44-45].

Адміністративний договір в якості інструмента діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, слід ототожнювати з додатковою гарантією, яка покликана унеможливити протиправні дії та недотримання норм законодавства

іншою стороною, з метою досягнення правопорядку та продуктивного функціонування сектору безпеки і оборони.

Зокрема, відповідно до п. 20 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, поліція має можливість здійснювати свою діяльність на договірних засадах, а саме щодо «охорони фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності».

Наступним інструментом діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони є вчинення інших юридично значущих дій (створення актів-планів та актів-дії).

Визначаючи правову природу «інших юридично значущих дій», слід звернутися до дослідження В.В. Конопльовим «Поняття, зміст та основні напрями сучасної адміністративної діяльності органів внутрішніх справ», який зазначає, що «до інших юридично значимих дій належать такі дії, які створюють нові юридичні положення, змінюють існуючі правові відносини або виступають як необхідна умова для настання правових наслідків [129, с. 146]. А. В. Богданець у своєму дослідженні вказує, що до інших юридично значущих дій можливо віднести: надання відповідей на скарги, заяви громадян, виконання загальнообов'язкових правил, тощо [43, с. 132].

В рамках нашого дисертаційного дослідження під «іншими юридично значущими діями» як інструментами діяльності Національної поліції слід розуміти сукупність взаємообумовлених офіційних актів (актів-дії, актів-планів, надання послуг, тощо), які регулюють суспільні відносини щодо забезпечення та координації діяльності в секторі безпеки і оборони, визначаючи та породжуючи таким чином юридичний факт, що призведе до настання правових (юридичних) наслідків.

Зокрема, Мельник Р. С. у своєму монографічному дослідженні «Система адміністративного права України» зазначає, що адміністративні акти-дії, спрямовані на виникнення не правового, а фактичного результату. Інакше кажучи, вчинення актів-дій не тягне за собою виникнення, зміни або припинення правовідносин. В якості прикладу актів-дій можна назвати: поширення поліцією у засобах масової інформації даних про осіб, які знаходяться у розшуку, надання довідок, проведення перевірок, надання різних методичних рекомендацій тощо. [160, с. 255; 202, с. 177].

Одним з вагомих видів юридично значимих дій, що вчиняються органами та підрозділами Національної поліції з метою забезпечення сектору безпеки і оборони є надання послуг.

Категорія «поліцейські послуги» крізь призму Закону України «Про Національну поліцію», нами була розглянута у п. 1.3. даного дисертаційного дослідження. Проте, норми вітчизняного законодавства визначають загальну категорію послуг, які можуть надаватися Національною поліцією України, наприклад, видача дозволів.

Так, відповідно до п. 2.1. «Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», здійснюючи дозвільну систему, органи поліції відповідно до законодавства України видають міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям, суб’єктам господарювання, що здійснюють діяльність з виробництва, ремонту, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення, боєприпасами до неї, холодною та охолощеною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу, дозволи на придбання, зберігання, перевезення (через митний кордон України, територією України, транзит через територію України) й використання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, холодної зброї, охолощеної зброї, пневматичної зброї; пристроїв та патронів до них; вибухових матеріалів і речовин; на відкриття та функціонування сховищ, складів і баз, де вони зберігаються, стрілецьких тирів і стрільбищ, мисливсько-спортивних стендів, а також підприємств і майстерень з виготовлення і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічних майстерень, пунктів вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазинів,

у яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, пристроїв та патронів до них; громадянам — дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної мисливської зброї, холодної, охолощеної, пневматичної зброї, пристроїв [240]

Останньою юридично значимою дією як інструментом діяльності органів Національної поліції виокремимо прийняття актів-планів, які переважно не досліджуються в сучасній науці адміністративного права. Р. С. Мельник пов'язує це з тим, що плани у більшості випадків затверджуються такими адміністративними актами, як накази чи рішення органів публічної адміністрації. Проте адміністративні акти не можуть поглинати акти-плани, оскільки названі інструменти діяльності виконують різні функції. Так, наказ чи розпорядження лише фіксує факт офіційного затвердження відповідного плану, припиняючи одразу ж свою дію. План же діє протягом значного проміжку часу, поширюючи свій регулюючий вплив на правовідносини, які виникають у майбутньому [160, с. 252; 202, с. 176]. На думку Д.В. Приймаченка, акти планування – це одностороннє, владне волевиявлення адміністративного органу, прийняте ним у межах своєї компетенції. Тобто це рішення, що приймається за власною волею, без будь якої згоди тих осіб, щодо яких воно приймається. План – це публічно-владне рішення адміністративного органу, що відображене у визначеній офіційно документальній формі, зокрема, зовнішньою формою вираження плану є письмовий офіційний документ. Цей документ характеризується наявністю обов'язкових елементів (реквізитів), а основними формами планів є: описова, календарна, таблична форма, план-графік тощо [225, с. 55-56; 48, с. 86-87].

Інструкції з організації планування в системі Національної поліції України, яка затверджена наказом Національної поліції України від 24.12.2015 № 202, зазначає, що «план − заздалегідь накреслена програма заходів, що передбачає порядок, обсяг, термін їх здійснення та виконавців», а «планування – процес складання планів, що становить собою сукупність послідовних дій: збирання, систематизація та аналіз вихідної інформації (у тому числі пропозицій виконавців плану), підготовка проекту плану, його узгодження з відповідальними виконавцями і співвиконавцями, затвердження плану, доведення плану до виконавців і співвиконавців» [236]. Також,

в зазначеному нормативно-правовому акті встановлюються види планів, які є в системі органів та підрозділів Національної поліції, а саме загальні, спеціальні та індивідуальні (таблиця 1).

<table>
<tr><td colspan="2">Загальні плани – це плани, які визначають обсяг роботи суб’єкта планування на певний проміжок часу відповідно до основних напрямів його діяльності</td><td>Спеціальні плани – це плани заходів щодо виконання окремих службових завдань; організації виконання законодавчих та нормативно-правових актів; комплексні плани організації протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку</td><td>Індивідуальні плани – це плани роботи працівників поліції</td></tr>
<tr><td>Перспективні плани призначені для формування стратегії діяльності суб’єкта планування або розв’язання конкретних питань однієї із сфер його діяльності на довгострокову перспективу.</td><td>Поточні плани призначені для визначення сукупності практичних засобів, необхідних для досягнення передбачених перспективним планом цілей, конкретизованих щодо визначеного планового періоду (рік і менше).
До поточних планів належать План основних заходів Національної поліції, її територіального органу, що розробляється на рік, плани основних заходів структурних підрозділів апарату НПУ,</td><td colspan="2"></td></tr>
</table>

	міжрегіональних органів, структурних підрозділів територіальних органів, структурних відокремлених підрозділів (відділів) – на півріччя, а також інші плани, передбачені законодавством

Таблиця 1

Завдяки прийняттю та використанню планів-актів, органи та підрозділи Національної поліції мають можливість ефективно та більш конструктивна забезпечити реалізацію наданих їм повноважень, адже використання акту-плану дозволить конкретизувати заходи, прийоми та способи забезпечення національної безпеки України

Таким чином, з проведеного дослідження можливо зробити наступні висновки:

1. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в нашій країні, потребують удосконалення та приведення термінологічної бази до єдиного уніфікованого використання на рівні з європейським. Таким чином, такі категорії як «правова форма», «форма державного управління», «адміністративно-правова форма», потребують перетворення їх, на єдине загальновживане у європейській правовій системі визначення «інструменти діяльності».

Отже, під адміністративно-правовими інструментами діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони слід розуміти комплекс взаємопов’язаних прийомі та засобів, що застосовуються органами та підрозділами Національної поліції для регулювання суспільних відносин у секторі безпеки і оборони.

Приведення даного визначення до єдиної детермінанти сприяє створенню дієвої конструкції вітчизняного адміністративного права, та входження української правової системи у європейський адміністративний простір.

2. Визначаючи сукупність закордонних напрацювань щодо «інструментів діяльності» та особливості вітчизняних традицій правової сфери, встановлено, що до інструментів діяльності Національної поліції належить вся сукупність інструментів, використання яких сприяє виникненню юридичного факту, а як наслідок – призвести до правових наслідків. Таким чином, до адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, нами запропоновано віднести: 1. Видання нормативних та індивідуальних правових актів з питань забезпечення сектору безпеки і оборони; 2. Укладання адміністративно-правових договорів з питань сектору безпеки і оборони; 3. Вчинення інших юридично значущих дій (створення актів-планів та актів-дії).

3. Визначено, що інструменти діяльності Національної поліції у СБО, повинні відповідати ряду загальних характеристик, а саме мати: державно-владний характер, підзаконний характер, універсальність, адміністративно-розпорядчий характер, що дозволить здійснити вплив на усі інститути та підгалузі адміністративного права.

4. Аналіз нормативно-правових джерел та актуальної юридичної літератури, дозволив сформувати визначення нормативних актів Національної поліції України як офіційно-ділових документів, встановленого зразка, що встановлюють, змінюють або припиняють існуючі правовідносини та/або інші норми права.

5. Встановлено, що в залежності від виду відносин, на регулювання яких приймаються нормативно-правові акти Національної поліції, будуть розрізненими їх основні ознаки та властивості. Так, по-перше, правовий акти прийнятий Національною поліцією є офіційним документом, виключно з урахуванням всіх вимог, що висуваються до такого виду акту (форми та змісту; дотримання принципів законності, об'єктивності та неупередженості, правомочності суб'єкта, який його підписує, тощо), і як наслідок, вступ його в законну силу; по-друге, акти прийняті органами та підрозділами поліції мають односторонній напрям (тобто не потребують згоди іншої сторони); по-третє, мають імперативний характер; по-четверте, акти Національної поліції породжують настання юридичного факту.

6. Визначено, що до інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони належать види актів-планів, які встановлюються у відповідності до сфер де поліція виконує свої завдання, а саме : 1) плани, які приймаються у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави; 2) плани, які приймаються у сфері протидії злочинності; 3) плани, які приймаються у сфері підтримання публічної безпеки і правопорядку, а також надання поліцейських послуг. Особливістю зазначених планів-актів є те, що у своїй переважній більшості вони приймаються на виконання вже існуючих державних програм.

2.4. Поняття, види та форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони

Людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в нашій державі [130]. Відповідно до цієї норми Конституції України, забезпечення національної безпеки має першорядне значення. Термін «національна безпека України», попри дискусії, які ведуться щодо його сутності та спрямованості, має чітке визначення в законодавстві. Він означає захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [251].

Разом з тим, Законом України «Про національну безпеку України» закріплено визначення термінів «сектор безпеки і оборони», «сили безпеки» та «громадська безпека і порядок». Статтею 12 зазначеного закону стверджується, що сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [251].

Національна поліція України (поліція), серед інших понад півтора десятків суб'єктів, що відносяться до сектору безпеки і оборони, посідає своє відповідне місце обумовлене специфікою її завдань та функцій.

Все вище перераховане наглядно демонструє необхідність дослідження взаємодії Національної поліції з іншими державними органами, а також громадянами та об'єднаннями громадян у питаннях забезпечення національної безпеки.

В той же час, рівень забезпечення національної безпеки і оборони залежить насамперед від ефективності функціонування відповідних органів державної влади, чіткого розподілу відповідальності й повноважень у визначених сферах діяльності та налагодженої тісної взаємодії між ними [265].

Не даремно, в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» звертається увага, що розвиток системи управління сектором безпеки і оборони спрямований на забезпечення керівництва ним як цілісної системи, що побудована на таких принципах: налагодження співробітництва та ефективні стратегічні комунікації між суб'єктами сектору безпеки і оборони; залучення громадянського суспільства до прийняття найбільш важливих стратегічних рішень з питань забезпечення національної безпеки; чітка регламентація діяльності у секторі безпеки і оборони, що гарантує стабільний розвиток держави; застосування адаптивних стратегій управління, які передбачають залучення незалежних експертних організацій; прозорість та підзвітність суспільству [265]. В цілому мова йде про відповідні види та форми взаємодії відповідних суб'єктів у сфері національної безпеки і оборони.

Відмітимо, що з окремих питань, на сьогоднішній день існують нормативно-правові акти, які врегульовують таку взаємодію. Наприклад, наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку» від 10.08.2016 року № 773. Який визначає механізм організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку у мирний час (за винятком періоду надзвичайного стану) [246].

Проте, переважна більшість науковців сходиться у думці про необхідність додаткової розбудови нормативно-правової бази. Так, В. Ю. Кікінчук вважає доцільним розробити та затвердити Положення про організацію взаємодії

Національної поліції з іншими правоохоронними органами, їх окремими структурними підрозділами та іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки і порядку [114, с. 85]. Його думку підтримує А. В. Долинний, який відмічає, що сучасний стан взаємодії (поліції з іншими суб'єктами публічної безпеки) є незадовільним і потребує … узгодження нормативно-правової бази, усунення колізійності норм і вдосконалення чинного законодавства у сфері забезпечення органами поліції публічної безпеки і порядку [115, с. 28]. Водночас, О. В. Батраченко в своєму дисертаційному дослідженні теж звертає увагу, що з метою удосконалення координаційних правовідносин, що виникають за участю Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, є необхідність розроблення та прийняття «Положення про координацію діяльності Національної поліції та інших правоохоронних органів, їх окремих структурних підрозділів у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку» [27, с. 111].

Таким чином, проблема дослідження характеризується наявністю взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України, що спирається на нормативно-правову базу, яка не регламентує особливостей багатьох напрямків цієї взаємодії. Тож, для проведення ефективного дослідження доцільним буде зосередитись не на нюансах сумісної діяльності окремих суб'єктів сектору безпеки і оборони, а на узагальнені її видів і форм.

Особливості взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони досліджували такі провідні науковці, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, М. В. Возник, І. П Голосніченко, Л. М. Давиденко, О. В. Джафарова, М. І. Додін, А. В. Долинний, В. Ю. Кікінчук, Ю. В. Ковбасюк, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, М. В. Косюта, М. Ф. Криштанович, А. Р. Крусян, О. М. Литвинов, М. А. Микитюк, О. М. Музичук, О. І. Остапенко, В. П. Пилипишин, В. М. Плішкін, С. П. Пономарьов, В. Б. Пчелін, Є. В. Сергієнко, Г. П. Ситник, С. В. Сьомін, М. П. Ткач, Ю. С. Торкайло, С. О. Шатрава, Д. В. Швець, О. С. Юнін, О. Н. Ярмиш та багато інших.

Разом з тим, наукові роботи спрямовані на дослідження понять, видів та форм взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони, сьогодні представлені недостатньо. При цьому необхідно відмітити, що за останні декілька років активно йде процес формування нових тенденцій та напрямків розвитку національної безпеки, що обумовлює доцільність подальшого дослідження, уточнення та визначення понять, які складають об'єкт цього дослідження.

У якості прикладу можна навести Указ Президента України «Про Річну Національну програму під егідою Комісії Україна - НАТО на 2019 рік (далі – Програма). Указ розпочав свою дію з 19.04.2019 року та розрахований для виконання Програми до кінця 2020 року. Зокрема, пункт 2.8. згаданої Програми, серед іншого, визначає стратегічною метою подальший розвиток Національної поліції України, спрямований на удосконалення діяльності із забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [262, п. 2.8].

Окрім того, в науці та на державному рівні відбувається процес переосмислення підходів щодо забезпечення національної безпеки. Прикладом може бути, представлений С. Сьоміним у травні 2019 року (в рамках діяльності відділу проблем розвитку сектору безпеки Національного інституту стратегічних досліджень) «Концепт аксіологічної парадигми засадничих принципів і ціннісних засад забезпечення національної безпеки України». Згідно нього, національну безпеку, перш за все, доцільно орієнтувати на внутрішньополітичну, соціально-економічну, гуманітарну та техногенну безпеку з метою підтримання нормальної життєдіяльності українського суспільства та недопущення соціальних збурень [334].

Зміни в свідомості суспільства, викликані затяжною російською гібридною агресією, процеси реформування сектору безпеки та оборони спрямовані на підтримку курсу співпраці з НАТО і ЄС, вкупі з недостатньо великою кількістю відповідних наукових досліджень, обумовлюють актуальність обраної теми.

В межах даного підрозділу постає мета, яка полягає у характеристиці взаємодії, що відбувається між Національною поліцією та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Для чого необхідно дослідити особливості сумісної діяльності Національної

поліції в сфері національної безпеки з іншими суб'єктами та класифікувати види і форми взаємодії, яка при цьому здійснюється.

На рівні Закону питання національної безпеки в нашій державі вперше були врегульовані у 2003 році Законом України «Про основи національної безпеки України» [254]. Базою для його розробки була прийнята Постанова Верховної ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України», що діяла з 16 січня 1997 року [250]. На відміну від згаданої Концепції, ст. 4 зазначеного Закону закріплювала перелік суб'єктів забезпечення національної безпеки. Проте, як відмічає С. П. Пономарьов, в законі було «відсутнє чітке розмежування повноважень державних органів, зокрема, суб'єктів сектора безпеки і оборони, що ускладнювало взаємодію і відомчу координацію, породжувало дублювання і паралелізм у функціях силових структур і органів виконавчої влади [217, с. 90]. Таке положення справ потребувало поглибленого дослідження окресленого питання з боку науковців та формування ними пропозицій для законотворчості. Так, С. П. Пономарьов пропонував визначити сектор безпеки України, як сукупність державних органів та організацій, які покликані гарантувати безпеку особи, суспільства та держави. Відповідно до головних видів безпеки, які дістали поширення в Українській державі, розрізняти три основні елементи сектора безпеки: 1) особиста безпека громадян, громадський порядок тощо, які забезпечують правоохоронні органи; 2) національна безпека – забезпечують спецслужби; 3) військова безпека – забезпечує Воєнна організація України [217, с. 94].

Чинний Закон України «Про національну безпеку України» [251], який набрав сили з липня 2018 року значно чіткіше визначає повноваження та коло суб'єктів, що входять до складу сектору безпеки і оборони. Зокрема, ст. 18 Закону України «Про Національну безпеку України» визначено, що поліція є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [251, ст. 18]. А у ст. 1 цього ж Закону надано визначення громадській

безпеці і порядку. Під якими слід розуміти захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [251, ст. 1]. В свою чергу, в ст. 12 міститься твердження про те, що сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [251, ст. 12]. У зв'язку із вказаним, Національну поліцію України слід віднести до однієї з цих складових, а саме до сил безпеки.

Таким чином, наведені норми наглядно демонструють, що забезпечення безпеки і оборони є завданням комплексним і вирішується не завдяки виконанню окремих завдань, а лише шляхом цілеспрямованої взаємодії відповідних суб'єктів у сфері національної безпеки і оборони.

Звернення до наукової літератури свідчить, що більшість вчених розкриваючи зміст поняття «взаємодія», звертають увагу на необхідність виокремлення певних суттєвих ознаки, а саме: взаємодія полягає в узгодженні дій її суб'єктів за цілями, часом, місцем проведення, виконавцями і програмою; для взаємодії необхідна наявність не менше двох суб'єктів; під час взаємодії кожен із взаємодіючих суб'єктів (систем) діє у межах наданої йому законодавцем компетенції; суб'єктів взаємодії об'єднує єдина мета щодо виконання спільних завдань [39, с. 121]. В той же час, слід констатувати на необхідності існуванні такої ознаки, як спільний предмет або об'єкт такої взаємодії, тобто з приводу чого і розпочинається спільна діяльність декількох суб'єктів тощо.

В свою чергу, О. В. Батраченко, взаємодією Національної поліції з іншими суб'єктами у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку визначає як певний вид правовідносин, в які вступають органи поліції різного рівня з правоохоронними органами, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями з метою підвищення

ефективності діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, шляхом організації і планування спільних заходів в цій сфері, об'єднання інформаційних, технічних, людських та інших ресурсів для спільного їх використання [27, с. 103-104]. В даному контексті, взаємодія спрямована на об'єднання відповідних суб'єктів з метою реалізації спільних заходів у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку.

В. Г. Фатхутдінов досліджуючи взаємодію Національної поліції з недержавними суб'єктами щодо забезпечення громадської безпеки, розуміє останню як проведену в певних правових та організаційних формах спільну, узгоджену за метою, часом і місцем діяльність недержавних структур та органів поліції для убезпечення особи й захисту власності [349, с. 175].

Слушною є позиція А. В. Долинного, який виокремлює певні особливості взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки і порядку. Вчений доводить, що сучасний стан взаємодії є незадовільним і потребує здійснення наступних заходів: 1) узгодження нормативно-правової бази, усунення колізійності норм і вдосконалення чинного законодавства шляхом внесення змін до ст. 5 Закону України «Про Національну поліцію» з метою доповнення і деталізації переліку суб'єктів взаємодії, прийняття окремої інструкції/порядку щодо взаємодії з усіма суб'єктами забезпечення публічної безпеки на кшталт затвердженого Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України; 2) включення до посадових інструкцій поліцейських вимог, обов'язків, прав, процедур щодо їх взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів; 3) розроблення відповідних реаліям сучасності критеріїв оцінювання ефективності взаємодії; 4) налагодження взаємодії з громадськістю; 5) розвиток ефективної системи комунікацій; 6) запровадження системи постійного моніторингу і взаємного інформування та обміну інформацією; 7) підвищення професіоналізму особового складу органів поліції з орієнтацію на специфіку діяльності під час проведення масових заходів; 8) активізація тренінгової роботи [87].

Всі наведені визначення свідчать про необхідність для здійснення взаємодії обов’язкової наявності кількох суб’єктів. Тож проаналізуємо взаємодію поліції з іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони за ознаками суб’єктів, що взаємодіють, та особливостями їх стосунків.

Із сукупності усієї нормативно-правової бази, яка регулює питання національної безпеки України для наших цілей найбільш інформативним буде аналіз «Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України» прийнятої у 2016 році з запланованим терміном виконання до кінця 2020 року [265]. Правовою основою Концепції є Конституція та закони України, Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України.

Зазначена Концепція визначає основну мету розвитку Національної поліції України – поетапне створення правоохоронного відомства європейського зразка. До кінця 2020 року (на другому етапі розвитку Національної поліції України) Концепцією заплановано:

– доведення загального рівня стандартів роботи Національної поліції України до середньоєвропейських показників;

– удосконалення механізму обміну інформацією з вітчизняними та іноземними правоохоронними органами для ефективного виконання завдань;

– розширення участі працівників поліції у заходах із підтримання миру і безпеки у складі миротворчих підрозділів ООН, ОБСЄ тощо.

Особливу цінність для даного дослідження має «Розподіл відповідальності складових сектору безпеки і оборони України за організацію планування, реагування на загрози та під час виконання завдань за призначенням» наведений у додатку до Концепції.

Скорочення, що вживаються у зазначеному додатку, фактично характеризують особливості відносин між суб’єктами сектору безпеки та оборони за їх роллю і статусом у стосунках, тобто за об’ємом повноважень і обов’язків. Документом передбачені наступні ролі: К - керівництво; БУ - безпосередня участь; КЗ - координація дій (заходів); ДР - допоміжна роль сприяння у виконанні; ГВ - головна відповідальність; Зб - забезпечення (політико-дипломатичне, організаційне, ресурсне,

наукове, технічне, виробниче, економічне, інформаційне тощо) [265]. При розподілі відповідальності поліція згадується близька пів сотні разів, з них: тричі, як головний виконавець; 24 рази із роллю безпосереднього учасника; 21 раз у допоміжній ролі; та двічі у якості органу, на який покладається забезпечення. Увагу привертає відсутність керівної ролі та повноважень координації. Проте це пояснюється тим, що поліція підпорядковується Міністерству внутрішніх справ, яке і бере на себе відповідні функції, особливо у відношенні органів, діяльність яких спрямовується Міністром внутрішніх справ України (наприклад, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України).

Наведений розподіл не надає вичерпної картини відносин у яких бере участь Національна поліція (оскільки окрім розглянутого документа існують й інші нормативно-правові акти), проте дозволяє зробити декілька важливих висновків:

– відносини Національної поліції з іншими органами державної влади, місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, об’єднаннями громадян можна класифікувати за наявністю прямого підпорядкування;

– другою ознакою для класифікації відносин Національної поліції з суб’єктами сектору безпеки та оборони може слугувати її роль у відносинах, тобто сукупність її повноважень і обов’язків;

– логічним буде також припустити інші ознаки для класифікації відносин;

– наступною основою для класифікації буде тривалість спільних дій;

– з попередньої класифікації випливає й інша ознака – наявність регламенту взаємодії. Тож сумісна діяльність може мати специфічну деталізовану нормативно-правову базу (наприклад, вже раніше згадуваний наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку), або не мати її та здійснюватися на загальних засадах. В контексті зазначеного ми маємо внутрішньовідомчу взаємодію Національної поліції із силами безпеки у сфері національної безпеки і оборони.

Усі наведені види взаємодії дозволяють охарактеризувати ознаки процесу, що відбувається. Проте існує й інша сторона сумісної діяльності – це її зміст (який безпосередньо відбивається на результаті сумісної діяльності). За для його аналізу доцільно розглянути форми, в яких відбувається взаємодія.

Розглядаючи основні форми взаємодії поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку з громадянами та громадськими об'єднаннями, В. Ю. Кікінчук виділив наступні форми: 1) проведення консультацій з громадськістю з питань нормативно-правового регулювання забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) подання представниками громадськості (громадською радою) пропозицій з питань, що стосуються підвищення ефективності заходів забезпечення публічної безпеки і порядку, удосконалення законодавства в цій сфері; 3) проведення експертизи нормативно-правових актів, що приймаються Національною поліцією з питань забезпечення публічної безпеки і порядку; 4) участь громадських формувань в охороні публічного порядку; 5) здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку [114, с. 85].

В той же час, вченими у своїх монографічних працях, виокремлюються певні форми взаємодії Національної поліції з відповідними суб'єктами щодо реалізації державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [241].

Так, С. Ю. Жилою запропоновано відповідний механізм взаємодії між підрозділами Національної поліції, іншими центральними органами виконавчої влади, підрозділами збройних сил під час забезпечення громадського порядку, що здійснюється завдяки наступним формам: 1) спільній аналітичній роботі та взаємоінформуванню; 2) створенні спільної ланки координаційної діяльності, розробці та прийняття єдиних організаційно-управлінських та тактичних рішень; 3) проведення комплексних заходів із забезпечення громадської безпеки; 4) обміну досвідом, спільні підготовчі заходи [91, с. 185].

В той же час, О. В. Поклад вказує, що основними формами взаємодії Національної поліції з інститутами громадянського суспільства у сфері забезпеченні

правопорядку є: 1) обмін інформацією про стан публічного порядку й суспільної безпеки (дана інформація необхідна для визначення актуальних завдань щодо профілактики й припинення правопорушень, планування роботи, підвищення її ефективності та оцінки кінцевих результатів); 2) спільне планування та проведення заходів щодо забезпечення охорони публічного порядку й суспільної безпеки та профілактики й припинення правопорушень; 3) надання, поліцією сприяння й підтримки громадськими формуваннями у виконанні покладених на них завдань щодо правопорядку; 4) формування спільних превентивних заходів щодо виявлення і фіксації адміністративних та кримінальних правопорушень; 5) створення координаційних центрів з спільної охорони публічного порядку під час масових заходів; 6) навчання співробітниками поліції членів громадських формувань методам і формам профілактики правопорушень; проведення з ними роботи із правового навчання; падання, методичної та іншої допомоги у плануванні й обліку їх діяльності; 7) направлення поліцією матеріалів про правопорушення у громадські формування для розгляду і здійснення відповідних заходів громадського впливу до правопорушників (зокрема до підрозділів муніципальної поліції); 8) направлення громадськими формуваннями матеріалі про правопорушення в підрозділ поліції, якщо при розгляді справи про правопорушення, громадське формування буде переконане у необхідності притягнення правопорушника до кримінальної або адміністративної відповідальності тощо. [211, с. 179].

С.О. Шатрава наголошує на тому, що основними формами взаємодії спеціальних підрозділів правоохоронних органів щодо охорони громадського порядку, громадської безпеки, боротьби зі злочинністю в місцях несення служби з органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням, під час здійснення адміністративних функцій є: спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони громадського порядку; взаємний обмін інформацією про проведену роботу; планування спільних заходів; інструктаж і навчання суб’єктів взаємодії формам і методам боротьби з адміністративними правопорушеннями, а саме стосовно охорони майна та забезпечення особистої безпеки громадян; спільне проведення з взаємодіючими суб’єктами заходів для адміністративно-правової охорони майна всіх

форм власності та забезпечення особистої безпеки особи, а також громадського порядку в цілому; надання суб'єктам взаємодіє методичної допомоги в плануванні й обліку їхньої роботи; обмін позитивним досвідом роботи з попередження та профілактики правопорушень стосовно охорони громадського порядку, громадської безпеки, охорони майна та забезпечення особистої безпеки громадян [363, с. 183-184].

Отже, порядок взаємодії Національної поліції України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Національною гвардією України під час виконання спільних заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події визначається Інструкцією про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України від 22 серпня 2016 року № 859 [238].

У разі підготовки до здійснення спеціальних службових завдань начальник територіального органу поліції організовує взаємодію з Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Національною гвардією України під час виконання спільних заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події шляхом (форми взаємодії):

1) оперативного обміну інформацією щодо підготовки до виконання спеціальних службових завдань органами і підрозділами поліції;

2) проведення спільних оперативних нарад керівного складу територіальних органів поліції та відокремлених підрозділів міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, участі у проведенні нарад відповідних органів управління державних адміністрацій, координаційних груп Антитерористичного центру при регіональних органах Служби безпеки України, військових комісаріатів тощо (місцеві органи управління) з питань підготовки до виконання спеціальних службових завдань;

3) здійснення спільних заходів з виконання спеціальних службових завдань;

4) проведення спільних тренувань, навчань і занять за взаємоузгодженими планами з виконання спеціальних службових завдань відповідно до Порядку

здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 [245];

5) регулярного обміну (коригування, уточнення) розрахунками (розрахунків) сил та засобів, що залучаються до спільного виконання спеціальних службових завдань, та іншою необхідною інформацією для взаємодії і взаємного інформування;

6) здійснення інших заходів, передбачених чинним законодавством [239].

У контексті зазначеного варто виокремити основні види взаємодії (в залежності від масштабу діяльності) Національної поліції України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події:

1) державний рівень (між апаратом ДСНС, апаратом центрального органу управління Національної поліції України та головним органом військового управління Національної гвардії України);

2) регіональний рівень (між територіальними органами ДСНС, територіальними органами Національної поліції України та органами військового управління оперативно-територіальних об’єднань Національної гвардії України);

3) місцевий рівень (між підрозділами ДСНС, відділами (відділеннями) в районах, містах, районах у містах Національної поліції України та військовими частинами Національної гвардії України) [238].

В той же час, відповідно до наказу МВС України від 10.08.2016 № 773 основними формами взаємодії Національної поліції України та Національної гвардії України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку є:

1) спільне патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;

2) забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

3) проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [246].

Варто також уваги функціональна підсистема забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту (ФП ЗПБ), яка означає складову частини єдиної державної системи цивільного захисту, до якої входять МВС, Національна поліція України, Національна гвардія України, органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, суб'єкти господарювання, що належать до сфери їх управління та виконують завдання цивільного захисту.

В контексті зазначеного, основними формами взаємодії МВС, Національна поліція України, Національна гвардія України, органів управління сил цивільного захисту з метою забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху в умовах надзвичайних ситуацій є

– здійснення заходів цивільного захисту в органах (підрозділах) ФП ЗПБ;

– забезпечення готовності підпорядкованих сил і засобів ФП ЗПБ до дій, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та реагування на них, у тому числі в органах (підрозділах) ФП ЗПБ;

– організація та проведення моніторингу і прогнозування виникнення надзвичайних ситуацій та їх розвитку, визначення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в органах (підрозділах) ФП ЗПБ;

– своєчасне і достовірне інформування заінтересованих органів виконавчої влади та населення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій в органах (підрозділах) ФП ЗПБ;

– проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

– забезпечення планування заходів цивільного захисту;

– організація та проведення навчань (тренувань) з підготовки органів управління ФП ЗПБ та підпорядкованих їм сил цивільного захисту;

– розроблення та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування органів (підрозділів) ФП ЗПБ в особливий період;

– участь у здійсненні навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення надзвичайної ситуації в органах (підрозділах) ФП ЗПБ;

– здійснення заходів щодо укриття працівників органів (підрозділів) ФП ЗПБ у захисних спорудах цивільного захисту;

– розроблення та забезпечення виконання галузевих програм і планів з питань цивільного захисту;

– створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, які можуть виникнути в органах (підрозділах) ФП ЗПБ;

– надання у межах компетенції допомоги підрозділам Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо забезпечення їх доступу на територію об’єктів, де виникла надзвичайна ситуація або інша небезпечна подія;

– проведення аеромедичної евакуації постраждалих, зокрема важкохворих, поранених поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України;

– організація і здійснення якісної комунікації та взаємодії з органами управління цивільного захисту, органами виконавчої влади й населенням щодо загроз виникнення та/або перебігу проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, створення пересувних (мобільних) пунктів управління й оперативних груп, організація їх роботи;

– здійснення регулювання дорожнього руху та контролю за додержанням Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306, його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, зокрема в особливий період та в умовах правового режиму воєнного стану відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану»;

– організація контролю за дотриманням спеціальних режимів перевезень автомобільними дорогами та режимів допуску до зон надзвичайних ситуацій і районів

проведення антитерористичних заходів (у разі їх установлення), а також організація регулювання дорожнього руху на маршрутах евакуації;

– здійснення супроводження транспортних засобів у випадках, передбачених законом, а також супроводження аварійно-рятувальної та іншої спеціальної техніки до зон надзвичайних ситуацій;

– здійснення у межах компетенції контролю за додержанням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначених окремими законами зонах радіоактивного забруднення, організація участі у межах компетенції чергової служби поліції у функціонуванні державної мережі екологічного спостереження, а також сприяння здійсненню заходів радіаційного, хімічного та біологічного захисту у з’єднаннях і військових частинах Національної гвардії України;

– посилення охорони та за потреби введення в дію планів оборони органів (підрозділів) ФП ЗПБ;

– інші завдання, визначені законодавством [243].

Важливе значення має налагодження організаційних та процедурних питань взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з Національною поліцією України, Державною міграційною службою України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, у процесі формування та реалізації державної політики у відповідних сферах [244]. Дана форма взаємодії зазначених суб’єктів повинна бути спрямована на забезпечення узгодженості, планомірності та цілісності формування державної політики, а також ефективності її реалізації у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, надання поліцейських послуг, міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню,

ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [244].

Вищезазначене тільки підтверджує необхідність постійної внутрішньо системної взаємодії Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України у сфері забезпечення національної безпеки.

Якщо ж вести мову про взаємодію Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони (зовнішньосистемна взаємодія), то в даному випадку слід вказати на такі форми останньої:

1) оперативний обмін інформацією щодо виконання завдань із забезпеченні національної безпеки України;

2) проведення спільних оперативних нарад керівного складу центральних та територіальних органів Національної поліції України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Збройних сил України, та інших заінтересованих державних органів;

3) здійснення спільних заходів із забезпеченні національної безпеки України за планами, що розробляються на загальнодержавному, галузевому, регіональному місцевому та об'єктовому рівнях;

4) проведення спільних командно-штабних, тактико-спеціальних навчань, спільних тренувань та занять з захисту, охорони, оборони, припинення злочинних дій та кібератак проти систем та об'єктів критичної інфраструктури;

5) регулярного уточнення розрахунків сил та засобів, що залучаються до спільного виконання завдань із забезпеченні національної безпеки України;

6) спільних заходів з припинення протиправних дій проти важливих державних об'єктів, що загрожує безпеці громадян і порушує їх функціонування;

7) участі у реагуванні та ліквідації наслідків інцидентів, кризових ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури;

8) координації дій у сферах національної безпеки і оборони;

9) здійснення інших заходів, передбачених законодавством [189].

На підставі викладеного та спираючись на наукові погляди вчених-адміністративістів, слід виокремити певні критерії класифікації видів взаємодії органів Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони:

1) за метою (забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху; реагування на надзвичайні ситуації, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацювання та уведення в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або при виконанні визначених законодавством України службових завдань у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також виконання завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період тощо);

2) за характером зв'язків (розроблення та підписання Плану залучення сил та засобів військової частини до служби з охорони громадського порядку строком, який затверджується командиром військової частини НГУ та погоджується з начальником відповідного органу поліції у межах території його юрисдикції; розроблення планів взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України на регіональному та місцевому рівнях);

3) за способом вирішення завдань (здійснення спільних заходів за планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту в разі виникнення надзвичайної ситуації, що розробляються на регіональних і місцевих рівнях; проведення спільних навчань та тренувань тощо);

4) за кількістю учасників (взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України під час виконання спільних заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події; взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України у сфері забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку тощо);

5) за часом і тривалістю спільних дій (З урахуванням оперативної обстановки

район виконання завдань (маршрут патрулювання, пост, квадрат) визначається керівником (заступником керівника) органу поліції за погодженням з командиром (заступником командира) військової частини НГУ; У разі раптового загострення оперативної обстановки керівники головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях і місті Києві з метою своєчасного реагування на загрози публічній (громадській) безпеці і порядку або припинення їх порушення звертаються до начальника територіального управління НГУ в межах його зони відповідальності (оперативного реагування) з усним запитом про залучення сил та засобів військових частин НГУ тощо);

6) за напрямами (взаємодії у сфері забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку; безпеки дорожнього руху; запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події тощо);

7) за ступенем конспірації або конфіденційності (Під час здійснення обміну інформацією між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України під час виконання спільних заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події забороняється розголошувати конфіденційну інформацію);

8) за організаційно-правовою формою (координацію у сферах національної безпеки і оборони здійснює Рада національної безпеки і оборони України; під час виконання завдань у сфері забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку, особовий склад військових частин (підрозділів) НГУ перебуває в оперативному підпорядкуванні керівника органу поліції або особи, яка виконує його обов’язки);

9) за підставами виникнення (на підставі Плану залучення сил та засобів військової частини до служби з охорони громадського порядку, який розробляється строком на місяць, затверджується командиром військової частини НГУ та погоджується з начальником відповідного органу поліції у межах території його юрисдикції);

10) за сукупністю повноважень і обов’язків суб’єкта відносин, його роллю

(керівник у спільній діяльності; головний відповідальний суб'єкт за виконання завдань та досягнення цілей, безпосередній учасник виконання завдань; координатор дій, або заходів; суб'єкт, що виконує допоміжну роль та сприяє у виконанні завдань; суб'єкт, що виконує роль забезпечення). При цьому слід розуміти, що при вирішенні окремих завдань Національна поліція набуває нових, притаманних лише цьому завданню, ролей;

11) за територіальною ознакою (на державному, регіональному та місцевому рівнях, в межах окремого підрозділу);

12) за наявністю чіткої нормативно-правової бази (існує для окремого завдання, для окремого виду взаємодії) [93, с. 58-59; 188, с. 175-177].

Інші приклади форм взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони можна отримати проаналізувавши окремі регіональні програми. Такі, як: Регіональна Програма протидії терористичній діяльності на території Харківської області на 2019-2020 роки [286]; Регіональна цільова Програма розвитку цивільного захисту Харківської області на 2018-2020 роки [287]; Регіональна Програма забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності на території Харківської області на 2018-2019 роки [285] тощо. В останній, наприклад, йдеться про регулярний моніторинг стану публічної безпеки і порядку; розгляд актуальних питань із забезпечення публічної безпеки і порядку в області на засіданнях координаційних нарад; проведення спільних зустрічей тощо.

Таким чином форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони України схожі з основними формами державного управління, такими як: 1) видання управлінських актів. Результатами таких дій можуть бути сумісно розроблені накази та інші нормативно-правові документи; 2) вчинення юридично значущих управлінських дій, наприклад таких, як застосування заходів адміністративного примусу; 3) укладання адміністративно-правових договорів; 4) здійснення організаційних заходів наукової, методичної, аналітичної, інформаційної та інших видів спрямованості; 5) проведення матеріально-технічних операцій, таких як, реєстрація, оформлення, розсилка документів тощо.

Підсумовуючи вищенаведене можна стверджувати, що сфера забезпечення національної безпеки України продовжує свій розвиток та на сучасному етапі характеризується наступними особливостями:

по-перше, оновленням та розбудовою законодавства з розширенням та уточненням термінів і понять, спрямованістю на врахування потреб та викликів сьогодення в забезпеченні національної безпеки України. Проте, сучасний стан нормативно-правової бази неможна вважати вичерпним, повністю сформованим, або таким, що цілком вирішує сучасні проблеми національної безпеки;

по-друге, Національна поліція України поряд з іншими державними органами є складовою сектору безпеки та оборони України, відноситься до сил безпеки держави. Зміст її діяльності спрямований на забезпечення публічної безпеки і порядку. Виходячи із змісту визначень затверджених законами України, діяльність органів спрямованих на забезпечення національної безпеки здійснюється завдяки їх взаємодії;

по-третє, під взаємодією суб’єктів сектору безпеки та оборони доцільно розуміти цілеспрямовану, узгоджену за часом та тривалістю дій, сумісну діяльність, визначених Законом України «Про національну безпеку України», державних органів, об’єднану єдиною метою щодо виконання спільних завдань із забезпечення національної безпеки. Оскільки нормативно-правова база не врегульовує усіх можливих питань, що виникають під час такої взаємодії, для якісного управління цією діяльністю важливого значення набуває визначення її видів та форм. Класифікація видів взаємодії дозволяє характеризувати сам процес спільної діяльності, а характеристика форм допомагає визначити її зміст та очікуваний результат;

по-четверте, оскільки вирішення питань національної безпеки можна розглядати, як специфічну діяльність з державного управління, то форми взаємодії поліції з іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони України є похідними та близькими до форм державного управління. Класифікувати форми взаємодії можна за наступними ознаками: видання управлінських актів; вчинення юридично значущих управлінських дій; укладання адміністративно-правових договорів; здійснення

організаційних заходів наукової, методичної, аналітичної, інформаційної та інших видів спрямованості; виконання інших матеріально-технічних операцій;

по-п'яте, за для подальшого розвитку взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки та борони доцільно рухатись у бік розбудови нормативно-правової бази [28, с. 104].

Таким чином, під взаємодією Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони слід розуміти закріплену нормами адміністративного права, узгоджену за змістом, часом та межами територіального рівня, діяльність відповідних сил сектору безпеки, об'єднаних єдністю мети та спрямованістю на захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки.

У свою чергу, взаємодією Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони варто класифікувати на такі види: загальна взаємодія (взаємодія Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України, яка спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, тобто внутрішньосистемна); спеціальна взаємодія (передбачає взаємодію в межах складових сектору безпеки і оборони України, тобто зовнішньосистемна); особлива взаємодія (налагодження належної взаємодії Національної поліції з сектору безпеки і оборони в особливий період).

Висновки до другого розділу

Підкреслено важливість визначення сутності та структури адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони в аспекті дослідження її ролі та місця серед інших суб'єктів даних суспільних відносин. Задля виконання даного завдання проаналізовано підходи вчених-правознавців щодо розуміння сутності категорій «структура», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус», що дозволило сформувати власне розуміння поняття «адміністративно-правовий Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і

оборони». Сформовано авторське бачення дефініції «структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони». Визначено структурні елементи такого адміністративно-правового статусу, серед яких названо: компетенцією та повноваженнями (права та обов'язки); завданнями, функціями та принципи діяльності; відповідальністю, правовими та соціальними гарантіями діяльності. Наголошено на тому, що компетенція і повноваження є основними змістовними складовими адміністративно-правого статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оброни названо її компетенцію та повноваження.

Встановлено, що діяльність Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони здійснюється за багатьма напрямками й має високий рівень впливу на забезпечення національної безпеки загалом. Сформовано авторське бачення понять «забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділам і підрозділами Національної поліції», а також «напрямки забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції». В якості основних напрямків забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами та підрозділами Національної поліції названо: боротьбу з організованою злочинністю та протидію корупції; боротьбу з тероризмом; протидію незаконній міграції та торгівлі людьми; протидію наркоманії, алкоголізму та дитячій безпритульності; забезпечення територіальної безпеки.

Здійснено аналіз сутності категорій «правові інструменти» та «форми державного управління», а також їх співвідношення. Обґрунтовано, що замість визначень «правова форма», «форма державного управління», «адміністративно-правова форма» слід використовувати аналогічні сполучення, але замість категорії «форма» вживати термін «інструмент». Зроблено висновки відносно того, що на сьогоднішній день в умовах глобалізації та уніфікації європейського та вітчизняного права є нагальна потреба приведення термінологічної бази до єдиної системи, задля унеможливлення двобічного тлумачення та уникнення плутанини правозастосовній сфері. З урахуванням чого обґрунтовано доцільність використання категорії «адміністративно-правові інструменти» по відношенню до діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Наведено авторське бачення сутності

адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони й до їх числа віднесено: видання нормативних та індивідуальних правових актів з питань забезпечення сектору безпеки і оборони; укладання адміністративно-правових договорів з питань сектору безпеки і оборони; вчинення інших юридично значущих дій (створення актів-планів та актів-дії).

Задля встановлення поняття взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони проаналізовано сутність таких категорій як «взаємодія» та «взаємодія суб'єктів сектору безпеки і оборони», наведено авторське бачення останньої з них. На підставі проведеного аналізу сформовано авторське бачення сутності взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Визначено окремі види взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони: 1) внутрішньосистемна, що відбувається серед органів, діяльність яких спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України; 2) зовнішньосистемна, тобто спеціальна взаємодія, яка відбувається в межах складових сектору безпеки і оборони України; 3) особлива взаємодія – налагодження належної взаємодії Національної поліції з сектором безпеки і оборони в особливий період. Окреслено форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони: видання управлінських актів; вчинення юридично значущих управлінських дій; укладання адміністративно-правових договорів; здійснення організаційних заходів наукової, методичної, аналітичної, інформаційної та інших видів спрямованості; проведення матеріально-технічних операцій.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

3.1. Поняття та процедури здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони

Під час функціонування сектору безпеки і оборони компетентними суб'єктами виконується значна кількість завдань, спрямованих на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту й умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій [251]. Особливе місце серед суб'єктів, які в своїй повсякденній діяльності виконують зазначені завдання, посідають органи та підрозділи Національної поліції України. При цьому, як цілком слушно підкреслює В. Б. Пчелін, у повсякденній діяльності органи поліції частіше, порівняно з іншими органами, обмежують права та свободи приватних осіб, що обумовлено специфікою завдань, які вони виконують [281, с. 30]. Ось чому за повсякденною діяльністю органів та підрозділів поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони необхідно здійснювати постійний контроль з боку компетентних осіб, серед яких особливе місце посідає громадськість.

На значенні громадського контролю за функціонуванням відповідної інституції, держави в цілому, неодноразово наголошувалося на сторінках фахової літератури. Так, наприклад, під час дослідження теоретико-правового аспекту громадського контролю в Україні як інституту громадянського суспільства Т. В. Наливайко цілком слушно відмічає той факт, що на сьогодні можна виділити найрізноманітніші концепції до трактування сутності та призначення контролю. Проте, наголошує науковець, у більшості фахових джерелах домінує позиція відносно

того, що громадський контроль є особливим суспільним феноменом – невід'ємним елементом становлення громадянського суспільства [177, с. 38]. Досліджуючи адміністративно-правові засади оцінювання ефективності діяльності органів та установ виконання покарань, А. Є. Круглова вказує на те, що на сьогоднішній день роль і значення громадського контролю є досить значною в роботі будь-якого органу державної влади. По-перше, це пов'язано із активним розвитком інформаційного суспільства, по-друге, із поширенням в державних органах різноманітних корупційних схем та зловживань владою. Саме тому, підкреслює вчена, досить часто єдиним ефективним засобом для захисту порушених прав особи залишаються саме представники громадськості [138, с. 143].

Слід зазначити, що розкриття сутності поняття громадського контролю передбачає проведення аналізу його змістовних складових, основною серед яких є власне категорія «контроль». Проведений етимологічний аналіз вказаної категорії свідчить про те, що своїм корінням вона походить із старофранцузької мови, де вона позначалася словосполученням «contre-role», що на українську мову буквально може бути перекладено як список, який має дублікат для перевірки [371, с. 323]. Пізніше в французькій мові вже починають використовувати слово «controle», яким позначають перевірку або ж зустрічний, вторинний запис, що робиться з метою перевірки первинного запису [351, с. 211]. Семантика слова «контроль» свідчить про те, що в сучасній українській мові його використовують у значенні: перевірка відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам; перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось [53, с. 569]. Отже, як слідує з проведеного етимологічного та семантичного аналізу досліджуваної категорії, в більшості випадків її ототожнюють із діяльністю щодо перевірки певних об'єктів, явищ, речей тощо. Дещо схожі підходи до її розуміння прослідковуються й у фахових джерелах з юриспруденції.

Так, досліджуючи особливості контролю за діяльністю правоохоронних органів, О. М. Музичук цілком слушно вказує на той факт, що контроль є доволі багатогранним і багатоплановим явищем, оскільки залежно від того, на якому рівні та стосовно чого розглядається, він може бути охарактеризований як гарантія, спосіб

забезпечення дисципліни та законності, принцип, вид діяльності, управлінська функція, умова ефективної діяльності, тощо [173, с. 99-100]. Доволі розширене визначення сутності контролю надає П. С. Лютіков, на думку якого він являє собою об'єктивно зумовлену діяльність спеціально-уповноважених державних органів (посадових осіб), що здійснюється на постійній основі, передбачає оперативне втручання уповноважених державних органів у діяльність підконтрольних об'єктів, полягає в спостереженні за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта, в отриманні об'єктивної та достовірної інформації про стан законності та дисципліни в ньому, застосуванні заходів щодо попередження й усунення порушень законодавства, виявленні причин та умов, що сприяли порушенням правових норм, застосуванні заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні норм права, виявленні фактичного стану справ у різних сферах суспільного життя, наданні об'єктивної інформації про стан суспільних відносин, виконання прийнятих рішень, про відповідність діяльності державних службовців поставленим завданням і визначеним повноваженням тощо [182, с. 30-31]. У наведеному випадку вченим було здійснено спробу навести як основні, так і другорядні ознаки контролю. З огляду на це справедливим виглядає зауваження В. Б. Пчеліна з приводу того, що в такому випадку визначення сутності відповідного явища стає занадто громіздким, складним для сприйняття, і, як наслідок, отримує формально-юридичний характер [281, с. 12]. Також слід вказати, що, не дивлячись на те, що вчений наводить значну кількість змістовних складових контрольної діяльності, він забуває про одне з найголовніших, так як не згадує про те, що вона здійснюється на основі й на виконання правових приписів.

В літературі зустрічаються й більш лаконічні визначення сутності контролю. Наприклад, авторський колектив шеститомної юридичної енциклопедії вказує на те, що контроль являє собою перевірку законів, рішень тощо [371, с. 323]. Дане визначення сутності контролю навпаки не відображає жодної з ознак даної діяльності, оскільки не вказується ані на її мету, ані на засоби здійснення, ані на суб'єктів даної діяльності. Більш вдалим вважаємо визначення сутності контролю, запропоноване авторським колективом сучасної правової енциклопедії. На думку науковців,

контроль – це вирішальний вплив однієї чи декількох пов’язаних юридичних та/або фізичних осіб на діяльність суб’єкта чи його частини, який здійснюється безпосередньо або через інших осіб [333, с. 167]. Однак і дане визначення не можна назвати повноцінним, оскільки не вказуються ні засоби впливу, ні його мета.

Одним з найбільш вдалим визначенням сутності контролю вважаємо те, що було запропоновано О. Ф. Скакун та Д. А. Бондаренко, на думку яких контроль – це діяльність уповноважених суб’єктів (державних органів і посадовців) по перевірці фактичних даних про відповідність (невідповідність) контрольованих об’єктів формально-визначеним нормативам (стандартам), що завершується прийняттям рішення про заходи реагування, адекватним отриманим результатам [369, с. 143]. Також не можна оминути увагою позицію О. П. Гетманець, яка вважає, що контроль – це діяльність з боку уповноважених контролюючих суб’єктів, яка діє як система спостереження, перевірки контролюючого об’єкта з метою його оцінки та негайного прийняття відповідного впливового рішення, націленого на ефективну, оптимальну щодо поставленої мети діяльність [58, с. 19-20]. На нашу думку, в наведених вище варіантах визначення сутності досліджуваної категорії доволі вдало підкреслено мету, засоби та суб’єктів здійснення контролю. Разом з тим, слід відмітити відсутність згадок про нормативно-правову основу вказаної діяльності, що може бути розцінено як недолік вказаних підходів до розуміння сутності досліджуваної дефініції.

З урахуванням наведених позицій пропонуємо сутність контролю в його загальному вигляді визначати як врегульовану законодавством діяльність уповноважених суб’єктів, направлену на спостереження, виявлення та фіксацію недоліків в роботі підконтрольних об’єктів, попередження та недопущення порушення режиму законності. Говорячи про те, що в досліджуваному випадку мова йде про громадський контроль, слід відмітити, що слово «громадський» в українській мові тлумачать у значеннях: який виникає, відбувається в суспільстві або стосується суспільства, пов’язаний з ним; належний усій громаді, усьому суспільству; колективний; призначений для загального користування; в якому бере участь увесь колектив; який добровільно обслуговує різні аспекти життя колективу. Окрім цього,

слово «громадський» використовують як прикметник до «громада», тобто: група людей, об'єднаних спільністю становища, інтересів тощо; об'єднання людей, що ставлять перед собою певні спільні завдання; організація [53, с. 262]. З урахуванням семантичного аналізу слова «громадський», можна стверджувати, що, використовуючи його по відношенню до категорії «контроль», ми вказуємо на суб'єктів, уповноважених здійснювати таку діяльність. При цьому слід відмітити, що саме за таким критерієм як суб'єкт здійснення контролю вчені-правознавці й виділяють громадський контроль з поряд схожих за своєю суттю різновидів діяльності.

Так, наприклад, В. В. Ковальська вказує на те, що контроль можна розділити на державний і громадський [118, с. 242]. Л. В. Мелех зауважує, що зовнішній контроль в залежності від суб'єктів його здійснення поділяють на відомчий (загальний), спеціалізований і громадський [158, с. 109]. На думку С. Д. Кравченко, в залежності від суб'єктів контролю слід розрізняти державний, самоврядний і громадський контроль [134, с. 15]. Як слідує з аналізу наведених позицій, вчені-правознавці незалежно від предмету їх наукових пошуків і спеціалізації вказують, що громадський контроль слід відрізняти від схожих видів контрольної діяльності за суб'єктами, що його здійснюють. При цьому такими суб'єктами будуть представники громадськості. Тобто при визначенні сутності громадського контролю, в тому числі того, що здійснюється за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, основний акцент необхідно ставити на його суб'єктах – громадськості. Зокрема, як зауважує В. В. Латишева, громадський контроль – це форма контролю, для якої притаманним є активне спостереження його суб'єктами – громадськими організаціями, ініціативними групами й іншими особами за дотриманням прав і законних інтересів громадян органами публічної влади. Як цілком слушно підкреслює вчена, ефективний громадський контроль здатний не лише забезпечити участь громадян у процесах управління, а й підвищити відповідальність держави перед громадянами за свої рішення та досягнення взятих державою зобов'язань [147, с. 28-29]. При цьому можна відмітити й ряд доволі не вдалих підходів до розуміння сутності громадського контролю.

Зокрема, не зовсім вдалим виглядає підхід до розуміння сутності громадського контролю, що був запропонован Т. В. Наливайко в дослідженні теоретико-правового аспекту громадського контролю в Україні як інституту громадянського суспільства. На думку науковця, громадський контроль – це механізм саморегуляції в соціальних системах (групах, колективах, організаціях, суспільстві в цілому), що здійснює її за допомогою нормативного (морального, правового, адміністративного тощо) регулювання поведінки людей [177, с, 31]. По-перше, в наведеному визначенні відсутні будь-які згадки про те, що такий контроль здійснюється громадськістю. По-друге, вчений вказує, що громадський контроль здійснюється за допомогою нормативного регулювання поведінки людей, що не може бути прийнято з огляду на те, що таке регулювання являє собою впорядкування поведінки людей за допомогою нормативно-правових актів, розрахованих на їх багаторазове застосування за наявності передбачених ними обставин [132, с. 145]. Тобто нормативне регулювання відповідних суспільних відносин здійснюється шляхом встановлення компетентними суб’єктами правових приписів за допомогою видання відповідного нормативно-правового акта. Такою компетенцією наділені виключно державні органи – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади тощо. Звичайно про те, що громадськість в межах здійснення громадського контролю видає нормативно-правові акти, говорити не можна. У зв’язку з чим виникає цілком логічне питання відносно того, за допомогою яких процедур і засобів здійснюється громадський контроль, в тому числі за діяльністю Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. Відповідь на дане питання, окрім іншого, дозволить й більш повноцінно розкрити сутність вказаного різновиду контрольної діяльності.

Як свідчить аналіз чинного національного законодавства, громадський контроль, що здійснюється за суб’єктами сектору безпеки і оборони, є складовою демократичного цивільного контролю. Так, відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року система демократичного цивільного контролю складається, зокрема з громадського контролю. При цьому слід відмітити те, що сутність громадського контролю законодавець не визначає, однак

розкриває сутність цивільного демократичного контролю. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта демократичний цивільний контроль – це комплекс здійснюваних відповідно до Конституції та законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України [251]. Також слід відмітити те, що законодавець окремою нормою передбачає процедури громадського контролю – ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України». Аналіз вказаної норми свідчить про те, що такий контроль здійснюється громадянами України через: громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховного Ради України з прав людини або до державних органів у законодавчо встановленому порядку [251].

Говорячи про громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, що здійснюється громадськими об'єднаннями, слід зазначити, що правові й організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань визначено в положеннях Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року. Відповідно до ч. 1 ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. При цьому громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. У свою чергу, громадська спілка являє собою громадське об'єднання, засновником якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи [228]. Аналіз

наведених законодавчих приписів свідчить про те, що громадськість, здійснюючи контроль за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони, в залежності від обраної організаційно-правової форми може об'єднуватися в громадські організації та громадські спілки відповідно.

Згідно зі ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання» для здійснення своєї мети (цілей) громадське об'єднання має право: вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі); звертатися в порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами; одержувати в порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації; брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування й стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя; проводити мирні зібрання; здійснювати інші права, не заборонені законом [228].

Останній пункт вищенаведеного переліку прав громадських об'єднань свідчить про те, що він не є вичерпним. При цьому за способом викладення нормативного матеріалу вказаний законодавчий припис є бланкетним. Фахівці з теорії права відмічають, що бланкетний спосіб викладення правової норми означає, що в ній міститься відсилання не до якогось конкретного нормативного припису даного нормативно-правового акта, а до іншого акта законодавства (більш високої чи нижчої юридичної сили) або до міжнародного акта, який ратифіковано парламентом і накладає на державу обов'язки, для виконання яких потрібно прийняття внутрішньодержавних актів. Такого роду стаття є «бланком», що заповнюється іншим законом, джерелом права [313, с. 420]. Якщо говорити про права громадських організацій щодо здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, слід зазначити, що в даному випадку буде відсилання до норм Закону України «Про Національну безпеку України». Аналіз

ч. 2 ст. 10 вищенаведеного нормативно-правового акта [251] свідчить про те, що громадським об'єднанням, зареєстрованим у встановленому законом порядку, гарантується відповідно до Конституції та законів України, а також статутних положень можливість здійснювати громадський контроль за декількома напрямками, що буде реалізовуватися в межах відповідних процедур такої діяльності.

Так, по-перше, мова йде про процедури громадського контролю за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони, що знаходить свій практичний прояв в отримуванні в установленому порядку від державних органів, зокрема від керівників складових сектору безпеки і оборони, інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони [251]. Даний напрямок здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони є тим, що найбільш часто реалізується громадянами за допомогою здійснення свого права на звернення.

Як цілком слушно зауважують учені-правознавці, право на звернення – це невід'ємна ознака громадянського суспільства, що вшановує демократичні цінності. Є. А. Безкровний наголошує на тому, що, забезпечення права на звернення є елементом правозахисного механізму правової держави [35, с. 4]. Слід відмітити, що вказане право громадян на звернення гарантовано Основним Законом України. Відповідно до ст. 40 Конституції України всі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [130]. Більш детально особливості реалізації громадянами права на звернення визначено в положеннях закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року. Як слідує з аналізу ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта, громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх

соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [247].

У межах здійснення громадського контролю громадські об’єднання, окрім вищенаведеного, відповідно до ч. 2 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» мають право: здійснювати дослідження з питань національної безпеки і оборони, публічно презентувати їх результати, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо; проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, представляти свої висновки і пропозиції для розгляду відповідним державним органам; брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки і оборони, питань правового і соціального захисту військовослужбовців і працівників розвідувальних та правоохоронних органів, зокрема звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей [251]. У цьому контексті слід відмітити те, що на відміну від положень Закону України «Про громадські об’єднання» [228], які закріплюють перелік прав громадських об’єднань, ч. 2 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» [251] наводить вичерпний перелік прав вказаних суб’єктів щодо здійснення громадського контролю. Такі законодавчі приписи унеможливлюють використання громадськістю засобів громадського контролю, які можуть, навіть в подальшому, бути передбачені іншими нормативно-правовими актами. При цьому в самому Законі України «Про національну безпеку України» вказано, що демократичний цивільний контроль (складовою якого є громадський контроль) є діяльністю, яка здійснюється відповідно до законів України. Окрім цього, в ст. 2 вищенаведеного нормативно-правового акта вказано, що правову основу державної політики в сфері національної безпеки й оборони становлять, зокрема, закони України [251]. Тобто в жодному з наведених випадків законодавець не уточнює й тим паче не обмежує сферу законодавчої регламентації суспільних відносин у сфері функціонування сектору безпеки й оборони конкретним нормативно-правовим актом. З урахуванням чого вважаємо за доречне ч. 2 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» доповнити п. 5, який пропонуємо

викласти в такій редакції: «здійснювати інші заходи громадського контролю за сектором безпеки і оборони, у випадках передбачених законами України».

Як слідує з аналізу ч. 1 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» [251], окрім громадських об'єднань, громадськість може здійснювати контроль за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони через депутатів місцевих рад. Організаційно-правові засади діяльності депутатів місцевих рад визначено в положеннях Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 року. Аналіз положень даного нормативно-правового акта свідчить про те, що депутат місцевої ради є представником інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу. При цьому в межах здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони депутат місцевої ради може реалізовувати наступні повноваження: офіційно представляти виборців свого виборчого округу та інтереси територіальної громади в місцевих органах виконавчої влади; порушувати перед посадовими особами та керівниками правоохоронних органів питання, що зачіпають інтереси виборців, та вимагати їх вирішення; оприлюднення через засоби масової інформації комунальної форми власності результати власної депутатської діяльності; вносити на розгляд місцевих органів виконавчої влади пропозиції з питань, пов'язаних з його депутатськими повноваженнями, брати участь у їх розгляді; подавати депутатське звернення, депутатський запит, депутатське запитання; користуватися правом невідкладного прийому; вимагати усунення порушень законності і встановлення правового порядку [269].

Окрім вищенаведеного, громадськість, здійснюючи громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони, мають право звертатися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Досліджуючи конституційно-правовий статус інституту омбудсмана, О. В. Марцеляк вказує на те, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – це призначуваний Верховною Радою України незалежний, політично нейтральний, одноосібний контрольно-наглядовий, правозахисний орган державної влади в формі посадової особи, який покликаний за власною ініціативою чи зверненнями здійснювати на

постійній основі парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини й громадянина в межах і порядку, передбачених Конституцією і законами України та міжнародно-правовими договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [156, с. 42-43]. Правові засади діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини визначено в положеннях Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року. Як слідує з аналізу приписів вищенаведеного нормативно-правового акта, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює свою діяльність на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини та громадянина, які отримує, зокрема, за зверненнями громадян України чи їх представників. При розгляді звернення Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: відкриває провадження в справі про порушення прав і свобод людини і громадянина; роз'яснює заходи, що їх має вжити особа, яка подала звернення Уповноваженому; направляє звернення за належністю в орган, до компетенції якого належить розгляд справи, та контролює розгляд цього звернення; відмовляє в розгляді звернення [271].

В якості окремого й одного з провідних напрямків здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектора безпеки й оборони слід назвати здійснення інформування суспільства про таку діяльність засобами масової інформації. Відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» засоби масової інформації , висвітлюючи питання національної безпеки і оборони, інформують суспільство про стан захисту національних інтересів України [251]. Правовою основою функціонування засобів масової інформації є ціла низка нормативно-правових актів, основними серед яких є: Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року, який створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи [233]; Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1007 року № 539/97-ВР, який визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності

органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію [258]; Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 року, який визначає правові, економічні, організаційні засади державної підтримки засобів масової інформації та соціального захисту журналістів [230]; тощо.

Таким чином, як свідчить аналіз вищенаведених положень, під громадським контролем за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектора безпеки і оборони слід розуміти регламентовану нормативно-правовими актами діяльність окремих громадян або їх об'єднань, що здійснюється ними безпосередньо або через уповноважених законодавством суб'єктів шляхом спостереження, виявлення та фіксації недоліків у функціонуванні Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони задля недопущення, попередження та припинення порушення режиму законності. Громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектора безпеки і оборони здійснюється громадськістю за багатьма напрямками, що реалізуються в межах відповідних процедур: безпосереднього звернення окремих громадян або їх об'єднань до Національної поліції (окремих підрозділів або посадових осіб); звернення громадян або їх об'єднань до місцевих депутатів або Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини задля ініціювання діяльності останніх, спрямовану на виявлення та припинення порушень в діяльності Національної поліції як суб'єкта сектора безпеки й оборони; прийняття участі в розробленні нормативно-правових актів, що стосуються діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; здійснення досліджень з питань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; проведення громадської експертизи проектів відповідних актів, що стосуються діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; взяття участі під час обговорення питань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; через засоби масової інформації висвітлення інформації стосовно діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; тощо.

3.2. Розвиток адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони

Діяльність Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони здійснюється виключно в межах, визначених чинним національним законодавствам, більшу частину якого складають норми адміністративного права, тобто адміністративного законодавства. Враховуючи те, що Національна поліція як суб'єкт сектору безпеки і оборони має діяти лише в спосіб, передбачений адміністративним законодавством, якість і повнота останнього набуває одне з першорядних значень, зокрема має прямий вплив на ефективність виконуваних вказаним суб'єктом завдань. Проте, на сьогодні з упевненістю не можна стверджувати, що адміністративне законодавство, яке регламентує діяльність Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, є досконалим, що вимагає розроблення дієвих шляхів його розвитку.

З огляду на специфіку адміністративного права взагалі, адміністративно-правових норм зокрема, до складу адміністративного законодавства, в тому числі того, що становить правову основу діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, може бути віднесено значну кількість нормативно-правових актів – від Конституції України та чинних міжнародних договорів до численних підзаконних нормативно-правових актів. Аналіз можливих варіантів розвитку всіх нормативно-правових актів, що входять до складу адміністративного законодавства, положеннями якого врегульовано досліджувану сферу суспільних відносин, вимагає проведення не одного комплексного наукового дослідження. Саме тому в контексті досліджуваного питання зосередимо свою увагу лише на основоположних із зазначених актів. Так, встановлюючи можливі шляхи розвитку адміністративного законодавства, що є нормативною основою діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони України, в першу чергу, увагу необхідно приділити положенням одного з основних законодавчих актів, який визначає правові засади та принципи національної безпеки і оборони, цілі й основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз – Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня

2018 року. Згідно з приписами вказаного нормативно-правового акта Національна поліція України є однією з основних складових сектору безпеки й оборони (ч. 2 ст. 12). При цьому в преамбулі Закону вказано, що його положення, зокрема, визначають і розмежовують повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони [251]. З огляду на що, у положеннях Закону України «Про національну безпеку України» повинно бути чітко окреслено повноваження всіх суб'єктів сектору безпеки й оборони, в тому числі Національної поліції України.

Разом із тим, про Національну поліцію України в положеннях Закону України «Про національну безпеку України» згадується, окрім вищенаведеного, ще п'ять разів – ч. 2 ст. 7, ч. ч. 3, 4, 9 ст. 18, п. 1 ч. 2 ст. 29 [251]. При цьому такі згадки або мають декларативний характер або дублюють положення основного нормативно-правового акта, який визначає організаційно-правові засади діяльності Національної поліції України, – Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року [252]. Так, прикладом першого випадку можуть слугувати приписи ч. 9 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України», відповідно до яких повноваження Національної поліції України визначаються законодавством України [251]. За способом викладення нормативного матеріалу вказаний правовий припис є бланкетним, оскільки має відсилання до іншого нормативно-правового акта. Про окремі з переваг представленого способу викладення нормативного матеріалу нами наголошувалося раніше, однак в даному випадку вважаємо, що його використання є недопустимим. Зокрема, використання даного способу по відношенню до визначення повноважень Національної поліції України, як і будь якого іншого суб'єкта сектору безпеки й оборони, суперечить «духу» даного нормативно-правового акта, оскільки одним з основних його завдань, як слідує з його преамбули, є саме визначення обсягу таких повноважень. При цьому, якщо проаналізувати «законодавство України», положення якого повинні в такому випадку визначати повноваження Національної поліції України як сектору безпеки й оборони, побачимо, що й тут буде мати місце невизначеність. Так, у положеннях Закону України «Про Національну поліцію» згадки про сектор безпеки й оборони зустрічаються три рази – п. п. 1, 3, 5 ч. 1 ст. 97, проте в них мова йде про особливості надання одноразової грошової допомоги в разі

загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони [252]. У Положенні «Про Національну поліцію», що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 [241], взагалі відсутні будь-які згадки про Національну поліцію України як суб'єкта сектору безпеки й оборони.

Також слід наголосити на недопустимість використання по відношенню до визначення повноважень державних органів, в тому числі Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, категорії «законодавство». При цьому відмітимо, що хоча в положеннях відповідних нормативно-правових актів активно використовується зазначена категорія, сутність її в них не розкривається. Аналіз фахової юридичної літератури свідчить про те, що категорію «законодавство» використовують у декількох значеннях: у вузькому – система нормативних актів, якими регулюються суспільні відносини; у широкому – система законів та інших нормативних актів, що приймаються Верховною Радою України та вищими органами виконавчої влади – постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України; у найширшому – система законів і постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанови, декретів і розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також нормативних актів міністерств і відомств, місцевих рад і місцевих державних адміністрацій [372, с. 499]. Більш того, як зауважує Л.В. Могілевський, з приводу наведених положень необхідно зробити уточнення, в частині того, що окрім системи законів, вузьке розуміння категорії «законодавства» передбачає також включення до нього системи міжнародно-правових актів, що ратифіковані Верховною Радою України або іншим чином легалізовані на території України [171, с. 302-303]. Окрім цього, слід навести позицію О.Ю. Дрозда, відповідно до якої термін «законодавство» досить широко використовується в правовій системі в основному в значенні як сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права. Учений наголошує на тому, що в законах залежно від важливості та специфіки суспільних відносин, що регулюються, цей термін вживається в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони; в

інших, передусім кодифікованих, в поняття «законодавство» включаються як закони та інші акти Верховної Ради України, так і акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а в деяких випадках – також і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади [88, с. 210].

Тобто категорія «законодавство» є доволі об'ємною за своєю суттю й в окремих випадках може включати в свій зміст будь-які нормативно-правові акти, в тому числі підзаконного характеру. Підтвердженням такої позиції є рішення Конституційного Суду України «у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство»)» від 9 липня 1998 року № 12-рп/98, в якому було зазначено, що категорією «законодавство» охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети та постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень і відповідно до Конституції України та законів України [292].

Із аналізу наведених позицій слідує, що законодавець, вказуючи в ч. 9 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України» те, що повноваження Національної поліції України визначаються законодавством України [251], не виключає можливість закріплення таких повноважень на рівні підзаконних нормативно-правових актів, що є недопустимим з огляду на декілька причин. Так, слід зазначити, що вичерпний перелік основних повноважень Національної поліції України закріплено в ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». І хоча в переліку основних повноважень відсутні згадки про діяльність Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони, серед них є ті, що тісно пов'язані з реалізацією поліцією правового статусу такого суб'єкта, наприклад: вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, інших

публічних місцях; сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості; виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України; тощо [252].

Слід відмітити й те, що, закріпивши перелік основних повноважень Національної поліції як вичерпний, законодавець окремою нормою визначив її додаткові повноваження. Так, відповідно до ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію» виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладено на поліцію виключно законом [252]. Із цього приводу в фахових наукових джерелах відмічається той факт, що в процесі становлення та розвитку Національної поліції України, соціальних та економічних змін в країні, може виникнути необхідність в покладанні на поліцію інших (додаткових) повноважень [99, с. 110]. При цьому, як цілком слушно підкреслює авторський колектив науково-практичного коментаря до Закону України «Про Національну поліцію», повноваження органів і підрозділів поліції не може бути розширено жодним підзаконним нормативно-правовим актом. Ці питання мають врегулюватися лише Верховною Радою України шляхом ухвалення законів [98, с. 108]. Із чого слідує, що законодавець обмежив визначення повноважень Національної поліції лише рівнем законів України. Таке положення справ цілком відповідає й конституційним приписам. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставах, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [130]. Отже, визначення в ч. 9 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України» [251] положень, відповідно до яких повноваження Національної поліції України визначаються законодавством України суперечить як базовому нормативно-правовому акту, що визначає правовий статус даного центрального органу виконавчої влади – Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 24) [252], так і Основному Закону України (ч. 2 ст. 19) [130].

Що стосується дублювання законодавчих положень, що визначають правовий статус Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, то в якості їх прикладу можна навести приписи ч. 3 ст. 18 Закону України «Про Національну безпеку України», відповідно до яких діяльність Національної поліції України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України [251]. Аналогічні приписи містяться в ч. 2 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» [252]. Також, в якості прикладу можна навести приписи ч. 4 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України», відповідно до яких Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [251]. У зазначеному випадку фактично наводяться загальні завдання Національної поліції України, що отримали своє нормативне закріплення в ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [252].

Отже, із позиції визначення повноважень Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, адміністративне законодавство потребує свого розвитку, що може бути здійснено шляхом внесення змін, принаймні, в два нормативно-правових акта. По-перше, вважаємо, що свого редагування потребує ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію», яка визначає додаткові повноваження поліції, зокрема її слід доповнити ч. 2, яку пропонуємо викласти в такій редакції: «Поліція здійснює повноваження суб'єкта сектору безпеки й оборони, передбачені Законом України «Про національну безпеку України». У свою чергу, Закон України «Про національну безпеку України» доповнити ст. 18-1, в якій детально визначити правовий статус, зокрема повноваження, Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони. При цьому із тексту Закону України «Про національну безпеку України» необхідно виключити положення, що дублюють приписи Закону України «Про Національну поліцію».

Говорячи про можливі шляхи розвитку адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, необхідно вказати на аспекти, які мають безпосередній вплив на таку діяльність. Так, раніше нами вказувалося на особливості окремих процедур громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони. При цьому було з'ясовано, що даний різновид контрольної діяльності має вкрай важливе значення для належного функціонування сектору безпеки й оборони взагалі, Національної поліції України як суб'єкта даного сектору зокрема. У контексті досліджуваного питання, увагу необхідно звернути на той факт, що окремі з напрямків здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони можуть бути обмежені.

Так, відповідно до п. 1 ч. 2 Закону України «Про національну безпеку України» громадським об'єднанням, зареєстрованим у встановленому законом порядку, гарантується відповідно до Конституції України та законів України, а також статутних положень можливість отримувати в установленому порядку від державних органів, зокрема від керівників складових сектору безпеки і оборони, інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки й оборони, крім інформації з обмеженим доступом [251]. Із чого слідує, що законодавець передбачає обмеження щодо здійснення громадського контролю, в тому числі за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, у випадку коли мова йде про оперування інформацією з обмеженим доступом. Суспільні відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації врегульовано Законом України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року, відповідно до ст. 1 якого інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображенні в електронному вигляді. Як вказано в ч. 2 ст. 6 вищенаведеного нормативно-правового акта, право на інформацію може бути обмежене законом, зокрема в інтересах національної безпеки. При цьому в ст. 21 Закону вказано, що інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [249].

Порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації та інформації, що становить суспільний інтерес визначено в положеннях Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року. Як встановлено в ч. 2 ст. 6 вищенаведеного нормативно-правового акта, обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог: виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя; розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні. Також у ст. ст. 7–9 Закону України «Про доступ до публічної інформації» наводиться детальне визначення й особливості кожного з різновидів інформації з обмеженим доступом [232].

Отже, як слідує з комплексного аналізу п. 1 ч. 2 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» [251], положень Закону України «Про інформацію» [249] та Закону України «Про доступ до публічної інформації» [232], окремі напрямки здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони можуть бути обмежені у зв'язку з оперуванням інформацією з обмеженим доступом – конфіденційною, службовою та таємною інформацією. Разом із тим, слід відмітити те, що ч. 1 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» вже містить дещо інші обмеження щодо здійснення громадського контролю, зокрема встановлює, що його сфера може бути обмежена виключно Законом України «Про держану таємницю» [251]. Аналіз приписів Закону України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року свідчить про те, що він регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України [231]. При цьому слід відмітити, що державна таємниця або ж секретна інформація є різновидом

таємної інформації. Зокрема, згідно із ст. 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації» таємна інформація – це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до законодавства, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству та державі. При цьому таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю [232]. У свою чергу, відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» державна таємниця (секретна інформація) – це вид таємної інформації, що охоплює відомості в сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані в порядку, встановленому законом, державною таємницею та підлягають охороні державою [231].

З огляду на вищенаведені положення можна стверджувати про те, що ч. 1 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» не узгоджується з положеннями п. 1 ч. 2 ст. 10 даного нормативно-правового акта, оскільки в останній із вказаних норм міститься більш розширений перелік різновидів інформації, по відношенню до якої може бути обмежена сфера громадського контролю, в тому числі за діяльністю Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки й оборони. Враховуючи те, що за своєю суттю інформація з обмеженим доступом є більш широкою категорією, аніж таємна інформація, з метою уніфікації положень Закону України «Про національну безпеку України» [251] необхідно внести зміни до ч. 1 ст. 10 даного нормативно-правового акта, зокрема її друге речення викласти в такій редакції: «Сфера громадського контролю може бути обмежена виключно з питань доступу до інформації з обмеженим доступом».

Таким чином, як свідчить аналіз вищенаведених положень, на сьогодні можна назвати значну кількість нормативно-правових актів, які в своїй сукупності складають адміністративне законодавство, що регламентує діяльність Національної поліції України як суб’єкта сектору безпеки й оброни. Аналіз лише основних з таких актів свідчить про те, що вказане законодавство потребує свого розвитку в частині вдосконалення діяльності Національної поліції України як суб’єкта сектору безпеки

й оборони. Зокрема, в першу чергу, необхідно належним чином визначити правовий статус вказаного суб'єкта як в положеннях Закону України «Про національну безпеку України», так і в Законі України «Про Національну поліцію». Також задля підвищення ефективності здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, свого перегляду потребують приписи, що встановлюють обмеження в даній сфері суспільних відносин. Звичайно, вказані пропозиції щодо розвитку адміністративного законодавства є лише одними з багатьох, що можуть бути запропоновані, проте лише їх врахування має значно вплинути на вдосконалення діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони.

Висновки до третього розділу

Обґрунтовано, що за повсякденною діяльністю органів та підрозділів поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони необхідно здійснювати постійний контроль з боку компетентних осіб, серед яких особливе місце посідає громадськість. Доведено, що на значенні громадського контролю за функціонуванням відповідної інституції, держави в цілому, неодноразово наголошувалося на сторінках фахової літератури. З'ясовано, що розкриття сутності поняття громадського контролю передбачає проведення аналізу його змістовних складових, основною серед яких є власне категорія «контроль» та «громадський». Проведено етимологічний та семантичний аналіз вказаних категорії, а також аналіз позицій учених-правознавців щодо їх розуміння. Аргументовано, що громадський контроль за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони здійснюється громадськістю за багатьма напрямками, що реалізуються в межах відповідних процедур. Наведено й проаналізовано основні критерії, що відрізняють громадський контроль від схожих за своєю суттю напрямків діяльності. При цьому встановлено, що категорія «громадський» вказує на суб'єктів здійснення контролю – громадськість, що слугує головним критерієм розмежування даного різновиду контрольної діяльності від інших видів контролю.

Під громадським контролем за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектора безпеки і оборони запропоновано розуміти регламентовану нормативно-правовими актами діяльність окремих громадян або їх об'єднань, що здійснюється ними безпосередньо або через уповноважених законодавством суб'єктів шляхом спостереження, виявлення та фіксації недоліків у функціонуванні Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони задля недопущення, попередження та припинення порушення режиму законності. Проаналізовано нормативно-правову основу здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, у межах чого визначено недоліки нормативно-правової регламентації даної сфери суспільних відносин. Зокрема, ч. 2 ст. 10 Закону України «Про національну безпеку України» запропоновано доповнити п. 5, який викласти в такій редакції: «здійснювати інші заходи громадського контролю за сектором безпеки і оборони, у випадках передбачених законами України».

З'ясовано, що діяльність Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони здійснюється виключно в межах, визначених чинним національним законодавствам, більшу частину якого складають норми адміністративного права, тобто адміністративного законодавства. З урахуванням того, що Національна поліція як суб'єкт сектору безпеки і оборони має діяти лише в спосіб, передбачений адміністративним законодавством, наголошено на тому, що якість і повнота останнього набуває одне з першорядних значень, зокрема має прямий вплив на ефективність виконуваних вказаним суб'єктом завдань. Наведено підходи вчених правознавців щодо розуміння сутності адміністративного законодавства, здійснено їх аналіз і співвідношення. Проведено аналіз основних з нормативно-правових актів, що становлять адміністративне законодавство, на якому ґрунтується діяльність Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Проведений аналіз дозволив виявити недоліки такого законодавства, внаслідок чого були запропоновані можливі шляхи його розвитку в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Обґрунтовано необхідність внесення змін і доповнень до Законів України «Про Національну поліцію» та «Про національну безпеку України» в частині вдосконалення правового статусу Національної поліції як

суб’єкта сектору безпеки і оборони, також підвищення ефективності її діяльності в цій сфері.

ВИСНОВКИ

У **дисертації** наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки та оборони, а також у визначенні шляхів удосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють правовідносини в досліджуваній сфері суспільних відносин. У результаті дослідження сформульовано низку нових теоретичних і практичних положень, основні з них такі:

1. Встановлено, що сектор безпеки й оборони можна розглядати як структурне об'єднання, що має об'єкт, суб'єкти, об'єктивну складову, тобто межі (сфери) сектору безпеки, та суб'єктивну сторону (загрози), яке повинно охоплювати всі ланки життєдіяльності людини та мати на меті забезпечення воєнної безпеки, оборони держави й основних її ресурсів для захисту національних інтересів. Адміністративно-правовим регулюванням сектору безпеки й оборони визнано сукупність визначених нормами адміністративного права інструментів і засобів, які використовуються для забезпечення ефективного регулювання правовідносин у досліджуваній сфері. Обґрунтовано, що сектор безпеки й оборони є складним об'єктом адміністративно-правового регулювання в системі державного управління, оскільки передбачає складну процедуру, до якої залучені різні за будовою та специфікою діяльності організаційні елементи, що мають свої органи управління, спільно реалізують цілі й завдання та діють на підставі певних правил і процедур, визначених нормами адміністративного права.

2. Визначено, що суб'єктами сектору безпеки й оборони є: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального

зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, а також інші державні органи й органи місцевого самоврядування, які здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки й оборони. З'ясовано, що нині, попри виняткову складність соціально-політичної, економічної і криміногенної ситуації, діяльність Національної поліції слід розглядати як один з основних та ефективних інструментів державної політики у сфері функціонування сектору безпеки й оборони, особливо внутрішньої безпеки держави, що обумовлює й характеризує її місце серед інших суб'єктів цих суспільних відносин.

3. Обґрунтовано, що органи Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони виконують загальні та спеціальні завдання, які структуровано на такі різновиди: 1) захисного спрямування (захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного й оборонного потенціалу, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб); 2) правоохоронного спрямування (охорона державної таємниці, попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру й безпеки, тероризму, корупції, інших протиправних дій, які створюють загрозу життєво важливим інтересам держави). З'ясовано, що виконання наведених завдань здійснюється на підставі та відповідно до принципів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони, якими варто вважати усталені, апробовані в розвинутих європейських демократіях фундаментальні положення, якими мають керуватися органи Національної поліції для збереження наявних стандартів життя, демократичних прав і свобод людини та громадянина тощо. Виокремлено такі принципи діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони: верховенства права; законності; дотримання прав і свобод людини; поваги до гідності; підзвітності та прозорості в роботі; політичної

нейтральності та деполітизації; тісної співпраці з населенням і місцевими громадами; безперервності.

4. Доведено, що правовими засадами діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони є система нормативно-правових актів (законодавче поле), які визначають юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири з урахуванням яких відбувається здійснення функціонування сектору національної безпеки в особі Національної поліції та виконання нею свого призначення. Серед правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони розглянуто: Конституцію України, чинні міжнародні договори України, базові та спеціальні закони, кодифіковані акти, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, акти Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України. На підставі аналізу правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони констатовано потребу в системному вдосконаленні законодавства з питань національної безпеки.

5. Визначено, що адміністративно-правовим статусом Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони є врегульоване адміністративно-правовими нормами юридичне становище Національної поліції в системі органів забезпечення національної безпеки, яке визначається її соціальним призначенням, межами й основними векторами діяльності, а також відповідними повноваженнями, якими вона послуговується в процесі охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян та безпеки в суспільстві. Структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони запропоновано визначити як внутрішню будову та чіткий порядок розташування відповідних його елементів, що забезпечують збереження основних властивостей під час різних внутрішніх і зовнішніх змін. З'ясовано, що структурними елементами адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони є: 1) компетенція та повноваження (права й обов'язки); 2) завдання, функції та принципи діяльності; 3) відповідальність, правові й соціальні гарантії діяльності.

6. Обґрунтовано, що забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції – це законодавчо встановлений

комплекс заходів правового, організаційного та фінансового характеру, який спрямований на виконання завдань і функцій щодо захисту державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру органами та підрозділами Національної поліції. Напрямами забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції визнано систему пріоритетних завдань і функцій Національної поліції у сфері охорони національної безпеки. З'ясовано, що основні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції базуються на відповідних завданнях вказаного сектору. На підставі зазначеного вище виокремлено такі напрями забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції: боротьба з організованою злочинністю та протидія корупції; боротьба з тероризмом; протидія незаконній міграції і торгівлі людьми; протидія наркоманії, алкоголізму й дитячій безпритульності; забезпечення територіальної безпеки.

7. Встановлено, що сутність адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони тісно пов'язана з адміністративно-правовими формами цієї діяльності, сутність яких визначена як сукупність прийомів і засобів впливу, які реалізуються в межах вітчизняної правової системи органами та підрозділами Національної поліції задля забезпечення національної безпеки України, шляхом ефективного та оптимального забезпечення сектору безпеки й оборони, а також створення достатніх умов для вдосконалення зазначеного сектору. На основі проведеного аналізу адміністративно-правовими інструментами діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони запропоновано розуміти комплекс взаємопов'язаних прийомів та засобів, що застосовуються органами та підрозділами Національної поліції для регулювання суспільних відносин у секторі безпеки й оборони. З'ясовано, що інструменти діяльності Національної поліції як суб'єкта вказаного сектору мають відповідати низці загальних характеристик, зокрема бути універсальними, мати державно-владний, підзаконний та адміністративно-розпорядчий характер, що дозволить

впливати на всі інститути й підгалузі адміністративного права. До адміністративно-правових інструментів діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони віднесено: видання нормативних та індивідуальних правових актів з питань забезпечення сектору безпеки й оборони; укладання адміністративно-правових договорів з питань сектору безпеки та оборони; учинення інших юридично значущих дій (створення актів-планів та актів-дій).

8. Зауважено, що взаємодія суб'єктів сектору безпеки й оборони – це цілеспрямована, узгоджена за часом і тривалістю дій спільна діяльність визначених Законом України «Про національну безпеку України» державних органів, що мають на меті виконання спільних завдань із забезпечення національної безпеки. На підставі цього тлумачення сформульовано визначення сутності взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони як закріпленої нормами адміністративного права, узгодженої за змістом, часом і межами територіального рівня діяльності відповідних сил сектору безпеки, об'єднаних спільною метою та спрямованістю на захищеність життєво важливих для суспільства й особи інтересів, прав і свобод людини та громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки. Окремими видами взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони є внутрішньосистемна, зовнішньосистемна та особлива взаємодія. Виокремлено такі форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони: видання управлінських актів; здійснення юридично значущих управлінських дій; укладання адміністративно-правових договорів; проведення матеріально-технічних операцій; здійснення організаційних заходів наукового, методичного, аналітичного, інформаційного характеру тощо.

9. Визначено, що громадським контролем за діяльністю Національної поліції як суб'єкту сектора безпеки й оборони слід вважати регламентовану нормативно-правовими актами діяльність окремих громадян або їх об'єднань, що здійснюється ними безпосередньо або через уповноважених законодавством суб'єктів шляхом спостереження, виявлення та фіксації недоліків у функціонуванні Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони задля недопущення, попередження та припинення порушення режиму законності. Окремими процедурами здійснення

громадського контролю за діяльністю Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони визнано: безпосереднє звернення окремих громадян або їх об'єднань до Національної поліції (окремих підрозділів або посадових осіб); звернення громадян або їхніх об'єднань до місцевих депутатів або Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини задля ініціювання діяльності останніх, спрямовану на виявлення та припинення порушень у діяльності Національної поліції як суб'єкта сектора безпеки й оборони; участь у розробленні нормативно-правових актів, що стосуються діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; здійснення досліджень з питань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; проведення громадської експертизи проєктів відповідних актів, що стосуються діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; участь в обговоренні питань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони; висвітлення в ЗМІ інформації стосовно діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки й оборони тощо.

10. Констатовано наявність значної кількості нормативно-правових актів, які в сукупності становлять адміністративне законодавство, що регламентує діяльність Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони. На підставі аналізу основних з таких актів встановлено, що зазначене законодавство потребує оптимізації в частині вдосконалення діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони. Передусім слід належним чином визначити правовий статус вказаного суб'єкта в положеннях законів України «Про національну безпеку України» та «Про Національну поліцію». Для підвищення ефективності здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони слід переглянути приписи, що встановлюють обмеження в цій сфері суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аброськін В.В. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах проведення антитерористичної операції : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 238 с.
2. Авер'янов В.Б., Крупчан О.Д. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування. Х.: Право, 1998. 37 с.
3. Аверьянов А. Н. Категория «система» в диалектическом материализме. Москва, Мысль. 1974. 70 с.
4. Агарков М.М. Теория государства и права. Москва. 1948. 500 с.
5. Административное право: Учебник для вузов / Д.Н. Бахрах, Б.В. Россинский, Ю.Н. Старилов – 3-е изд., пересмотр, и доп. М.: Норма, 2007. 816 с.
6. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. Посібник; Кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховеря. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр..справ, 2017. 248 с.
7. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС. 2017. 242 с.
8. Адміністративне право України : підручник : у 2 т. Т. 1. Загальне адміністративне право. Академічний курс / Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А.,Короєд С. О. Херсон, ХМД, 2013. 396 с.
9. Адміністративне право України: навч. посібник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулєвської. К.: Істина, 2007. 216 с.
10. Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів / за ред. Ю. П. Битяка. Х. : Право, 2005. С. 91
11. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К. : Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.

12. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ: Юрид. думка, 2007. Т. 1: Загальна частина. 592 с.

13. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків, Золота миля, 2011. 584 с

14. Алексеев С. С. Общая теория права : учебник. М. : ТК «Велби» : Проспект, 2008. 2-е изд., перераб. и доп. 576 с

15. Алексеев С. С. Общая теория права. Курс в двух томах. М.: Юрид. лит. 1982. том II. 360 с.

16. Алексеев С.С. Общая теория права : [монография в 2 т.]. Москва: Юридическая литература, 1982. Т. 2 : Технико-юридическое содержание права. 360 с.

17. Альманах сектору безпеки України 2012 / під ред. О. Мельник, М. Сунгуровського та ін. Київ. Центр Разумкова, 2013. 144 с.

18. Амельчакова В.Н. Административно-правовое регулирование деятельности органов внутренних дел по обеспечению национальной безопасности в Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14. Москва, 2006. 240 с.

19. Антонов В. О. Поняття та зміст системи національної безпеки. Держава і право. Випуск 48.С. 138-144.

20. Артьомов І Правові та зовнішньополітичні засади національної безпеки України: актуальні аспекти. Збірник наукових праць. Випуск 1 (20), 2018. С. 47-64.

21. Асланян Н. Основные начала российского частного права: Автореферат на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность 12.00.03 - Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право. Москва. 2002. 50 с.

22. Афанасьев В.Г. Обеспечение социалистической законности в деятельности органов внутренних дел. Москва, 1987.

23. Баклан І.В. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчинюються неповнолітніми: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 22 с.

24. Бандурка О.М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. Харків : ХНУВС, 2004. 780 с.

25. Бандурка О.О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти: моногр. Х.: Вид-во НУВС, 2005. 506 с.

26. Баранов О.П., Устименко О.В. Уточнення понять Воєнна організація держави та сектор безпеки. Економіка та держава. 2014. № 1. С. 115-119.

27. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми. 2017. 218 с.

28. Безега В. В. Поняття, види та форми взаємодії національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 101–105.

29. Безега В.В. Верховенство права та законність як ключові принципи діяльності поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17-18 березня 2017 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 63–65.

30. Безега В.В. До проблеми визначення завдань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і обороною. Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 9-10 грудня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 73–74.

31. Безега В.В. До характеристики принципів діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (Volume 1). P. 76–80. *(Словацька Республіка)*

32. Безега В.В. До характеристики сектор безпеки і оборони як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 124–129.

33. Безега В.В. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4 (290). С. 99–103.

34. Безега В.В. Пріоритетні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5 (291). С. 120–124.

35. Безкровний Є. А. Організаційно-правові засади діяльності органів прокуратури України з розгляду звернень : дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.10. Київ, 2015. 263 с.

36. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків, НікаНова. 2014. 544 с.

37. Бельский К. С. Полицейское право: лекц. курс / под ред. к.ю.н. А. В. Куракина. Москва: Дело и Сервис, 2004. 816 с.

38. Бєлов О., Литвиненко О. Система стратегічного управління сектором безпеки України: стан, проблеми і перспективи розвитку. Стратегічні пріоритети. 2011. № 1. С. 100–104

39. Бєляков Р. Г. Адміністративно-правові засади діяльності управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2015. 198 с.

40. Биля І.О. Нормативний правовий акт (загальна характеристика). Вісник Запорізького державного університету. 2003. №1.URL: http://visnykznu.org/issues/archive/articles/2746.pdf

41. Битяк Ю., Константий О. Правова природа адміністративних договорів. Вісник Академії правових наук України. 2001. № 3 (26). С. 101-109

42. Біла-Тюріна Ю.З. Правове регулювання послуг, що надаються Національною поліцією України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2019. 246 с.

43. Богданець А. В. Форми публічного управління підготовкою юристів у закладах вищої освіти України: теоретико-правові аспекти. Правове регулювання економіки: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т

ім. Вадима Гетьмана», Навч.-наук. ін-т «Юридич. ін-т»; [редкол.: А. М. Колодій (голов. ред.) та ін.]. Київ: КНЕУ, 2018. № 17.

44. Болбот О.А. Миграция населения в контексте проблем национальной безопасности. Национальная безопасность России: проблемы и пути обеспечения. М., 2003. С.31-41.

45. Борко А.Л. Поняття і основні риси адміністративно-правового забезпечення функціонування судової системи України. Публічне право. 2013. № 2 (10). С. 71–77.

46. Бояринцева М.А. Адміністративно-правовий статус громадян: до питання про склад елементів. Право України. 2002. № 2. С. 21-25.

47. Бригінець О.О. Адміністративно-правовий статус Державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь. 2011, 220 с.

48. Бугайчук, К. Планування у процесі публічного адміністрування в органах Національної поліції. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 2. С. 84-89.

49. В. Криволапчук, В. Клименко Аналіз адміністративно-правових засад діяльності державної служби охорони при МВС. Наука і правоохорона, 2014. № 1.\С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2014_1_3..

50. Валасек, К. Гендер и реформирование сектора безопастности. Справочное пособие «Гендер и РСБ». 25 С. URL: https://www.osce.org/ru/odihr/75278?download=true.

51. Васильев Р. Ф. Правовые акты органов управления: учебное пособие. М., 1970. 106 с.

52. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

53. Великий тлумачний словник сучасної української мови; уклад. Бусел В.Т. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

54. Власенко Д.В. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України. Jurnalul juridic national: teorie si practica. 2016. № 5. С. 43-47.

55. Галіцина Н.В. Інструменти адміністративно-правового механізму реалізації концепції соціальної держави: вихідні положення. Науковий вісник

Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Випуск 6. Том 2. С.40-45

56. Галунько В.В. Адміністративне право України : [навчальний посібник] І [В.В. Галунько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін та ін] ; за заг. ред. В.В. Галунька. - Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. Т. 1 : Загальне адміністративне право. 320 с.

57. Галюк А.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії наркоманії на регіональному рівні : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 233 с.

58. Гетманець О. П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні: дис. … доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2009. 427 с.

59. Гетьман Є. А. Підзаконний нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, функції, види. Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. Харків, 2014. № 2. С. 92-100.

60. Гетьманчук М. П., Грищук В. К., Турчин Я. Б. та ін. Політологія: навч. посіб. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Київ. Знання, 2011. 415 с.

61. Глуховеря В.А. Адміністративно-правовий статус МВС України: шляхи удосконалення окремих структурних елементів. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 2. С. 36-40.

62. Головін А. П. Адміністративно-правове регулювання діяльності міліції громадської безпеки : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07; Анатолій Павлович Головін. Київ, 2004. 20 с.

63. Голубева Н. Правова природа загальних засад цивільного законодавства України. Актуальні проблеми держави і права, Збірник наукових праць. Випуск 38. Одеса, «Юридична література». С. 18-21.

64. Гопфалов Д. В. Реформування органів внутрішніх справ: проблеми та перспективи (вітчизняний і зарубіжний досвід). Збірник наукових праць. Дніпропетровськ, 2014. С. 133.

65. Горбань О. М. Основи теорії систем і системного аналізу / О. М. Горбань, В. Є. Бахрушин. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2004. – 204 с.]

66. Горбулін В., Литвиненко О. Сектор безпеки: стан і напрями реформування. День. 2009. № 232.

67. Горбунов Е. А. Самоорганизация систем и прогнозирование военнополитических, экономических и социальных аспектов. Київ. Ника-Центр, 2005. 320 с.;

68. Гордон М.В. Советское авторское право. Москва: Госюриздат. 1955. 232 с.

69. Горовенко В. К., Тютюнник В. П. Актуальні проблеми сектора безпеки та оборони України. Наука і оборона, 2014. №4. С. 20-25.

70. Гречанинов В. Сектор безопасности Украины и культура безопасности. Інтернет сайт «Громадська ліга Україна НАТО». URL: http://www.ua2nato.org.ua/2010210209211232211/expert/43220102032292132382 19/5572article?tmpl=component&print=1&page=.

71. Грітчіна В.Ю. Адміністративно-правовий статус суб'єктного складу кадрових правовідносин в Національній поліції України. Форум права. 2017. № 1. С. 26-31.

72. Грохольский В. Л. Організаційно-правові засади управління спеціальними підрозділами МВС України по боротьбі з організованою злочинністю: монографія / за заг. редакцією О. М. Бандурки. Х.: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 312 с.

73. Гудима Н.В. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління України : автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд.з держ. упр. : 25.00.01; Національна академія держ. управління при Президентові України. Київ. 2008. 22 с.

74. Гумін О., Пряхін Є. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. Наше право: Львів. № 5. 2014. С. 35-37.

75. Гусаров С.М. Адміністративно-процесуальний статус органів внутрішніх справ щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (проступки) та механізм його реалізації. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 2. С. 91-99.

76. Даниленко А.П. Поняття та структура адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект. Право і суспільство. 2013. № 6. С. 187-190.

77. Дашо Т. Ю. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи: матеріали Другої звітної наук. конф. / М-во внутр. справ, Львів, держ. ун-т внутр. справ. Львів. 2008. С. 29-39.

78. Демків Р. Я. Закон в системі нормативно-правового регулювання діяльності міліції : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.01; Р. Я. Демків. Київ, 2007. 16 с.

79. Демків Р.Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. С. 19-23.

80. Денисюк Д. С. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 8 (246). С. 100–104.

81. Денисюк Д.С. Функції Національної поліції України: поняття та класифікація. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 4. С. 114–117. URL: http://lsej.org.ua/4_2016/32.pdf (дата звернення 20.01.2020).

82. Державне управління сектором безпеки і оборони: теорія, практика, стратегія. Київ: ННДЦ ОТ і ВБ України, 2007. 218 с.

83. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [В.Б. Авер'янов, В.А. Дерець, А.М. Школик та ін.] ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Юстініан, 2007. 288 с

84. Джафарова О. В. Щодо розуміння категорії «публічно-сервісна діяльність» Національної поліції. Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 22 листоп. 2016 р.)/Донец. юрид. ін-т МВС України. Кривий Ріг, 2016. С. 55–58.

85. Доктринальні та концептуальні підходи до забезпечення воєнної безпеки держави: документи, факти, коментарі. Київ. ННДЦ ОТ і ВБ України, 2008. 244 с.

86. Долженко К.І. Адміністративне забезпечення інформаційної безпеки регіону: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2016. 198 с.

87. Долинний А.В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

88. Дрозд О.Ю. Співвідношення норм трудового та адміністративного права при регулюванні проходження державної служби в Україні : монографія / О.Ю. Дрозд. – Дніпро : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 420 с.

89. Дручек О.М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини : автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2018. 24 с.

90. Дудченко В. Адміністративний договір як різновид публічно-правового договору (деякі теоретичні аспекти). Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. 2001. Вип. 12. С. 69-71.

91. Жила С.Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції :: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2018. 222 с.

92. Заброда Д. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. Адміністративне право і процес. № 2(4). 2013.

93. Заброда Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2005. 233 с.

94. Забродська Т.А. Напрями та зміст загальносоціального запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1(2). С. 152-156.

95. Загальна декларація прав людини : від 10 груд. 1948 р.. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.

96. Задирака Н.Ю. Сутність джерел права у сфері правової охорони публічного майна. *Адміністративне право і процес*. 2016. № 1 (15). С. 13-22.

97. Заєць О. М. Реформування органів внутрішніх справ щодо розмежування повноважень блоку кримінальної міліції. Науковий вісник Львівського

98. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. МВС України, Харків, нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка ; [О.І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокуренка]. Харків, 2016. 408 с.

99. Закон України про Національну поліцію. Науково-практичний коментар [С.В. Пєтков, В.В. Ерицаченко, О.Е. Комісаров та ін.] ; за заг. ред. С.В. Пєткова. - 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 292 с.

100. Заплотинська Ю. Підзаконний характер як необхідна властивість урядових нормативно-правових актів. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014. Випуск 60. С. 28–34

101. Захаров Є., Мартиненко О. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ. : http://www.khpg.org/index.php?id=1411470323

102. Золотарьова Н. І. Форми адміністративної діяльності правоохоронних органів у сфері екологічної безпеки. Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 3. С. 156-161

103. Иоффе О.С. Правоотношения по советскому гражданському праву. Ленінград, Изд-во Ленинградского ун-та. 1949. 144 с.

104. Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: дис. … докт. юрид. наук: 12.00.07 / Відкритий міжн. ун-т розвитку людини «Україна». Київ, 2017. 466 с.

105. Івченко А. Тлумачний словник української мови. Харків: «Фоліо». 2002. 543 с.

106. Калгушкін Ю.Л. Адміністративно-правове забезпечення територіальної оборони України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 217 с.

107. Капаріні М., Мареніна О. Реформування поліції в країнах Центральної та Східної Європи : процес і прогрес. Київ. 2005. 296 с.

108. Кардашова И.Б. МВД России в системе обеспечения национальной безопасности Российской Федерации : дисс. ... доктора юрид. наук : 12.00.14. Москва, 2006. 494 с.

109. Карлоф Б. Деловая стратегия. Концепция, содержание, символы. Москва: Экономика, 1991. с. 239.

110. Карпенко М.І. Правове забезпечення діяльності військ (сил): сьогодення та шляхи удосконалення. Право військової сфери. 2006. № 8. С. 81-89.

111. Катрич Д.К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2016. № 36/2016. Т. 2. С. 31-35.

112. Качинський А. Б. Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні методи. Київ, 2003. 366 с.

113. Квітка Я. М., Гусєва К. А. Принцип відкритості та прозорість у діяльності поліції; Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2016. Вип. 1. С. 164-173.

114. Кікінчук В.Ю. Форми взаємодії національної поліції з іншими суб’єктами забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. Право.ua. 2017. №1, 2017. С. 81-86.

115. Кікінчук В.Ю., Долинний А.В. Особливості взаємодії Національної поліції з іншими суб’єктами забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів. Європейські перспективи. 2018. № 2. С. 24-30.

116. Коваленко А.О. Структура адміністративно-правового статусу державної фіскальної служби. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 41. Том 4. С. 200-204.

117. Коваль Л.В. Охорона громадського порядку К.: Політвидавництво України. 1989. 92 с.

118. Ковальська В. В. Міліція в системі правоохоронних органів держави (адміністративно-правові аспекти): дис. … доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2008. 422 с.

119. Ковальський В.С., Білоус В.Т., Демський С.Е. та ін. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посібн.; відп. ред. Я. Кондратьев. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 320 с.

120. Козлов Ю. М. Административное право: учебник. М.: Юристъ, 1999. 320 с.

121. Колесников Є.Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. Форум права. 2011. № 2. С. 432-438.

122. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підруч. для студ. ВНЗ та працівників місцевого самоврядування / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. К. : «Правова єдність», 2008. 350 с.

123. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

124. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. Альманах права. 2012. Вип. 3. с. 42–46.

125. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

126. Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2003. 191 с.

127. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов : [более 4500 слов и выражений] / Н.Г. Комлев. Москва : Эксмо, 2006. 669 с.

128. Кондильяк Э.Б. Трактат о системах, в которых вскрываются их недостатки и достоинства. Москва. 1938. 212 с.

129. Конопльов В. Поняття, зміст та основні напрями сучасної адміністративної діяльності органів внутрішніх справ. Вісник Національної академії правових наук України. 2013. № 3.

130. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 3.

131. Корельський В., Перевалова В. Теория государства и права: учебник для вузов Москва: НОРМА-ИНФА. 2002. 549 с.

132. Корж-Ісаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх : дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2008. 219 с.

133. Коросташова І.М. Поліцейські послуги в Україні: проблеми правового регулювання. С. 100-103.

134. Кравченко С. Д. Контроль за охороною та використанням земель житлової та громадської забудови в містах: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.06. Київ, 2010. 242 с.

135. Крикун О.В. Адміністративно-правовий статус учасників проваджень у справах про адміністративні правопорушення : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ., 2011.

136. Криштанович М. Ф Нормативно-правове регулювання діяльності органів внутрішніх справ у сфері забезпечення національної безпеки України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. вип. 1(20). С 165-174.

137. Криштанович М. Ф. Державне регулювання нормативно-правових засад діяльності ОВС в сфері забезпечення національної безпеки України. Актуальні проблеми державного управління. 2014. № 1. С. 262-269.

138. Круглова А. Є. Адміністративно-правові засади оцінювання ефективності діяльності органів та установ виконання покарань : дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2016. 277 с.

139. Кузнецов А. О. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування: теоретичний аспект. Державне будівництво. 2011. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_25.

140. Кузнецов В. Г. Философия : учебник. Москва, ИНФА. 1999. 519 с.

141. Кузьменко О.В. Завдання Національної поліції: проблеми правового регулювання. Юридичний електронний журнал. - № 2. - 2016. - С. 196-197.

142. Кузьмук О. І. Від Воєнної організації до Сектора безпеки і оборони України. Наука і оборона. 2012. № 4. С. 12-21 .

143. Кулик Я.О. Основні напрямки діяльності національної поліції України. Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес. До 55 річниці першого польоту людини у космос : тези доп. Міжнар. наук.-теор. конф. студ. і аспір.,

19-20 квітня 2016 р., м. Харків : у 3 ч. Ч. 2 / редкол. Є.І. Сокол [та ін.]. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. С. 205-206.

144. Кущенко В.О. Національна безпека України в сучасних умовах євроінтеграції. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України.

145. Ластович Д. М. Місце та значення поліцейських послуг в діяльності національної поліції. Форум права. 2016. № 1. С. 141–146. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_25.pdf.

146. Ластович Д.М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. Наше право. 2015. № 6. С. 71-75.

147. Латишева В. В. Механізми реалізації громадського контролю за наданням управлінських послуг органами публічної влади : дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Одеса, 2010. 208 с.

148. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія Киїа. Текст, 2003. 600 с.

149. Лобко М., Саганюк Ф. Сектор безпеки і оборони: проблеми формування та розвитку. Зб. наук. праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. І. Черняховського. 2001. № 1. С. 134–139

150. Лошицький М.В. Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : монографія. Київ : МП «Леся», 2014. 365 с.

151. Лютіков П. С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект : дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2009. 212 с.

152. Мазепа М. Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України. Харків, 2012. 263 с.

153. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 558 с.

154. Малиняк Х.В. Права та обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу посадової особи ОВС України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 2. С. 133-140.

155. Малько А.В. Теория государства и права : учебник / А.В. Малько, Н.И. Матузов. М. : Юристъ, 1997. 672 с.

156. Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.02. Харків, 2004. 473 с.

157. Матузов Н. И., Малько А. В.. Теория государства и права. М. : Юрист, 2004. URL: http://www.pravo.vuzlib.org/book_21598_page_1.html

158. Мелех Л. В. Законність у правозастосовній діяльності: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Львів, 2009. 185 с.

159. Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності : дне. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / О.М. Мельник. Київ, 2004. 208 с.

160. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : монографія. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. 398 с.

161. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право [навч. посібн.] / За заг. ред. Р.С. Мельника. Київ : Ваіте, 2014. 376 с

162. Микитюк М.А., Курілін Є.Ю. Сучасна Концепція національної безпеки в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. С. 285-287.

163. Микульця І. І. Адміністративно-правовий статус органів юстиції України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Херсон, 2014. 203 с.

164. Миськів Л. І. Адміністративно-правові засади діяльності ВНЗ МВС України з питань морально-правового виховання курсантів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Х.арків, 2008. 18 с.

165. Михайлова Ю. О. Коментар статей 7–9 // Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент./МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. В. В. Сокуренка; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокуренка. Харків, 2016. С. 29–41.

166. Михайлова Ю. О. Роль та місце Державної прикордонної служби у системі суб’єктів забезпечення національної безпеки України. Форум права: електрон. наук.

фахове вид. 2017. № 4. С. 152–158. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_4_26.pdf

167. Мицкевич А.В. Акты высших органов Советского государства. М.: Юрид. лит., 1967. 176 с.

168. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика : в 10 т. К. : Видавничий дім «Ін-юре», 2003. Т. 1: Теоретико-методологічні і концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. 2003. 1230 с.

169. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : від 16 груд. 1966 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

170. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : від 16 груд. 1966 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

171. Могілевський Л. В. Система трудового права України : дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.05. Харків, 2016. 414 с.

172. Молнар Ф. Реформа сектора безопасности и опыт стран Центральной и Восточной Европы / Ф. Молнар // Социально-политические процессы и экономическое состояние России : материалы научного семинара. – Вып. 4. – М. : Наука, 2005. – С. 9.

173. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні : монографія / О. М. Музичук. Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 654 с.

174. Музичук О.М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб’єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. Форум права. 2008. № 1. С. 316-321.

175. Муравйов В. Правові засади функціонування простору свободи, безпеки та юстиції Європейського Союзу. Віче. 2011. № 10. С. 17-20.

176. Назаров В., Омельяненко Г. Навчальний посібник. Київ, Атіка, 2008. 584 с.

177. Наливайко Т. В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект : дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.01. Луцьк, 2009. 202 с.

178. Настюк В.Я., Трофімов С.А. Адміністративно-правове забезпечення державної політики протидії тероризму: доктринальні підходи. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7174/1/ Nastyk_Trofimov_214.pdf (дата звернення 20.01.2020).

179. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію»; Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.

180. Національна поліція України Річний звіт 2018. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/NPU%20Annual%20Report%202018%20Ukr-1-26.pdf.

181. Нечаєв В. Е. Характеристика надання публічних послуг підрозділами Національної поліції України / // ScienceRise. Juridical Science. 2018. № 2. С. 16-20.

182. Нечхаєв С. Погляди на зміст та структуру Концепції розвитку Воєнної організації держав. Наука і оборона. 2007. № 3. С. 23-27.

183. Нижник О. Адміністративно-правові інструменти реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2. С. 117-121.

184. Нижник, О. С. Адміністративно-правові засади реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 20 с.

185. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т.; укл. : О. Яременко, О. Сліпушко. 2-ге вид., виправл.]. Київ: Аконіт, 2003. Т. 2. 2003. 926 с.

186. Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. М., Госюриздат, 1950. 416 с.

187. Новіцький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України : монографія. Київ, Інтертехнологія. 2008. 496 с.

188. Носач А.В. Адміністративно-правові форми діяльності служби безпеки України з протидії тероризму : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 222 с.

189. О критической инфраструктуре и её защите : проект закона Украины от 27.05.2019 № 10328. URL :http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7YW00A.html.

190. О.Сапронов, Загальна характеристика об’єкта державного регулювання. 54-61 с.

191. О’Коннор, Джозеф, Макдермотт, Иан, 2017. ‘Искусство системного мышления’, Киев: Ника—Центр * Эльга.

192. Общая теория государства и права. Общая теория права.: учеб. пособие / под ред. В. С. Петрова, Л. С. Явича. Л., 1968. Т. 2. 416 с.

193. Общая теория права и государства : учебник [В. С. Афанасьев, А. П. Герасимов, В. И. Гойман, Т. Н. Радько и др.] ; под ред. В. В. Лазарева. Москва, Юристъ, 1997. 472 с.

194. Офіційний сайт Національної поліції. URL: https://www.npu.gov.ua/activity/about-programme/zaplanovani-zmini/.

195. Падалка О.А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України : автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 23 с.

196. Падалка О.А. Щодо сутності правового статусу Національної поліції України. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3(9) том 2, 2015. С. 132-135.

197. Палькін М. В. Принципи діяльності кримінальної міліції. Право і Безпека. 2012. № 1. С. 164–168.

198. Панова Н. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, ОНЮА. 2008. 220 с.

199. Панова О.О., Карась О.В. Особливості компетенції органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки. Порівняльно-аналітичне право. № 5. 2016. С. 213-215.

200. Панова О.О.. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків : ФОП Панов А.М. 2018. 510 с

201. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». Часопис КУП. № 2. 2010. С. 95-98.

202. Патерило І.В. Інструменти діяльності публічної адміністрації: сутність та зміст. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 27. Том 2.2014. С. 174-178

203. Патерило І.В. Право як ціннісна категорія : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. 20 с

204. Пендюра М.М стан та перспективи реформування національної поліції як центрального органу виконавчої влади та внутрішнього сектору безпеки держави. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 року): у 2 т. Київ: Національна академія прокуратури України 2017. Т. 1. 476 с.

205. Перепелица Н.Н., Журавлев В.Ю. Взаимодействие систем информационного и аналитического обеспечения оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. Право і безпека. 2014. № 3 (54). С. 145-150.

206. Перепелюк А.М. Природа правозастосування як елемента правової системи. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2011. Вип. 53. С. 59-64.

207. Петрушенко В. Л. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2009. 264 с.

208. Підгорний Б. А. Адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 257 с.

209. Піскунов Ю. В. Визначення принципу законності діяльності міліції. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2007. № 38. С. 31-36.

210. Платонов С.В. Искусство управленческой деятельности. Киев : Либра, 1996. 413 с.

211. Поклад О.В. Громадський контроль за діяльністю поліції: дис.. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 207 с.

212. Поліщук О. М. Формування сектору безпеки і оборони України: екосистемний підхід. «Гілея: науковий вісник». Вип. 141. С. 62-66.

213. Положення про Апарат Ради національної безпеки і оборони України Указ Президента України від 14 жовтня 2005 року № 1446/2005 URL: http://www.rnbo.gov.ua/content/aparat.html.

214. Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов’язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України : наказ Національної поліції від 19

грудня 2017 року № 1307. Офіційний сайт Національної поліції. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/dbzptl.html (дата звернення: 20.01.2020).

215. Поляков Л., Корендович В., Рудніцький І. Воєнна організація держави і сектор безпеки: актуальні питання інституціалізації та розвитку. Наука і оборона.– 2008. № 1. С. 3–7.

216. Пономарьов О.В. Адміністративно-правовий статус податкової міліції України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015.179 с.

217. Пономарьов С. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України : дис. … доктора юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 511 с.

218. Пономарьов С. П. Внутрішня та зовнішня безпека держави: шляхи забезпечення; Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2018. Вип. 2. С. 169–176.

219. Пономарьов С. П. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу суб’єктів сектора безпеки і оборони. 2018. Вип. 5. С 67-71.

220. Попова С. М., Касенко І. В. Адміністративно-правовий статус органів державного фінансового контролю в умовах реформування міжбюджетних відносин. Наше право. 2015. № 2. С. 35-41.

221. Порівняльний аналіз ключових понять і категорій основ національної безпеки України: Автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ: Ін-т проблем НБ при РНБОУ, 2007. 20 с.

222. Потопальський А. В. Адміністративно-правове забезпечення професійної підготовки поліцейських в Україні : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 221 с.

223. Права людини в діяльності української поліції – 2015. Науково-практичне видання / Упоряд. Крапивін Є.О. Київ, Асоціація УМДПЛ. 2016 р. 408 с.

224. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / відп. ред. Ю. І. Римаренко. Київ : КНТ, 2006. 740 с

225. Приймаченко Д. В. Правова природа актів планування: сучасний аналіз. Публічне право. 2013. № 1. С. 52-58. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/pp_2013_1_7

226. Про боротьбу з тероризмом Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 25.

227. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: проект Закону України від 02.12.2019. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506 (дата звернення: 20.01.2020).

228. Про громадські об'єднання: закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.

229. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 6. Ст. 55.

230. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 50. Ст. 302.

231. Про державну таємницю : закон України від 21.01.1994 № XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.

232. Про доступ до публічної інформації: закон України від 13.01.2011 № 2939. *Відомості Верховної Ради Україн*и. 2011. № 32. Ст. 314.

233. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: закон України від 16.11.1992 № 2782-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 1. Ст. 1.

234. Про запобігання корупції: Закон України Від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 49. ст.2056.

235. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/z1041-17 (дата звернення: 20.01.2020).

236. Про затвердження інструкції з організації планування в системі Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 24.12.2015 № 202

237. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0686-18 (дата звернення: 20.01.2020).

238. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ МВС України від 22.08.2016 № 859. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/z1254-16.

239. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : наказ МВС України від 31.10.2016 № 1129 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17 (дата звернення: 20.01.2020).

240. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ МВС від 21.08.98 № 622. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98 (дата звернення 17.08.2018).

241. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від д 28.10.2015 № 877. Офіційний вісник України. 2015 р. № 89. С. 34. Ст. 2971.

242. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 № 796. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1767.

243. Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху єдиної державної системи цивільного захисту : наказ МВС України від 04.10.2019 № 835. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/z1199-19.

244. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України : наказ МВС України від 25.11.2016 № 1250. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/z1682-16.

245. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях : постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444. URL :https://zakon.rada.gov.ua/go/444-2013-%D0%BF

246. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 № 773. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16 .

247. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47. ст. 256.

248. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України 13 липня 2000 року № 1908-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 42

249. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

250. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України: постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 10. Ст. 85.

251. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

252. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.

253. Про оперативно-розшукову діяльність Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. ст.303.

254. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15 .

255. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 10

256. Про охоронну діяльність: Закон України від 22 березня 2012 року № 4616-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 2, ст.

257. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41.

258. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 49. Ст. 299.

259. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2000. N 23.

260. Про Програму щодо організації забезпечення публічного порядку та безпеки громадян, протидії злочинності на території Воло¬дарського району протягом 2016-2020 років : Рішення Волинської районної ради від 26 лютого 2016 р. №7/7-78. URL: http://volodrsovet.dn.ua/rishennja-radi/100-7-/1288-2016-03-12-06-37-48.html.

261. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2-3. Ст. 12.

262. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна - НАТО на 2019 рік : Указ Президента України від 10.04.2019 № 117/2019. Офіційний вісник Президента України. 2019. № 7. С. 24. Ст. 145.

263. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.09.2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015.

264. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 р. «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Указ Президента України від 06.06.2016 р. №240/2016

265. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України: указ

Президента України від 14.03.2016 № 92/2016. Офіційний вісник України. 2016. № 23. Ст. 898.

266. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015.

267. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.

268. Про стан та перспективи розвитку воєнної організації та сектору безпеки України. URL: http://www.spas.net.ua/index.php/news/ full/729

269. Про статус депутатів місцевих рад : закон України від 11.07.2002 № 93-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 40. Ст. 290.

270. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 р. № 735-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80 (дата звернення: 20.01.2020).

271. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

272. Проблемы общей теории государства и права / [Варламова Н. В., Лазарев В. В., Маль¬цев Г. В. и др.] ; под ред. В. С. Нерсесянца. Москва, Норма-Инфра. 2002. 832 с.

273. Прокопенко О. Ю. Основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів Міністерства внутрішніх справ України як суб’єктів забезпечення правопорядку в регіоні. Право і Безпека. 2016. № 2. С. 48-53.

274. Проневич О.С. Завдання поліції (міліції) у юридичній поліцеїстиці. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2010. № 4 (51). С. 191–205.

275. Проневич О.С. Функції поліції (міліції): нормативнодоктринальна інтерпретація. Право і Безпека. 2010. № 4 (36). С. 141–146. URL:

http://pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=18544 (дата звернення 20.01.2020).

276. Прошутя І.Д. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів в Україні. Право і безпека. 2014. № 4 (55). С. 64-70.

277. Пунда О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини : монографія. Хмельницький, Київ, Видавництво Сергія Пантюка. 2005. 436 с.

278. Пчелін В. Б. Органи Національної поліції України як суб'єкт запобігання та протидії корупції в Україні. *Право і безпека*. 2019. № 1 (72). С. 72-77.

279. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : дис. … доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2017. 485 с.

280. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : монографія / В. Б. Пчелін. – Харків : У справи, 2017. – 488 с.

281. Пчелін В. Б. Перегляд адміністративних актів органів внутрішніх справ : дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2011. 190 с.

282. Пчелін В. Б. Поняття та сутність кадрів у системі кадрового забезпечення адміністративного судочинства України. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 127-132.

283. Пчелін В. Б. Сутність нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 106-109.

284. Пчелін В. Б. Сутність, особливості та завдання організації адміністративного судочинства України. *Право і суспільство*. 2017. № 2. С. 113-117.

285. Регіональна Програма забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності на території Харківської області на 2018-2019 роки. Харківська обласна Рада. URL: http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/public-information/oblasni-programi/323-rehionalna-prohrama-zabezpechennia-publich noi-bezpeky-i-poriadku-ta-protydii-zlochynnosti-na-terytorii-kharkivskoi-oblasti-na-2018-2019-roky .

286. Регіональна програма протидії терористичній діяльності на території Харківській області на 2019-2020 роки. Харківська обласна Рада. URL:

http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/programa-protidiji-teroristichnij-diyalnos ti-na-teritoriji-kharkivskoji-oblasti-na-2017-rik/15314-normativni-dokumenti .

287. Регіональна цільова Програма розвитку цивільного захисту на 2018-2020 роки. Харківська обласна Рада. URL: http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/ programa-rozvitku-tsivilnogo-zakhistu-na-2016-2017-roki/15310-normativni-doku menti .

288. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690(1979) «Про Декларацію про поліцію». Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. редакцією О.А. Банчука. – К. : Москаленко О.М., 2013. – С. 16–18.

289. Рекомендації Парламентських слухань: “Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України” / Схвалені Постановою Верховної Ради України 5 липня 2012 року № 5086-VI.

290. Реформування сектора безпеки України: Матер. міжнар. конференції (Київ, 27–28 травня 2004 р.) / Національний інститут проблем міжнародної безпеки, Женевський центр демократичного контролю над збройними силами / За заг. ред. С. Пирожкова, Ф. Флурі. Київ, НІПМБ, DCAF. 318 с

291. Рибалкін А.О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Харків, 2005. 18 с.

292. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну “законодавство”) : від 9 лип. 1998 р. : Справа № 12-рп/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 32. – стор. 59.

293. Розбудова безпеки і оборони. Збірка матеріалів щодо Плану партнерських дій із створення інститутів оборони і безпеки (PAP-DIB) За ред. Філіпа Х. Флурі, Вітлема Ф. ван Ікелена: Перекл. з англ. О. Михалочко за участю К. Гломозди. Женева. Київ, 2006. 383 с

294. Русецький А. А. Адміністративно-правові форми взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні. Європейські перспективи. 2018. № 3. С. 42–47.

295. Саганюк Ф., Романов І., Троцько В., Вещицький І. Сектор безпеки України: аспекти трансформації. Політичний менеджмент. 2008. № 3. С. 141-156.

296. Садовский В. Н. Основания общей теории систем / В. Н. Садовский. Москва : Наука, 1974. 277 с.

297. Садовский В. Н. Проблемы философского обоснования системных исследований. Системные исследования : Методологические проблемы. Москва. Наука, 1984. С. 32–51.

298. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дис.. д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 455 с.

299. Самощенко И.С. Основные черты нормативных актов социалистического государства. Соетское государство и право. 1968. №4. С. 22-30.

300. Сараскіна Т.В. Організаційно-правові засади діяльності податкової міліції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2000.189 с.

301. Секретність і прозорість: забезпечення належного балансу у сфері оборони. Незалежний антикорупційний комітет з питань оборони | The Independent Defence Anti-Corruption Committee www.nako.org.ua. URL: https://nako.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/sekretnist_ta_prozorist_zavantazhyty_ukr.pdf

302. Сектор безпеки і оборони / за ред. Р. Тимощенка. Київ.: Аграр Медіа Груп, 2014. 154 с.

303. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія; Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред. д.військ.н., проф. І.С. Руснака. Київ: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. 230 с.

304. Сектор безпеки і оборони України: теорія, стратегія, практика. Монографія / [Ф.В. Саганюк, В.С. Фролов, О.В. Устименко, М.М. Лобко та ін.] Київ: Академпрес, 2017. 180 с

305. Семенченко А. І. Ефективність державного управління у сфері забезпечення національної безпеки. Наука і оборона. 2008. № 1. С. 13–19.

306. Семенченко А. І. Поняття «сектор безпеки» та «воєнна організація держави»: методика розробки й обгрунтування призначення, складу, структури та взаємозв'язків. Стратегічна панорама. 2007. № 3. С. 54 – 69.

307. Сердюк А. М. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу патрульної поліції України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 1. Том 3. С. 76-81.

308. Сердюк І. А. Нормативно-правовий акт у співвідношенні з актом застосування та актом тлумачення норм права. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2010. Вип. 3. С. 152-159

309. Середа В. В., Ковалів М. В., Єсімов С. С., Гурковський М. П. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навч. Посіб. Львів, 2015. 496 с

310. Система // Философский энциклопедический словарь. Москва. Сов. энцикл., 1983. С. 619.

311. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник Київ. НАДУ, 2011. 730 с.

312. Сіцінський Н.А. Концептуальні принципи зовнішньополітичної діяльності України та її нормативно-правове наповнення. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2017/21.pdf.

313. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. Х. : Еспада, 2006. 776 с.

314. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун. Київ, Алеута; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.

315. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

316. Сквірський І.О. Теорія і практика громадського контролю у публічному управлінні: адміністративно-правове дослідження: монографія. Харків: Диса плюс, 2013. 428 с.

317. Скворцов С.С. Адміністративний договір як засіб управлінської діяльності Автореф. дис. … канд.юрид.наук: 12.00.07. Х.: НУВС, 2005. 25 с.

318. Словарь иностранных слов; зав. ред. В. В. Пчелкина; 16-е издание, исп. Москва: Русский язык, 1988. 624 с

319. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполук. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопиенко, Г. М. Сюта та ін. Київ: Довіра. УНВЦ «Рідна мова», 2000. 1018 с.

320. Словник основних термінів та скорочень, які використовуються в НАТО. Київ.: „МП Леся”, 2004. – 568 с.

321. Словник української мови: Т. 3. / Під ред. Білодіда І. К. Київ: Наукова думка, 1972. 744 с.

322. Собакарь А. О., Ковалів М. В. Адміністративно-правові засади діяльності державних органів у сфері забезпечення національної безпеки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Юридичні науки. 2016. № 845. С. 156-160.

323. Сокуренко В. В. Принципи правоохоронної діяльності Національної поліції України. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. Вип. 4. С. 118-124.

324. Соловей О.М. Адміністративно-правовий статус штабів ОВС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО Випуск 34-2. Ужгород, 2015. С. 233-236.

325. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ : Москаленко О. М., 2013. 588 с

326. Степаненко К.В. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном: дис… канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2009. 229 с.

327. Стратегічний оборонний бюлетень України: рішення РНБО України від 20.05.2016 р.

328. Стратегія національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється” (нова редакція) /Затверджена Указом Президента України від 08.06.12 № 389/2012.

329. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року. Міністерство внутрішніх справ України.. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm.

330. Стрєльцова О.В. Загальні принципи права як джерело права Європейського Союзу. Альманах права. 2012. Вип. 3. с. 265–269.

331. Сунгуровський М. Методологічний підхід до формування системи національної безпеки. Стратегічна панорама. 2001. № 3-4.

332. Сунгуровський М.В. Потреба реформ у секторі безпеки //URL:http://www.uceps.org/ukr/article.php?news_id=767.

333. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 408 с.

334. Сьомін С.В. Концепт аксіологічної парадигми засадничих принципів і ціннісних засад забезпечення національної безпеки України. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). URL: https:// niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/koncept-aksiologichnoi-paradigmi-zasadnichikh-principiv-i .

335. Сюта Г. Напрям – напрямок. URL: http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine57-58-30.pdf (дата звернення: 20.01.2020).

336. Теличкін О.О.. Правові засади діяльності Цивільної поліції міжнародних організацій. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2003_24_25.

337. Теория государства и права : учеб. пособие / под ред. А. М. Васильева. М., 1977. 472 с.

338. Теория государства и права / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова.- М.: НОРМА-ИНФРА. М, 1988.- 570 с

339. Теорія держави і права : навч. посіб. [Письменницький А. А., Слинько Д. В., Спаський А. С.]. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2010. 244 с.

340. Теорія держави і права: Академічний курс : підручник / Н. М. Онищенко, О.В. Зайчук. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

341. Теорія держави і права: Навчальний посібник / Авт.-упоряд / В. В. Галунько, Г. О. Пономаренко, В. К. Шкарупа. За заг. ред. В. К. Шкарупи / –Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007.

342. Теорія держави та права : підручник / [Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.]. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. 576 с.

343. Теорія держави та права. Академічний курс / [Оніщенко Н. М., Заєць А. П., Журав- ський В. С. та ін.] ; під ред. О. В. Зайчука. Київ, Юрінком Інтер. 2006. 688 с.

344. Троян В.А. Завдання та функції Національної поліції України як складова реалізації її публічно-сервісної діяльності. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. № 4 (75). С. 12-18.

345. Тулиглович М.А. Структура уголовно-правовой нормы: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Омск, 2006. 208 с.

346. Угровецький О.П. Система оподаткування в Україні: становлення, реформування, адміністрування: моногр. Х.: Золота миля, 2008. 328 с.

347. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокуренка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія. 2017. 580 с.

348. Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка: в 4 т. Москва: Сов. энцикл.: ОГИЗ. 1935-1940. 987 с.

349. Фатхутдінов В. Г. Взаємодія національної поліції з недержавними суб’єктами щодо забезпечення громадської безпеки. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук праць. 2018. Вип. 80. С. 174-179.

350. Федотова І.О. Теоретичні аспекти визначення змісту та елементів правового статусу суб’єктів митних правовідносин. Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право», № 1(8), 2012 С. 7-13.

351. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 576 с. – (Б-ка словарей «ИНФРА-М»).

352. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. Москва, Юридическая литература. 1974. 351 с

353. Хропанюк В. Н. Теория государства и права. М., 1995. 375 с

354. Хряпинський А.П. Адміністративно-правовий статус державної будівельно-архитектурної інспекції України. Право і безпека. 2012. № 5 (47). С. 110-116.

355. Цвігун Д. П. Пріоритет закону у правовому регулюванні діяльності міліції. Наук. вісн. НАВС України. 2001. №3. С.192-195.

356. Чак Є.Д. Складні випадки українського слововживання: напрям, напрямок. URL: http://litmisto.org.ua/?p=21148 (дата звернення: 20.01.2020).

357. Челишев М.Ю. О юридических конструкциях в Проекте изменений и дополнений в Гражданский кодекс Российской Федерации. Изменения в Гражданском кодексе Российской Федерации: новеллы гражданского законодательства 2012 : Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции (г. Казань, 15 июня 2012 г.). Москва: Изд-во «Юрист», 2012. 484 с. С. 79–86

358. Черниш І. А. Адміністративно-правове регулювання внутрішньої торгівлі в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2011. 18 с.

359. Чорний В.С. Безпекові виміри націотворчих процесів українського суспільства. Історико-політичні студії. 2013. № 1. С. 88-94.

360. Чумак В.В. Завдання поліції в поліцейськом праві сучасних держав. Вісник Луган ського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 2. С. 220-228.

361. Шаталова Н. И. Трудовой потенциал работника. Москва : Юнити-Дана, 2003. 400 с.

362. Шатіло В. А. Співвідношення функцій державного апарату та механізму державної влади. Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 2 (27). С. 5-11.

363. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних підрозділів міліції : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2007. 231 с.

364. Шерр Д. Реформа сектора безпеки в Україні: західний погляд // Матеріали та документи міжнародного семінару 17-18 листопада «Освітні аспекти реалізації

Цільового плану Україна – НАТО 2004 в структурах сектору безпеки держави». – Дніпропетровськ, 2004. – С. 28-32.

365. ШестакЛ.В. Адміністративне право: навч. посіб. Чернігів: ЧДІПЧТП, 2011. 254 с.

366. Шопіна І.М. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання. Форум права. 2011. № 2. С. 1055–1061.

367. Шульга А. М. Основы теории государс¬тва и права : краткое учебн. Пособие. Харків, Прометей-Прес. 2006. 208 с.

368. Щодо застосування окремих норм матеріального права під час розгляду адміністративних справ: інформаційний лист Вищого Адміністративного суду України від 01.06.2010 № 781/11/13-10. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v781_760-10

369. Юридический научно-практический словарь-справочник (основные термины и понятия) / О. Ф. Скакун, Д. А. Бондаренко / Под общ. ред. профессора Скакун О. Ф. – Харьков : Эспада, 2007. – 488 с.

370. Юридична енциклопедія : [в 6 т.] І ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 5: П-С. 742 с.

371. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – . – Т. 3 : К – М. – К. : Вид-во “Юридична думка”, 2001. – 792 с.

372. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – . – Т. 2 : Д – Й. – 1999. – 744 с.

373. Юридичні терміни / Тлумачний словник [уклад. В.Г. Гончаренко, П.П. Андрущенко, Т.П. Базова та ін.] -2-ге вид., стереотипне. Київ : Либідь, 2004. 320 с.

374. Якимець О. Правові засади використання науково-технічних засобів у цивільному процесі. Науковий вісник НАВС. 2002. №2. С. 15-18.

375. Якимов А.Ю. Субъекты административной юрисдикции: Правовой статус субъекта административной юрисдикции. Правовой статус и его реализация. Ч. 1. М.: ВНИИ МВД России, 1996. 68 с.

376. Ярмакі Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: дис… канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків. 2006. 418 с.

377. Ball et al. United Nations Development Report 2002. New York, UNDP, 2002, p. 87.

378. Bertalanffy L. von. (1969). General System Theory. Foundations, Development Applications. New York.

379. Brian Z. Tamanaha. How an Instrumental View of Law Corrodes Rule of Law. DePaul Law Review. St. John's Legal Studies Research Paper № 06-0061. 2007. Vol. 56. P. 469–506.

380. Core issues in policing / Ed. by F. Leisman, B. Loveday, S. Savage. 2nd ed. Harlow, 2000. 337 p. P. 14.

381. European Council, European Security Strategy «ASECURE EUROPE IN A BETTER WORLD»', Brussels, 12 December 2003. [online] Available: https://europa.eu/globalstrategy/en/european- security-strategy-secure-europe-better-world.

382. Greene O. Security Sector Reform, Conflict Prevention and Regional Perspectives / O. Greene // Journal of Security Sector Management. – March 2003. – Vol. 1. – No. 1. URL: http://www.gsdrc.org/go/display&type=Document&id=1711.

383. House of Commons, Defence Committee «The Comprehensive Approach: the point of war is not just to win but to make a better peace»', Seventh Report of Session 2009-10. [online] Available: https://publications.parliament.uk/pa/cm200910/ cmselect/cmdfence/224/224.pdf.

384. Johnson Neil, F., 2007. 'Two's Company, Three is Complexity. A simple guide to the Science of all Sciences', Oxford: Onewor Publications, p.236. https://comunidad.udistrital.edu.co/malzate/files/2014/08/SegundaLectura.pdf.

385. Lietuvos Respublikos Policijos Veiklos Įstatymas 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048 Vilnius. URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435630. Закон Литовської Республіки про поліцію від 17.10.2000.

386. Ministry of Defence, 2006. ‘The Comprehensive Approach, Joint Discussion Note 4/05’. [online] Available: http:// www.mod.uk/NR/rdonlyres/BEE7F0A4- C1DA-45F8-9FDC- 7FBD25750EE3/0/dcdc21Jdn4_05.pdf.

387. Moore, J F., 2006. ‘Business ecosystems and the view from the firm’, The Antitrust Bulletin: Vol.51, No.l/Spring. [online] Available: https://www.ecosystemsinnovation.com/wp-content/uploads/2017/09/Business-ecosystems-and-the-view-from-the-firm-antitrust-bu_081320081450.pdf.

388. Organisation for Economic Co-operation and Development. Указ. соч., pp. 20-21. См. также Hänggi H. Указ. соч.

389. Par policiju Latvijas Republikas likums Izdevējs: Augstākā PadomeVeids: likumsPieņemts: 04.06.1991.Stājas spēkā: 04.06.1991.Statuss URL: http://likumi.lv/doc.php?id=67957. – Закон Латвійської Республіки про поліцію від 04.06.1991.

390. Securing peace and development: the role of the United Nations in supporting security sector reform. Report of theSecretary2General. A/62/6592S/2008/39. 23 January 2008. URL: http://daccess2dds2ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/216/06/PDF/N0821606.pdf?OpenElement.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список опублікованих праць за темою дисертації

1. Безега В. В. До характеристики сектор безпеки і оборони як об’єкту адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 124–129.

2. Безега В. В. До характеристики принципів діяльності Національної поліції України як суб’єкта сектору безпеки і оборони. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (Volume 1). P. 76–80.

3. Безега В. В. Поняття, види та форми взаємодії національної поліції з іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 101–105.

4. Безега В. В. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4 (290). С. 99–103.

5. Безега В. В. Пріоритетні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5 (291). С. 120–124.

6. Безега В. В. До проблеми визначення завдань діяльності Національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і обороною. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 9-10 груд. 2016 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 73–74.

7. Безега В. В. Верховенство права та законність як ключові принципи діяльності поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17-18 берез. 2017 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 63–65.

8. Безега В.В. Щодо поняття громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р.). – Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 77–80

9. Безега В.В. Основні форми здійснення громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб’єкта сектору безпеки і оборони. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 14–15 лютого 2020 р.). – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 45–47.

Додаток Б
Акт впровадження у науково-дослідну роботу

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ
16 липня 2020 р.

А К Т
про впровадження результатів дисертації
здобувача Національної академії внутрішніх справ
Безеги Василя Васильовича
на тему «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони»
у науково-дослідну роботу
Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: начальника відділу організації наукової діяльності та захисту права інтелектуальної власності, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Никифорчука Дмитра Йосиповича (голова комісії); завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова Володимира Анатолійовича; завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, кандидата юридичних наук, доцента Пастуха Ігоря Дмитровича, склала цей акт про те що результати дисертації здобувача Безеги Василя Васильовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони», мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кафедр поліцейського права та публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень з питань удосконалення адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності працівників, викладачів, докторантів та ад'юнктів кафедр поліцейського права і публічного управління та адміністрування та відділу організації наукової діяльності та захисту права інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, а саме:

Безега В.В. До характеристики сектор безпеки і оборони як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 124–129.

Безега В.В. До характеристики принципів діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (Volume 1). P. 76–80. *(Словацька Республіка)*

Безега В. В. Поняття, види та форми взаємодії національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 101–105.

Безега В.В. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4 (290). С. 99–103.

Безега В.В. Пріоритетні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5 (291). С. 120–124.

Безега В.В. Поняття та процедури здійснення громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 3. С. 107-113.

Безега В. В. Розвиток адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 117-124.

Безега В.В. Верховенство права та законність як ключові принципи діяльності поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17-18 березня 2017 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 63–65.

Безега В.В. До проблеми визначення завдань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і обороною. Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 9-10 грудня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 73–74.

Безега В.В. Щодо поняття громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р. – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 77–80

Безега В.В. Основні форми здійснення громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Право як ефективний суспільний регулятор : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 14–15 лютого 2020 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 45–47.

ВИСНОВОК

Матеріали дисертації здобувача Безеги Василя Васильовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони» вважати впровадженими в науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань удосконалення адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

Голова комісії: **Дмитро НИКИФОРЧУК**

Члени комісії: **Володимир КУЛІКОВ**

Ігор ПАСТУХ

Додаток В
Акт впровадження у практичну діяльність Інстиутту законодаства Верховної Ради України

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА
04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail:zak_norm@rada.gov.ua

№ 22/648-1-15 „16" травня 2019 р.

АКТ
впровадження у практичну діяльність
Інституту законодавства Верховної Ради України
результатів дисертаційного дослідження здобувача Національної академії внутрішніх справ Безеги Василя Васильовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони»

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ, що наукові положення, розроблені здобувачем кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ Безегою Василем Васильовичем під час підготовки дисертаційного дослідження за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право на тему: «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони», які стосуються удосконалення вітчизняного адміністративного законодавства, зокрема нормативно-правових актів, що визначають засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони, мають необхідний теоретичний та методологічний рівень, наукову та практичну значимість та можуть бути використані Інститутом законодавства Верховної Ради України у підготовці відповідних законопроектів.

Заслуговують на увагу розроблені Безегою Василем Васильовичем обґрунтування, що під правовими засадами діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони слід розуміти систему нормативно-правових актів (законодавче поле), якими визначаються юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири з урахуванням яких відбувається здійснення функціонування сектора національної безпеки в особі Національної поліції та виконання нею свого призначення. Серед правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони розглянуто: Конституцію України, чинні міжнародні договори України, базові та спеціальні закони, кодифіковані акти, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, акти Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції. Доведено, що з аналізу правових засад діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони вбачається необхідність системного вдосконалення законодавства з питань національної безпеки.

Також варта уваги запропонована здобувачем структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони визначити як внутрішню будову та чіткий порядок розташування відповідних

його елементів, що забезпечують збереження основних властивостей при різних внутрішніх і зовнішніх змінах. Обґрунтовано позицію відносно того, що структурними елементами адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони є: 1) компетенція та повноваженнями (права та обов'язки); 2) завдання, функції та принципи діяльності; 3) відповідальність, правові та соціальні гарантії діяльності.

З'ясовано, що на сьогодні можна назвати значну кількість нормативно-правових актів, які в своїй сукупності складають адміністративне законодавство, що регламентує діяльність Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони. Аналіз лише основних з таких актів свідчить про те, що вказане законодавство потребує свого розвитку в частині вдосконалення діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони. Зокрема, в першу чергу, необхідно належним чином визначити правовий статус вказаного суб'єкта як в положеннях Закону України «Про національну безпеку України», так і в Законі України «Про Національну поліцію».

Також, на думку автора, задля підвищення ефективності здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, свого перегляду потребують приписи, що встановлюють обмеження в даній сфері суспільних відносин. Указані пропозиції щодо розвитку адміністративного законодавства можуть значно вплинути на вдосконалення діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони.

Наведені вище висновки та рекомендації Безеги Василя Васильовича прийняті до уваги Інститутом законодавства Верховної Ради України і будуть враховуватись при підготовці експертно-аналітичних матеріалів для відповідних Комітетів Верховної Ради України, з метою удосконалення адміністративного законодавства України.

Директор,
академік НАН України **О. Л. Копиленко**

Додаток Г
Акт впровадження в освітній процес

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор
Станіслав ГУСАРЄВ
24 червня 2020 року

АКТ
про впровадження результатів дисертації здобувача Національної академії внутрішніх справ Безеги Василя Васильовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони» в освітній процес Національної академії внутрішніх справ

Комісія в складі: завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова Володимира Анатолійовича (голова комісії); завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, кандидата юридичних наук, доцента Пастуха Ігоря Дмитровича; професора кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Брателя Сергія Григоровича склала цей акт про те, що результати дисертації здобувача Безеги Василя Васильовича на тему «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони» впроваджено в освітній процес академії, зокрема:

1. Матеріали дисертації здобувача застосовуються в освітньому процесі під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Адміністративне право і процес», «Адміністративне судочинство», «Адміністративна реформа в Україні», «Адміністративне право», «Адміністративно-деліктне право та процес», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу», «Аналітичне забезпечення професійної діяльності», «Публічне адміністрування».

2. Результати дисертаційного дослідження Безеги Василя Васильовича відображені в наукових статтях і науково-практичних конференціях для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел для підготовки навчальних матеріалів рекомендовано такі публікації:

Безега В.В. До характеристики сектор безпеки і оборони як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 124–129.

Безега В.В. До характеристики принципів діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (Volume 1). P. 76–80. *(Словацька Республіка)*

Безега В. В. Поняття, види та форми взаємодії національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 101–105.

Безега В.В. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4 (290). С. 99–103.

Безега В.В. Пріоритетні напрями забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони органами і підрозділами Національної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5 (291). С. 120–124.

Безега В.В. Поняття та процедури здійснення громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 3. С. 107-113.

Безега В. В. Розвиток адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 117-124.

Безега В.В. Верховенство права та законність як ключові принципи діяльності поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17-18 березня 2017 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 63–65.

Безега В.В. До проблеми визначення завдань діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і обороною. Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 9-10 грудня 2016 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 73–74.

Безега В.В. Щодо поняття громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р. – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 77–80

Безега В.В. Основні форми здійснення громадського контролю за діяльністю національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Право як ефективний суспільний регулятор : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 14–15 лютого 2020 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 45–47.

3. Зазначені праці підтверджують належний навчально-методичний рівень, актуальність обраної тематики, фахову підготовку дисертації

здобувача Безеги Василя Васильовича «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони», а також практичну значущість роботи й можливість використання результатів дослідження під час викладання зазначених вище навчальних дисциплін.

Голова комісії **Володимир КУЛІКОВ**

Члени комісії: **Ігор ПАСТУХ**

Сергій БРАТЕЛЬ

Додаток Д
Звіт про результати роботи Національної поліції Украни у 2018 році

Звіт

Голови Національної поліції України С. Князєва

про результати роботи відомства за 2018 рік

Довіра – це наше найголовніше досягнення за останні роки. Суспільство чекає від нас якісного поліцейського сервісу, і ми наполегливо працювали над його покращенням. Ми розпочали з того, що офіційно змінили у цьому році критерії оцінки роботи поліцейського.

І першим критерієм оцінки стала саме довіра населення до поліції.

Другий критерій – внутрішнє опитування поліцейських, яке необхідне нам, аби виявляти проблеми зсередини, аналізувати і оперативно відпрацювати їх вирішення.

І останнім критерієм стала оцінка діяльності за пріоритетними напрямами роботи.

Остаточні висновки за цими критеріями ми зробимо на початку нового року.

Однак, як свідчить статистика, протягом 2018 року до поліції надійшло понад 8 мільйонів звернень громадян. Це удвічі більше ніж було ще 5 років тому.

А це означає, що люди стали довіряти нам більше, відповідно, й частіше звертатися до поліції.

Причиною цього стала сукупність факторів.

Так, протягом року перед нами стояло багато серйозних викликів щодо забезпечення порядку та безпеки людей: це і фінал Ліги Чемпіонів УЄФА, і святкування річниці хрещення Київської Русі, і безпека під час проведення надважливого для всіх українців Собору щодо створення Автокефальної Помісної Православної Церкви України.

Загалом правоохоронці з початку року забезпечили безпеку майже 86 тисяч масових заходів та зібрань громадян, в яких взяли участь понад 28 мільйонів людей. Ми гідно впоралися з цими викликами. Комунікація з громадою стала номером один при забезпеченні безпеки.

І це – результат кардинальних змін у роботі поліції превенції: від вивчення кращих міжнародних практик, проведення тренінгів партнерами для особового складу – до впровадження нової, адаптованої до наших реалій, моделі взаємодії з громадянами під час таких заходів.

Ефективно спрацювали створені в минулому році підрозділи поліції діалогу і тактико-оперативного реагування патрульної поліції.

На цей час вже створено 8 підрозділів діалогової поліції у великих містах країни; підготовку пройшли більше тисячі поліцейських, які працюють у кожному регіоні.

Їхнє завдання – налагодження комунікації між учасниками масових заходів та деескалація можливих конфліктів.

У випадках, коли було необхідно знизити напругу, без демонстрації сили – ми залучали підрозділи ТОР (тактико-оперативного реагування патрульної поліції).

У цьому році до груп ТОР ми відібрали понад 500 поліцейських і на сьогодні маємо вже більше тисячі, підготовлених за міжнародними стандартами, спеціалістів.

Продовжуємо **розвиток патрульної поліції**. Протягом року запустили патрульну у місті Ковель на Волині, в Ізмаїлі Одеської області, в селі Чайки Київської області. Також розпочала роботу патрульна поліція АР Крим та м. Севастополь.

Дорожня поліція, яка була створена в минулому році та забезпечує безпеку дорожнього руху на автошляхах, зараз вже охоплює 23 області та 6300 км доріг.

З 16 жовтня на автошляхах країни в публічно позначених місцях контроль за швидкістю руху забезпечується за допомогою приладів **TruCAM**. Сьогодні наряди поліції використовують 31 такий прилад. За 2 місяці їх використання патрульними винесено понад 18 тисяч постанов (ч. 1 ст. 122 КУпАП). Додатково сплачено до бюджету майже 4 мільйони гривень.

Ще одним проектом, який, безсумнівно, сприятиме росту довіри до поліції – став проект «**Поліцейський офіцер громади**».

Його мета – отримання якісних поліцейських послуг у невеличких населених пунктах.

Ми презентували цей проект 62-м головам територіальних об'єднаних громад і запропонували їм укласти з поліцією меморандум.

Результатом реалізації меморандуму стане отримання громадою поліцейського, який буде мешкати на території громади, житиме проблемами громади та допомагатиме у їх вирішенні.

З 62 об'єднаних громад – 60 зацікавилися проектом і готові підписати документ про співпрацю з нами.

Перші результати цього проекту ми разом з вами зможемо оцінити в середині 2019 року – коли перші поліцейські офіцери громади вийдуть на місця після відбору та навчання.

Разом з ними реагувати на повідомлення громадян будуть **групи реагування поліції**, які показали свою ефективність у сільській місцевості. На сьогодні щодобово заступає на службу майже 900 таких груп реагування.

І їхню кількість ми плануємо збільшити до 1200. Також у всіх регіонах вже працюють ситуаційні центри, які приймають дзвінки на 102 з всього регіону та керують всіма нарядами поліції.

У цьому році ми повністю завершили формування підрозділу спецпризначення **КОРД, який тепер є у кожному регіоні держави.** Висококваліфіковані бійці пройшли повний курс підготовки і готові протистояти загрозам у будь-якій точці держави.

Паралельно ми розпочали процес відходу від використання радянського озброєння та переходу до сучасних європейських стандартів.

Для спецпідрозділу КОРД у цьому році замість «автомату Калашникова» ми закупили близько 300 автоматів Z-15 українського виробника.

Для патрульної поліції закупили автомати МП-5.

Також проводимо тестування «Глоку» та розглядаємо можливість прийняття на озброєння поліцією цього пістолета австрійського виробництва.

Ще одним нововведенням в цьому році – є створення **Департаменту стратегічних розслідувань.**

Боротьба з організованою злочинності залишиться одним з пріоритетів у роботі поліції.

Тож завданням новоствореного підрозділу стало документування та розробка від так званих «злодіїв в законі» та лідерів організованих злочинних угрупувань – до транснаціональних злочинних груп.

Сьогодні, за активної допомоги у розбудові підрозділу наших міжнародних партнерів, ми повністю закінчили формування Департаменту і його територіальних підрозділів у кожному регіоні країни.

Всі кандидати – від керівників до оперативних працівників – пройшли жорсткий відбір.

Зроблена робота вже продемонструвала свою ефективність.

Так, за цей рік задокументовано та припинено діяльність 254 злочинних угрупувань, що є найкращим результатом за останні 5 років. (168).

Активно у цьому напрямку працює й створене у минулому році **управління кримінального аналізу**.

Наразі йде впровадження методології SOCTA, що дозволить нам провести стратегічний аналіз діяльності злочинних угрупувань та спрогнозувати найбільш небезпечні та цікаві для злочинного світу сфери діяльності.

У цьому році ми велику увагу приділили підготовці особового складу.

В цьому аспекті для нас значущою подією став запуск **Академії патрульної поліції.**

31 травня цього року відбувся перший випуск курсантів.

На сьогодні таких випусків вже 9. Первинну підготовку успішно пройшли і приступили до роботи 652 поліцейських (набрали та направили на навчання 1344 кандидата).

Загалом за 11 місяців курси підвищення рівня підготовки пройшли понад 65 тисяч поліцейських, з них 241 поліцейський навчався за кордоном.

Не стало виключенням й керівництво Нацполіції. У цьому році я пройшов відповідне навчання у США в місті Орландо, а для моїх заступників курс підвищення кваліфікації розробила та провела навчання Консультативна місія Європейського Союзу.

У грудні вперше за 5 років пройшли командно-штабні навчання всіх підрозділів системи МВС.

Прийнято на службу майже 6,5 тисяч поліцейських. Це без випускників закладів вищої освіти МВС, з яких було призначено до поліції 1 800.

Всі ці нововведення позитивно вплинули на боротьбу зі злочинністю.

Так, за цей рік ми зафіксували 455,8 тисяч кримінальних правопорушень, що на 34 тисячі менше, ніж за минулий рік (490,3).

При цьому кількість розслідуваних злочинів залишилась на тому ж рівні. (198,5/198,0).

По категоріях злочинів.

Розбійні напади. За результатами 11 місяців зареєстровано 2012 таких злочинів. Це найнижча кількість скоєних злочинів за останні 6 років. Навіть у довоєнний 2013 рік кількість розбоїв була вищою. Розкрито таких злочинів 1512 (75%).

Крадіжки. За цей період зареєстровано 227,6 тисяч **крадіжок**. Це менше ніж у 2017 році на 27 тисяч. З них розкрито 85 тисяч.

На 4 тисячі, у порівнянні з попереднім роком, зменшилася кількість **грабежів**. При цьому розкрито половина таких злочинів.

Незаконне заволодіння транспортними засобами. Якщо у 2017 році було вчинено 8,2 тисячі таких злочинів, то у 2018 році вже на 2 тисячі менше (6,2).

Задокументовано 357 груп, які спеціалізувалися на угонах. Рівень розкриття поки на недостатньому рівні, але превентивно спрацювали.

Умисні вбивства. В цьому році маємо 1407 умисних убивства. 9 з 10 таких злочинів розкрито (1285).

Однак тут слід враховувати те, що наша держава перебуває у стані війни і люди гинуть не лише на мирній території, а й у зоні бойових дій.

В умовах військового стану та тривалого періоду бойових дій актуальним залишається і питання **вилучення з незаконного обігу зброї та боєприпасів.**

За 11 місяців цього року поліцейські вилучили 1817 одиниць вогнепальної зброї, майже 200 тисяч набоїв та близько 2 тисяч гранат, мін і саморобних вибухових пристроїв.

Торгівля людьми. Тут за рік вдалося продемонструвати пристойні результати, які високо оцінили і наші міжнародні партнери.

Протягом року підрозділом з протидії торгівлі людьми викрито 21-у (15 у 2017 році) організовану групу, порушено 276 кримінальних проваджень за статтею 149 (Торгівля людьми) КК України.

109 особам оголошено про підозру.

Визнано потерпілими в рамках кримінальних проваджень 223 людини (з них 135 – жінки, 60 - чоловіки та 28 – діти).

Серед успішних операцій – знешкодження організованої групи, яка завербувала понад 250 українських моряків для переправлення з Туреччини до країн ЕС нелегальних мігрантів. Ще одна успішна операція була реалізована у Одеській області. Її результатом стало звільнення 92 людей, яких примусово утримували та примушували безоплатно працювати.

Вже традиційно високі результати роботи демонструє Департамент кіберполіції.

У цьому році підрозділом виявлено близько 6 тисяч злочинів, вчинених у сфері використання високих інформаційних технологій.

З них майже тисяча – злочини, вчинені у сфері кібербезпеки.

Серед успішних операцій – затримання організатора бот-мережі Аваланч, викриття учасника міжнародного хакерського угрупування Кобальт, участь в припиненні діяльності міжнародної хакерської групи FIN7 (ФинСевен).

Також за рік попереджено поширення 4 масових кібератак на території України. Затримано кілька організованих злочинних груп, які спеціалізуються на створенні фіктивних бірж з продажу цінних паперів.

Продовжується боротьба з піратством – протягом року припинено діяльність понад 40 піратських сайтів.

Достойними є здобутки кіберполіції на міжнародній арені.

У 2018 році Нацполіцією було підписано договори про взаємодію у сфері боротьби з кіберзлочинністю з поліцією Австралії, Сінгапуру, Катару та ще низки країн.

В межах міжнародної співпраці викрито 8 транснаціональних хакерських угруповань та взято участь у понад 30 міжнародних операціях.

Набирає обертів у документуванні наркозлочинів **Департамент по боротьбі з незаконним обігом наркотиків.**

Протягом року поліцейські припинили діяльність 64 організованих груп, до складу яких входило більше 200 учасників.

Всього підрозділами Нацполіції порушено 26 тисяч кримінальних проваджень у сфері наркообігу, з них 4 тисяч – збут.

У сучасному світі наркоторговці все більше використовують у своїй діяльності інтернет-технології. Ми відпрацювали механізми протидії таким злочинам – діяльність 184 осіб та груп, які збували наркотики через Інтернет, була припинена.

За рік з незаконного обігу вилучено більше 4 тонн наркотичних засобів та психотропних речовин.

Приблизна вартість вилученого на «чорному» ринку становить майже 23 мільярди гривень.

Серед успішних операцій з протидії наркозлочинності - ліквідація каналу нелегального постачання рекордних 160 кг трамадолу з Індії до Харківщини та викриття міжнародної організованої групи постачальників кокаїну вартістю понад 30 млн. грн. з країн Латинської Америки.

Боротьба зі злочинами у сфері економіки. У 2018 році поліцейські викрили 1800 фактів хабарництва на суму 60,7 млн. гривень.

У бюджетній сфері зареєстровано 3,7 тисячі кримінальних правопорушень, з них 723 у сфері державних закупівель. З початку року відмінено 2153 конкурсних торгів на загальну суму 39,1 млрд. грн.

Складено понад 8 тисяч адмінпротоколів про корупцію.

Але важливо, що боролися ми не тільки із зовнішньою, але з внутрішньою корупцією.

Департаментом внутрішньої безпеки за 11 місяців задокументовано 253 факти одержання неправомірної винагороди. 116 правоохоронцям повідомлено про підозру за вчинення таких злочинів. (136 у 2017).

Водночас, і я хочу звернути вашу увагу на те, що удвічі збільшилася кількість поліцейських, які звернулися з рапортами про надходження пропозиції щодо отримання неправомірної винагороди.

За такими фактами розпочато 272 провадження (у 2017 – 126).

Але активно і плідно працюючи всередині держави, за рік ми зміцнили позиції української поліції і на міжнародній арені.

Цей рік можна назвати роком активної та плідної **міжнародної співпраці.**

З одного до трьох поліцейських ми збільшили кількість представників Нацполіції України у Генеральному секретаріаті Інтерполу.

Тривають перемовини щодо призначення нашого представника до Глобального комплексу інновацій Інтерполу у Сінгапурі.

У Гаазі в штаб-квартирі Європолу розпочав роботу наш представник та тривають перемовини щодо збільшення нашого представництва до трьох поліцейських.

24 працівники Національної поліції України беруть участь у трьох миротворчих місіях: на Кіпрі, у Республіці Південний Судан та Косово.

Упродовж року з використанням каналів Інтерпол встановлено 773 особи, підозрюваних у вчинені злочинів.

Здійснено екстрадицію в Україну 37 осіб та з України екстрадовано 53 особи.

На цей час у міжнародному розшуку перебуває 2 130 осіб, яким оголошено про підозру та обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Утім ми не збираємося зупинятися на досягнутому і будуємо досить амбітні плани вже на наступний рік.

Перший глобальний напрямок розвитку поліції – продовження розбудови кримінальної поліції та імплементація інституту кримінальних проступків в практичну роботу поліції. Також буде продовжено експериментальний проект детективів.

Ми продовжимо розбудову водної поліції.

Протягом року поліцейськими, які несуть службу на воді, врятовано 55 людських життів.

На сьогодні в 9 регіонах держави функціонують 13 підрозділів поліції на воді, яким у поточному році передано 9 сучасних поліцейських катерів (всього – 40).

Ключовим завданням для цього підрозділу залишається боротьба з браконьєрством. Лише за цей рік у правопорушників вилучено 400 плавзасобів та більше 100 тонн водних біоресурсів на суму – понад 42 млн. грн.

Зважаючи на загрози, які перед нами постали на основних стратегічних точках Азовського та Чорного морів, у 2019 році ми плануємо створити ще у 7 містах нові підрозділи водної поліції (Генічеськ, Скадовськ, Очаків, Миколаїв, Одеса, Ізмаїл, Білгород-Дністровський).

Вони будуть забезпечені сучасними плавзасобами і обладнанням та у взаємодії з підрозділами повітряної підтримки брати участь у проведенні спецоперацій та надавати допомогу громадянам під час аварій і надзвичайних подій.

Також у 2019 році ми плануємо **створення окремого авіаційного підрозділу поліції.**

Верховна Рада України ратифікувала Угоду між Урядами України та Франції, відповідно до якої Національна поліція отримає 10 гелікоптерів Н - 145 «Airbus Helicopters».

Окремий спеціальний авіаційний підрозділ поліції, який ми плануємо створити у 2019 році, забезпечить підтримку публічної безпеки, доступ до важкопрохідних місць, підтримку наземних спеціальних поліцейських операцій та спеціальних місій, а також здійснення аеромедичної евакуації.

Наприклад, в разі отримання інформації про надзвичайну подію з потерпілими і неможливість дістатися до місця наземним транспортом – приймається рішення про негайне застосування гелікоптера, який одночасно доставить поліцейських для відповідного реагування на подію та надання невідкладної допомоги постраждалим.

Ще один важливий напрямок - запуск на автошляхах країни та у великих містах автоматичної фото-, відеофіксації порушень правил дорожнього руху.

Для цього у структурі Нацполіції буде створено підрозділ, який займатиметься обробкою зафіксованої інформації та притягненням правопорушників до адмінвідповідальності. До кінця першого півріччя камери вже запрацюють на дорогах країни.

У 2019 ми плануємо закінчити формування системи **внутрішнього документообігу**, що значно полегшить внутрішню комунікацію. Також

продовжимо розвиток інформаційної інфраструктури Нацполіції, зокрема **інформаційного порталу**.

Також продовжимо спільно з громадами розбудову проекту «Безпечне місто», в рамках якого в регіонах планується запровадження сучасних систем відеонагляду.

Додаток Е
Звіт про результати роботи Національної поліції Украни у 2019 році

ЗВІТ
Голови Національної поліції України
про результати роботи відомства у 2019 році

Основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів та підрозділів поліції залишається **довіра населення**. Це той показник, який є визначальним у роботі поліції. Наприкінці 2019 року громадяни надали свою оцінку – рівень довіри до поліції склав 48 відсотків. Це непогано, але працювати однозначно є над чим.

Завдання поліції – не просто протидія злочинності чи охорона правопорядку. Основна ціль – це **постійна взаємодія поліції з населенням** та **створення безпекового простору**, в якому кожна людина почуватиме себе захищеною. Реалізація цієї мети покладена в основу Плану основних заходів Національної поліції на 2019 рік.

У цьому контексті активно впроваджується в діяльність поліції філософія **«community policing»**.

І одним із найуспішніших проєктів 2019 року став **поліцейський офіцер громади**, який реалізовується у співпраці з міжнародними партнерами. Якщо коротко, то поліцейський офіцер громади - це поліцейський, котрий несе службу в об'єднаних територіальних громадах – у сільській місцевості та невеликих містах, він відкритий для людей, особисто знає жителів та їхні проблеми, надає якісні поліцейські послуги для створення спільного **безпечного середовища**.

На сьогодні **проєкт запроваджено в семи областях** та охоплює 206 об'єднаних територіальних громад, де проживає 1 мільйон 800 тисяч осіб.

Загалом наразі вже працює 251 поліцейський офіцер громади. У планах: збільшити їх кількість до 3 200.

У той же час, поліція йде назустріч мерам обласних центрів, в яких не

передбачено створення ОТГ, аби також забезпечити ці міста необхідною кількістю поліцейських офіцерів громади.

Ще один проєкт, який успішно розширив свою діяльність 2019 року – запровадження у 37 містах України **мобільних груп реагування на факти домашнього насильства**.

Упродовж 2019 року у поліції зареєстрували 142 тисячі заяв і повідомлень про вчинення домашнього насильства. З них більше 2 000 - надійшло від дітей.

Загалом поліцейські впродовж 2019 року склали 107 тис. адміністративних протоколів та розслідували більше 2 тис. злочинів, скоєних у сімейному середовищі.

Нині на обліку перебувають понад 70 тис. сімейних кривдників.

Ураховуючи ефективність роботи вказаних мобільних груп, планується в подальшому розгорнути їх діяльність у щонайменше 50 містах.

Крім того, системно підійшли до зміни підходів у роботі поліції під час

масових акцій, впровадивши **скандинавську модель забезпечення публічної безпеки.**

Зокрема налагоджено постійну комунікацію з учасниками заходів шляхом активного залучення представників **«Поліції діалогу»**.

Загалом у 2019 році поліцейські забезпечили правопорядок під час проведення майже 60 тис. масових заходів за участю 22 млн громадян.

Слід зауважити, що подекуди акції супроводжувалися грубими порушеннями публічної безпеки та нанесенням тілесних ушкоджень як учасникам заходів, так і поліцейським. Але поліція разом з іншими правоохоронними органами завжди діяла професійно та в рамках закону.

У загальному, 2019 рік був насичений важливими для України суспільно-політичними подіями. Зокрема, **поліція забезпечила правопорядок під час виборчої президентської кампанії та виборів народних депутатів України.**

Одним із важливих показників діяльності поліції є **оперативність реагування на повідомлення про вчинені злочини.** Перший, базовий елемент системи реагування – **служба «102».**

Громадяни активно звертаються на «102» з різними проблемами. За останні 5-ть років кількість дзвінків збільшилася майже у 8 разів – до 10 млн, що також свідчить про зростання рівня довіри до поліції.

При цьому централізована і автоматизована система «102» готова до інтеграції у єдину екстрену службу «112» у разі її створення.

Законодавчою ініціативою Національної поліції є визначення місцезнаходження заявника на момент його звернення на «102», аби швидше надавати необхідну допомогу.

Також продовжується робота над удосконаленням системи **управління нарядами.** Щодня диспетчери скеровують на виклики близько 5 тис. нарядів

патрульної поліції, слідчо-оперативних груп, поліції охорони, підрозділів особливого призначення та превенції.

Основна мета – забезпечити людям відчуття безпеки: поліцейський завжди поруч і у потрібний момент оперативно прийде на допомогу.

Покращено реагування на повідомлення про злочини та їх розкриття за «гарячими слідами» завдяки використанню **систем відеонагляду та відеоаналітики.**

За 2019 рік кількість відеокамер збільшилася з 11 тис. до 24 тис., з яких майже 16 тис. передають зображення безпосередньо до ситуаційних центрів.

Так, в Донецькій, Дніпропетровській, Чернігівській, Одеській, Чернівецькій областях та місті Києві за допомогою відеоаналітики розкривається до 30% злочинів.

Національна поліція розробила проект Закону України щодо внесення змін до ряду законів (про місцеве самоврядування, про Національну поліцію та нацбезпеку), аби отримати **законодавче підґрунтя для створення комплексних систем моніторингу стану безпеки.**

Завдяки ужитим заходам, у 2019 році поліція забезпечила контроль над криміногенною ситуацією в державі.

Усього зареєстровано 418 тисяч кримінальних правопорушень. При цьому, розкрито 186 тисяч злочинів. Слідчі повідомили про підозру 110 тис. осіб у вчиненні ними протиправних діянь.

Статистичні дані говорять про **зменшення вчинених кримінальних правопорушень**, у тому числі тяжких і особливо тяжких.

Визначальним є **зменшення кількості убивств** та **тяжких тілесних ушкоджень зі смертельними наслідками**, яких зареєстровано 1428 і 1916 відповідно. Це найменша кількість таких злочинів за роки незалежності України.

Розкриття і розслідування всіх цих злочинів контролюється центральним органом управління поліції та особисто начальниками головних управлінь в областях та м. Києві.

Відтак, на сьогодні **розкривається 93% убивств** і **тяжких тілесних ушкоджень**.

60% від загальної кількості скоєних кримінальних правопорушень складають майнові злочини, які мають найбільший суспільний резонанс.

Порівняно з попередніми роками продовжується зменшення кількості корисливо-насильницьких посягань – **розбоїв** і **грабежів**.

Менше зафіксовано незаконних заволодінь автотранспортом, шахрайств та крадіжок, у тому числі із квартир громадян.

Відзначаються позитивні результати розкриття грабежів і розбоїв у

Донецькій, Івано-Франківській, Київській, Луганській, Рівненській, Сумській і Чернівецькій областях.

Виклик для поліції у 2020 році – **впровадження інституту кримінальних проступків**, що розвантажить слідчих та дозволить підвищити якість розкриття і розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів.

Головою Національної поліції, затверджено відповідний План заходів, який до 1 липня має бути чітко виконаний.

Основні його вимоги:

перше – створити та укомплектувати відділи дізнання в головних управліннях. У територіальних підрозділах – призначити штатних дізнавачів;

друге – начальникам головних управлінь визначити поліцейських

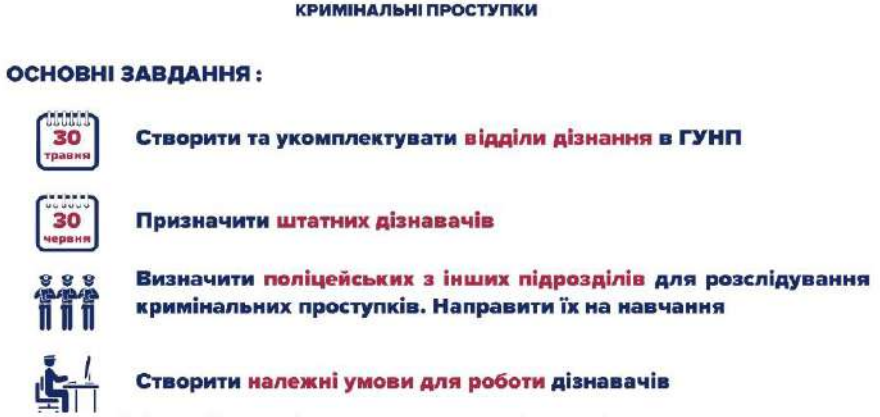

інших підрозділів, які розслідуватимуть кримінальні проступки та направити їх на навчання до відповідних навчальних закладів;

третє – створити дізнавачам належні умови для їх роботи.

Ще одне пріоритетне завдання на 2020 рік – це **протидія організованій злочинності.**

У 2019 році поліція знешкодила 275 організованих груп проти 258 у позаминулому. До кримінальної відповідальності притягнуто більше 1 тис. учасників цих груп, яким доведено вчинення 2,5 тис. злочинів.

Ураховуючи такі загрози, у 2019 році підрозділам стратегічних розслідувань надано статус міжрегіонального територіального органу із конкретними завданнями: виявляти та припиняти діяльність організованих злочинних груп, розривати спайки між організованою злочинністю та бізнесом і політикою, а також притягувати до кримінальної відповідальності «злодіїв у законі».

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Необхідно забезпечити супроводження Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, учинені злочинною спільнотою» з метою притягнення «злодіїв у законі» до кримінальної відповідальності.

Як результат, тільки за останні два місяці співробітники підрозділів стратегічних розслідувань затримали **9 так званих «злодіїв у законі»** - громадян Грузії та Росії. Цих осіб буде примусово видворено за межі нашої держави. Ураховуючи досить лояльне українське законодавство, не факт, що ці особи знову не повернуться в Україну.

Також Національною поліцією **розроблено законодавчі ініціативи** з метою припинення діяльності злочинних спільнот та їх учасників, а також притягнення «злодіїв у законі» до кримінальної відповідальності. Зазначені **зміни в кримінальному законодавстві значно покращать результати роботи поліції щодо протидії організованій злочинності.**

Надзвичайно важливі завдання виконувала поліція і у сфері протидії незаконному обігу наркотиків.

За підтримки американських партнерів тривала перебудова діяльності Департаменту протидії наркозлочинності та зміцнювалася його матеріально-технічна база.

Як результат, у 2019 році виявлено 28 тис. наркозлочинів та припинено злочинну діяльність 68 організованих груп, причетних до незаконного обігу наркотиків.

У ході масштабної спецоперації **в Кривому Розі** затримано 25 фігурантів організованої групи, які контролювали наркоситуацію в місті. Наркооборудки групи становили від 5 до 7 млн грн. на місяць.

Водночас, головні зусилля спрямовувалися на **викриття збувачів наркотичних засобів** та **ліквідацію їх мережевих схем збуту**, перекриття каналів надходження наркотиків в Україну або транзиту та підрив матеріальної бази наркобізнесу.

Про ефективність цієї роботи свідчить вилучення із незаконного обігу майже 9 тон наркотиків, зокрема майже тони героїну та понад 600 кг кокаїну.

У липні 2019 року в місті Києві **затримано учасників міжнародного наркокартелю** у складі 9 осіб, п'ятеро з яких – іноземці, які організували постачання кокаїну з країн Латинської Америки до Західної Європи. Поліцейські вилучили 400 кг кокаїну, вартість якого за цінами чорного ринку склала близько 1 млрд грн.

Останнє десятиліття супроводжується активним впровадженням новітніх технологій у всі сфери життєдіяльності людини. Тож наркозбувачі також використовують можливості цифрового світу.

Як результат - задокументовано 421 факт збуту наркотиків з використанням мережі Інтернет. Викрито 13 організованих груп та 34 групи наркоділків, які організували схему збуту заборонених препаратів через всесвітню мережу, використовуючи у тому числі і популярний месенджер «Телеграм».

Ще одне завдання у 2020 році – закріпити позитивні результати у сфері протидії незаконному обігу наркотиків та звести до мінімуму розповсюдження наркоманії на вулицях кожного населеного пункту України.

Наразі в Україні у повному обсязі присутні всі ключові «класичні» **кіберзлочини**, які вчиняються за допомогою комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, кількість яких щороку зростає.

Це – розповсюдження комп'ютерних вірусів, шахрайства з платіжними картками, крадіжки грошей з банківських рахунків, викрадення інформації, онлайн-торгівля наркотиками та зброєю, формування у дітей суїцидальної поведінки. **Саме протидія цим злочинам є пріоритетом у діяльності Департаменту кіберполіції в 2020 році.**

Особливе місце у роботі поліції посідає **захист прав дітей.** Поліцейські ювенальної превенції адресною роботою в середньому щомісяця охоплюють майже 3,7 тис. неповнолітніх.

Головне завдання «ювеналів» – уберегти наших дітей від насильства і жорстокості, негативного психологічного впливу, суїцидальної поведінки та недопущення проявів агресії і жорстокості.

З цією метою у 2019 році Національна поліція реалізувала чимало заходів, зокрема:

прийнято Закон України про створення Єдиного реєстру так званих педофілів, а також посилено кримінальну відповідальність за секс з дітьми і передбачено термін ув'язнення – з 10 до 15 років, а в окремих випадках – навіть довічно;

впроваджено платформи комунікації ювенальної поліції та громади («Діти! Поліція! Безпека!», «Безпечна школа» тощо);

розроблено правову платформу протидії булінгу у дитячому середовищі.

У результаті вжитих заходів, кількість злочинів, учинених неповнолітніми зменшилася на 13 % (з 5,7 тис. до 4,9 тис.), а протиправних посягань відносно дітей – на 7 % (з 4,4 тис. до 4,1 тис.).

Одним із пріоритетних для Національної поліції є питання захисту поліцейських та членів їх сімей.

У листопаді 2019 року в структурі Департаменту внутрішньої безпеки створено Управління розкриття злочинів, учинених стосовно поліцейських. Цей крок був очевидним і затребуваним, ураховуючи кількість протиправних дій стосовно працівників поліції.

З 575 злочинів, пов'язаних з опором, насильством щодо поліцейських та посяганням на їх життя працівниками ДВБ у взаємодії з іншими підрозділами розкрито майже півтисячі.

Як приклад, у вересні 2019 року співробітники ДВБ затримали «кілера», який в м. Ужгород намагався вбити начальника управління захисту економіки в Закарпатській області. Як виявилося, злочин організував колишній міліціонер Закарпаття, звільнений у 2014 році за зв'язки з криміналітетом. Жертва була обрана не випадково – поліцейський перешкоджав злочинній діяльності зловмисника.

Цифровізація діяльності поліції.

Завершено розробку 8 інформаційних підсистем, серед яких «Службове завдання», «Паспорт на дільницю», «Терміновий заборонний припис стосовно кривдника», «Розслідування», «Протидія організованим групам та злочинним організаціям» та інші.

Реалізовано доступ поліцейських до інформаційних ресурсів ДМС, Держприкордонслужби, Інтерполу (міжнародний розшук), Моторно-транспортного бюро, Державної митної служби (євромномери), Державної виконавчої служби (обтяження). Перспективними проєктами є інформаційна взаємодія з Пенсійним фондом та Державною судовою адміністрацією.

У рамках реалізації проєкту «Держава у смартфоні» за допомогою планшету та мобільного додатку «Дія» запроваджено технологію перевірки електронного посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію автомобіля.

На часі – повноцінний запуск поліцейського мобільного додатку «My Pol», завдяки якому кожен громадянин зможе повідомити про правопорушення чи звернутися за допомогою.

У 2020 році планується запровадити ще 9 інформаційних підсистем, у тому числі «Кабінет Дільничного офіцера поліції», «Електронна розшукова справа», «Електронний моніторинг», «Облік кривдників», «Custody records».

Головною метою цифровізації – є трансформація звичного робочого поля поліцейського, а саме відхід від паперових бюрократичних форм роботи до сучасних електронних сервісів.

Однією із головних умов для ефективної роботи та досягнення позитивних результатів є оновлення матеріально-технічної бази поліції та поліпшення матеріального стану і побутово-житлових умов поліцейських.

З метою підвищення мобільності оновлено автопарк на понад півтисячі автомобілів.

Для посилення боєздатності закуплено сучасні зразки озброєння, які відповідають стандартам НАТО. Підрозділи патрульної поліції та поліції особливого призначення оснащено пістолетами-кулеметами МР-5.

Упродовж першого кварталу 2020 року повністю будуть переозброєні сучасними штурмовими та снайперськими гвинтівками підрозділи «КОРД».

Крім того, **здійснено масштабну закупівлю засобів електронного контролю** (300), що в достатній мірі забезпечить виконання поліцією відповідних ухвал суддів.

Починаючи з 2019 року Національна поліція реалізує стратегічно важливе завдання – забезпечення поліцейських житлом на умовах пільгового фінансового лізингу.

На сьогодні придбано 627 квартир на суму понад 600 млн грн., з яких 544 квартири вже передано поліцейським.

З метою придбання такого житла до Державної іпотечної установи надіслано понад 1 тис. заяв поліцейських і планується закупити житло на загальну суму понад 1 млрд. грн.

Крім того, заплановано у два етапи підвищити розміри грошового забезпечення поліцейських: з 1 січня – на 5 % та з 1 червня – також на 5 %.

Національна поліція України

ЗВІТ
Голови Національної поліції України
про результати роботи відомства у 2019 році

Основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів та підрозділів поліції залишається **довіра населення**. Це той показник, який є визначальним у роботі поліції. Наприкінці 2019 року громадяни надали свою оцінку – рівень довіри до поліції склав 48 відсотків. Це непогано, але працювати однозначно є над чим.

Завдання поліції – не просто протидія злочинності чи охорона правопорядку. Основна ціль – це **постійна взаємодія поліції з населенням** та **створення безпекового простору**, в якому кожна людина почуватиме себе захищеною. Реалізація цієї мети покладена в основу Плану основних заходів Національної поліції на 2019 рік.

У цьому контексті активно впроваджується в діяльність поліції філософія **«community policing»**.

І одним із найуспішніших проєктів 2019 року став **поліцейський офіцер громади**, який реалізовується у співпраці з міжнародними партнерами. Якщо коротко, то поліцейський офіцер громади - це поліцейський, котрий несе службу в об'єднаних територіальних громадах – у сільській місцевості та невеликих містах, він відкритий для людей, особисто знає жителів та їхні проблеми, надає якісні поліцейські послуги для створення спільного **безпечного середовища**.

На сьогодні **проєкт запроваджено в семи областях** та охоплює 206 об'єднаних територіальних громад, де проживає 1 мільйон 800 тисяч осіб.

Загалом наразі вже працює 251 поліцейський офіцер громади. У планах: збільшити їх кількість до 3 200.

У той же час, поліція йде назустріч мерам обласних центрів, в яких не

передбачено створення ОТГ, аби також забезпечити ці міста необхідною кількістю поліцейських офіцерів громади.

Ще один проєкт, який успішно розширив свою діяльність 2019 року – запровадження у 37 містах України **мобільних груп реагування на факти домашнього насильства**.

Упродовж 2019 року у поліції зареєстрували 142 тисячі заяв і повідомлень про вчинення домашнього насильства. З них більше 2 000 - надійшло від дітей.

Загалом поліцейські впродовж 2019 року склали 107 тис. адміністративних протоколів та розслідували більше 2 тис. злочинів, скоєних у сімейному середовищі.

Нині на обліку перебувають понад 70 тис. сімейних кривдників.

Ураховуючи ефективність роботи вказаних мобільних груп, планується в подальшому розгорнути їх діяльність у щонайменше 50 містах.

Крім того, системно підійшли до зміни підходів у роботі поліції під час

масових акцій, впровадивши **скандинавську модель забезпечення публічної безпеки.**

Зокрема налагоджено постійну комунікацію з учасниками заходів шляхом активного залучення представників **«Поліції діалогу»**.

Загалом у 2019 році поліцейські забезпечили правопорядок під час проведення майже 60 тис. масових заходів за участю 22 млн громадян.

Слід зауважити, що подекуди акції супроводжувалися грубими порушеннями публічної безпеки та нанесенням тілесних ушкоджень як учасникам заходів, так і поліцейським. Але поліція разом з іншими правоохоронними органами завжди діяла професійно та в рамках закону.

У загальному, 2019 рік був насичений важливими для України суспільно-політичними подіями. Зокрема, **поліція забезпечила правопорядок під час виборчої президентської кампанії та виборів народних депутатів України.**

Одним із важливих показників діяльності поліції є **оперативність реагування на повідомлення про вчинені злочини.** Перший, базовий елемент системи реагування – **служба «102».**

Громадяни активно звертаються на «102» з різними проблемами. За останні 5-ть років кількість дзвінків збільшилася майже у 8 разів – до 10 млн, що також свідчить про зростання рівня довіри до поліції.

При цьому централізована і автоматизована система «102» готова до інтеграції у єдину екстрену службу «112» у разі її створення.

Законодавчою ініціативою Національної поліції є визначення місцезнаходження заявника на момент його звернення на «102», аби швидше надавати необхідну допомогу.

Також продовжується робота над удосконаленням системи **управління нарядами.** Щодня диспетчери скеровують на виклики близько 5 тис. нарядів

патрульної поліції, слідчо-оперативних груп, поліції охорони, підрозділів особливого призначення та превенції.

Основна мета – забезпечити людям відчуття безпеки: поліцейський завжди поруч і у потрібний момент оперативно прийде на допомогу.

Покращено реагування на повідомлення про злочини та їх розкриття за «гарячими слідами» завдяки використанню **систем відеонагляду та відеоаналітики.**

За 2019 рік кількість відеокамер збільшилася з 11 тис. до 24 тис., з яких майже 16 тис. передають зображення безпосередньо до ситуаційних центрів.

Так, в Донецькій, Дніпропетровській, Чернігівській, Одеській, Чернівецькій областях та місті Києві за допомогою відеоаналітики розкривається до 30% злочинів.

Національна поліція розробила проект Закону України щодо внесення змін до ряду законів (про місцеве самоврядування, про Національну поліцію та нацбезпеку), аби отримати **законодавче підґрунтя для створення комплексних систем моніторингу стану безпеки.**

Завдяки ужитим заходам, у 2019 році поліція забезпечила контроль над криміногенною ситуацією в державі.

Усього зареєстровано 418 тисяч кримінальних правопорушень. При цьому, розкрито 186 тисяч злочинів. Слідчі повідомили про підозру 110 тис. осіб у вчиненні ними протиправних діянь.

Статистичні дані говорять про **зменшення вчинених кримінальних правопорушень**, у тому числі тяжких і особливо тяжких.

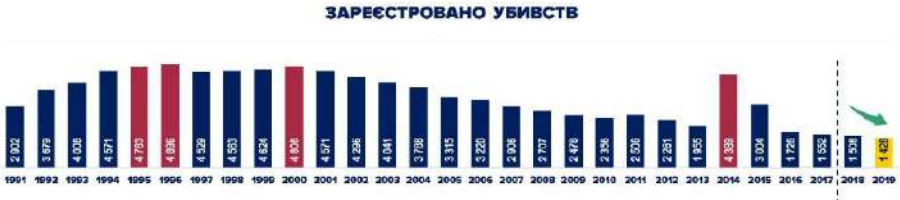

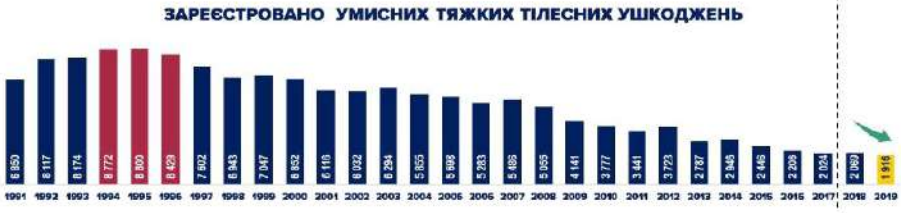

Визначальним є **зменшення кількості убивств** та **тяжких тілесних ушкоджень зі смертельними наслідками**, яких зареєстровано 1428 і 1916 відповідно. Це найменша кількість таких злочинів за роки незалежності України.

Розкриття і розслідування всіх цих злочинів контролюється центральним органом управління поліції та особисто начальниками головних управлінь в областях та м. Києві.

Відтак, на сьогодні **розкривається 93% убивств** і **тяжких тілесних ушкоджень**.

60% від загальної кількості скоєних кримінальних правопорушень складають майнові злочини, які мають найбільший суспільний резонанс.

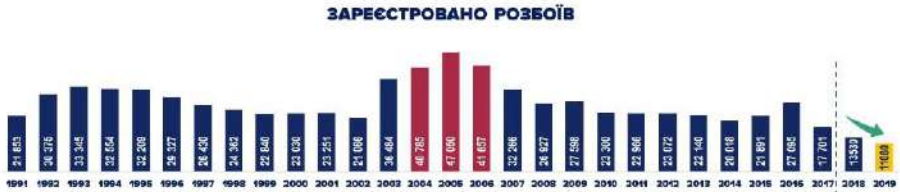

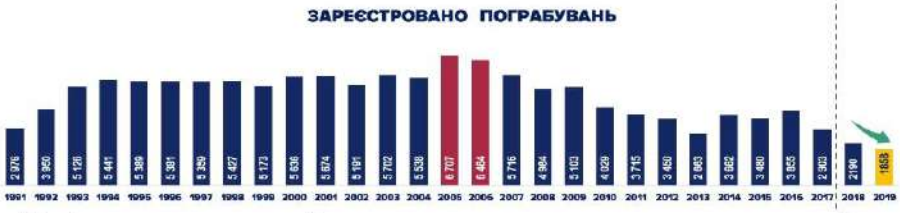

Порівняно з попередніми роками продовжується зменшення кількості корисливо-насильницьких посягань – **розбоїв** і **грабежів**.

Менше зафіксовано незаконних заволодінь автотранспортом, шахрайств та крадіжок, у тому числі із квартир громадян.

Відзначаються позитивні результати розкриття грабежів і розбоїв у

Донецькій, Івано-Франківській, Київській, Луганській, Рівненській, Сумській і Чернівецькій областях.

Виклик для поліції у 2020 році – **впровадження інституту кримінальних проступків**, що розвантажить слідчих та дозволить підвищити якість розкриття і розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів.

Головою Національної поліції, затверджено відповідний План заходів, який до 1 липня має бути чітко виконаний.

Основні його вимоги:

перше – створити та укомплектувати відділи дізнання в головних управліннях. У територіальних підрозділах – призначити штатних дізнавачів;

друге – начальникам головних управлінь визначити поліцейських

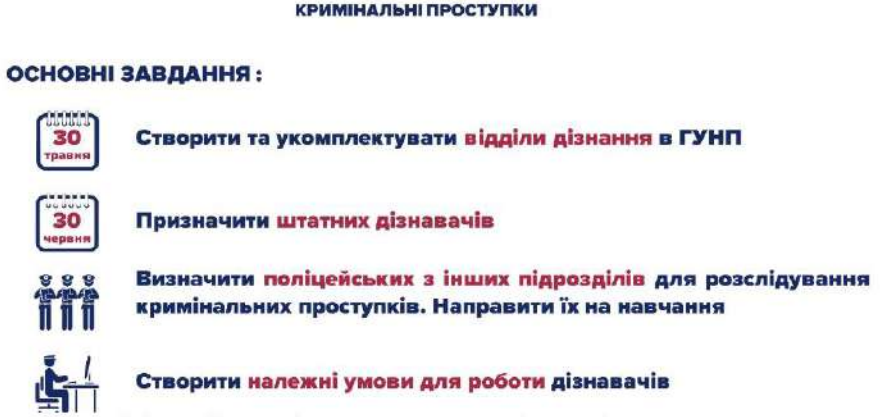

інших підрозділів, які розслідуватимуть кримінальні проступки та направити їх на навчання до відповідних навчальних закладів;

третє – створити дізнавачам належні умови для їх роботи.

Ще одне пріоритетне завдання на 2020 рік – це **протидія організованій злочинності.**

У 2019 році поліція знешкодила 275 організованих груп проти 258 у позаминулому. До кримінальної відповідальності притягнуто більше 1 тис. учасників цих груп, яким доведено вчинення 2,5 тис. злочинів.

Ураховуючи такі загрози, у 2019 році підрозділам стратегічних розслідувань надано статус міжрегіонального територіального органу із конкретними завданнями: виявляти та припиняти діяльність організованих злочинних груп, розривати спайки між організованою злочинністю та бізнесом і політикою, а також притягувати до кримінальної відповідальності «злодіїв у законі».

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Необхідно забезпечити супроводження Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, учинені злочинною спільнотою» з метою притягнення «злодіїв у законі» до кримінальної відповідальності.

Як результат, тільки за останні два місяці співробітники підрозділів стратегічних розслідувань затримали **9 так званих «злодіїв у законі»** - громадян Грузії та Росії. Цих осіб буде примусово видворено за межі нашої держави. Ураховуючи досить лояльне українське законодавство, не факт, що ці особи знову не повернуться в Україну.

Також Національною поліцією **розроблено законодавчі ініціативи** з метою припинення діяльності злочинних спільнот та їх учасників, а також притягнення «злодіїв у законі» до кримінальної відповідальності. Зазначені **зміни в кримінальному законодавстві значно покращать результати роботи поліції щодо протидії організованій злочинності.**

Надзвичайно важливі завдання виконувала поліція і у сфері протидії незаконному обігу наркотиків.

За підтримки американських партнерів тривала перебудова діяльності Департаменту протидії наркозлочинності та зміцнювалася його матеріально-технічна база.

Як результат, у 2019 році виявлено 28 тис. наркозлочинів та припинено злочинну діяльність 68 організованих груп, причетних до незаконного обігу наркотиків.

У ході масштабної спецоперації **в Кривому Розі** затримано 25 фігурантів організованої групи, які контролювали наркоситуацію в місті. Наркооборудки групи становили від 5 до 7 млн грн. на місяць.

Водночас, головні зусилля спрямовувалися на **викриття збувачів наркотичних засобів** та **ліквідацію їх мережевих схем збуту**, перекриття каналів надходження наркотиків в Україну або транзиту та підрив матеріальної бази наркобізнесу.

Про ефективність цієї роботи свідчить вилучення із незаконного обігу майже 9 тон наркотиків, зокрема майже тони героїну та понад 600 кг кокаїну.

У липні 2019 року в місті Києві **затримано учасників міжнародного наркокартелю** у складі 9 осіб, п'ятеро з яких – іноземці, які організували постачання кокаїну з країн Латинської Америки до Західної Європи. Поліцейські вилучили 400 кг кокаїну, вартість якого за цінами чорного ринку склала близько 1 млрд грн.

Останнє десятиліття супроводжується активним впровадженням новітніх технологій у всі сфери життєдіяльності людини. Тож наркозбувачі також використовують можливості цифрового світу.

Як результат - задокументовано 421 факт збуту наркотиків з використанням мережі Інтернет. Викрито 13 організованих груп та 34 групи наркоділків, які організували схему збуту заборонених препаратів через всесвітню мережу, використовуючи у тому числі і популярний месенджер «Телеграм».

Ще одне завдання у 2020 році – закріпити позитивні результати у сфері протидії незаконному обігу наркотиків та звести до мінімуму розповсюдження наркоманії на вулицях кожного населеного пункту України.

Наразі в Україні у повному обсязі присутні всі ключові «класичні» **кіберзлочини**, які вчиняються за допомогою комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, кількість яких щороку зростає.

Це – розповсюдження комп'ютерних вірусів, шахрайства з платіжними картками, крадіжки грошей з банківських рахунків, викрадення інформації, онлайн-торгівля наркотиками та зброєю, формування у дітей суїцидальної поведінки. **Саме протидія цим злочинам є пріоритетом у діяльності Департаменту кіберполіції в 2020 році.**

Особливе місце у роботі поліції посідає **захист прав дітей.** Поліцейські ювенальної превенції адресною роботою в середньому щомісяця охоплюють майже 3,7 тис. неповнолітніх.

Головне завдання «ювеналів» – уберегти наших дітей від насильства і жорстокості, негативного психологічного впливу, суїцидальної поведінки та недопущення проявів агресії і жорстокості.

З цією метою у 2019 році Національна поліція реалізувала чимало заходів, зокрема:

прийнято Закон України про створення Єдиного реєстру так званих педофілів, а також посилено кримінальну відповідальність за секс з дітьми і передбачено термін ув'язнення – з 10 до 15 років, а в окремих випадках – навіть довічно;

впроваджено платформи комунікації ювенальної поліції та громади («Діти! Поліція! Безпека!», «Безпечна школа» тощо);

розроблено правову платформу протидії булінгу у дитячому середовищі.

У результаті вжитих заходів, кількість злочинів, учинених неповнолітніми зменшилася на 13 % (з 5,7 тис. до 4,9 тис.), а протиправних посягань відносно дітей – на 7 % (з 4,4 тис. до 4,1 тис.).

Одним із пріоритетних для Національної поліції є питання захисту поліцейських та членів їх сімей.

У листопаді 2019 року в структурі Департаменту внутрішньої безпеки створено Управління розкриття злочинів, учинених стосовно поліцейських. Цей крок був очевидним і затребуваним, ураховуючи кількість протиправних дій стосовно працівників поліції.

З 575 злочинів, пов'язаних з опором, насильством щодо поліцейських та посяганням на їх життя працівниками ДВБ у взаємодії з іншими підрозділами розкрито майже півтисячі.

Як приклад, у вересні 2019 року співробітники ДВБ затримали «кілера», який в м. Ужгород намагався вбити начальника управління захисту економіки в Закарпатській області. Як виявилося, злочин організував колишній міліціонер Закарпаття, звільнений у 2014 році за зв'язки з криміналітетом. Жертва була обрана не випадково – поліцейський перешкоджав злочинній діяльності зловмисника.

Цифровізація діяльності поліції.

Завершено розробку 8 інформаційних підсистем, серед яких «Службове завдання», «Паспорт на дільницю», «Терміновий заборонний припис стосовно кривдника», «Розслідування», «Протидія організованим групам та злочинним організаціям» та інші.

Реалізовано доступ поліцейських до інформаційних ресурсів ДМС, Держприкордонслужби, Інтерполу (міжнародний розшук), Моторно-транспортного бюро, Державної митної служби (євромномери), Державної виконавчої служби (обтяження). Перспективними проєктами є інформаційна взаємодія з Пенсійним фондом та Державною судовою адміністрацією.

У рамках реалізації проєкту «Держава у смартфоні» за допомогою планшету та мобільного додатку «Дія» запроваджено технологію перевірки електронного посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію автомобіля.

На часі – повноцінний запуск поліцейського мобільного додатку «My Pol», завдяки якому кожен громадянин зможе повідомити про правопорушення чи звернутися за допомогою.

У 2020 році планується запровадити ще 9 інформаційних підсистем, у тому числі «Кабінет Дільничного офіцера поліції», «Електронна розшукова справа», «Електронний моніторинг», «Облік кривдників», «Custody records».

Головною метою цифровізації – є трансформація звичного робочого поля поліцейського, а саме відхід від паперових бюрократичних форм роботи до сучасних електронних сервісів.

Однією із головних умов для ефективної роботи та досягнення позитивних результатів є оновлення матеріально-технічної бази поліції та поліпшення матеріального стану і побутово-житлових умов поліцейських.

З метою підвищення мобільності оновлено автопарк на понад півтисячі автомобілів.

Для посилення боєздатності закуплено сучасні зразки озброєння, які відповідають стандартам НАТО. Підрозділи патрульної поліції та поліції особливого призначення оснащено пістолетами-кулеметами МР-5.

Упродовж першого кварталу 2020 року повністю будуть переозброєні сучасними штурмовими та снайперськими гвинтівками підрозділи «КОРД».

Крім того, **здійснено масштабну закупівлю засобів електронного контролю** (300), що в достатній мірі забезпечить виконання поліцією відповідних ухвал суддів.

Починаючи з 2019 року Національна поліція реалізує стратегічно важливе завдання – забезпечення поліцейських житлом на умовах пільгового фінансового лізингу.

На сьогодні придбано 627 квартир на суму понад 600 млн грн., з яких 544 квартири вже передано поліцейським.

З метою придбання такого житла до Державної іпотечної установи надіслано понад 1 тис. заяв поліцейських і планується закупити житло на загальну суму понад 1 млрд. грн.

Крім того, заплановано у два етапи підвищити розміри грошового забезпечення поліцейських: з 1 січня – на 5 % та з 1 червня – також на 5 %.

Національна поліція України